

septembar

2012
2014

MONITORING NOVINARSKIH
SAMOREGULATORNIH TIJELA
U CRNOJ GORI

**MONITORING NOVINARSKIH
SAMOREGULATORNIH TIJELA
U CRNOJ GORI
septembar 2012 – septembar 2014.
Podgorica 2015.**

Izdavač

Akcija za ljudska prava

Ulica slobode 74/II, 81 000 Podgorica, Crna Gora
Tel: +382 20 232 348
Fax: +382 20 232 122
E-mail: hra@t-com.me
www.hraction.org

Za izdavača

Tea Gorjanc Prelević

Autori

Dragoljub Duško Vuković / u odnosu na štampane medije i portale
Marijana Buljan / u odnosu na informativne programe televizija

Urednice

Tea Gorjanc Prelević
Mirjana Radović

Lektor

Miroslav Minić

Grafičko oblikovanje

Ana Matić

British Embassy
Podgorica

Ovaj projekat je finansirala Vlada Ujedinjenog Kraljevstva posredstvom Britanske Ambasade Podgorica.
Mišljenja iznijeta u ovoj knjizi predstavljaju stav autora i ne odražavaju nužno i stav donatora.

MONITORING NOVINARSKIH SAMOREGULATORNIH TIJELA U CRNOJ GORI

septembar 2012 – septembar 2014.

Dragoljub Duško Vuković / Marijana Buljan

Podgorica 2015.

15 PREDGOVOR**17 ZAKLJUČCI I PREPORUKE****19 O samoregulaciji u medijima u Crnoj Gori****21 Medijski savjet za samoregulaciju**

21 Zaključci

24 Preporuke

26 Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu

26 Zaključci

26 Preporuke

26 Ombudsman/ka TV „Vijesti“

26 Zaključci

27 Preporuke

27 Ombudsman/ka dnevnika „Vijesti“

27 Zaključak

27 Preporuke

28 Ombudsman/ka dnevnika „Dan“

28 Zaključak i preporuka

28 Ombudsman/ka nedjeljnika „Monitor“

28 Zaključak i preporuka

29 PREPORUKE U VEZI SA SAMOREGULACIJOM U MEDIJIMA U CRNOJ GORI**31 OPŠTE PREPORUKE KOJE SE ODNOSU NA SVE MEDIJE****32 PREDLOZI ZA DORADU KODEKSA NOVINARA CRNE GORE****35 PRVI IZVJEŠTAJ (septembar 2012 – mart 2013)****37 1. ISTORIJAT MEDIJSKE SAMOREGULACIJE U CRNOJ GORI****39 2. OBNAVLJANJE SAMOREGULACIJE****41 3. KAKVA SU I ŠTA RADE NOVOFORMIRANA SAMOREGULATORNA TIJELA**

41 3.1. Oblik organizovanja i članstvo

42	3.2. Organizaciona struktura
43	3.3. Ciljevi
44	3.4. Nadležnosti
46	3.5. Modeli samoregulacije
48	3.6. Javnost rada
50	3.7. Način finansiranja

52 4. REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH NOVINARSKIH TIJELA

52	4.1. Izvještaji novinarskih samoregulativnih tijela
52	4.1.1. Učestalost izvještavanja
53	4.1.2. Broj evidentiranih primjera kršenja Kodeksa
55	4.1.3. Utvrđivanje kršenja zakona
57	4.1.4. Najčešća kršenja Kodeksa prema izvještajima samoregulatornih tijela
57	4.1.5. Kršenja Kodeksa od strane elektronskih medija
58	4.1.6. Kršenja Kodeksa od strane internet portala
59	4.1.7. Razlikovanje govora mržnje i uvredljivog govora

61 5. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA

61	5.1. Načelo 1 Kodeksa: Selektivan odnos prema činjenicama, jednostranost
65	5.2. Načelo 2 Kodeksa: Kritički odnos prema moćnima
66	5.3. Načelo 3 Kodeksa: Vijest i komentar zajedno
67	5.4. Načelo 4 Kodeksa: Ispravka, demanti, izbjegavanje izvinjenja
68	5.5. Načelo 5 Kodeksa: Pitanje etničke i nacionalne pripadnosti
69	5.6. Načelo 6 Kodeksa: Neetično prikupljanje informacija
70	5.7. Načelo 7 Kodeksa: Zaštita izvora
70	5.8. Načelo 8 Kodeksa: Zaštita privatnosti
72	5.9. Načelo 9 Kodeksa: Otkrivanje identiteta maloljetnika počinitelaca ili žrtava krivičnih djela
72	5.10. Načelo 10 Kodeksa: Kršenje pretpostavke nevinosti
77	5.11. Načelo 11 Kodeksa: Prihvatanje privilegija
77	5.12. Načelo 12 Kodeksa: Novinarska solidarnost i plagijat

81 DRUGI IZVJEŠTAJ (mart 2013 – oktobar 2013)

83 1. AKTUELNO STANJE U MEDIJSKOJ SAMOREGULACIJI

83	1.1. Opšti pregled
84	1.1.1. Zaključci i preporuke
85	1.2. Aktivnosti Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS)
86	1.2.1. Zaključci i preporuke
87	1.3. Aktivnosti Ombudsmana TV Vijesti
88	1.4. Aktivnosti Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu

89 2. REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH TIJELA

- 89 2.1. Rezultati rada MSS
 - 89 2.1.1. Postupanje po žalbama na sadržaje objavljene u medijima
 - 91 2.1.2. Nalazi Monitoring tima MSS
 - 91 2.1.3. Analiza postupanja MSS od strane HRA
 - 95 2.1.4. Zaključci i preporuke
- 96 2.2. Rezultati rada Ombudsmana TV Vijesti
 - 96 2.2.1. Postupanje po žalbama gledalaca
 - 97 2.2.2. Samoinicijativno postupanje Ombudsmana
 - 97 2.2.3. Analiza HRA
 - 98 2.2.4. Zaključci i preporuke

99 3. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA

- 99 3.1. Načelo br. 1 Kodeksa: Selektivan odnos prema činjenicama, jednostranost
 - 99 3.1.1. Kršenja načela br. 1 u štampi i online medijima
 - 104 3.1.2. Kršenja načela br. 1 u tv programima
- 106 3.2. Načelo br. 2 Kodeksa: Kritički odnos prema moćnima
 - 107 3.2.1. Primjeri kršenja načela
- 107 3.3. Načelo br. 3 Kodeksa: Vijest i komentar zajedno
 - 107 3.3.1. Kršenja načela br. 3 u štampi i online medijima
 - 110 3.3.2. Kršenja načela br. 3 u tv programima
- 113 3.4. Načelo br. 4 Kodeksa: Ispravka, demanti, izvinjenje
 - 113 3.4.1. Kršenja načela br. 4 u štampi i online medijima
 - 114 3.4.2. Kršenja načela br. 4 u tv programima
- 115 3.5. Načelo br. 5 Kodeksa: Pitanje etničke i nacionalne pripadnosti
 - 115 3.5.1. Kršenja načela br. 5 u štampi i online medijima
 - 117 3.5.2. Kršenja načela br. 5 u tv programima
- 118 3.6. Načelo br. 6 Kodeksa: Neetično prikupljanje informacija
 - 118 3.6.1. Kršenja načela br. 6 u štampi i online medijima
 - 120 3.6.2. Kršenja načela br. 6 u tv programima
- 120 3.7. Načelo br. 7 Kodeksa: Zaštita izvora
 - 120 3.7.1. Kršenja načela br. 7 u štampi i online medijima
 - 121 3.7.2. Kršenja načela br. 7 u tv programima
- 122 3.8. Načelo br. 8 Kodeksa: Zaštita privatnosti
 - 122 3.8.1. Kršenja načela br. 8 u štampi i online medijima
 - 124 3.8.2. Kršenja načela br. 8 u tv programima
- 124 3.9. Načelo br. 9 Kodeksa: Otkrivanje identiteta maloljetnika počinilaca ili žrtava krivičnih djela
 - 125 3.9.1. Kršenja načela br. 9 u štampi i online medijima
 - 126 3.9.2. Kršenja načela br. 9 u tv programima
- 126 3.10. Načelo br. 10 Kodeksa: Kršenje pretpostavke nevinosti
 - 126 3.10.1. Kršenja načela br. 10 u štampanim i online medijima
 - 128 3.10.2. Kršenja načela br. 10 u tv programima
- 129 3.11. Načelo br. 11 Kodeksa: Prihvatanje privilegija

129	3.11.1. Kršenja načela br. 11 u štampanim i online medijima
130	3.11.2. Kršenja načela br. 11 u tv programima
132	3.12. Načelo br. 12 Kodeksa: Novinarske solidarnost i plagijat
133	3.12.1. Kršenja načela br. 12 u štampanim i online medijima
134	3.12.2. Kršenja načela br. 12 u tv programima
134	3.13. Zaključci i preporuke

136 4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE IZVJEŠTAJA

141 TREĆI IZVJEŠTAJ (1. oktobar 2013 – 1. mart 2014)

143 1. AKTUELNO STANJE U MEDIJSKOJ SAMOREGULACIJI

143	1.1. Opšti pregled
145	1.1.1. Zaključci i preporuke

147 2. AKTIVNOST I REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH TIJELA

147	2.1. Aktivnosti Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS)
147	2.1.1. Opšte informacije
148	2.1.2. Rezultati rada Monitoring tima MSS
148	2.1.2.1. Postupanje po žalbama na sadržaje objavljene u medijima
149	2.1.2.2. Nalazi Monitoring tima MSS
150	2.1.3. HRA analiza postupanja MT MSS
150	2.1.3.1. HRA analiza postupanja MT MSS po žalbama
153	2.1.3.2. HRA analiza postupanja MT MSS po osnovu sopstvenog monitoringa
157	2.1.4. Zaključci i preporuke
159	2.2. Aktivnosti Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ)
159	2.2.1. Opšte informacije
160	2.2.2 Rezultati rada SSLŠ
160	2.2.3. HRA analiza aktivnosti SSLŠ
160	2.2.4. Zaključci i preporuke
161	2.3. Aktivnosti Ombudsmana TV „Vijesti“
161	2.3.1. Opšte informacije
161	2.3.2. Rezultati rada Ombudsmana TV „Vijesti“
162	2.3.3. HRA analiza aktivnosti Ombudsmana TV „Vijesti“
163	2.3.4. Zaključci i preporuke
163	2.4. Aktivnosti Ombudsmana dnevnog lista „Vijesti“
163	2.4.1. Opšte informacije
164	2.4.2. Rezultati rada Ombudsmana dnevnika „Vijesti“
165	2.4.3. HRA analiza postupanja Ombudsmana dnevnika „Vijesti“
167	2.4.4. Zaključci i preporuke

169 3. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA

- 169 3.1. Načelo br. 1 Kodeksa
 - 169 3.1.1. Kršenja načela br. 1 u štampi i online medijima
 - 175 3.1.2. Kršenje načela br. 1 u televizijskim programima
- 180 3.2. Načelo br. 2 Kodeksa
 - 180 3.2.1. Kršenja načela br. 2 u štampi i online medijima
 - 180 3.2.2. Kršenja načela br. 2 u televizijskim programima
- 181 3.3. Načelo br. 3 Kodeksa
 - 181 3.3.1. Kršenja načela br. 3 u štampi i online medijima
 - 184 3.3.2. Kršenja načela br. 3 u televizijskim programima
- 188 3.4. Načelo br. 4 Kodeksa
 - 188 3.4.1. Kršenja načela br. 4 u štampi i online medijima
 - 190 3.4.2. Kršenje načela br. 4 u televizijskim programima
- 190 3.5. Načelo br. 5 Kodeksa
 - 190 3.5.1. Kršenja načela br. 5 u štampi i online medijima
 - 192 3.5.2. Kršenja načela br. 5 u televizijskim programima
- 192 3.6. Načelo br. 6 Kodeksa
 - 192 3.6.1. Kršenja načela br. 6 u štampi i online medijima
 - 192 3.6.2. Kršenja načela br. 6 u televizijskim programima
- 192 3.7. Načelo br. 7 Kodeksa
 - 192 3.7.1. Kršenja načela br. 7 u štampi i online medijima
 - 193 3.7.2. Kršenja načela br. 7 u televizijskim programima
- 193 3.8. Načelo br. 8 Kodeksa
 - 193 3.8.1. Kršenja načela br. 8 u štampi i online medijima
 - 196 3.8.2. Kršenja načela br. 8 u televizijskim programima
- 197 3.9. Načelo br. 9 Kodeksa
 - 197 3.9.1. Kršenja načela br. 9 u štampi i online medijima
 - 199 3.9.2. Kršenja načela br. 9 u televizijskim programim
- 199 3.10. Načelo br. 10 Kodeksa
 - 199 3.10.1. Kršenja načela br. 10 u štampanim i online medijima
 - 201 3.10.2. Kršenja načela br. 10 u televizijskim programima
- 202 3.11. Načelo br. 11 Kodeksa
 - 203 3.11.1. Kršenja načela br. 11 u štampanim i online medijima
 - 204 3.11.2. Kršenja načela br. 11 u televizijskim programima
- 204 3.12. Načelo br. 12 Kodeksa
 - 205 3.12.1. Kršenja načela br. 12 u štampanim i online medijima
 - 206 3.12.2. Kršenja načela br. 12 u televizijskim programima

207 4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE IZVJEŠTAJA

- 207 Mediji i samoregulatorna tijela u Crnoj Gori
- 207 Saradnja između samoregulatornih tijela
- 208 Procedura po kojoj postupaju samoregulatorna tijela
- 211 Nalazi uporednog monitoringa medija

217	5. DODATAK: Naslovi tekstova u kojima je uočeno kršenje pretpostavke nevinosti
-----	---

225 ČETVRTI IZVJEŠTAJ (1. mart 2014 – 1. septembar 2014)

227 1. AKTUELNO STANJE U MEDIJSKOJ SAMOREGULACIJI

227	1.1. Opšti pregled
-----	--------------------

230 2. AKTIVNOST I REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH TIJELA

230	2.1. Aktivnosti Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS)
230	2.1.1. Opšte informacije
232	2.1.2. Rezultati rada Monitoring tima MSS
232	2.1.2.1. Postupanje po žalbama na sadržaje objavljene u medijima
234	2.1.2.2. Nalazi Monitoring tima MSS
235	2.1.3. HRA analiza postupanja MT MSS
235	2.1.3.1. HRA analiza postupanja MT MSS po žalbama
237	2.1.3.2. HRA analiza postupanja MT MSS po osnovu sopstvenog monitoringa
238	2.1.4. Zaključci i preporuke
240	2.2. Aktivnosti Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ)
240	2.2.1. Opšte informacije
240	2.2.2. Zaključci i preporuke
240	2.3. Aktivnosti Ombudsmana TV „Vijesti“
240	2.3.1. Opšte informacije
241	2.3.2. Zaključci i preporuke
241	2.4. Aktivnosti Ombudsmana dnevnog lista „Vijesti“
241	2.4.1. Opšte informacije
242	2.4.2. Rezultati rada Ombudsmana dnevnika „Vijesti“
244	2.4.3. HRA analiza postupanja Ombudsmana dnevnika „Vijesti“
246	2.4.4. Zaključci i preporuke
246	2.5. Aktivnosti Ombudsmana dnevnog lista „Dan“
246	2.5.1. Opšte informacije
247	2.5.2. Rezultati rada Ombudsmana dnevnika „Dan“
247	2.5.3. HRA analiza aktivnosti Ombudsmana dnevnika „Dan“
249	2.5.4. Zaključci i preporuke
249	2.6. Aktivnosti Ombudsmana nedjeljnika „Monitor“
249	2.6.1. Opšte informacije
250	2.6.2. Rezultati rada Ombudsmana nedjeljnika „Monitor“
250	2.6.3. Zaključci i preporuke

251 3. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA

- 254 3.1. Načelo br. 1 Kodeksa
 - 254 3.1.1. Kršenja načela br. 1 u štampi i online medijima
 - 258 3.1.2. Kršenja načela br. 1 u informativnim televizijskim programima
- 262 3.2. Načelo br. 2 Kodeksa
 - 262 3.2.1. Kršenja načela br. 2 u štampi i online medijima
 - 263 3.2.2. Kršenja načela br. 2 u informativnim televizijskim programima
- 263 3.3. Načelo br. 3 Kodeksa
 - 263 3.3.1. Kršenja načela br. 3 u štampi i online medijima
 - 266 3.3.2. Kršenja načela br. 3 u informativnim televizijskim programima
- 269 3.4. Načelo br. 4 Kodeksa
 - 269 3.4.1. Kršenja načela br. 4 u štampi i online medijima
 - 270 3.4.2. Kršenja načela br. 4 u informativnim televizijskim programima
- 271 3.5. Načelo br. 5 Kodeksa
 - 271 3.5.1. Kršenja načela br. 5 u štampi i online medijima
 - 272 3.5.2. Kršenja načela br. 5 u informativnim televizijskim programima
- 272 3.6. Načelo br. 6 Kodeksa
 - 273 3.6.1. Kršenja načela br. 6 u štampi i online medijima
 - 273 3.6.2. Kršenja načela br. 6 u informativnim televizijskim programima
- 273 3.7. Načelo br. 7 Kodeksa
 - 274 3.7.1. Kršenja načela br. 7 u štampi i online medijima
 - 274 3.7.2. Kršenja načela br. 7 u informativnim televizijskim programima
- 275 3.8. Načelo br. 8 Kodeksa
 - 275 3.8.1. Kršenja načela br. 8 u štampi i online medijima
 - 278 3.8.2. Kršenja načela br. 8 u informativnim televizijskim programima
- 279 3.9. Načelo br. 9 Kodeksa
 - 279 3.9.1. Kršenja načela br. 9 u štampi i online medijima
 - 280 3.9.2. Kršenja načela br. 9 u informativnim televizijskim programima
- 280 3.10. Načelo br. 10 Kodeksa
 - 280 3.10.1. Kršenja načela br. 10 u štampanim i online medijima
 - 282 3.10.2. Kršenja načela br. 10 u informativnim televizijskim programima
- 284 3.11. Načelo br. 11 Kodeksa
 - 284 3.11.1. Kršenja načela br. 11 u štampanim i online medijima
 - 286 3.11.2. Kršenja načela br. 11 u informativnim televizijskim programima
- 286 3.12. Načelo br. 12 Kodeksa
 - 287 3.12.1. Kršenja načela br. 12 u štampanim i online medijima
 - 288 3.12.2. Kršenja načela br. 12 u informativnim televizijskim programima

289 4. NALAZI UPOREDNOG MONITORINGA MEDIJA**292 5. DODATAK: Naslovi tekstova u kojima je kršen Kodeks novinara CG**

septembar

2012
2014

MONITORING NOVINARSKIH
SAMOREGULATORNIH TIJELA
U CRNOJ GORI

PREDGOVOR

U okviru projekta „Monitoring rada novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori” Akcija za ljudska prava je od septembra 2012. do septembra 2014. godine intenzivno pratila medije i rad samoregulatornih tijela koja su se starala o primjeni etičkih standarda u novinarstvu u Crnoj Gori. U tom periodu smo objavili četiri polugodišnja izvještaja sa preporukama za medije i samoregulatorna tijela, koje ovdje objavljujemo objedinjene. Pored toga, objavili smo i četrdesetdva biltena o praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblastima slobode izražavanja i prava na privatnost, koje su od posebnog značaja za novinarsku praksu.¹

Cilj projekta je bio da podstakne samoregulaciju u medijima i pomogne medijima i njihovim samoregulatornim tijelima da objektivno primjenjuju Kodeks novinara Crne Gore i razumiju standarde ljudskih prava, da bi se građanima adekvatno obezbijedilo pravo na informisanje.

Projekat je utemeljen u ideji da samoregulacija u medijima može i treba da koristi zaštitu ljudskih prava i sprečavanju njihovog kršenja. Ako se vrši stručno i nepristrasno, samoregulacija može da spriječi sudske sporove, da doprinese odgovornom informisanju i unaprijedi povjerenje u medije. Kada mediji prihvate samoregulaciju, to znači da su spremni da prihvate odgovornost i založe se za profesionalizam u novinarstvu. Građani, s druge strane, imaju pravo da djeluju kao dio sistema za uspostavljanje odgovornosti medija (prof. Jean-Claude Bertrand) i tako što zahtijevaju da se mediji podvrgnu nepristrasnoj samoregulaciji.

Udruženja građana, kao što je Akcija za ljudska prava, mogu da podstiču medije da javnost obavještavaju odgovorno ako posmatraju da li mediji primjenjuju etičke standarde, ako podnose žalbe medijskim samoregulatornim tijelima, analiziraju kako ta tijela primjenjuju etički kodeks i podstiču rasprave o svemu tome. U Crnoj Gori je takva aktivnost bila posebno važna, s obzirom na izraženu podjelu između medija u odnosu na njihovu naklonjenost vlastima, kao i eroziju primjene etičkih standarda u medijima. S druge strane, posle raspada jedinstvenog samoregulatornog tijela 2010. godine, samoregulacija u medijima je 2012. godine, kada je započet projekat, ponovo bila u povelju.

Medijski savjet za samoregulaciju, samoregulatorno tijelo osnovano 2012. godine, koje je okupilo najveći broj medija u Crnoj Gori, nije obuhvatilo i medije koji su istaknuti kritičari vlasti. Savjet se tokom svog rada u prve dvije i po godine gotovo isključivo

1 Bilteni su dostupni na: http://www.hraction.org/?page_id=7534. Autor biltena je Peter Noorlander.

bavio tim medijima koji nisu bili njegovi članovi, dok je zanemarivao kršenja Kodeksa kod svojih članova. Akcija za ljudska prava je na to skrenula pažnju s namjerom da se založi za nepristrasnu, profesionalnu samoregulaciju u medijima, koja jedina može dovesti do toga da zasluži povjerenje i građana i medija na koje treba da ostvari uticaj.

Svi uticajni crnogorski mediji koji su na početku projekta 2012. godine bili van sistema samoregulacije do kraja projekta su uspostavili svoja samoregulatorna tijela. Televizija „Vijesti“ je osnovala svog ombudsmana 2013. godine koji je prestao sa radom godinu dana kasnije. Jedini medij koji uopšte nije prihvatio samoregulaciju je dnevni list „Informer“, koji se u Crnoj Gori pojavio 2014. godine.

Akcija za ljudska prava je tokom dvije godine nadzora nad radom medijskih samoregulatornih tijela sprovodila i sopstveni monitoring sadržaja medija, da bi se provjerilo da li samoregulatorna tijela uspijevaju da potpuno i nepristrasno reaguju na kršenja Kodeksa u okviru svojih nadležnosti. Monitoringom i izvještajima bili su obuhvaćeni štampani mediji („Blic“ – izdanje za Crnu Goru, „Dan“, „Dnevne novine“, „Pobjeda“, „Vijesti“ i nedjeljnik „Monitor“ i, donekle, „Informer“²), portali („Analitika“, „Cafe del Montenegro“, „IN4S“, portal „Vijesti“ i portal RTCG) i informativne emisije pet najgledanijih³ televizijskih stanica: Atlas televizije, Televizije Crne Gore, Televizije PINK M, Televizije Prva i Televizije Vijesti.

Posebnu zahvalnost dugujemo našim saradnicima koji su učinili da izvještaji budu utemeljeni i stručni: Dragoljubu Dušku Vukoviću, slobodnom novinaru, medijskom analitičaru i instruktoru novinarstva, autoru sva četiri izvještaja u odnosu na štampane medije i portale; Marijani Buljan, stručnjakinji za medije, autorki drugog, trećeg i četvrtog izvještaja u odnosu na informativne programe televizija; Mirjani Radović, pravnici Akcije za ljudska prava, koja je pratila sadržaje štampanih medija i Kseniji Brković, pravnici, koja je pratila sadržaje portala.

Zahvaljujemo svima koji su čitali izvještaje i pomagali nam konstruktivnom kritikom ili na drugi način. Nadamo se da će zapažanja i preporuke koje smo objavili u izvještajima doprinijeti etičnom informisanju građana u Crnoj Gori i nastavku rasprave o tome ubuduće.

Posebno zahvaljujemo na podršci Ambasadi Velike Britanije u Podgorici i Fondaciji za otvoreno društvo, koji su omogućili sprovođenje ovog projekta.

mr Tea Gorjanc Prelević,
izvršna direktorica HRA i urednica izvještaja

U Podgorici, 2015.

2 Dnevni list „Informer“ – izdanje za Crnu Goru, objavljuje se od marta 2014. godine. Sadržaj ovog lista, koji nije prihvatio nijedan oblik samoregulacije, sporadično smo nadzirali u poslednjoj fazi projekta.

3 Na osnovu istraživanja CEDEM (OEBS), jul 2012, Extra TV, februar 2013. i IPSOS Strategic Puls, mart 2013.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

O samoregulaciji u medijima u Crnoj Gori

U Crnoj Gori je postojalo jedinstveno Novinarsko samoregulatorno tijelo (NST), koje je okupljalo skoro sve novinare i koje je periodično objavljivalo izvještaje o poštovanju Kodeksa novinara Crne Gore.⁴ Ovo tijelo je bilo osnovano 2003. godine, a prestalo je s radom u martu 2010. godine, posle istupanja predstavnika dnevnika „Vijesti” i nedjeljnika „Monitor” iz njegovog Savjeta.⁵

Dvije godine kasnije, u martu 2012. godine, predstavnici 19 štampanih, elektronskih i internet medija⁶ su osnovali Medijski savjet za samoregulaciju (MSS). Mjesec dana kasnije formiran je i Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ), kojem je pristupilo 11 štampanih medija, od kojih većina izlazi povremeno⁷. Krajem maja 2012. godine, dnevnik „Vijesti” i „Dan” i nedjeljnik „Monitor”, osnovali su Savjet za štampu (SŠ), ali ovo tijelo nikada nije počelo s radom.

Akcija za ljudska prava (HRA) je od početka projekta Monitoring rada novinarskih samoregulatornih tijela u septembru 2012. godine pozivala medije da prihvate neki oblik samoregulacije, uključujući inokosne modele samoregulacije – ombudsmane, imajući u vidu da nije bilo raspoloženja za ponovno uspostavljanje jedinstvenog samoregulatornog tijela koje bi obuhvatilo sve najuticajnije medije.

U januaru 2013. godine javnost je obaviještena da je počela s radom Ombudsmanka televizije „Vijesti”. Ona je prestala da radi posle godinu dana, u februaru 2014. godine, a televizija nije objavila da je obezbijedila njenu zamjenu. Dnevnik „Vijesti” je imenovao Zaštitnicu prava čitalaca – Ombudsmanku početkom novembra 2013. godine. Krajem februara 2014. godine i dnevnik „Dan” je objavio da se opredijelio za inokosni model

4 Za više informacija vidjeti *Prvi izvještaj o monitoringu novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori*, str. 8 i 9.

5 *Isto*.

6 Radio-televizija Crne Gore, lokalni javni servis Radio Tivat, komercijalne televizijske i radio stanice „In”, „Atlas”, MBC, „Elmag”, „Montena”, „Boin”, „Teuta”¹⁰, Radio Antena M, Radio Montena, Skala Radio, Radio Dux, Radio Jadran, dnevnik „Pobjeda” (u vrijeme osnivanja MSS-a još uvijek u većinskom vlasništvu države), privatni dnevnik „Dnevne novine” i privatni internet portali „Café del Montenegro” i „Analitika”.

7 „Komuna”, „Pljevaljske novine”, „Mojkovačke novine”, „Mozaik”, „Tokovi”, „Glas Berana”, „Cetinjske novine”, „Danilovgradske novine”, „Novske novine”, „Alav” i „Medijska kultura”.

samoregulacije i uspostavio Zaštitnika prava čitalaca. I nedjeljnik „Monitor“ je u julu 2014. godine imenovao Ombudsmanku. Jedini dnevni list koji nije prihvatio ni jedan oblik samoregulacije je „Informer“, koji se u Crnoj Gori pojavio u martu 2014. godine i odmah istakao kršenjem Kodeksa.⁸

Pored navedenih tijela, Javni radio-difuzni servis Radio i Televizija Crne Gore (RTCG) ima sopstveno samoregulatorno tijelo – Komisiju Savjeta RTCG za razmatranje predstavki i prigovora slušalaca i gledalaca. Ovo samoregulatorno tijelo, osnovano još krajem 2002. godine, ne ocjenjuje kako RTCG primjenjuje Kodeks novinara Crne Gore, već Programske principe i profesionalne standarde RTCG. Imajući u vidu da je RTCG od osnivanja članica samoregulatornog tijela MSS, rad Komisije Savjeta RTCG nije bio posebno praćen u okviru projekta HRA.

.....

8 Vidjeti Četvrti izvještaj HRA, str. 228–229 i izvještaje MSS-a XI, XII i XIII (<http://medijskisavjet.me>).

Medijski savjet za samoregulaciju

Zaključci

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je osnovan u martu 2012. godine i okupio je najveći broj medija u Crnoj Gori – devetnaest⁹, ali ne i sve najuticajnije medije, koji su bili prepoznati kao kritičari vlasti¹⁰. Do septembra 2014. godine i kraja monitoringa HRA, MSS je objavio ukupno 12 izvještaja o radu. Izvještaji su uključili nalaze o kršenju Kodeksa novinara Crne Gore do kojih je to tijelo došlo na osnovu žalbi, koje su mu podnosili građani i pravna lica (uključujući ministarstva), i na osnovu sopstvenog monitoringa sadržaja medija. MSS je izvještaje prvobitno predstavljao samo na konferencijama za novinare, a kasnije i na internet stranici (<http://medijskisavjet.me>).

MSS je u prvih dvije i po godine rada (do septembra 2014) odlučio o 60 žalbi, od kojih je usvojio 46, a odbio 14. HRA je u svojim izvještajima analizirala i kako je MSS odlučivao po žalbama.

MSS nije predvidio obavezu svojih članova da objave odluku kojom je usvojena žalba protiv njih, kao ni bilo kakve sankcije za kršenje Kodeksa novinara. Takvu obavezu su prihvatili mediji koji su osnovali sopstvena inokonsna samoregulatorna tijela u Crnoj Gori („Vijesti“, „Dan“ i „Monitor“).¹¹

MSS je, suprotno duhu samoregulacije, odlučivao o žalbama protiv medija koji nijesu bili njegovi članovi, u vrijeme kada ti mediji nijesu bili podvrgnuti samoregulaciji, ali i poslije, kada su osnovali sopstvena samoregulatorna tijela. Zabilježili smo da je MSS samo jednom proslijedio žalbu drugom samoregulatornom tijelu,¹² ali tu praksu nije nastavio. Žalbe protiv medija koji nijesu bili njegovi članovi MSS je razmatrao i odlučivao o njima i pošto su ombudsmeni tih medija o njima već odlučili.¹³

9 Vidjeti fusnotu 3. Kasnije su se MSS-u pridružila još 4 medija (dnevni list „Blic Crna Gora“, televizije „Prva“ i „Pink M“, kao i Portal RTCG), ali su i 4 njegova člana naknadno prestala da postoje („Blic Crna Gora“, televizije „IN“, „Elmag“ i „Montena“).

10 „Dan“, „Vijesti“, „Monitor“, „Televizija Vijesti“ nisu članovi MSS.

11 Vidjeti poslovnike o radu ombudsmana Vijesti, Dana i Monitora. Obaveza medija da objave odluku o kršenju Kodeksa propisana je i Poslovníkom o radu Komisije za žalbe Saveta za štampu u Srbiji.

12 Radilo se o žalbi koja je MSS-u podnijeta protiv dnevnika „Dan“ u maju 2014. (vidi str. 227).

13 Ova praksa je nastavljena do kraja 2014. i u 2015. godini.

U postupku razmatranja žalbi, MSS je, po pravilu, samo od svojih članova tražio izjašnjenje o navodima žalbe, iako ga je Statut obavezivao da svaku žalbu dostavi radi odgovora mediju na koji se odnosi, pa, dakle, i mediji-ma koji nisu bili njegovi članovi.

HRA je u prvom izvještaju pokazala da je MSS u prvoj godini rada od ukupnog broja ustanovljenih kršenja Kodeksa na osnovu sopstvenog monitoringa samo 13,6% uočio kod medija (19) koji su bili njegovi članovi, a čak 86,4% kod dnevnika „Dan” i dnevnika, portala i televizije „Vijesti”, koji to nijesu bili.¹⁴ Slična situacija se zadržala do jula 2014, kada je MSS samo 10% uočio kod medija koji su bili njegovi članovi.¹⁵ S druge strane, u približno istom periodu (septembar 2012. – jul 2014) monitoring HRA je ukazao na mnogo više primjera kršenja Kodeksa kod članova MSS od onih koje je utvrdio MSS.

Iako je Statut MSS-a propisivao da to tijelo vrši monitoring svih medija, MSS se samo izuzetno bavio elektronskim medijima (radio i televizijskim stanicama i portalima¹⁶), mada je najveći broj njegovih članova upravo pripadao toj vrsti medija (od njih 19 čak 16, a kasnije i 3 nova člana). Tako je MSS monitoring po sopstvenoj inicijativi praktično sveo na štampane medije, od kojih većina do kraja nijesu bili njegovi članovi.¹⁷

Rezultati monitoringa medija koji je MSS sproveo u prvoj godini rada pokazuju da su štampani mediji koji su bili njegovi članovi („Pobjeda”, „Dnevne novine” i „Blic”) i oni koji to nijesu bili („Dan” i „Vijesti”) u ukupnom broju kršenja učestvovali, približno, u odnosu 1 : 5. U drugoj godini, do jula 2014, ovaj odnos se izmijenio u 1 : 6.

S druge strane, rezultati monitoringa medija koji je sprovela HRA od septembra 2012. do septembra 2014. pokazali su ujednačeno kršenje Kodeksa od strane štampanih medija koji su bili članovi MSS-a i drugih koji nijesu bili njegovi članovi. U martu 2013, prvi izvještaj HRA je pokazao da je odnos članova i „nečlanova” MSS u ukupnom broju utvrđenih kršenja Kodeksa bio približno 1 : 1,4, a ovaj odnos se do septembra 2014. godine neznatno izmijenio u 1,3 : 1. Imajući u vidu ovo poređenje samo

.....

14 Vidi str. 53.

15 Tada je MSS 63,7% kršenja našao kod „Dan-a” i „Vijesti”, a 26,5% kod dnevnika „Informer”, koji nije postojao u prvoj godini rada MSS (MSS, XII izvještaj).

16 MSS je pratio rad tri portala („Vijesti”, „Analitika” i „Café del Montenegro”), ali ne u kontinuitetu, radio stanice nije pratio, a televizijske stanice samo izuzetno (detaljnije u nastavku teksta).

17 U odnosu na Prvobitno su „Pobjeda”, „Dnevne novine” i „Blic” bili članovi MSS, a „Dan” i „Vijesti” nijesu, ali je u međuvremenu „Blic” prestao sa radom i pojavio se „Informer”, koji nije postao član MSS.

u odnosu na štampane medije, jer je tu vrstu medija MSS jedine redovno pratio¹⁸, zaključujemo da je MSS monitoring po sopstvenoj inicijativi sprovodio pristrasno u odnosu na sopstvene članove, tako što je kod njih zanemarivao kršenja etike, a pretežno se bavio medijima koji nijesu bili njegovi članovi.

U prve dvije i po godine rada, na osnovu sopstvenog monitoringa, MSS je samo u tri slučaja utvrdio kršenje Kodeksa kod televizija i ni jedno kod radio stanica. U istom periodu je primio ukupno šest žalbi u vezi četiri televizije, od kojih je usvojio dvije, pa je tako sveukupno u pet slučajeva utvrdio kršenja etičkih normi kod televizija.

Za razliku od MSS, HRA je u periodu od dvije godine, od septembra 2012. do septembra 2014, zabilježila čak 244 kršenja Kodeksa kod različitih televizija (ove nalaze smo detaljno predstavili u drugom, trećem i četvrtom izvještaju).¹⁹ Dakle, imajući u vidu da MSS u suštini nije sprovodio monitoring televizija i radio stanica, očigledno je da od spremnosti samih građana da podnose žalbe zavisi da li će se uvidjeti i osuditi kršenje etičkih normi kod ove vrste medija.

Rezultati monitoringa MSS su pokazali da su mediji najčešće kršili načela br. 1 i 3 Kodeksa, koja se odnose na tačnost i izbalansiranost izvještavanja, odnosno neprikosnovenost činjenica, i koja su ključna za kredibilitet medija. U znatnom broju slučajeva, HRA je bila saglasna sa ocjenama MSS u ovom smislu. Ipak, MSS nije podjednako nadzirao kršenje svakog načela Kodeksa, a takav selektivan pristup nije obrazložio. Analiza HRA je pokazala da je MSS zanemarivao brojna kršenja načela 10 (poštovanje pretpostavke nevinosti) i skoro potpuno brojna kršenja načela 12 (plagijat – korišćenje tuđih informacija, riječi, ideja i slika bez odgovarajućeg navođenja izvora). HRA je tokom dvije godine monitoringa uočavala od 3 do 5 puta više primjera kršenja Kodeksa nego MSS i zaključila da mediji najčešće krše pretpostavku nevinosti (načelo 10), zatim obavezu navođenja originalnog izvora informacija (načelo 12), dok je na trećem mjestu kršenje načela 1 (tačnost).²⁰

.....

18 MSS je pratio i rad tri portala, ali ne u kontinuitetu, pa je to onemogućilo potpuno upoređivanje rezultata monitoringa MSS i HRA.

19 HRA je u tom periodu svakodnevno pratila sadržaj četiri portala („Analitika“, „Café del Montenegro“, „IN4S“ i „Vijesti online“), a od marta 2013. godine do septembra 2014. i centralne informativne programe pet najgledanijih televizijskih stanica u Crnoj Gori („Atlas televizija“, „RTCG“ „Pink M“ „Prva“, „Vijesti“).

20 Prvi izvještaj (str. 61, 72, 77); Drugi izvještaj (str. 92); Treći izvještaj (str. 154); Četvrti izvještaj (str. 253).

MSS je jedino samoregulatorno tijelo koje je, na predlog Ministarstva kulture, od Ministarstva finansija dobilo 67.000 eura za potrebe trogodišnjeg finansiranja (2012–2014), iako nije predstavljalo cijelu medijsku industriju. Od osnivanja MSS do kraja 2014. godine, njegovi članovi nijesu finansirali rad MSS-a plaćanjem mjesečne članarine u iznosu od 50 eura, kako je to Statutom MSS bilo propisano.²¹

Preporuke

- Monitoring tim MSS bi trebalo da se oglasi nenadležnim u odlučivanju po žalbama koje se tiču tekstova u medijima koji nijesu njegovi članovi i uputi žalioca na nadležno samoregulatorno tijelo u mediju na koji se žalba odnosi.
- MSS treba da, u skladu sa Statutom i Poslovnikom o radu Komisije za žalbe, prije odlučivanja po žalbi ili na osnovu vlastite procjene da je neki medij kršio Kodeks zatraži mišljenje strane na koju se žalba ili prigovor odnosi. Odluka bi trebala biti objektivna i donijeta na osnovu uvida u sporni novinarski materijal, a ne samo na osnovu tvrdnji medija na koga se žalba odnosi.
- MSS bi trebalo da više pažnje posveti nadziranju elektronskih medija, posebno onih koji su njegovi članovi, a ako to nije u mogućnosti da čini, onda to treba i da naglasi u svojim izvještajima, jer se u protivnom zaključuje da MSS ne smatra da ovi mediji krše Kodeks.
- Na internet stranici MSS-a bi trebalo da budu objavljene informacije o svim aktivnostima tog udruženja, njegovog MT-a, zvanična saopštenja i izjave koje je neko dao u svojstvu predstavnika ovog samoregulatornog tijela, uključujući i intervjue za medije.
- Bez obzira na to da li će MSS ubuduće pratiti rad samo svojih članova ili nastaviti da prati i rad medija koji to nijesu, u Monitoring timu ne bi trebalo da budu aktivni novinari iz pojedinih medija, već nezavisni medijski eksperti i/ili predstavnici zainteresovanih javnosti.
- Statutom MSS-a bi trebalo predvidjeti postojanje Komisije za pritužbe i žalbe kao posebnog organa koji će i organizaciono i personalno biti različit od Monitoring tima. Broj članova tijela MSS koji rade po žalbama i pritužbama bi trebalo da bude veći od tri. Vodič za samoregulaciju medija (OSCE, Beč 2008, str. 57) sugeriše da je optimalni broj članova neinokosnih samoregulatornih tijela između 7 i 11 članova.

21 Vidjeti str. 50 izvještaja *A needs-assessment of the media ccouncils in South East Europe*, autorke Catherine Speller, jun 2015.

- Izmjenama i dopunama Statuta MSS trebalo bi predvidjeti drugostepeni organ koji odlučuje po žalbama.
- Monitoring tim MSS bi trebalo da jednaku pažnju poklanja kršenjima svakog od osnovnih načela Kodeksa i smjernica u kojima su ta načela razrađena i objašnjena ili da makar navede opravdane razloge za selektivan pristup.
- MSS bi trebalo da svoje izvještaje, osim što ih prezentuje na konferencijama za štampu i objavljuje na svome sajtu, šalje i na relevantne adrese medija koji nijesu njegovi članovi, a u tim izvještajima su pomenuti po bilo kom osnovu.
- Statutom MSS i/ili Poslovnikom o radu Komisije za žalbe propisati obavezu da se odluka kojom se žalba usvaja objavi u mediju na koji se odnosi. Propisati način i rok u kom se odluka mora objaviti.

Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu

Zaključci

U aprilu 2012. formiran je Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ), kojem je pristupilo 11 štampanih medija, od kojih većina izlazi povremeno²². U januaru 2014. SSLŠ-u je pristupilo 11 novih članova.²³

Budući da SSLŠ nije izvještavao o svom radu, niti je imao internet stranicu za vrijeme sprovođenja projekta putem koje bi informisao javnost o svojim aktivnostima, utisak je da ovo samoregulatorno tijelo postoji samo na papiru. Takođe, SSLŠ nije usvojio poseban akt kojim bi bio regulisan način rada njegovog Suda časti, tijela predviđenog Statutom i procedura podnošenja žalbi i postupanja po njima. Postojanje takvog akta bi moglo da stimuliše potencijalne žalioce.

Preporuke

- SSLŠ treba da kritički preispita svoj dosadašnji rad, ako želi da se nametne kao kredibilno samoregulatorno tijelo za lokalnu štampu.
- Neophodno je da odgovarajuće tijelo SSLŠ usvoji akt kojim bi bio regulisan rad Suda časti i procedura podnošenja žalbi i postupanja po njima.

Ombudsman/ka TV „Vijesti“

Zaključci

Iako je TV „Vijesti“ ustanovila inokosno samoregulatorno tijelo – ombudsmanku, o čijem je osnivanju javnost obaviještena 25. januara 2013. godine, primjećeno je da se Ombudsmanka TV „Vijesti“ povukla sa te dužnosti u februaru 2014. godine, o čemu TV „Vijesti“ nijesu blagovremeno obavijestile javnost. Takođe nije bilo informacija o tome jesu li, u međuvremenu, stizale žalbe i što se sa njima događalo, niti šta će se, u novoj situaciji, dešavati sa eventualnim žalbama.

22 Vidjeti fusnotu 4.

23 „Novine Nikšića“, „Medijska politika“ (Nikšić), „Regionalne novine“ (Šavnik, Plužine i Žabljak), „Novine podgoričke baštine“, „Prosvjetni rad“ i „Medijski dijalozi“ (Podgorica), „Kolašinske novosti“, „More“ (Budva), portal „Barinfo“, „Sloboda“ i elektronske novine „E spona“ (Berane).

Preporuke

- TV „Vijesti“ bi trebalo da što prije imenuje drugu osobu za ombudsmana/ku, ako želi da nastavi s ovim vidom samoregulacije. Ako to iz nekih razloga nije moguće učiniti, dužna je da o tome obavijesti svoje gledaoce.
- Ombudsman/ka bi svaku zvaničnu komunikaciju sa gledaocima trebalo da obavlja na način predviđen aktom o osnivanju, jer je važno da ostane arhiva odlučivanja i komunikacije sa gledaocima.
- Bilo bi korisno da ombudsman/ka u preventivnom radu, o kojem je govorila u izvještaju, novinarima skrene pažnju na greške (otkrivanje imena žrtava saobraćajnih nesreća, napomena HRA), kako se one ne bi ponavljale.
- Imajući u vidu raniju konstataciju Ombudsmanke TV „Vijesti“ da je novinari često kontaktiraju radi otklanjanja etičkih dilema, to bi mogao da bude dodatni podsticaj za što skoriju izradu i usvajanje internog etičkog kodeksa i programskih smjernica te televizije.

Ombudsman/ka dnevnika „Vijesti“

Zaključak

Zaštitnik prava čitalaca „Vijesti“ (Ombudsman/ka) je od osnivanja u novembru 2013. do septembra 2014. insistirala na medijatorskom, a ne presuditeljskom aspektu svoje uloge, i činila napore da dođe do dogovora između žalioca i medija koji bi doveo do objave ispravke i odgovora što je više u duhu samoregulacije i razvijanja odnosa povjerenja između medija i građana. Ombudsmanka dnevnika „Vijesti“ u navedenom periodu nije uvijek navodila u svojim odlukama koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i način na koji je to urađeno, i nije koristila dosljedno terminologiju iz Kodeksa, pa je to otežavalo razumijevanje njenih odluka. Ombudsmanka je, u interesu žalilaca, razmatrala i žalbe koje nijesu ispunjavale formalne uslove iz Poslovnika o radu zaštitnika prava čitalaca „Vijesti“ za odlučivanje po njima, odnosno žalbe u kojima nije bilo navedeno ime i prezime podnosioca žalbe (ako je fizičko lice), ili puni naziv i matični broj ako je pravno lice.

Preporuke

- Kako bi bila precizirana medijatorska uloga ombudsmana/ke dnevnika „Vijesti“, bilo bi neophodno u Poslovniku o radu preciznije definisati obaveze uredništva, kao i naglasiti obavezu žalilaca da prvo, kad god

je to moguće, pokušaju da iskoriste pravo na ispravku i odgovor koje im garantuju Kodeks i Zakon o medijima, kao i medijatorske usluge Ombudsmanke, a tek u krajnjoj instanci zahtijevaju od nje da utvrdi da li je prekršen Kodeks.

■ Trebalo bi uvijek, kada se konstatuje kršenje Kodeksa, navesti koje su konkretno načelo i smjernica prekršeni i na koji način je to učinjeno. Poželjno je, takođe, dosljedno pridržavanje terminologije Kodeksa.

■ Iako je Ombudsmankin stav da razmatra i one žalbe koje ne ispunjavaju formu predviđenu Poslovníkom razumljiv u interesu žalilaca, bilo bi uputnije pridržavati se Poslovníka i tako edukativno uticati i na podnosiocce žalbi.

Ombudsman/ka dnevnika „Dan“

Zaključak i peporuka

Imajući u vidu da je Ombudsman dnevnika „Dan“ osnovan krajem februara 2014. godine, i da je u poslednjoj fazi monitoringa HRA tek uspostavljao praksu, preporučili smo da aktivnije učestvuje u uspostavljanju povjerenja između čitalaštva i uredništva. Uočili smo takođe da u prvim odlukama, u kojima je konstatovao kršenje Kodeksa, nije uvijek precizirao i koje su konkretno načelo i smjernica prekršeni i na koji način je to učinjeno, pa smo preporučili da ubuduće unaprijedi postupanje.

Ombudsman/ka nedjeljnika „Monitor“

Zaključak i preporuka

Ombudsmanka nedjeljnika „Monitor“ je počela sa radom u julu 2014. godine, pred kraj monitoringa HRA. Do kraja septembra javnost nije bila obaviještena o njenim odlukama ili izvještaju o radu. Nije bila objavljena ni informacija o procedurama i pravilima po kojima se zainteresovani mogu žaliti, ni kakva su prava i obaveze Ombudsmanke s tim u vezi.

Preporučili smo da „Monitor“ što prije objavi dokument kojim reguliše prava i obaveze Ombudsmanke i propisuje proceduru podnošenja žalbi ili prigovora, što je onda i učinjeno tako što je na internet stranici objavljen „Poslovník o radu Ombudsmana/ke nedjeljnika Monitor“.

PREPORUKE U VEZI SA SAMOREGULACIJOM U MEDIJIMA U CRNOJ GORI

- Treba težiti ponovnom uspostavljanju jedinstvenog samoregulatornog tijela za Crnu Goru, koje bi okupilo sve medije zainteresovane za samoregulaciju. Ovo ne isključuje uspostavljanje samoregulacije i na nivou pojedinačnih medija, tj. redakcija.
- Sva samoregulatorna novinarska tijela treba da u svojim osnivačkim aktima preciziraju nadležnosti.
- Učešće države u finansiranju samoregulatornih tijela je poželjno, posebno ako su u tim tijelima zastupljeni i javni mediji, ali onda, kako je navedeno u OEBS-ovom „Vodiču za samoregulaciju medija“, takvo učešće treba kontrolisati snažnim mehanizmima koji će spriječiti miješanje države u njihov rad. Država ne bi trebalo da favorizuje bilo koje samoregulatorno tijelo u bilo kom smislu, a pogotovo ne kada je u pitanju finansijska podrška.
- Samoregulatorna tijela bi, osim što uočavaju primjere najčešćih kršenja načela 1 i 3 (uravnoteženo i nepristrasno izvještavanje) Kodeksa (nakon kršenja pretpostavke nevinosti), trebalo da intenziviraju kampanju unutar novinarske i medijske zajednice o neophodnosti dosljedne primjene etičkih i profesionalnih standarda u crnogorskom novinarstvu i da tako doprinesu prevazilaženju aktuelnih antagonizama čiji su korišteni izvan profesije.
- Samoregulatorna tijela treba da ispune svojevrijedno preuzete obaveze u pogledu javnosti rada i uspostave svoje internet stranice ili obezbijede da mediji koji su njihovi članovi objavljuju sve relevantne informacije koje se tiču njihovog rada, uključujući i izvještaje, odnosno odluke.
- Samoregulatorna tijela treba da osiguraju da građani budu obaviješteni da mogu da im se žale na ponašanje medija i da im pomognu da to čine kada je potrebno. Zato je, osim redovnog informisanja javnosti o svom djelovanju, neophodno da povremeno sprovedu odgovarajuće javne kampanje.
- Samoregulatorna tijela ne bi trebalo da se bave pitanjima kršenja zakona od strane medija, jer je to posao sudova. To mogu činiti izuzetno, u slučajevima kada je medij, kršeći određeno načelo ili etički standard, prekršio i zakonsku normu koja korespondira sa etičkim načelom, odnosno standardom.

■ Kada samoregulatorno tijelo evidentira primjer kršenja Kodeksa, treba precizno da navede u čemu se to kršenje ogleda, kao i koja su načela, odnosno smjernice Kodeksa i prekršeni. U slučaju da je Kodeks u tome dijelu manjkav, treba da ponude odgovarajuću dopunu i o tome iniciraju profesionalnu debatu.

■ Samoregulatorna tijela treba da izbjegavaju procjenu profesionalne i etičke vrijednosti sadržaja medija ako tu procjenu ne mogu valjano da dokumentuju pozivanjem na Kodeks ili relevantne autoritete, poput presuda Evropskog suda za ljudska prava.

■ U slučaju neslaganja u primjeni Kodeksa, tj. različitih tumačenja osnovnih načela i pratećih smjernica, samoregulatorna tijela bi trebalo da iniciraju zajedničke debate u cilju ujednačenog tumačenja Kodeksa i unaprjeđenja poštovanja profesionalnih standarda i ljudskih prava od strane medija.

■ Da bi ocjena o kršenju Kodeksa bila utemeljena i uvjerljiva, kao i da bi se moglo spriječiti slično postupanje ubuduće, neophodno je uvijek u izvještajima precizno navesti koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i koja je smjernica prekršena, kao i način na koji je to učinjeno.

■ Samoregulatorna novinarska tijela bi trebalo da svojim sastavom (posebno organa koji odlučuju o žalbama ili vrše monitoring) pokažu da su snažna i nezavisna od vlasnika i od urednika medija, jer samo tako mogu steći povjerenje javnosti, čije interese treba da zastupaju.

■ Samoregulatorna tijela treba da imaju pravilnike kojima se precizno reguliše postupak medijacije između oštećene strane i medija na koji se odnosi prigovor ili žalba, a osnovni cilj te medijacije treba da bude mirenje sukobljenih strana i rješavanje problema objavljivanjem ispravke, izvinjenja i slično.

■ Uloga samoregulatornih tijela ne treba da se iscrpljuje u monitoringu i analizi medijske prakse, već prvenstveno u reagovanju na žalbe i prigovore oštećenih ili zainteresovanih fizičkih i pravnih lica, sprječavanju kršenja Kodeksa blagovremenim ukazivanjem na kršenja etičkih standarda i pomaganju medijima i novinarima da isprave učinjene greške ili umanje njihove štetne posljedice.

■ U izvještajima bi trebalo što preciznije interpretirati žalbe gledalaca i njihovu argumentaciju, kao i odluku i argumentaciju u prilog ili protiv gledaočeve žalbe, da bi profesionalna i laička javnost mogla i sama da procjenjuje valjanost argumenata. Ovo je važno kako zbog izgradnje kredibiliteta samoregulatornih tijela, tako i zbog medijskog opismenjavanja televizijskog auditorijuma, odnosno građana/građanki, kao i samih novinara.

OPŠTE PREPORUKE KOJE SE ODNOSU NA SVE MEDIJE

- Mediji bi trebalo više da se potrudu da svedu na zanemarljivu mjeru broj primjera kršenja pretpostavke nevinosti. Urednici krše pretpostavku nevinosti nastojeći da daju atraktivan i kratak naslov. Olakšavajuća okolnost u ovom slučaju je ta što se ovo kršenje relativno lako prepoznaje i zbog toga ga je, uz dobru volju moguće lako izbjeći. Stavljanjem znaka pitanja na kraju iskaza koji sugerise nečiju krivicu moguće je, makar djelimično, umanjiti krajnji efekat toga iskaza.
- Od suštinske je važnosti da novinarsko izvještavanje, pored kriterijuma etičnosti, zadovolji i kriterijum objektivnosti, što znači da se publici ponudi što je moguće vjerniji odraz konkretne realnosti nekog događaja, plus elementi (bekgraund i redudanca/ pojašnjenje) koji omogućavaju da se događaj pravilno kontekstualizuje i shvati. Vjernog odraza konkretne realnosti koja se „odigrala“ u sudnici nema, primjera radi, ako su u novinarskim izvještajima navedeni samo iskazi optuženih, ali ne i odbrane i svjedoka, koji su, pritom, i sami žrtve počinjenog zločina.
- Da bi izvještavanje bilo izbalansirano, a novinarstvo ispunjavalo svoju svrhu „traganja za istinom“, mediji moraju odmah dati priliku i drugoj strani da odgovori na optužbe, a ne samo ostavljati mogućnost da optužena strana naknadno reaguje. Takođe, mediji sami moraju provjeravati osnovanost iznesenih optužbi.
- Kao što jasno ističu svoje autorstvo kada je riječ o tekstovima i fotografijama, mediji to isto treba da čine i kada koriste tuđe tekstove ili djelove tih tekstova, fotografije i druge grafičke ilustracije.
- Mediji bi trebalo da se sa mnogo više pažnje i obzirnosti odnose prema žrtvama nesreća ili zločina, jer one, prema Kodeksu, imaju pravo na posebnu zaštitu imena, osim u slučajevima posebnih okolnosti, koje uvijek trebaju biti pažljivo razmotrene.

PREDLOZI ZA DORADU KODEKSA NOVINARA CRNE GORE

HRA je u okviru preporuka svoja četiri izvještaja o radu samoregulatornih tijela predložila ukupno pet dopuna Kodeksa novinara Crne Gore.

Pod patronatom Predstavnice OEBS za slobodu medija, Dunje Mijatović, i Savjeta Evrope formirana je radna grupa koja je 2015. godine radila na predlozima izmjena i dopuna Kodeksa novinara Crne Gore. Članovi te radne grupe su bili: Ranko Vujović, Branko Vojičić i Gordana Borović iz Medijskog savjeta za samoregulaciju, Nikola Marković, odgovorni urednik dnevnika „Dan“, Mihailo Jovović, glavni urednik dnevnika „Vijesti“ i Dragoljub Duško Vuković, kao predstavnik nedjeljnika „Monitor“.

Predlog izmjena i dopuna Kodeksa novinara Crne Gore je usaglašen krajem novembra 2015, kada je najavljena njegova redakcija i predstavljanje stručnoj i laičkoj javnosti prije konačnog usvajanja.

U nastavku navodimo preporuke HRA za dopunu Kodeksa novinara Crne Gore.

■ Samoregulatorna tijela bi trebalo da predlažu nove smjernice za primjenu načela Kodeksa, slijedeći završni savjet u postojećem Kodeksu, koji glasi „Ove smjernice nijesu definitivne, već se mogu dorađivati u skladu s etičkim dilemama koje bude donosila praksa“. Primjera radi, imajući u vidu potrebu da se, kroz proces samoregulacije, osujeti i sankcioniše uvredljiv govor u medijima koji svojom vulgarnošću i uvredljivošću „spušta nivo javne komunikacije na uličarski nivo“, kako je to ispravno istakao MSS, a imajući u vidu da tu vrstu govora nije uvijek moguće podvesti pod ono što se u Kodeksu, ali i inače, definiše kao govor mržnje, bilo bi nužno da se, u skladu sa uporednom praksom, dopuni postojeći Kodeks na način koji bi procjenjivačima etičnosti medijskih sadržaja olakšao posao.

U Predlogu za izmjene i dopune Kodeksa značajno su dopunjene smjernice za tumačenje Načela 1 (smjernice „Postupanje za izvorima“, i „Skupovi u toku izborne kampanje“) Načela 2 (smjernice „Pisma uredniku“ i „Online komentari“) Načelo 3 (smjernica „Ispravka i odgovor“) Načelo 4 (smjernica „Govor mržnje“, i „Uvreda i kleveta“) Načelo 5 (smjernica „Istraživanje“) Načelo 7 (smjernica „Pravo na privatnost“), Načelo 9 (smjernica „Izveštavanje o nasilju“), Načelo 10 (smjernice „Pozivi i pokloni“, „Pritisak ili uticaj“, „Sukob interesa“, „Transparentnost medijskih interesa“), Načelo 11 (smjernica „Originalnost“). U smjernici „Govor mržnje“ je propisano da: „Novinar/novinarka mora izbjegavati objavljivanje detalja i pogrđnih kvalifikacija o rasi, boji kože, etničkom

porijeklu, nacionalnosti, vjeroispovijesti, polu, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, fizičkim i mentalnim stanjima ili bolestima, kao i političkoj pripadnosti, osim ako to nije u javnom interesu."

■ Kao što je sugerisao MSS, Kodeks novinara CG treba ažurirati tako da njime budu obuhvaćeni i novi mediji, ali bi to trebalo uraditi uz konsenzus ili maksimalnu moguću saglasnost, kao što je to prethodno urađeno u slučaju Kodeksa. Pritom treba imati u vidu da je na međunarodnoj konferenciji „Internet 2013 – Oblikovanje politika za unapređenje slobode medija“, koju je organizovala Kancelarija OSCE predstavnika za slobodu medija, u Beču, 1. i 15. februara 2013, usvojen „Vodič za samoregulaciju online medija“. Budući je osnov samoregulacije princip dobrovoljnog prihvatanja pravila, lakše će ta pravila prihvatiti i poštovati manji i kohezivniji kolektiv kakva je medijska organizacija, odnosno redakcija, nego imaginarni kolektivitet kakva je „cijela profesija“, pogotovo ako unutar profesije postoje političke ili ideološke podjele, pa zbog toga samoregulatornu praksu treba prvo njegovati i razvijati među novinarima u redakcijama medija.

U Predlogu je propisano: „Vlasnici i glavni urednici medija dužni su da sa sadržajem Kodeksa upoznaju urednike i novinare svojih medija."

■ HRA ponovo preporučuje da načelo 2 Kodeksa bude precizirano kroz odgovarajuće smjernice, u kojima bi trebalo jasno razlučiti kada se od novinara očekuje da radi u duhu navedenog načela, a kada ne, zbog toga što neke novinarske forme (vijesti, izvještaji) nijesu uvijek pogodne za tako što.

Načelo 2 je obrisano iz Kodeksa novinara, ali je u preambuli dodata rečenica (prethodno sadržana u Načelu 2) da „Novinar/novinarka mora biti kritički posmatrač nosilaca društvene, političke i ekonomske moći kada izvještava o njima u interesu javnosti."

■ HRA smatra da bi trebalo dopuniti Kodeks tako da pruži jasne smjernice za etično postupanje medija u slučajevima objavljivanja informacija koje mogu uticati na pogoršanje bezbjedonosnih prilika ili ugrožavanje javnog reda i mira (poput objavljivanja rute kretanja Parade ponosa u Budvi 2013).

Ovaj predlog nije uvršten u Predlog izmjena i dopuna Kodeksa.

■ Potrebno je otvoriti pitanje moguće dopune smjernica Kodeksa za načelo br. 8, čime bi se uzelo u obzir da prema praksi Evropskog suda za ljudska prava povreda časti i ugleda mogu predstavljati povredu privatnosti.

Predložene su izmjene i dopune Kodeksa u cilju zaštite časti i ugleda u smjernicama 4.3 „Uvreda i kleveta“ i 7.1 „Pravo na privatnost“.

1

PRVI IZVJEŠTAJ

MONITORING NOVINARSKIH
SAMOREGULATORNIH TIJELA
U CRNOJ GORI

septembar 2012 – mart 2013.

1. ISTORIJAT MEDIJSKE SAMOREGULACIJE U CRNOJ GORI

Obnavljanje razgovora unutar profesije o novinarskoj etici i samoregulaciji u Crnoj Gori počelo je 2001, početkom rada Instituta za medije Crne Gore (IMCG), krovne medijske organizacije koju su osnovale tada relevantne novinarske i medijske organizacije u Crnoj Gori, e svi relevantni javni i komercijalni mediji na nacionalnom i lokalnom nivou¹.

Jedan od prvih projekata IMCG bila je izrada novinarskog etičkog kodeksa. Poslije nekoliko mjeseci rada predstavnika različitih novinarskih udruženja u radnoj grupi i pomoći eksperata iz inostranstva, 21. maja 2002. svečano je potpisan Kodeks novinara Crne Gore (u nastavku „Kodeks“).

U izradi Kodeksa učestovali su i potpisali ga predstavnici Udruženja novinara Crne Gore, Udruženja profesionalnih novinara Crne Gore, Asocijacije mladih novinara Crne Gore, Nezavisnog sindikata novinara Crne Gore, Asocijacije nezavisnih štampanih medija Crne Gore (MONT PRESS) i Udruženja nezavisnih elektronskih medija Crne Gore (UNEM)².

Kodeks, koji sadrži 12 osnovnih načela i više odgovarajućih smjernica u kojima su ta načela objašnjena i precizirana, i danas je na snazi. Iako je na kraju Kodeksa napomenuto da smjernice nijesu konačne, već da se mogu doradivati u skladu sa etičkim dilemama koje bude donosila praksa, u međuvremenu se to nije desilo. Postojao je jedan pokušaj u tom smislu, koji je osujetio prestanak rada Novinarskog samoregulatornog tijela (NST).

Pod okriljem IMCG i uz inostranu ekspertsku pomoć, skoro godinu dana nakon usvajanja Kodeksa, nastavljen je projekat zaokruživanja procesa samoregulacije osnivanjem prelazne forme samoregulatornog tijela. Nakon prelaznog rješenja koje je potrajalo izvjesno vrijeme, ustanovljeno je NST, koje je bilo registrovano kao nevladina organizacija. Savjet NST za monitoring i žalbe činili su predstavnici novinarskih

1 Među osnivačima Instituta za medije su bili: Udruženje profesionalnih novinara Crne Gore, Asocijacija mladih novinara Crne Gore, Nezavisni sindikat novinara Crne Gore, Asocijacija nezavisnih štampanih medija Crne Gore (MONT PRESS), Udruženje nezavisnih elektronskih medija Crne Gore (UNEM), dnevnik „Vijesti“, „Dan“ i „Pobjeda“, RT Crne Gore, Radio Antena M, RTV Elmag, NTV Montena, MINA – MNNNews, nedjeljnik „Monitor“, petnaestodnevnik „Polja“, portal PCNEN, itd.

2 „Potpisnici su usvajanje zajedničkog Kodeksa ocijenili kao ‘istorijski’ čin u otvaranju procesa samoregulacije novinarske profesije, kao i doprinosom harmonizaciji crnogorskog društva”(Iz Saopštenja za javnost IMCG).

udruženja, potpisnika Kodeksa i osnivača samoregulatornog tijela, dnevnika „Vijesti” i „Pobjeda”, Atlas TV i nedjeljnika „Monitor”.

NST je objavilo ukupno 17 izvještaja o poštovanju Kodeksa. Prvi izvještaj je objavljen u martu 2006, a posljednji u januaru 2010. Ovo samoregulatorno tijelo prestalo je da radi u martu 2010. nakon istupanja predstavnika dnevnog lista „Vijesti” i nedjeljnika „Monitor” iz njegovog Savjeta³. Neposredan povod bilo je neslaganje u pogledu načina odlučivanja i tumačenja odredbe tačke 2 Kodeksa, kojom je propisano da novinar radi u duhu ideje da bude kritični posmatrač onih koji su moćni u društvu.⁴

Savjet NST je do prestanka rada imao ukupno osam članova, iako je Statutom bilo predviđeno da to tijelo ima od 9 do 11 članova. Statutom nije propisano šta se dešava u slučaju da neko od predstavnika medija istupi iz Savjeta, niti pod kojim okolnostima NST prestaje sa radom.

Iako je prestalo sa radom, NST formalno nije prestalo da postoji i njegov internet sajt je povremeno ažuriran. U vrijeme završetka rada na ovom izvještaju, u toku je bio proces registracije NST u skladu sa novim Zakonom o nevladinim organizacijama.⁵

.....

3 Članovi Savjeta NST u momentu prestanka rada ovog samoregulatornog tijela bili su: Mirsad Rastoder (Udruženje profesionalnih novinara CG), Vesna Pejović (Nezavisni sindikat novinara Crne Gore), Rajko Šebek (Udruženje nezavisnih elektronskih medija CG), Jovan Plamenac (Udruženje novinara CG), Neđeljko Rudović (dnevni list „Vijesti”), Savić Jovanović (dnevni list „Pobjeda”), Milka Tadić Mijović (nedjeljnik „Monitor”) i Vuk Perović (ATLAS TV). Članovi Upravnog odbora Novinarskog samoregulatornog tijela u momentu sukoba i prestanka rada bili su: Ranko Vujović (Udruženje nezavisnih elektronskih medija CG), Jovanka Kovačević – Đuranović (Udruženje profesionalnih novinara CG), Senko Čabarkapa (Udruženje novinara CG), Jelica Pantović (TVCG) i Boris Darmanović (Asocijacija mladih novinara CG). Izvor: <http://www.nstcg.org>

4 Konkretno, došlo je do neslaganja oko toga da li je prekršen Kodeks u intervjuu koji je objavila televizija „In” sa srpskim biznismenom Stankom Subotićem Canetom, koji važi za kontroverznu osobu, blisku premijeru Crne Gore, a za kojim je u to vrijeme Republika Srbija raspisala međunarodnu potjernicu. Članovi Savjeta NST iz „Monitora” i „Vijesti” smatrali su da je načinom na koji je novinar Rajko Šebek, inače i sam član Savjeta NST, postavljao pitanja sagovorniku prekršio načelo 2 Kodeksa, u kome se, u drugom stavu, navodi: „novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji”. U izjavi za Radio Slobodna Evropa, član Savjeta NST iz „Vijesti” Neđeljko Rudović je rekao: „Na kraju je došlo do toga da je gospodin Subotić ispričao samo onu priču koja je njemu odgovarala. Gospodin Subotić nije bio suočen sa pitanjima koja bi mogla po njega biti neprijatna i iz kojih bi se moglo vidjeti ili naslutiti da nije baš tako kako je on htio da prenese crnogorskoj javnosti. Na žalost, kolega koji je radio taj intervju takođe je član NST-a i po meni nije ispunio svoj zadatak. I prosto bila je neodbranljiva teza da nije novinarski Kodeks prekršen stavom 2 koji kaže da novinar mora da ima kritičku distancu prema onima koji su moćni u društvu.” Autor intervju a član Savjeta NST Rajko Šebek je, takođe za Radio Slobodna Evropa, iznio svoj stav u vezi sa optužbom kolega da je prekršio Kodeks: „Nije bilo sporno da se raspravlja o intervjuu i njegovoj sadržini, ali su te kolege smatrale da je Kodeks prekršen jer sam postavio malo pitanja i da pitanja nijesu bila dobra. Smatram da to ni po jednom članu Kodeksa nije definisano, jer bi u toj situaciji mogli da analiziramo svaki intervju u Crnoj Gori i svijetu i onda bi rekli da je kodeks prekršen jer nije postavljeno to i to pitanje.” (http://www.slobodnaevropa.org/content/stanko_subotic_intervju_tv_in_novinarsko_samoregulatorno_tijelo/1993722.html)

5 Proces preregistracije NST inicirao je, prema informacijama HRA, posljednji predsjednik Savjeta NST Mirsad Rastoder.

2. OBNAVLJANJE SAMOREGULACIJE

Obnavljanje samoregulatorne prakse na novim osnovama u Crnoj Gori podsticala je Misija OEBS-a u Crnoj Gori, odnosno njeno medijsko odjeljenje, kao i Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori⁶ i predsjednik Crne Gore Filip Vujanović.

Predsjednik Vujanović je pozvao predstavnike relevantnih medija, novinarskih i medijskih udruženja na sastanak održan 30. maja 2012, koji je bio posvećen ovom pitanju.⁷ Sastanak kome je prisustvovao veliki broj uticajnih ljudi iz medija nije doveo do rezultata u vidu konsenzusa za uspostavljanje jednog samoregulatornog tijela nadležnog za sve medije u Crnoj Gori. Napori sa strane nijesu doveli do obnavljanja novinarske samoregulacije na nivou cijele medijske industrije, odnosno medijske zajednice. Umjesto obnove jedinstvenog samoregulatornog tijela, tokom 2012. i početkom 2013. osnovano je više novih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori.

■ Početkom marta 2012. predstavnici 19 štampanih, elektronskih i internet medija osnovali su Medijski savjet za samoregulaciju (MSS)⁸.

■ Mjesec dana poslije osnivanja MSS, formiran je Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ), kojem je pristupilo 11 štampanih medija, od kojih većina izlazi povremeno⁹.

.....

6 Detaljnije vidjeti u saopštenju Delegacije Evropske unije na: <http://www.delme.ec.europa.eu/code/navigate.php?Id=1808>.

7 Vujanović je apelovao „na sve, koji su na direktan ili indirektan način uključeni u kreiranje i razvoj crnogorskog modela samoregulacije“, da „intenziviraju, uspostave međusobnu saradnju i komunikaciju i pokažu punu posvećenost ovom procesu“ (<http://www.predsjednik.me/?akcija=vijest&id=3699>).

8 MSS su osnovali: Radio-televizija Crne Gore, lokalni javni servis Radio Tivat, komercijalne televizijske i radio stanice „In“, „Atlas“, MBC, „Elmag“, „Montena“, „Bojin“, „Teuta“¹⁰, Radio Antena M, Radio Montena, Skala Radio, Radio Dux, Radio Jadran, dnevnik „Pobjeda“ u većinskom vlasništvu države, privatni dnevnik „Dnevne novine“ i privatni internet portali „Café del Montenegro“ i „Analitika“. (Odluka o osnivanju, usvojena na osnivačkoj skupštini 7. marta 2012. godine u Podgorici.)

9 SSLŠ su osnovali štampani mediji: „Komuna“, „Pljevaljske novine“, „Mojkovačke novine“, „Mozaik“, „Tokovi“, „Glas Berana“, „Cetinjske novine“, „Danilovgradske novine“, „Novske novine“, „Alav“ i „Medijska kultura“.

■ Krajem maja 2012, dva privatna dnevna lista „Vijesti” i „Dan”, i nedjeljnik „Monitor”, osnovali su Savjet za štampu (SŠ)¹⁰, koji je uveden u registar nevladinih organizacija 6. avgusta 2012.¹¹

■ Televizija „Vijesti” je formirala inokosno samoregulatorno tijelo – ombudsman, o čijem je uspostavljanju javnost obaviještena 25. januara 2013.¹² Izvršni direktor Televizije Vijesti Slavoljub Ščekić je za prvog ombudsmana imenovao afirmisanu novinarku i urednicu toga medija Aidu Ramusović. Prethodno je i dopunom Statuta TV Vijesti ustanovljen ovaj vid samoregulacije.

U nacionalnom javnom servisu Radio-televizija Crne Gore (RTCG) postoji Komisija Savjeta RTCG za razmatranje predstavlki i prigovora slušalaca i gledalaca, čiji je glavni zadatak da prati poštovanje programskih principa te medijske organizacije¹³. Postojanje ovakve komisije u RTCG je obaveza koja proizilazi iz člana 15 Zakona o javnim radio-difuznim servisima „Radio Crne Gore” i „Televizija Crne Gore” iz 2008, odnosno 2012. Ovakve komisije postoje i u lokalnim javnim radio-difuznim servisima (npr. Radio Bijelo Polje, RT Nikšić), ali one ne spadaju u vrstu samoregulatornih tijela koja se prvenstveno bave pitanjima novinarske etike i koja su dobrovoljno osnovana, pa prema tome nijesu bila u fokusu ovog izvještaja.¹⁴

Zaključak:

U Crnoj Gori trenutno postoji pet medijskih samoregulatornih tijela za nadzor nad primjenom Kodeksa novinara Crne Gore, od kojih su tri aktivna. Aktivni su Medijski savjet sa samoregulaciju, Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu i Ombudsman TV Vijesti, dok su neaktivni Novinarsko samoregulatorno tijelo i Savjet za štampu.

Preporuka:

Treba težiti ponovnom uspostavljanju jedinstvenog samoregulatornog tijela za Crnu Goru, koje bi okupilo sve medije zainteresovane za samoregulaciju. Ovo ne isključuje uspostavljanje samoregulacije i na nivou pojedinačnih medija, tj. redakcija.

.....

10 Statut NVO Savjet za štampu, član 2.

11 Izvor: Rješenje Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore od 6.8.2012.

12 Izvor: <http://www.vijesti.me/vijesti/tv-vijesti-dobija-ombudsmana-clanak-110681>

13 Statut Radio-televizije Crne Gore, član 33

14 Primjera radi, vidjeti zapisnike o radu Komisije za razmatranje predstavlki i prigovora RTCG, dostupne na: <http://rtcg.me/rtcg/biltena-casopis.html>

3. KAKVA SU I ŠTA RADE NOVOFORMIRANA SAMOREGULATORNA TIJELA

3.1. Oblik organizovanja i članstvo

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS), Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ) i Savjet za štampu (SŠ) osnovani su i registrovani u Ministarstvu unutrašnjih poslova Crne Gore kao nevladina udruženja, tj. nevladine organizacije (NVO).

Ombudsmana *Televizije Vijesti* bira izvršni direktor na period od najmanje dvije godine iz redova novinara i novinarki.

Članstvo u MSS je dobrovoljno i član ove nevladine organizacije može postati svako pravno lice iz oblasti medijske djelatnosti u Crnoj Gori koje prihvati njen Statut i programske ciljeve.

Precizirano je, međutim, da princip dobrovoljnosti važi samo za medije koji ispunjavaju određene uslove.

Za radio i televizijske stanice uslov je da su registrovane najkraće šest mjeseci i da svojim signalom pokrivaju najmanje 10% teritorije Crne Gore. Osim toga, one moraju da imaju najmanje 5% sopstvene produkcije unutar dnevnog informativnog programa.

Kada je riječ o štampanim medijima, uslovi za članstvo u MSS su da izlaze najkraće šest mjeseci na dnevnoj ili nedjeljnoj osnovi i da im je minimalni tiraž 3.000 primjeraka.

U slučaju internet medija, uslovi za članstvo u MSS su sljedeći: da su registrovani u Crnoj Gori, da postoje redovno najkraće godinu dana, da najmanje 5% njihovog sadržaja bude iz sopstvene produkcije i da broj jedinstvenih posjeta na dnevnoj osnovi bude najmanje 5.000.¹⁵

Iako je SSLŠ organizovan kao samoregulatorno tijelo lokalne štampe, u Statutu ove nevladine organizacije navedeno je da njen član može biti „svako pravno lice iz oblasti medijske djelatnosti u Crnoj Gori koje prihvata Statut i programske ciljeve Savjeta“, kao i da članovi „mogu biti štampani mediji koji ispunjavaju opšte poznate uslove o registraciji”.¹⁶

15 Statut Medijskog savjeta za samoregulaciju, član 9.

16 Statut Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu, član 10.

Statutom SŠ ostavljena je mogućnost da se osnivačima (dnevni listovi „Vijesti” i „Dan”, i nedjeljnik „Monitor”) pridruži još neki medij i stekne status osnivača, pod uslovom da „pređe 15% udjela na tržištu ili 15% povjerenja čitalaca, u skladu sa referentnim istraživanjima javnog mnjenja”. Precizirano je, međutim, da osnivači i članovi udruženja ne mogu biti članovi drugih sličnih organizacija na teritoriji Crne Gore, kao i da, u suprotnom, automatski gube status u SŠ.¹⁷

Zaključak:

Za razliku od Novinarskog samoregulatornog tijela, čiji su osnivači, osim medija, bila novinarska i medijska udruženja, nova novinarska samoregulatorna tijela u Crnoj Gori osnovali su samo mediji.

3.2. Organizaciona struktura

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) ima Skupštinu, upravni odbor, izvršnog sekretara/direktora¹⁸ i monitoring tim. Skupštinu MSS čine svi članovi udruženja sa jednakim pravom glasa i predviđeno je da se ona redovno sastaje jednom godišnje. Upravni odbor se bira na četiri godine, ima sedam članova (uključujući i predsjednika skupštine), i rukovodi udruženjem između dvije redovne Skupštine. Monitoring tim čine izvršni sekretar i, kako je navedeno, „tri medijska eksperta”. Ovaj tim je zadužen da prati poštovanje Kodeksa i da o tome izrađuje izvještaje (detaljnije u nastavku, u poglavlju 4.5).

Unutrašnja organizaciona struktura Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ) je istovjetna onoj koju ima MSS. SSLŠ takođe ima skupštinu, upravni odbor i monitoring tim, s tim što se monitoring tim naziva Sud časti i što je njegov sastav drugačiji – čine ga predsjednik toga udruženja i „četiri predstavnika iz reda medijskih eksperata, istaknutih kulturnih i javnih radnika, univerzitetskih profesora, medijskih analitičara i poznatih novinarskih imena koje bira Upravni odbor na period od četiri godine”¹⁹. Nadležnosti organa su Statutom SSLŠ definisane uglavnom kao i kod MSS.

I Savjet za štampu (SŠ) ima Skupštinu, „kao najviši organ upravljanja udruženjem”, upravni odbor (čiji je predsjednik ovlašćen za zastupanje), komisiju za žalbe i sekretara.²⁰ Skupštinu čine svi osnivači udruženja i ona se redovno saziva jednom godišnje. U upravni odbor svaki osnivač i član udruženja ima pravo da delegira po dva člana, pri čemu jednoga delegira vlasnik medija ili uprava, a drugoga redakcija medija ili

¹⁷ Statut Savjeta za štampu, član 10.

¹⁸ U Statutu MSS se ova dužnost negdje naziva izvršni sekretar, a negdje izvršni direktor.

¹⁹ Statut Savjeta za štampu, član 10.

²⁰ Statut SŠ, član 13.

novinari. Komisija za žalbe udruženja ima neparan broj članova (od 3 do 7). Upravni odbor bira Komisiju za žalbe direktnim pozivom ili na osnovu javnog konkursa. Prema Statutu SŠ, članovi Komisije za žalbe ne mogu biti vlasnici, članovi uprave i redakcija osnivača i članova udruženja. Sekretar SŠ je osoba koja je profesionalno angažovana.

Zaključak:

Iako bi za pitanja samoregulacije suštinski trebalo najviše da budu zainteresovani novinari unutar redakcija, od kolektivnih samoregulatornih novinarskih tijela, jedino Savjet za štampu (SŠ) predviđa obavezno učešće i novinara, tj. predstavnika redakcija u svojoj upravljačkoj strukturi, pored predstavnika osnivača ili uprave medija.

Jedino je Statutom SŠ izričito obezbijeđeno da članovi organa za postupanje po predstavkama i nadzor nad poštovanjem Kodeksa budu nezavisne osobe, koje nijesu vlasnici, članovi uprave ili redakcija osnivača ili članova Savjeta, što prema stavu stručnjaka za pitanja medijske samoregulacije, doprinosi povjerenju javnosti u samoregulatorno tijelo.²¹ Prema Statutu Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS) u Monitoring timu treba da budu tri medijska eksperta, a u praksi to tijelo čine dva profesionalna novinara iz medija koji su članovi MSS i izvršni sekretar/direktor MSS.

Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ) je Statutom predvidio da njegov Sud časti čine predstavnici iz reda medijskih eksperata, istaknutih kulturnih i javnih radnika, univerzitetskih profesora, medijskih analitičara i poznatih novinarskih imena. Ovo je samo djelimično ispunjeno, jer su u Sudu časti od navedenih zastupljeni samo ugledni lokalni novinari.

3.3. Ciljevi

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) i Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ) su na istovjetan način definisali ciljeve zbog kojih su osnovani. U njihovim statutima je zapisano da im je cilj da unapređuju i razvijaju medijsku samoregulaciju u Crnoj Gori, implementiraju Kodeks u cilju zaštite građana od neetičnog izvještavanja u medijima, te podižu svijest o značaju istinitog i pravovremenog izvještavanja.

Savjet za štampu (SŠ) je svoje ciljeve definisao preciznije. U Statutu ovog udruženja kao prvi cilj navedeno je praćenje poštovanja Kodeksa i rješavanje predstavki poje-

21 „U istinski nezavisnom sistemu, oni koji ih vode ne bi trebalo da imaju bilo kakav interes za ishod regulacije. Ako javnost nema povjerenja da neka medijska regulacija zastupa njene interese, a ne nečije druge, onda takav sistem regulacije na duge staze ne može da funkcioniše.” (Philip Harding, consultant, bivši urednik i novinar BBC World service, na radionici za novinare koju je organizovala Akcija za ljudska prava u decembru 2012)

dinaca i institucija, a potom medijacija između oštećenih, sa jedne, i redakcija štampanih medija, sa druge strane. Kao treći cilj je navedena edukacija za postupanje u skladu sa etičkim standardima i jačanje ugleda medija²².

U odluci *Televizije Vijesti* o uspostavljanju Ombudsmana nijesu precizirani ciljevi koji se žele postići, ali opis polja njegovog djelovanja upućuje na to da je cilj unaprjeđenje etičkih i profesionalnih standarda u ovom mediju.²³

3.4. Nadležnosti

Iako je Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) udruženje samo dijela medijske industrije, ovo samoregulatorno tijelo je svoju nadležnost proširilo i na one medije u Crnoj Gori koji nijesu njegovi članovi²⁴. Ovako definisana nadležnost neminovno prevazilazi okvire pojma *samoregulacija*, i kao takva nije uobičajena²⁵. Pritom, MSS u praksi iz redovnog monitoringa izostavlja dio manjih medija koji su njegovi članovi, što je posebno zbunjujuće. Naime, već u prvom izvještaju MSS, napomenuto je da je Monitoring tim pratio isključivo rad „najvećih medija“²⁶ (elektronske medije sa nacionalnom pokrivenošću, štampane medije sa tiražem većim od 3.000 primjeraka i

.....

22 Statut SŠ, član 12

23 Ombusman se bavi uspostavljanjem i korišćenjem Internog kodeksa medijske kuće. Interni kodeks se usklađuje sa Kodeksom novinara ali i dopunjava internim pravilima Televizije Vijesti. Ombudsman se bavi uspostavljanjem i korišćenjem Stilskog i produkcionog priručnika koji sadrži praktična pravila. Posao Ombudsmana je da se pobrine da se Stilski i produkciono priručnik poštuje, da kontroliše njegovu ažurnost i dalji razvoj" (Odluka o osnivanju Ombudsmana u TV Vijesti).

24 Statut MSS, član 21 „...Monitoring tim odlučuje po žalbama podnijetim protiv bilo koje medijske organizacije u Crnoj Gori kada su u pitanju povrede Kodeksa novinara Crne Gore i o tome obavještava javnost. Monitoring tim posreduje u sporovima između medijskih organizacija ili novinara sa fizičkim i pravnim licima u slučaju kada su se medijske organizacije ili novinari ogriješili o temeljne principe novinarske etike kako ti sporovi ne bi završili na sudu...“.

25 „Samoregulacija može postojati na nivou cjelokupne medijske industrije ili u okviru pojedinačnih medijskih kuća" (Vodič za samoregulaciju medija, OSCE, Beč 2008). „Samoregulacija može postojati na nivou cjelokupne medijske industrije ili u okviru pojedinačnih medijskih kuća" (Vodič za samoregulaciju medija, OSCE, Beč 2008, str. 10). U istom priručniku se, kao odgovor na pitanje Šta je neophodno za funkcionisanje medijskog savjeta? navodi sljedeće: „Mora obuhvatati predstavnike svih interesnih strana – novinare, urednike, vlasnike medija i predstavnike javnosti. Svi moraju biti prihvaćeni od strane javnosti i posvećeni gradnji povjerenja u koncept samoregulacije". (Vodič za samoregulaciju medija, OSCE, Beč 2008, str. 45). U članku „Zatvoreni model samoregulacije otvorene novinarske profesije", dr Đorđe Obradović navodi: „Osnovna karakteristika vijeća za medije jest dobrovoljnost članstva i dragovoljno pristajanje na pravorijek koji ono ima. Kazne koje se izriču nisu bezazlene i mogu ozbiljno naštetiti medijskim kućama, ali one prihvataju samoregulatorno tijelo jer je to bolje rješenje negoli se natezati po sudovima" (časopis „Medijska kultura", Samoregulacija, 02/2011, str. 48).

26 „Monitoring tim Medijskog savjeta pratio je isključivo rad najvećih medija:

- a) elektronske medije sa nacionalnom pokrivenošću;
- b) štampane medije sa tiražom većim od tri hiljade primjeraka (praćen je rad četiri dnevne novine);
- c) portale sa više od pet hiljada posjeta dnevno." (Izveštaj o radu crnogorskih medija za period 1. april – 15. maj 2012)

portale sa više od 5.000 posjeta dnevno), što znači da nije pratio rad velikog broja medija koji su njegovi članovi, a koji ne spadaju u ovu kategoriju.

U Samoregulatornom savjetu za lokalnu štampu (SSLŠ) kažu da ovo samoregulatorno tijelo prati rad samo „lokalne štampe i njihovih relevantnih web portala”,²⁷ iako u Statutu nije precizirano da li se to samo odnosi na lokalne štampane medije koji su članovi SSLŠ ili i na one koji to nijesu.²⁸

Na osnovu Statuta Savjeta za štampu (SŠ) takođe nije jasno da li će se Komisija za žalbe ovoga udruženja baviti samo žalbama koje se odnose na štampane medije koji su članovi SŠ ili i na druge štampane medije.²⁹

Dileme jedino nema u slučaju Ombudsmana *Televizije Vijesti*, koji će se, prema odluci o osnivanju, baviti isključivo pitanjima etičnosti sadržaja ovoga elektronskog medija i posredovanjem između njega i publike, odnosno javnosti.³⁰

Zaključak:

Iako MSS nije jedino medijsko samoregulatorno tijelo, niti je prihvaćeno od cijele medijske industrije u Crnoj Gori, ono postupa kao ekskluzivni arbitar za pitanja profesionalne etike u medijima koji nijesu njegovi članovi, ali ne i u svim medijima koji su ga osnovali, suprotno principu samoregulacije.

Preporuke:

■ MSS bi trebalo isključivo da se bavi radom medija koji su ga osnovali, u skladu s principom samoregulacije. S druge strane, SŠ bi trebalo da počne da radi.

27 Predsjednik Upravnog odbora SSLŠ Amer Ramusović je u razgovoru sa autorom ovoga izvještaja rekao da se rad ovog samoregulatornog tijela tiče samo medija koji su njegovi članovi, iako to nije precizirano u Statutu.

28 Statut SSLŠ, čl. 22 „...Monitoring tim odlučuje po žalbama podnijetim protiv bilo kojeg lokalnog štampanog medija u Crnoj Gori kada su u pitanju povrede Kodeksa novinara Crne Gore i o tome obavještava javnost. Monitoring tim posreduje u sporovima između medijskih organizacija ili novinara sa fizičkim i pravnim licima u slučaju kada su se medijske organizacije ili novinari ogriješili o temeljne principe novinarske etike kako ti sporovi ne bi završili na susu...“.

29 Statut SŠ, čl. 37: „...Komisija za žalbe prima prigovore čitalaca na neprofesionalne, netačne i neetičke sadržaje objavljene u štampanim medijima kojima su prekršene odredbe Kodeksa novinara Crne Gore“.

30 „Ombudsman komunicira direktno sa publikom Televizije Vijesti. Publika je glavni izvor informacija i legitimnosti Ombudsmana. Komunikacija se obavlja kroz direktnu prepisku, odnosno putem pošte, i mejla i faksa. Ombudsman sakuplja kritike i sugestije medijskih korisnika kao i objašnjenja urednika, menadžmenta ili administracije i pokušava da pomiri te dvije strane. Pored toga što djeluje kao posrednik, Ombudsman razmišlja i o načinu funkcionisanja medija“.

Izvor: <http://www.vijesti.me/vijesti/tv-vijesti-dobija-ombudsmana-clanak-110681>

■ **Sva samoregulatorna novinarska tijela treba da u svojim osnivačkim aktima preciziraju nadležnosti.**

■ **Samoregulatorna novinarska tijela bi trebalo da svojim sastavom (posebno organa koji odlučuju o žalbama ili vrše monitoring) pokažu da su snažna i nezavisna od vlasnika i od urednika medija, jer samo tako mogu steći povjerenje javnosti, čije interese treba da zastupaju.**

3.5. Modeli samoregulacije

Monitoring tim Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS), koji prema Statutu udruženja čine izvršni sekretar i „tri medijska eksperta“³¹ koje bira Upravni odbor na period od četiri godine, zadužen je da „prati i evidentira“ kršenja Kodeksa u velikom broju medija³², odgovara na „predstavke i žalbe“ i priprema izvještaje, koje predočava javnosti najmanje jednom u 60 dana. Monitoring tim je, prema odredbama Statuta, dužan da prilikom pripremanja izvještaja „zatraži mišljenje medija koji je predstavkom gledalaca/čitalaca/slušalaca ili na osnovu praćenja Monitoring tima označen da je kršio Kodeks novinara Crne Gore“.

Statutom MSS nije precizirano šta se dešava nakon što Monitoring tim dobije mišljenje medija koji je označen kao kršitelj Kodeksa, a još uvijek ne postoji odgovarajući akt kojim je ta procedura propisana³³. U dosadašnjoj praksi, Monitoring tim nije poštovao ovaj dio procedure predviđene Statutom, jer nije nijednom tražio mišljenje od dnevnih listova „Vijesti“ i „Dan“, koji su u njegovim izvještajima najčešće navođeni kao kršitelji Kodeksa³⁴.

Sud časti (Monitoring tim) Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ) čine predsjednik toga udruženja i „četiri predstavnika iz reda medijskih eksperata, istaknutih kulturnih i javnih radnika, univerzitetskih profesora, medijskih analitičara

31 Monitoring tim MSS su do kraja marta 2013. činila samo tri člana: Ranko Vujović, Gordana Borović i Miodrag Bubreško. Vujović je izvršni sekretar/direktor MSS, a istovremeno i predsjednik Savjeta regulatorne Agencije za elektronske medije. Borović je novinarka portala „Analitika“, a Bubreško novinar radija „Antena M“. Oba medija su članice MSS.

32 Statutu MSS, čl. 21: „...U izvještaju Monitoring tima obuhvaćen je rad elektronskih medija, dnevnih i sedmičnih printanih medija i relevantnih web portala...“.

33 MSS je na svome veb sajtu najavio da je u toku izrada posebnog pravilnika kojim će biti detaljnije definisan način podnošenja žalbi i postupanje nadležnog tima po prijemu žalbe.

34 Na pitanje HRA: „Da li Vam je, i ako jeste koliko puta ukupno, Medijski savjet za samoregulaciju zatražio mišljenje u vezi sa predstavkom koju je Savjet primio od čitalaca a odnosi se na sadržaj koji ste objavili, ili u drugim slučajevima kada je Savjet procijenio da ste kršili Kodeks novinara Crne Gore?“, glavni i odgovorni urednik dnevnika „Vijesti“ Mihailo Jovović i zamjenik glavnog i odgovornog urednika dnevnog lista „Dan“ Nikola Marković su odgovorili da im takvo mišljenje nikada nije zatraženo.

i poznatih novinarskih imena koje bira Upravni odbor na period od četiri godine³⁵. Obaveze Suda časti su definisane na isti način kao i one Monitoring tima kod MSS, s tim što u Statutu ovog Savjeta nije određeno precizno kada pripremljeni izvještaji treba da budu objavljeni.³⁶ Kao i u slučaju MSS, nije precizirana procedura rješavanja po prestavkama i žalbama.

Statutom Savjeta za štampu (SŠ) je predviđeno postojanje Komisije za žalbe, koja ima neparan broj članova i treba da bude sastavljena od uglednih novinara, predstavnika civilnog sektora, pravosuđa, strukovnih i obrazovnih organizacija. Ova komisija treba da prima prigovore čitalaca na neprofesionalne, netačne i neetične sadržaje objavljene u štampanim medijima kojima su prekršene odredbe Kodeksa i odlučuje po prigovorima u roku od 30 dana.

Komisija za žalbe SŠ nije još konstituisana, a nije donijet ni pravilnik o njenom radu, čije je postojanje predviđeno Statutom.

Ombudsman *Televizije Vijesti* će, kako je najavljeno, prikupljati kritike i sugestije medijskih korisnika, kao i objašnjenja urednika, menadžmenta ili administracije i pokušavati da pomiri te dvije strane, ali i djelovati preventivno, kako do grešaka ne bi dolazilo.

U opisu onoga što će Ombudsman *TV Vijesti* raditi navedeno je da on/ona može da: proslijedi prepisku i zatraži od autora priloga/novinara/urednika da odgovori na pritužbe, što bi bila minimalna „kazna”; zahtijeva da se ispravi greška (normalna „kazna”); objavi isječak iz prepiske koja sadrži kritiku kao pismo gledaoca (stroga „kazna”); izloži grešku i izvinjenje u programu gdje je greška napravljena, što bi bila vrlo stroga „kazna”³⁷.

Preporuke:

■ **Samoregulatorna tijela treba da imaju pravilnike kojima se precizno reguliše postupak medijacije između oštećene strane i medija na koji se odnosi prigovor ili žalba, a osnovni cilj te medijacije treba da bude mirenje sukobljenih strana i rješavanje problema objavljanjem ispravke, izvinjenja i slično.**

35 Predsjednik Suda časti SSLŠ je Amer Ramusović, glavni urednik lista „Komuna” (član SSLŠ) i predsjednik SSLŠ, dok su članovi Suda časti nekada ugledni lokalni novinari Boro Jovanović, Milorad Joknić i Dino Tuzović, koji su sada u penziji, kao i profesor književnosti dr Draško Došljak.

36 Statut SSLŠ, član 22: „... Monitoring tim prati, evidentira i na redovnim konferencijama za novinare objavljuje izvještaj o kršenjima Kodeksa novinara Crne Gore, računajući i odgovore na prestavke i žalbe čitalaca dostavljene Monitoring timu...”.

37 Izvor: <http://www.vijesti.me/vijesti/tv-vijesti-dobija-ombudsmana-clanak-110681>

■ **Samoregulatorna tijela ne bi trebalo da se bave pitanjima kršenja zakona od strane medija, jer je to posao sudova. To mogu činiti izuzetno, u slučajevima kada je medij, kršeći određeno načelo ili etički standard, prekršio i zakonsku normu koja korespondira sa etičkim načelom, odnosno standardom.**

■ **Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) treba da poštuje vlastiti Statut i prije odlučivanja po žalbi ili na osnovu vlastite procjene da je neki medij kršio Kodeks zatraži mišljenje strane na koju se žalba ili prigovor odnosi.**

■ **Bez obzira na to da li će MSS ubuduće pratiti rad samo svojih članova ili nastaviti da prati i rad medija koji to nijesu, u Monitoring timu ne bi trebalo da budu aktivni novinari iz pojedinih medija, već nezavisni medijski eksperti i/ili predstavnici zainteresovanih javnosti.**

3.6. Javnost rada

Svako od novoformiranih samoregulatornih tijela se svojim osnivačkim aktima obavezalo na javnost rada.

Prema Statutu Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS), sve neophodne informacije se objavljuju na zvaničnom sajtu MSS³⁸, uključujući i izvještaje Monitoring tima. Predviđeno je da se ti izvještaji prezentiraju na konferencijama za novinare i šalju svim članovima MSS. Nije, međutim, predviđeno da se izvještaji šalju i medijima koji nijesu članovi MSS, iako su u tim izvještajima pominjani. MSS prva četiri izvještaja nije objavio na sajtu (koga tada još uvijek nije bilo), niti ih je dostavio medijima koji su se u njima pominjali.

Statut Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ) na istovjetan način kao i MSS propisuje javnost rada, s tim što je u Statut ovoga udruženja dodato da će sve neophodne informacije, osim na zvaničnom sajtu, biti objavljivane i u medijima koji su članovi SSLŠ³⁹.

Statutom Savjeta za štampu (SŠ) je predviđeno da se javnost rada ostvaruje putem saopštenja, objavljivanjem na svojoj internet stranici godišnjeg finansijskog izvještaja i drugih podataka od značaja za rad udruženja⁴⁰. U Statutu nije, međutim, regulisano na koji će način javnost imati uvid u rad Komisije za žalbe.

.....

38 Statut MSS, član 21 i član 22.

39 Statut SSLŠ, član 22 i član 23.

40 Statut SŠ, član 1.

U odluci kojom je uspostavljen Ombudsman *Televizije Vijesti*, objavljenoj na portalu „Vijesti”⁴¹, rečeno je da će odluke Ombudsmana biti javne, kao i da će Ombudsman objavljivati izvještaje o radu svaka četiri mjeseca. Nije precizirano na koji način će izvještaji biti dostupni javnosti.

Iako su MSS, SSLŠ i SŠ u svojim osnivačkim aktima predvidjeli postojanje veb sajtova, do kraja marta 2013. samo je MSS ispunio tu statutarnu obavezu. MSS je svoj posljednji (peti po redu) izvještaj koji obuhvata period od 1. decembra 2012. do 1. marta 2013. objavio na tek osnovanom veb sajtu⁴², gdje se sada nalaze i prethodni izvještaji, koji su ranije javnosti predstavljani samo na konferencijama za štampu. (Samo je prvi od tih izvještaja u cjelosti objavljen u dnevnom listu „Pobjeda”, koji je član MSS.)

Osim Ombudsmana *Televizije Vijesti*⁴³, nijedno od novoosnovanih samoregulatornih tijela nije u periodu koji obuhvata ovaj izvještaj vodilo bilo kakvu kampanju u kojoj bi javnost bila upoznata s njihovom misijom i mogućnostima koje njihovo postojanje pruža fizičkim i pravnim licima u slučaju da su mediji ugrozili njihova prava. SSLŠ je u prvom izvještaju svoga Suda časti podstakao na upućivanje prestavki i žalbi⁴⁴, a MSS je na svom veb sajtu⁴⁵ dao uputstva za podnošenje žalbi i omogućio da to bude urađeno upravo preko toga sajta.

Preporuke:

■ **Sva samoregulatorna tijela treba da ispune svojevoljno preuzete obaveze u pogledu javnosti rada i uspostave svoje internet stranice ili obezbijede da mediji koji su njihovi članovi objavljuju sve relevantne informacije koje se tiču njihovog rada, uključujući i izvještaje.**

■ **Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) bi trebalo da svoje izvještaje, osim što ih prezentuje na konferencijama za štampu i objavljuje na svome sajtu, ubuduće šalje i na relevantne adrese medija koji nijesu njegovi članovi, a u tim izvještajima su pomenuti po bilo kom osnovu.**

41 <http://www.vijesti.me/vijesti/tv-vijesti-dobija-ombudsmana-clanak-110681>

42 <http://medijskisavjet.me/>

43 *Televizija Vijesti* je više od mjesec dana prije i poslije ustanovljavanja ombudsmana emitovala poruku u trajanju od 1'20 minuta, više puta dnevno. U istom periodu je više puta objavljena i reklama u štampanom i on-line izdanju dnevne novine „Vijesti”.

44 „Pošto se radi o prvom izvještaju Suda časti SSLŠ, ovom prilikom želimo da postaknemo sve one koji smatraju da je eventualno prekršen Kodeks novinara u prvom tromjesečju u 2013.g. u izdanjima lokalnih štampanih medija, a koji su članovi Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu, po bilo kom osnovu, da mogu da podnesu predstavku ili žalbu kako bi Monitoring tim označio predstavnika ovog Savjeta da je kršio Kodeks novinara Crne Gore.”

45 <http://medijskisavjet.me/zalbe-i-postupci/>

■ **Samoregulatorna tijela treba da osiguraju da građani budu obaviješteni da mogu da im se žale na ponašanje medija i da im pomognu da to čine kada je potrebno. Zato je, osim redovnog informisanja javnosti o svom djelovanju, neophodno da povremeno sprovedu odgovarajuće javne kampanje.**

3.7. Način finansiranja

Statutima Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS) i Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ) predviđeno je da se ova udruženja, osim iz članarine (50 eura mjesečno po članu), finansiraju i iz državnog budžeta, dobrovoljnih priloga, poklona, donacija i iz drugih izvora, koji su u skladu sa zakonom.⁴⁶ U Savjetu za štampu (SŠ) o prikupljanju finansijskih sredstava za rad udruženja odlučuju osnivači, ali u Statutu nije navedeno kako to čine.

Ombudsmana *Televizije Vijesti* finansira ta medijska organizacija, što je regulisano njenim Statutom.

Na predlog Ministarstva kulture, Ministarstvo finansija je odobrilo 30.000 eura za potrebe trogodišnjeg finansiranja Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS),⁴⁷ bez obzira na to što ovo samoregulatorno tijelo ne predstavlja cijelu medijsku industriju.

Statutom MSS predviđeno je da izvršni sekretar/direktor i članovi Monitoring tima primaju mjesečnu novčanu nadoknadu, ako finansijske mogućnosti to dozvoljavaju. Izvršni sekretar ima pravo na novčanu naknadu do dvije i po prosječne plate, a članovi Monitoring tima do dvije prosječne zarade.⁴⁸

U slučaju Savjeta za samoregulaciju lokalne štampe (SSLŠ), Statutom nijesu predviđene bilo kakve nadoknade za rad u Sudu časti.

Statutom Savjeta za štampu (SŠ) je predviđeno da samo sekretar udruženja bude profesionalno zaposlen, a da osnivači kao i članovi Upravnog odbora rad u SŠ obavljaju volonterski. U Statutu SŠ nije navedeno da li će članovi Komisije za žalbe primati neku novčanu naknadu za svoj rad.

.....

46 Statut MSS, član 24; Statut SSLŠ, član 25.

47 U obrazloženju odluke je navedeno, pored ostalog, sljedeće: „Na osnovu mjera iz Akcionog plana praćenja sprovođenja preporuka iz Mišljenja EK – oblast medija, koja glasi ‘definisanje transparentnog i nezavisnog finansiranja novinarskog samoregulatornog tijela’, radni tim sastavljen od predstavnika Ministarstva kulture, Ministarstva finansija, stručnjaka OSCE-a i medijskih strukovnih organizacija (UNEM, Institut za medije) definisao je trogodišnji transparentan i nezavisan model finansiranja samoregulatornog tijela iz oblasti medija.”

48 Statut MSS, član 20 i član 21.

Novinarsko samoregulatorno tijelo (NST), prvo samoregulatorno tijelo, od osnivanja do marta 2010. kada je prestalo da djeluje, finansirano je iz stranih donacija.

Preporuke:

■ Učešće države u finansiranju samoregulatornih tijela je poželjno, posebno ako su u tim tijelima zastupljeni i javni mediji, ali onda, kako je navedeno u OEBS-ovom „Vodiču za samoregulaciju medija” – „takvo učešće treba kontrolisati snažnim mehanizmima koji će spriječiti miješanje države u njihov rad”.

■ Država ne bi trebalo da favorizuje bilo koje samoregulatorno tijelo u bilo kom smislu, a pogotovo ne kada je u pitanju finansijska podrška.

4. REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH NOVINARSKIH TIJELA

Od osnivanja u martu 2012. do kraja marta 2013, Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je objavio ukupno pet izvještaja o svome radu. Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ) je od osnivanja u aprilu 2012. do kraja marta 2013. objavio samo jedan izvještaj, dok Savjet za štampu (SŠ), osnovan u avgustu 2012, i Ombudsman *Televizije Vijesti*, osnovan u januaru 2013, još nijesu objavili nijedan izvještaj. Izvještaj Ombudsmana *TV Vijesti* biće objavljen u maju 2013.

4.1. Izvještaji novinarskih samoregulativnih tijela

4.1.1. Učestalost izvještavanja

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je trebalo da objavljuje mjesečne, polugodišnje i godišnje izvještaje o poštovanju Kodeksa, prema članu 7 Statuta. Postoji, međutim, kontradiktornost u samom Statutu, jer u članu 21 se kaže da „Monitoring tim prati i evidentira i na redovnim konferencijama (najmanje jednom u 60 dana) za novinare objavljuje izvještaje o kršenju Kodeksa novinara Crne Gore”.

Prvi izvještaj MSS odnosi se na period od 1. aprila do 15. maja 2012, drugi izvještaj pokriva period od 15. maja do 31. jula 2012, treći se odnosi na period od 1. avgusta do 1. oktobra 2012, četvrti na period od 1. oktobra do 1. decembra 2012, a peti obuhvata period od 1. decembra 2012. do 1. marta 2013.

MSS je svoje izvještaje javno prezentovao na konferencijama za novinare uglavnom svakih 60 dana, kako je propisano Statutom. Između četvrtog i petog izvještaja prošla su, međutim, tri mjeseca.

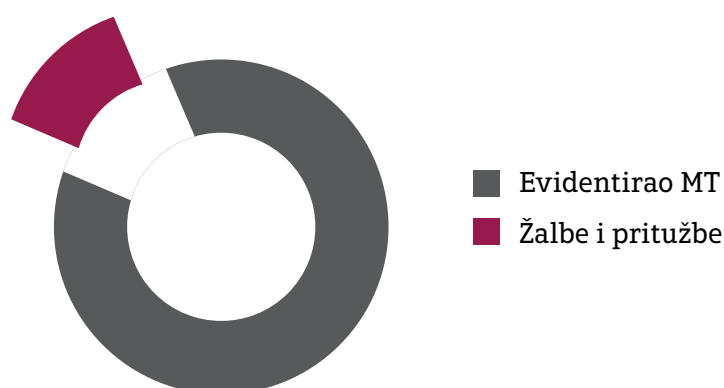
Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (SSLŠ) je kao jednu od svojih djelatnosti predvidio godišnje izvještaje o poštovanju Kodeksa. Prvi takav izvještaj objavljen je 3. marta 2013. Izvještaj je na nepune tri stranice obuhvatio period od osam mjeseci (maj 2012 – decembar 2012) i odnosi se na devet lokalnih štampanih medija, članova SSLŠ. Dva medija koji su članovi SSLŠ nijesu izlazila u posmatranom periodu i zbog toga se na njih izvještaj i ne odnosi.

Savjet za štampu (SŠ) i Ombudsman *Televizije Vijesti* nijesu objavili nikakve izvještaje o svom radu od osnivanja do kraja marta 2013.

4.1.2. Broj evidentiranih primjera kršenja Kodeksa

U periodičnim izvještajima od 1. aprila 2012. do 1. marta 2013, Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je naveo ukupno 140 konkretnih primjera kršenja Kodeksa, od čega je, prema izvještajima, 117 evidentirao sam Monitoring tim MSS, a 23 institucije ili pojedinci koji su se obratili ovom tijelu.

Kršenje Kodeksa

Od primjera kršenja Kodeksa koje je uočio sam Monitoring tim MSS, samo 16 ili 13,6% odnosi se na medije koji su članovi MSS, dok su ostali (86,9%) iz medija koji nisu članovi ovog samoregulatornog tijela. *(Podsjećamo i na ograničenje MSS u nadzoru sopstvenih članova, navedeno u poglavlju 4.4.)*

Kod dnevnika „Dan“, koji nije član MSS, evidentirano je ukupno 40 primjera kršenja Kodeksa, a kod dnevnika „Vijesti“, koji takođe nije član MSS, 14 primjera. Kod portala „Vijesti online“ evidentirano je 46 primjera kršenja Kodeksa i to u komentarima posjetilaca/posjetiteljki na tekstove i kod TV Vijesti jedan primjer. Od medija koji su članovi MSS, najviše primjera kršenja Kodeksa evidentirano je kod dnevnog lista „Pobjeda“ (6) i kod dnevnog lista „Dnevne novine“ (4).

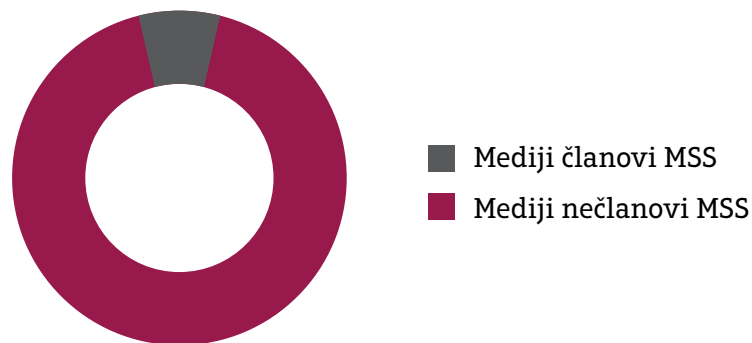
Od ukupno 19 medija koji su članovi MSS, primjeri kršenja Kodeksa evidentirani su samo kod pet (5). Osim pomenutih „Pobjede“ i „Dневnih novina“, kršenja su evidentirana još kod dnevnika „Blic“, portala „Analitika“ i „Cafe del Montenegro“ i kod TV Crne Gore.

MSS je, prema navodima u izvještajima, u periodu od 1. aprila 2012. do 1. marta 2013. primio ukupno 23 žalbe, pritužbe i apela građana i pravnih lica. U dva slučaja je samo navedeno da su podnesene žalbe, ali ne i na šta se one odnose, ni kakav je stav u vezi njih zauzeo MSS. Riječ je o žalbama koje su uputili NVO Građanska alijansa⁴⁹ i bivši

.....

član Upravnog odbora MSS Dritan Abazović⁵⁰, i obje su pomenute u prvom izvještaju MSS. Od ostalih žalbi i pritužbi, MSS samo u dva slučaja nije našao da je prekršen Kodeks, u jednom slučaju je konstatovao da je prekršen zakon, a u dva slučaja je zaključio da je Kodeks djelimično prekršen. U jednom slučaju nije riječ o žalbi, već o apelu, ali ga je MSS tretirao kao žalbu i u skladu sa tim postupio. Riječ je o apelu predsjednika Skupštine Crne Gore Ranka Krivokapića da se u medijima koristi službeni crnogorski jezik.

Kršenje Kodeksa

Devet (9) žalbi su podnijele pojedinačne osobe, a 14 institucije. Većina žalbi (16) odnosila se na rad dnevnih listova „Dan“ (9) i „Vijesti“ (7), medija koji nijesu članovi MSS. TV Crne Gore je jedini medij iz članstva MSS na čiji rad se neko žalio. Podnijete su dvije žalbe i obje su se ticale emisije „Robin Hud“. Jedna od žalbi, koju je uputila Demokratska partija socijalista, a koju je MSS prihvatio i razmatrao, nije se ticala Kodeksa, već Zakona o izboru odbornika i poslanika.

U prvom i za sada jedinom izvještaju Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ) na dvije stranice konstatovano je da Sud časti (Monitoring tim) nije primio ni jednu žalbu, i ocijenjeno da je lokalna štampa poštovala Kodeks.⁵¹

49 Prema informaciji koju je HRA dobila iz NVO Građanska alijansa, MSS nikada nije odgovorio na prvu njihovu žalbu, koja se odnosila na tekst „Milova balerina“, objavljen u dnevnom listu „Pobjeda“. Građanska alijansa se 26. septembra 2012. žalila na pisanje portala „Analitika“ zbog toga što su u tekstu „Listinzi potvrđuju da joj je ubistvo podmetnuto“ navedeni brojevi telefona djevojke osumnjičene za ubistvo i žrtve. Ovaj slučaj je tretiran u izvještaju MSS, ali nije navedeno da je tim povodom Građanska alijansa uputila pritužbu, nego je obrađen kao primjer koji je uočio Monitoring tim MSS.

50 Dritan Abazović je za HRA potvrdio da je, dok je bio član MSS, podnio žalbu na rad dnevnog lista „Pobjeda“, ali da nikada nije dobio odgovor na tu pritužbu. On je kazao da je taj slučaj predstavljen u prvom izvještaju MSS, ali se, prema nalazima HRA, u izvještaju samo pominje da je Abazović podnio žalbu, ali ne i na šta se ona odnosi.

51 „Analizirani period je pokazao da se u lokalnim štampanim medijima u potpunosti poštuje Kodeks novinara. Ovom tijelu u proteklom periodu nije pristigla nijedna pritužba ili žalba od strane čitalačke publike. Po našim saznanjima, nije procesuiran sudu nijedan predmet koji se odnosi na novinu ili novinara ovih medija“.

4.1.3. Utvrđivanje kršenja zakona

U izvještajima Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS) navedeni su i primjeri kršenja pojedinih zakona (*Zakona o medijima, Zakona o izboru odbornika i poslanika, i Zakona o zaštiti ličnih podataka*), iako u Statutu MSS nije precizirano da je i to posao Monitoring tima.

Navedeno je da su to mediji učinili u 16 navrata, od čega se samo jedan primjer odnosi na medij koji je član MSS („Dnevne novine”), a svi ostali na medije koji nijesu članovi MSS (dnevници „Dan”, „Vijesti” i TV Vijesti).

U četvrtom po redu izvještaju, primjera radi, MSS konstatuje da je dnevnik „Vijesti” prekršio izbornu ćutnju objavljujući na dan izbora tekstove na naslovnoj i 12. strani, navodi naslove tih tekstova („Đukanović odobrio da se stan dodijeli Vukčeviću” i „Strateški partner u mreži uticajnih”) i ocjenjuje da se ovim člancima „pokušao diskreditovati nosilac liste ‘Evropska Crna Gora’ Milo Đukanović”.

U četvrtom po redu izvještaju, MSS je konstatovao da je dobio žalbu Demokratske partije socijalista koja se ticala više aspekata kršenja Kodeksa od više medija, ali i pitanja zloupotrebe vlasničke koncentracije medija⁵². MSS je konstatovao da djelokrug njegovog rada „nije sankcionisanje vlasničkog monopola u medijima”.

MSS je u prvome i drugome izvještaju izašao iz statutarinih ovlašćenja i ocjenjivao odnose na tržištu dnevne štampe, stajući u zaštitu svog člana „Dnevnih novina”, kojima je onemogućena distribucija na kioscima štampe.⁵³ Iako pitanje upotrebe jezika nema veze s novinarskom etikom, MSS je sebi dozvolio slobodu da, na inicijativu predsjednika Skupštine Crne Gore, apeluje na medije „da se omogući da se službeni jezik koristi u varijanti u kojem ga koriste crnogorske državne institucije”.

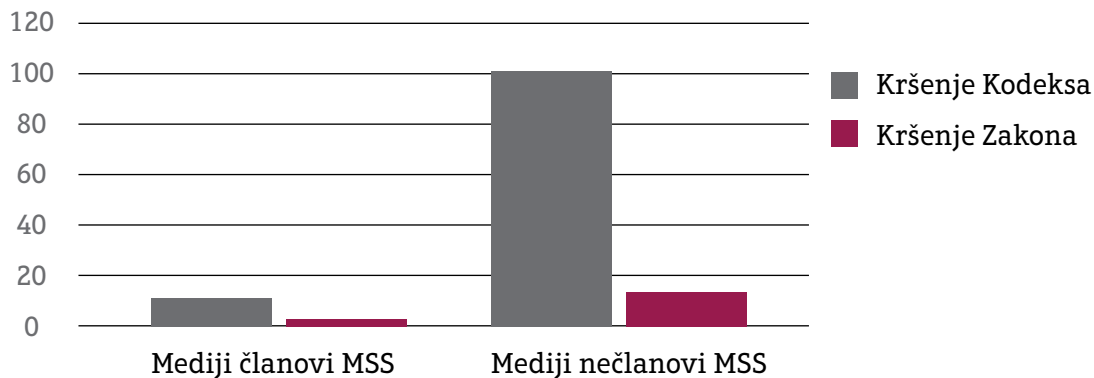
MSS je u djelovima izvještaja izlazio i iz okvira uloge procjenitelja etičnosti rada medijskih organizacija u Crnoj Gori i nastojao da arbitrira u pitanjima koja se tiču slo-

.....

52 „MSS je dobio i žalbu Demokratske partije socijalista zbog niza tekstova i televizijskih priloga objavljenih tokom predizborne kampanje u dnevnim listovima ‘Vijesti’ i ‘Dan’, nedjeljniku ‘Monitor’ i na Televiziji ‘Vijesti’ i to, kako je navedeno u dopisu, ‘zbog kršenja Kodeksa novinara Crne Gore, zbog zloupotrebe vlasničke koncentracije u medijima u političke svrhe, širenja govora mržnje, neravnopravne zastupljenosti Koalicije Evropska Crna Gora u pomenutim medijima, neobjektivnog informisanja i kršenja zakonskog instituta predizborne tišine”.

53 „Prethodni period je obilježio i pokušaj opstrukcije distribucije dnevnog lista Dnevne novine. U Crnoj Gori jedna kompanija drži skoro 100 odsto distribucije tiraža dnevnih novina i samim tim ima monopol na ovu djelatnost, što samo po sebi predstavlja veliki problem kada je u pitanju liberalizacija novinskog tržišta. U situaciji ovakvog monopola taj distributer je javno ucijenjen od dvije dnevne novine – da ne smije distribuirati novinu koja se besplatno dijeli. Ovakav pokušaj ostvarivanja monopola na tržištu dnevnih novina još nije zapamćen u Crnoj Gori. Medijski savjet za samoregulaciju najoštrije osuđuje ovako grubu pokušaj ugrožavanja medijskog pluralizma u državi i poziva nadležne organe da zaštite na tržištu Dnevne novine i omoguće im ravnopravan tretman sa ostalim štampanim medijima prilikom distribucije.” (Izvještaj MSS za period 1. april – 15. maj 2012)

bode izražavanja u medijima, koja je zagantovana Ustavom i brojnim međunarodnim aktima, a snažno afirmisana upravo načelom 2⁵⁴ Kodeksa. Primjer za to je uvodni dio drugog po redu izvještaja u kome se kritikuju dnevni listovi „Vijesti” i „Dan” zbog načina na koji su pisali povodom šeste godišnjice crnogorske državne nezavisnosti⁵⁵.

Za ovo se može naći primjer i u izvještaju koji obuhvata period od 1. decembra 2012. do 1. marta 2013. MSS je ocijenio da je autorka teksta „Branislav Đuranović dao pet hiljada za album DPS-a”, objavljenog u „Vijestima” od 6. februara 2013, prekršila načelo 3 Kodeksa⁵⁶. Pritom je MSS izdvojio dijelove teksta i polemisao sa autorkom⁵⁷, ali i zanemario neke ključne informacije iz teksta,⁵⁸ koje su govorile u prilog njenom kritičkom stavu u vezi sa sponzorstvom monografije o kojoj je bilo riječi.

.....

54 Kodeks novinara CG, načelo 2: „Novinar je dužan da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku. Novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji”.

55 „Novinarske ocjene da se šest godina nezavisnosti podvede pod pojam ‘državnog brodoloma ili sunovrata’ teško da mogu biti prihvatne kao nepristrasno i objektivno novinarstvo. Nije stvar u ocjeni vrednosnih sudova: čak i statistički podaci koji su navedeni u pomenutim tekstovima (da se radi o duplo većim platama i penzijama, kao i velikom prilivu stranih investicija u prethodnom periodu od šest godina) nijesu spriječili autore ovih tekstova da u najcrnijim bojama opišu prethodnih šest godina crnogorske nezavisnosti.”

56 Kodeks novinara CG, načelo 3: „Za novinara su činjenice neprikosnovene, a njegova obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućujući njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Obaveza je da vijest i komentar budu jasno razdvojeni.

57 „MSS smatra da je krajnje maliciozno i neistinito ovakvu monografiju nazvati albumom DPS. Autor teksta se nije vodio idejom da činjenice predstavi objektivno, već je pokušao da klasičnom manipulacijom prikrije pravu sliku o ovoj monografiji. Ako se na par stranica od 400 ukupno, nalaze i slike lokalnog rukovodstva, teško da se može izvući zaključak da je u pitanju album vladajuće partije”. (Izvještaj MSS za period 1. decembar 2012 – 1. mart 2013)

58 „I dok se iz opštinske kase nije štedjelo za pomoć štampanja knjige Đuranovićevog savjetnika, za kompletne programske aktivnosti Centra za kulturu, među kojima je i izdavaštvo, za cijelu 2011. godinu izdvojeno je šest puta manje, svega 856,58 eura”. (<http://www.vijesti.me/vijesti/branislav-duranovic-dao-pet-hiljada-album-dps-a-clanak-112890>)

4.1.4. Najčešća kršenja Kodeksa prema izvještajima samoregulatornih tijela

Od ukupno 12 osnovnih načela Kodeksa, prema izvještajima Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS), mediji su kršili osam (8), od čega najčešće načelo 5⁵⁹ i neke od standarda koji su preporučeni u smjernicama za ta načela. U slučaju načela 5, to je smjernica koja se tiče govora mržnje.⁶⁰ Po učestalosti kršenja slijede načela 8 i 4⁶¹ Kodeksa.

U izvještaju Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ) konstatovano je da nije bilo nikakvih kršenja Kodeksa.

4.1.5. Kršenja Kodeksa od strane elektronskih medija

U prvom izvještaju MSS konstatuje se da nijesu primijećena kršenja Kodeksa u programima elektronskih medija, a ovaj stav se potkrijepljuje podatkom da „tokom analiziranog perioda nije pristigla niti jedna predstavka ili žalba od strane gledaoca ili slušaoca”. Dio ovog izvještaja koji se tiče rada elektronskih medija naveo je člana Upravnog odbora MSS i glavnog i odgovornog urednika dnevnog lista „Pobjeda” Srđana Kusovca da se javno ogradi od rada Monitoring tima.⁶²

U drugom izvještaju MSS nema posebne analize rada elektronskih medija, osim jednog slučaja kršenja Kodeksa od strane *TV Vijesti*, objavljivanjem snimka „kako muškarac šmrkom pere krv sa trotoara ubijene maloljetnice N.S. (15)”.

U trećem izvještaju MSS nema pomena ni jednog elektronskog medija. U četvrtom izvještaju se elektronski mediji (*TV Vijesti* i *RTCG*) pominju kao kršitelji Kodeksa i to samo na osnovu podnesenih žalbi. U petom, posljednjem izvještaju elektronski mediji nijesu pomenuti.

59 Načelo 5 Kodeksa novinara CG: „Rasu, vjeru, nacionalnost, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju i porodični status čovjeka, novinar će pomenuti samo ako je to neophodno za informaciju.

60 (a) Mediji ne smiju da objavljuju materijal koji je namijenjen širenju neprijateljstva ili mržnje prema osobama zbog njihove rase, etničkog porijekla, nacionalnosti, pola, fizičkih nedostataka, vjere ili političke pripadnosti. Isto važi i ako postoji velika vjerovatnoća da će objavljivanje nekog materijala izazvati prethodno navedeno neprijateljstvo i mržnju. (b) Novinari posebno moraju voditi računa da ničim ne doprinesu širenju etničke mržnje kada izvještavaju o događajima i pojavama koji u sebi sadrže elemente etničke mržnje. Obaveza je novinara da poštuje druge države i nacije.

61 Načelo 8 Kodeksa novinara Crne Gore: Novinar je dužan da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi. Pravo na privatnost obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo. Načelo 4 Kodeksa novinara Crne Gore: Obaveza novinara je da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju, pogotovo onu koja može naškoditi, pridržavajući se, pri tom, pravila da ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način.

62 „Pobjeda, u čije ime sam dužan da reagujem pogotovo nakon potpune saglasnosti uredništva u vezi sa problemom o kojem je riječ, ograđuje se od dijela izvještaja Medijskog savjeta za samoregulaciju u kojem je navedeno da u razdoblju od 1. aprila do 15. maja ‘nijesu primijećena kršenja kodeksa u programima elektronskih medija’. Pobjeda ovo ne čini zato što je i sama apostrofirana od samoregulatornog tijela. Naprotiv.” (Pobjeda, 30. maj 2012)

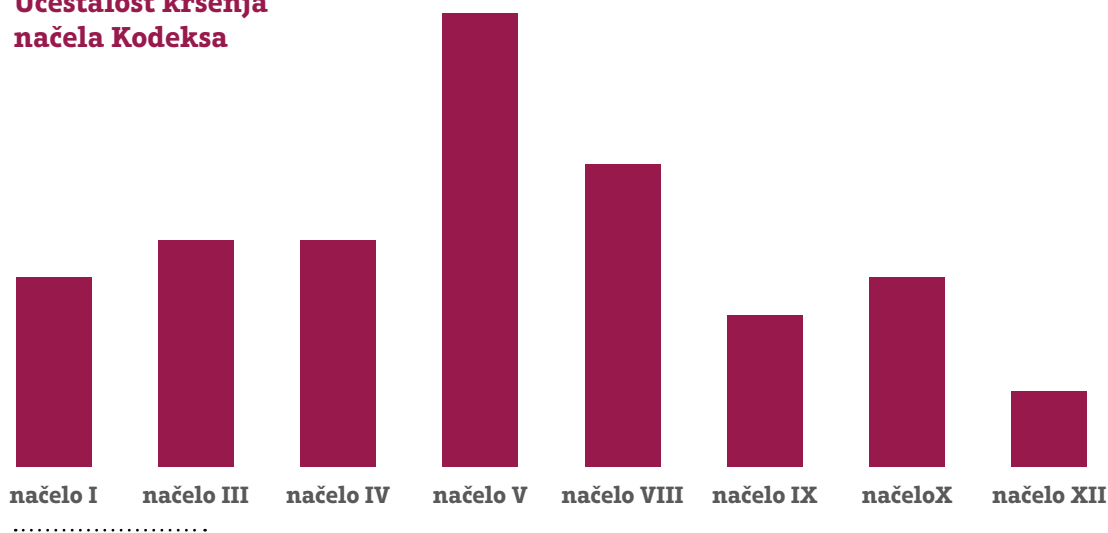
4.1.6. Kršenja Kodeksa od strane internet portala

U prvom izvještaju MSS navedeno je (kako je rečeno) samo nekoliko primjera kao ilustracija zloupotrebe anonimnih komentara u klevetanju pojedinaca i grupa na portalima koji su bili predmet pažnje Monitoring tima. I u ostalim izvještajima se analiza rada portala svodila na načelne ocjene uz navođenje primjera problematičnih komentara posjetilaca.

U četvrtom izvještaju su navedena 22 primjera kršenja Kodeksa u slučajevima komentara na tekstove objavljene na portalima, ali nije navedeno da li su svi primjeri uzeti sa portala „Vijesti“, kako se može zaključiti na osnovu konstatacije iz uvodnog teksta.

U petom izvještaju je navedeno sedam primjera tekstova objavljenih na portalu „Vijesti“ koje su posjetioci komentarisali na način koji predstavlja kršenje Kodeksa. MSS je napomenuo, takođe, da je uočeno da uredništvo ovoga portala uglavnom briše nedolične komentare, ali i, s pravom, konstatovao da se to čini „s velikim zakašnjenjem“, nakon što ti komentari „odstoje više sati ispod informacija na koje se odnose“. MSS je u posljednjem izvještaju podržao uređivački stav portala „Vijesti“⁶³ da se posjetioci/posjetiteljke portala upozore na pravila, uz ocjenu da je „neprihvatljiv njegov dio u kojem se uredništvo ograđuje od odgovornosti za napisano“.⁶⁴ MSS je u posljednjem izvještaju opravdano zaključio „da je neophodno pristupiti izmjenama i dopunama Kodeksa novinara Crne Gore kako bi se jasno definisala pravila administriranja komentara“.

Učestalost kršenja načela Kodeksa

63 „Komentari se na portalu objavljuju u realnom vremenu i Vijesti online se ne mogu smatrati odgovornim za napisano. Zabranjen je govor mržnje, psovanje, vrijeđanje i klevetanje. Takav sadržaj će biti izbrisan čim bude primijećen, a autori mogu biti prijavljeni nadležnim institucijama.“

64 „MSS podržava ideju da se čitaoci portala upozore, uz ocjenu da je neprihvatljiv njegov dio u kojem se uredništvo ograđuje od odgovornosti za napisano.... To nije u skladu sa profesionalnim standardima niti sa principima uređivačke koncepcije: redakcija je uvijek odgovorna kako za svoje tekstove i tekstove koje prenese tako i za objavljene komentare čitalaca, odnosno za čitav sadržaj objavljen u nekom mediju“. (Iz izvještaja MSS za period 1. decembar 2012 – 1. mart 2013)

U izvještajima MSS, inače, nije uvijek navedeno koje je načelo Kodeksa prekršeno, odnosno smjernica za to načelo.

4.1.7 Razlikovanje govora mržnje i uvredljivog govora

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je u izvještajima pomenuo više primjera navodnog govora mržnje u tekstovima objavljenim u dnevnim listovima i komentari- ma na tekstove objavljene na portalima. Uočava se, međutim, da MSS ne pravi jasnu razliku između govora mržnje, onako kako je on definisan u Kodeksu⁶⁵ i u Preporuci o govoru mržnje Komiteta ministara Savjeta Evrope iz 1997.⁶⁶ i uvredljivog govora, odnosno, primijećeno je da se govor uvreda kvalifikuje kao govor mržnje.

Primjera radi, u izvještaju koji obuhvata period od 1. avgusta do 1. oktobra 2012, kao primjer govora mržnje navedeni su djelovi teksta „Dražin front (DF)“, autora Marka Udovičića (Marka Vešovića) i Šekija Radončića, objavljen u listu „Pobjeda“, u kojima su, prema autorima izvještaja, iznesene uvrede na račun lidera Demokratskog fronta Miodraga Lekića.

Ista greška je učinjena u slučaju kvalifikacije uvreda iz polemike koju su u štampi vodili Janko Vučinić, tada lider sindikata Željezare iz Nikšića, s jedne, i bivši direktor te fabrike Vojin Đukanović i glavni i odgovorni urednik dnevnika „Pobjeda“, sa druge strane. To je urađeno i u slučaju polemičnog teksta „Procenat i po straha“ („Vijesti“, 28. septembar) Miodraga Perovića, u kome on iznosi mišljenje o lideru Demokratske partije socijalista Milu Đukanoviću.

U prvom po redu izvještaju, MSS je konstatovao da je „u proteklom periodu registro- vao veliki broj uvreda na lični račun u pojedinim crnogorskim medijima, a posebno u kolumnama Marka Vešovića, Željka Ivanovića, Blagoja Grahovca, Balše Brkovića, Miodraga Perovića“, ali nije naveo u čemu se ogledaju te uvrede i u čemu se, u kon- kretnim slučajevima, ogleda kršenje Kodeksa.

.....

65 Smjernice za načelo 5 Kodeksa, Govor mržnje

(a) Mediji ne smiju da objavljuju materijal koji je namijenjen širenju neprijateljstva ili mržnje prema osobama zbog njihove rase, etničkog porijekla, nacionalnosti, pola, fizičkih nedostataka, vjere ili politič- ke pripadnosti. Isto važi i ako postoji velika vjerovatnoća da će objavljivanje nekog materijala izazvati prethodno navedeno neprijateljstvo i mržnju.

(b) Novinari posebno moraju voditi računa da ničim ne doprinesu širenju etničke mržnje kada izvje- štavaju o događajima i pojavama koji u sebi sadrže elemente etničke mržnje. Obaveza je novinara da poštuje druge države i nacije.

66 Preporuka o govoru mržnje Komitet ministara Savjeta Evrope iz 1997. g.: „Govor mržnje podrazu- mjeva sve vrste izražavanja koje šire, podstiču, promovisu ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, anti-semitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući netoleranciju izraženu kroz agresivni nacionalizam i etnocentrizam, diskriminaciju i neprijateljstvo spram manjina, migrana- ta i ljudi sa useljeničkim porijeklom.“

U izvještaju Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ) navodi se da se u nekim medijima „pojaviло nekoliko tekstova sa predizbornih mitinga u kojima ima pojedinih djelova koji su na granici govora mržnje“, ali se odmah napominje da su „to (su) očigledno bili iskazi pojedinih učesnika skupova, te ih možemo posmatrati i sa te strane“. U izvještaju nije, međutim, navedeno u kojim medijima su objavljeni ti tekstovi niti su citirani djelovi koji su „na granici govora mržnje“, tako da se ne može procijeniti da li se zaista i radi o takvom govoru.

Preporuke:

■ **Uloga samoregulatornih tijela ne treba da se iscrpljuje u monitoringu i analizi medijske prakse, već prvenstveno u reagovanju na žalbe i prigovore oštećenih ili zainteresovanih fizičkih i pravnih lica, sprječavanju kršenja Kodeksa blagovremenim ukazivanjem na kršenja etičkih standarda i pomaganju medijima i novinarima da isprave učinjene greške⁶⁷ ili umanje njihove štetne posljedice.**

■ **Kada samoregulatorno tijelo evidentira primjer kršenja Kodeksa, treba precizno da navede u čemu se to kršenje ogleda, kao i koja su načela, odnosno propisani etički standard prekršeni. U slučaju da je Kodeks u tome dijelu manjkav, treba da ponude odgovarajuću dopunu i o tome iniciraju profesionalnu debatu.**

■ **Samoregulatorna tijela treba da izbjegavaju procjenu profesionalne i etičke vrijednosti sadržaja medija ako tu procjenu ne mogu da valjano argumentuju pozivanjem na Kodeks ili na za ovu problematiku relevantne autoritete i izvore, poput presuda Evropskog suda za ljudska prava.**

.....

67 Da su mediji spremni da reaguju kada im se ukaže na propuste pokazuje primjer reakcije portal „Vijesti“, koji je uklonio homofobne komentare na tekst postovan 17. oktobra 2012. godine nakon što je iz Akcije za ljudska prava ukazano na problematičan sadržaj tih komentara.

5. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA

Za razliku od rezultata monitoringa MSS, koji je pokazao da se najčešće krši načelo 5 (govor mržnje), a zatim 8 i 4, prema monitoringu koji je sproveda Akcija za ljudska prava (HRA) od 1. septembra 2012. do 1. marta 2013. najčešće se krši načelo 10 Kodeksa, tj. kršenje pretpostavke nevinosti je najčešći oblik ogrješenja o novinarske etičke standarde. Po učestalosti kršenja, prema nalazima HRA, na drugom mjestu je prvo načelo Kodeksa – jednostranost i selektivan odnos prema činjenicama.

5.1. Načelo 1 Kodeksa: Selektivan odnos prema činjenicama, jednostranost

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je u izvještaju koji obuhvata period od 1. oktobra do 1. decembra 2012. previdio kršenja načela 1 Kodeksa u izvještajima objavljenim u online izdanjima

„Vijesti” o izlaznim anketama koje je radio istraživač javnog mnjenja dr Miloš Bešić i njegove kolege sa Fakulteta političkih nauka. Na portalu „Vijesti” 14. oktobra 2012. objavljen je tekst pod naslovom „Maraš: Tim FPN-a anketom ne krši zakon, ako poštuje propise”, u kome su činjenice date selektivno i na osnovu toga je izvještavanje bilo netačno i neetično. Naime, u izvještaju je samo djelimično citiran čl. 2 Zakona o izboru odbornika i poslanika, na osnovu čega je javnost dovedena u zabludu da su takozvane izlazne ankete (*exit polls*) ilegalne u Crnoj Gori i da su kažnjive.

U periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirano je, osim navedenog, još primjera u kojima je izrazitije i na različite načine kršeno načelo 1 Kodeksa⁶⁸ i neke od smjernica⁶⁹ koje preciziraju etičke standarde za to načelo.

.....

68 Načelo br. 1 Kodeksa novinara Crne Gore: „Dužnost je novinara da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.”

69 Smjernice za načelo 1.

1.1 Opšti standardi: Novinari moraju da njeguju najviše profesionalne i etičke standarde. Oni moraju da preduzmu sve razložne korake kako bi bili sigurni da objavljuju isključivo tačne informacije, i da su njihovi komentari čestiti. Novinari nikada ne smiju da objave informaciju za koju znaju da je lažna ili zlonamjerna i neosnovanu optužbu na račun drugih, koja ima za cilj da ugrozi njihovu reputaciju. Pravo je novinara da odbije zadatak koji je u suprotnosti sa etičkim kodeksom.

1.2 Tačnost: (a) Prije objavljivanja izvještaja, novinar treba da bude siguran da su preduzete sve odgovarajuće mjere kako bi se provjerila njegova tačnost. Novinari moraju težiti da obezbijede cjelovite

Primjeri koje su zapazili saradnici HRA nijesu evidentirani od strane MSS.

Prvi primjer se odnosi na neprovjeravanje glasina koje je novinar „Blica“, izdanje za Crnu Goru, 'pokupio' u Rožajama i uzeo ih zdravo za gotovo, ne pokušavajući da sazna istinu. U tome dnevniku je 26. novembra 2012. (rubrika „Hronika“, strana 11) objavljen antrfile (boks) uz tekst pod naslovom „Navodne veze sa BS“, u kome se navodi sljedeće: „U Rožajama se špekuliše da je Safet Kalić na nedavnim izborima finansirao Bošnjačku stranku. Ovakva nagađanja potkrijepljena su činjenicom da su dva dana pred izbore radnici hotela 'Rožaje' i kafića 'Tajson' nosili majice sa natpisom 'Biram svoje 10'. Rožajci kažu da radnici to ne bi smjeli učiniti bez Kalićevog znanja, bez obzira što on trenutno nije u Rožajama. Osim toga, navodno je nekadašnje Kalićevo obezbjeđenje pružalo ličnu zaštitu predsjedniku RS Rafetu Husoviću“.

U narednom primjeru je riječ o stavljanju određenih činjenica u neodgovarajući kontekst, zapravo u kontekst kojim se želi opravdati optužba na račun određene osobe.

U dnevniku „Pobjeda“ od 31. oktobra 2012. (rubrika „Aktuelnosti“, strana 6) objavljen je tekst pod nadnaslovom „Knez' i 'analitičar' Mirko Vuletić Kujavski govorio o našoj zemlji na konferenciji u Njemačkoj“ i naslovom „Daka, Carević, Zaimović i Čelebić plaćali za blaćenje Crne Gore“. U podnaslovu teksta se pomenuti Vuletić optužuje da „redovno po Njemačkoj iznosi najgrublje neistine o Crnoj Gori“ i navodi da aktivnosti te, kako se navodi, kontroverzne ličnosti, „plaćaju neki od vodećih crnogorskih biznismena“. Otkriva se i koje su firme i koliko novca uplatile na žiro račun Vuletićeve nevladine organizacije.

U tekstu se izriču optužbe na račun jednog čovjeka i citiraju njegove navodne neistine izrečene protiv Crne Gore na jednom skupu, iako se u tekstu navodi da on te neistine „redovno po njemačkoj iznosi“. „Pobjeda“, pritom, nije tražila od Vuletića da se izjasni o optužbama na njegov račun. Citati su izdvojeni iz konteksta i prikazani na način kojim se želi dokazati stav da Vuletić „blati“ Crnu Goru. Na isti jednostran način se dovodi u vezu novac uplaćen Vuletićevoj nevladinoj organizaciji s tim navodnim „blaćenjem“. Ovakvim postupanjem u tekstu se krši načelo 1 Kodeksa, u smislu koji je objašnjen smjernicom u kojoj se kaže da „pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje“, te da „stoga, novinari ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem“.

U narednim primjerima riječ je o drugačijoj prirodi jednostranosti, koja se ogleda u izostavljanju druge strane ili relevantnog izvora.

izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije

(b) Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje. Stoga, novinari ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem. Novinari moraju izbjegavati naslove ili reklamne slogane koji bi mogli navesti na pogrešan zaključak o suštini događaja ili pojave. Činjenice ne smiju biti iskrivljivane tako što će biti stavljene van konteksta u kome su se desile.

U dnevniku „Pobjeda” od 3. novembra 2012. (rubrika „U fokusu”) objavljen je tekst pod podnaslovom „Predsjednik CANU iznio makedonskom kolegi u Skoplju niz teških ocjena o našoj zemlji” i naslovom „Momir Đurović: Crna Gora je neodrživa i ne treba da postoji”. U tekstu se, na osnovu iskaza neimenovanih izvora, citiraju i parafraziraju navodi iz depeše koju je Ministarstvu vanjskih poslova uputio crnogorski ambasador u Skoplju, koji je, prema navodima u tekstu, bio svjedok onoga što je govorio predsjednik CANU. Na samom kraju teksta se navodi da predsjednik CANU „Momir Đurović u petak nije bio dostupan novinarima Pobjede”, čime se nudi obrazloženje zbog čega nema druge strane u tekstu.

Ova priča, međutim, ne spada u one za čije objavljivanje postoje razlozi hitnosti, pošto njenim kasnijim objavljivanjem javnost ne bi ništa izgubila, već bi, naprotiv, dobila, zbog informacija koje bi dala druga strana, pogotovo strane na čiji su račun iznesene ozbiljne optužbe. To je minimum koji se u ovakvim slučajevima mora ispoštovati da bi se bilo na nivou osnovnih profesionalnih i etičkih standarda novinarske profesije.

U dnevniku „Vijesti” od 31. oktobra 2012. (rubrika „Društvo”, strana 11) objavljen je tekst pod naslovom „Samo da ne krene prije tendera”, u kome se piše o spremnosti Crne Gore da dočeka zimsko nevrijeme slično prošlogodišnjem. U tekstu se problematizuje uloga „Crnagoraputa”, kompanije zadužene za čišćenje saobraćajnica, i postavlja pitanje da li je ona izvukla pouke iz prošle zime. Nakon toga se u tekstu konstatuje da na to pitanje „juče” nije bilo moguće čuti odgovor od „Crnagoraputa”, jer prvi čovjek te kompanije Željko Leković nije odgovarao na pozive i SMS poruke novinara „Vijesti”.

Ni ova priča ne spada u one čija će aktuelnost i važnost zgasnuti tokom 24 sata, što je uobičajeni protok vremena između dva izdanja dnevnih novina, tako da nije bilo razloga da se ne sačeka odgovor od relevantnog izvora na jedno tako važno pitanje. Novinari se nijesu potrudili da odgovor na pitanje dobiju od nekoga drugog iz kompanije, niti da kod osoba zaduženih za odnose s medijima i javnošću saznaju zašto im se Leković ne javlja.

Dnevnik „Vijesti” je u broju od 24. oktobra 2012. (rubrika „Ekonomija”, strana 5) objavio tekst pod naslovom „Kombinat dužan i za čišćenje”, u kome je vlasnik privatne kompanije „Čisto” Neđeljko Koprivica optužio Kombinat aluminijuma da nije ispunjavao finansijske obaveze iz ugovora, zbog čega su oni napustili Kombinat.

U ovom tekstu je čitaocima ponuđeno viđenje samo jedne strane u sporu, koje, pri tom, nije potkrijepljeno materijalnim dokazima. Viđenje druge strane se, sudeći prema sadržaju teksta, nije ni pokušalo dobiti, iako ni u ovom slučaju nijesu postojali razlozi hitnosti, niti se nastojala provjeriti tačnost navoda izvora koji optužuje.

U dnevniku „Dan“ od 2. novembra 2012. (rubrika „Društvo“, strana 12) objavljena je priča pod naslovom „Prodaju oružje za Asadov režim“, dok je u nadnaslovu navedeno da je „Montenegro Difens kompani iz Luke Bar izvozila projekte u Siriju uprkos crnoj listi Sjedinjenih Američkih Država“. Priča je najavljena na udarnom mjestu na naslovnoj strani (lijevi gornji dio) uz fotografiju predsjednika Sirije. U vijesti se, u antrfileu (boksu), podsjeća na to da je predstavnik Montenegro Difens kompani (MDI) Zoran Damjanović prije godinu dana negirao da je ta firma preprodavala oružje državama pod međunarodnim embargom. U aktuelnoj priči nema, međutim, svježije izjave predstavnika MDI, niti se navodi da se njihovo mišljenje pokušalo pribaviti.

U dnevniku „Dan“ od 7. novembra 2012. (rubrika „Hronika“, strana 9) objavljena je priča pod nadnaslovom „Komanda helikopterske jedinice ignorisala upozorenja da gazela u kojoj su poginula tri oficira VCG nije za upotrebu“ i naslovom „Probni pilot tri puta ukazivao na kvar“. U narednom broju od 8. novembra (rubrika „Hronika“, strana 9) objavljen je nastavak priče o pogibiji helikopterske posade sa nadnaslovom „Pomoćnik ministra odbrane, potpukovnik Željko Fuštić, član komisije koja ispituje uzrok pogibije oficira iako je direktno odgovoran za neispravnost helikoptera“ i naslovom „Nesreću istražuju odgovorni za nesreću“. U broju od 9. novembra objavljen je (rubrika „Hronika“, strana 9) treći tekst koji se bavi istom temom pod nadnaslovom „Nakon tekstova u Danu sprema se superekspertiza o uzroku helikopterske nesreće na Lušići“ i naslovom „Dokazi o pogibiji pilota kod tužioca“. Većinu teksta čini regovanje Ministarstva odbrane na navode iz prethodna dva teksta i negiranje tih navoda.

Prva priča koju je objavio „Dan“ temelji se na jednom neimenovanom izvoru, čije navode „Dan“ nije ni pokušao da provjeri, niti je pribavio neki sekundarni izvor (dokument) koji bi potvrdio priču primarnog, neimenovanog izvora. Iako nije bilo razloga za žurbu, jer priča ne bi izgubila na aktuelnosti i važnosti, „Dan“ nije sačekao ni mišljenje Ministarstva odbrane. U nastavku priče su iznesene direktne optužbe na račun pomoćnika ministra odbrane, ali za njih nijesu u tekstu ponuđeni dokazi, niti se vidi napor da se optužujuća verzija priče provjeri kod drugih, relevantnih izvora ili na osnovu dokumenata, odnosno sekundarnih izvora.

U ovoj priči se „Dan“ bavio jednom važnom i kontroverznom temom, ali je priča ostala primjer nedovršenog i jednostranog istraživačkog pokušaja, u kome su ignorisani etički standardi iz načela 1 Kodeksa i smjernica koje se odnose na to načelo.

U periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirano je, osim navedenih, još nekoliko sličnih primjera u kojima je, manje ili više, prekoračena granica koju je povukao Kodeks između profesionalno korektnog i senzacionalističkog načina izvještavanja⁷⁰.

.....

70 Načelo 1 Kodeksa novinara CG, Smjernica 1.2 Tačnost, pod b): „Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje. Stoga, novinari ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem. Novinari moraju izbjegavati naslove ili reklamne slogane koji bi mogli navesti na pogrešan zaključak o suštini događaja ili pojave. Činjenice ne smiju biti iskrivljivane tako što će biti stavljene van konteksta u kome su se desile.“

I primjeri koji slijede nijesu navedeni u izvještajima MSS.

U dnevniku „Dan“, izdanje od 5. novembra 2012. (rubrika „Povodi“) objavljen je tekst pod naslovom „Petorica gejeva zaražena sidom“, u kome su prezentirani rezultati istraživanja Instituta za javno zdravlje koji se tiču gej populacije i opasnosti od seksualnih bolesti.

Podaci saopšteni u naslovu su dio podataka do kojih se došlo tokom istraživanja, ali za izdvajanje ovih podataka u naslov nema profesionalnog opravdanja i služe samo da bi se postigao senzacionalistički efekat, pri čemu se i dodatno stigmatizuju pripadnici jedne ranjive populacije.

U dnevnom listu „Dan“, izdanje od 29. novembra 2012. (rubrika „Hronika“) objavljen je tekst sa nadnaslovom „Agncija DPA objavila da je šverc cigareta preko Crne Gore žestoko pogodio evropske države“ i naslovom „Milo oštetiio njemački budžet za 10 milijardi“. Tekst je, u osnovi, autorstvo njemačke novinske agencije DPA, koji je obradila redakcija „Dana“.

Sadržaj teksta upućuje na to da je crnogorska država učestvovala u švercu cigareta, ali to ne opravdava personalizaciju koja je izvedena u naslovu vijesti. Takav naslov ovoj vijesti daje senzacionalističku intonaciju i čini je jednostranom.

U dnevnom listu „Dan“, izdanje od 10. januara 2013, objavljen je tekst pod nadnaslovom „U Kliničkom centru preminuo zatvorenik Simo Žižić“ i naslovom „Umro od tuge za ženom koju je ubio“. Tekst je, u najvećem dijelu, podsjećanje na zločin ubistva žene u selu Strug kod Šavnika, a u njemu postoji i ova rečenica: „Prema riječima njegovih kolega iz ćelije, stalno je govorio kako mu je žao što je ubio ženu, te da će njega tuga ubiti“.

Samo jedna rečenica, u kojoj je sadržana parafraza iskaza neidentifikovanih izvora, i u čiju se autentičnost može osnovano posumnjati, poslužila je za naslov teksta. Upravo je taj dio teksta ponovo aktuelizovao ovaj zločin i poslužilo za senzacionalistički formulisan naslov.

5.2. Načelo 2 Kodeksa: Kritički odnos prema moćnima

Ni u jednom od objavljenih izvještaja samoregulatornih tijela (pet izvještaja MSS i jednom izvještaju SSLŠ) nije evidentirano kršenje načela 2 Kodeksa,⁷¹ oko koga je došlo do spora unutar Savjeta NST i dovelo do prestanka rada tog samoregulatornog tijela (*Vidjeti odjeljak 2 i fusnotu 6 ovog Izvještaja*).

.....

71 „Novinar je dužan da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku. Novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji“.

Monitoring HRA pokazao je da jedan dio crnogorskih novinara, u skladu sa drugom rečenicom načela 2 Kodeksa „radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji” (pridržavajući se manje ili više profesionalnih standarda ili ih kršeći), dok drugi ne drže mnogo ili ne drže uopšte do takve vrste novinarstva.

Imajući u vidu da je upravo ovaj dio načela 2 Kodeksa u dosadašnjoj samoregulatornoj praksi različito tumačen, neophodno je da se ovo načelo precizira kroz odgovarajuće dopunske smjernice. U tim smjernicama trebalo bi jasno razlučiti kada se od novinara očekuje da radi u duhu navedenog načela, a kada ne, zbog toga što neke novinarske forme (vijesti, izvještaji) nijesu uvijek ni pogodne za tako što. Pored toga, treba imati u vidu i da ovo načelo zadire u samu suštinu kvaliteta novinarstva, a upitno je da li je ovaj kvalitet uopšte moguće normirati i obezbijediti prinudom, tj. sankcionisati njegovo kršenje na bilo koji način.

5.3. Načelo 3 Kodeksa: Vijest i komentar zajedno

U periodu od kada HRA prati medije u okviru projekta, evidentirana su tri karakteristična primjera kršenja načela 3 Kodeksa da vijest i komentar budu jasno razdvojeni.⁷²

Prvi primjer je iz dnevnika „Dan” (izdanje od 29. septembra 2012), u kome je objavljen izvještaj sa sjednice Anketnog odbora Skupštine Crne Gore, pred kojim je svjedočio u to vrijeme bivši crnogorski premijer Milo Đukanović o slučaju korupcije prilikom privatizacije Telekom Crne Gore. Naslov izvještaja je najavljen na naslovnoj strani, a izvještaj je u cjelosti objavljen u rubrici „Ekonomija” pod naslovom „Milo lupetao četiri sata”.

Drugi primjer je iz dnevnika „Vijesti” (izdanje od 24. oktobra 2012). U rubrici „Društvo” objavljen je tekst pod naslovom „Ko ne želi da se nađu ubice” i podnaslovom „Zločin bez kazne: Šest godina od ubistva Srđana Vojičića i napada na Jevrema Brkovića”. U tekstu se, u prva dva paragrafa, konstatuje: „Šest godina crnogorska policija i tužilaštvo neće ili ne žele da rasvijetle ubistvo Srđana Vojičića i pokušaj atentata na književnika Jevrema Brkovića”/„Šest godina zločin je bez kazne, a po svemu sudeći, ni nove promjene u vrhu policije neće donijeti neke pomake da se to ubistvo napokon riješi, a ubice nađu tamo gdje im je i mjesto”.

Treći primjer je iz dnevnog lista „Dan” (izdanje od 20. novembra 2012.). U rubrici „Hronika”, na strani 9, objavljen je izvještaj sa suđenja mitropolitu crnogorsko-primorskom Amfilohiju. U nadnaslovu izvještaja je napisano: „Mitropolit crnogorsko – primorski kažnjen zbog navodnog govora mržnje na Badnje veče”.

72 „Za novinara su činjenice neprikosnovene, a njegova obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Obaveza je da vijest i komentar budu jasno razdvojeni”.

U slučaju teksta „Milo lupetao četiri sata“, u naslovu izvještaja je iznesena novinarska ocjena kvaliteta svjedočenja bivšeg premijera Đukanovića, koja se ne nalazi u izvještaju, niti je navedeno da je izgovorio neko od učesnika sjednice, pa se može osnovano pretpostaviti da je to ocjena izvještača ili urednika. U slučaju objavljenog teksta, jasno je da se radi o vijesti, odnosno izvještaju kao jednom od informativnih novinarskih žanrova, u kojima, kako je propisano Kodeksom, nije poželjno da novinar iznosi vlastite vrijednosne sudove, već samo da prezentira činjenice o događaju o kome izvještava.

Tekst iz dnevnika „Vijesti“ pod naslovom „Ko ne želi da se nađu ubice“ je žanrovski hibrid, sastavljen od djelova intervjua ili izjave zainteresovane strane i novinarskog komentara, koji u bitnome odražava mišljenje zainteresovane strane, konkretno strica ubijene osobe, koje on iznosi u istom tekstu.

U nadnaslovu izvještaja sa suđenja mitropolitu crnogorsko-primorskom Amfilohiju dnevnik „Dan“ je prokomentarisao presudu koristeći riječ „navodnog“. Komentarisane presude je, naravno, legitimno, ali nije etično se to čini u izvještaju sa suđenja, pogotovo u okviru naslova vijesti.

Nijedan od ovih primjera nije evidentiran u izvještajima Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS).

5.4. Načelo 4 Kodeksa: Ispravka, demanti, izbjegavanje izvinjenja

U periodu koji pokriva ovaj izvještaj bilo je nekoliko primjera da su mediji objavili reakcije oštećene strane i tako ispravili prethodno učinjene greške, ali nijesu, pritom, ponudili izvinjenje na način kako je sugerisano u smjernicama za načelo 4 Kodeksa⁷³, što nije evidentirano u izvještajima Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS).

Zakon o medijima, takođe, propisuje pravo na odgovor i ispravku, uključujući i pravo na tužbu za objavljivanje ispravke ili odgovora.

Dnevni list „Dan“ je u broju od 3. novembra 2012. nastavio da piše o poslovima Montenegro Difens kompani (ranije pominjana u ovom izvještaju), s tim što je nova priča (objavljena na strani 13 u rubrici „Društvo“) najavljena kao ekskluzivna na prvoj strani pod naslovom „Poslali 30.000 pušaka za karte iz Meksika“ i nadnaslovom „Vladina kompanija preprodavala oružje iz Kine, uprkos američkom embargu“. Priča je najavljena na gornjoj polovini naslovne strane i ilustrovana fotografijom Zorana Damjanovića, direktora MDI.

.....

73 Smjernica (b) za načelo 4 Kodeksa novinara CG: „Ako medij utvrdi da je objavio pogrešan izvještaj i time ugrozio reputaciju neke osobe ili institucije, mora, u najkraćem roku, objaviti izvinjenje. Izvinjenje mora biti plasirano tako da odgovara plasmanu izvještaja na koji se odnosi“.

U broju od 5. novembra 2012. „Dan“ je objavio demanti firme MDI u rubrici „Hronika“, na strani 10, na donjoj polovini strane. Demanti nije najavljen na naslovnoj strani izdanja lista, iako je u spornom broju priča najavljena na toj strani, što bi bilo u duhu načela 4⁷⁴ Kodeksa i smjernica⁷⁵ kojima se objašnjava primjena toga načela.

U broju od 8. novembra 2012. „Dan“ je objavio mišljenje druge strane u vezi sa navodima iz teksta pod naslovom „Poslali 30.000 pušaka za karte iz Meksika“, i to kao antrfile uz novi tekst koji se bavi istom temom pod naslovom „Istraga zbog tekstova u Danu“.

„Dan“ nije postupio etično kada je objavio priču bez mišljenja druge strane, u ovom slučaju firme koju je optužio, i bez provjere navoda izvora koji iznose optužbe. Naknadnim objavljivanjem mišljenja optužene strane i demantija greška je djelimično ispravljena, ali je učinjena nova neodgovarajućim tretmanom naknadno dobijenih informacija.

5.5. Načelo 5 Kodeksa: Pitanje etničke i nacionalne pripadnosti

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je u svom posljednjem izvještaju evidentirao slučaj neetičnog pominjanja nacionalne/etničke pripadnost osoba koje su osumnjičene za određena krivična djela. Taj slučaj su zapazili i saradnici Akcije za ljudska prava (HRA). Riječ je o vijesti objavljenoj na portalu Café del Montenegro 20. januara 2013. u 10:48, u kojoj se navodi da je jedan Albanac, koji godinama živi u SAD u državi Njujork, silovao psa jednog stanara u čijoj zgradi je radio kao domar. U vijesti su navedeni ime i prezime optuženog, njegove godine i fotografija, a naslov je formulisan ovako: „SAD: Albanac silovao komšijinog labradora!“.

Saradnici HRA su u periodu koji obuhvata ovaj izvještaj evidentirali još dva slučaja u kojima se, pored ostalog, na neetičan način pominje nacionalna/etnička pripadnost osoba koje su osumnjičene za određena krivična djela i tako krši načela 5⁷⁶ Kodeksa.

.....

74 Načelo 4 Kodeksa novinara CG: „Obaveza novinara je da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju, pogotovo onu koja može naškoditi, pridržavajući se, pri tom, pravila da ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način“.

75 Smjernice za Načelo 4 Kodeksa novinara CG: (a) Ako medij utvrdi da je objavio izvještaj koji sadrži bitno iskrivljene činjenice, taj medij mora u najkraćem roku objaviti ispravku. Ispravka mora biti plasirana tako da odgovara plasmanu izvještaja na koji se odnosi. Pri tom se mora jasno naznačiti da se ispravka odnosi na prethodni nekorektni izvještaj.

(b) Ako medij utvrdi da je objavio pogrešan izvještaj i time ugrozio reputaciju neke osobe ili institucije, mora, u najkraćem roku, objaviti izvinjenje. Izvinjenje mora biti plasirano tako da odgovara plasmanu izvještaja na koji se odnosi.

(c) „Odgovara plasmanu“ u ovom kontekstu znači objavljivanje ispravke na istom mjestu (u slučaju štampanih medija) ili u istoj emisiji (u slučaju elektronskih medija).

76 Kodeks novinara CG u načelu 5 kaže da: „Rasu, vjeru, nacionalnost, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju i porodični status čovjeka, novinar će pomenuti samo ako je to neophodno za informaciju“, a u smjernicama za ovo načelo se navodi da „kada se izvještava o zločinu, nije dozvoljeno da se pominje vjerska, etnička ili druga manjinska pripadnost osumnjičenog, osim ako ta informacija može biti važna da javnost shvati događaj“.

U dnevniku „Blic“, izdanje za Crnu Goru, od 6. oktobra 2012. (rubrika „Hronika“) objavljena je vijest pod naslovom „Albanci krali po cetinjskim selima“, u kojoj se navodi da je policija uhapsila trojicu albanskih državljana zbog sumnje da su počinili teške krađe na području Cetinja.

U listu „Dan“ od 16. novembra 2012. (rubrika „Hronika“, strana 11) objavljena je vijest pod naslovom „Roma tukli do smrti“, u kojoj se navodi da su osumnjičeni Adrovići uhvatili u krađi Miraša Selimovića (Rom iz naslova vijesti) i da su ga tukli do smrti. U vijesti se, inače, nigdje ne navodi da je Selimović po nacionalnosti Rom, pa isticanje te činjenice u naslovu zvuči kao podilaženje stereotipu da su Romi lopovi i da se u ovom slučaju može raditi o zločinu iz mržnje.

5.6. Načelo 6 Kodeksa: Neetično prikupljanje informacija

U periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentiran je jedan primjer prestupa u odnosu na standard propisan Kodeksom⁷⁷ kada se radi o prikupljanju informacija. U izvještaju Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS) ovaj slučaj je, takođe, apostrofirao kao neetičan, ali samo u smislu kršenja načela 3 Kodeksa zbog, kako je ocijenjeno, tendenciozne opreme teksta (misli se na naslov) „koja činjenice iz teksta iskrivljuje na neprimjeren način“.

Dnevnik „Dan“ je, u izdanju od 18. septembra 2012, objavio tekst pod naslovom „Zlobniče, tvoja faca šteti našoj stvari“. Tekst koji je pod istim naslovom najavljen na naslovnoj strani sadrži citate i parafraze iz pisma koje je predsjednik Crkvene opštine u Podgorici Crnogorske pravoslavne crkve (CPC) Igor Koljenšić uputio mitropolitu CPC Mihailu, u kome na njegov račun iznosi teške optužbe.

Dnevnik „Dan“ je u broju od 26. oktobra 2012. godine objavio reagovanje autora pisma, u kome ih on optužuje da su ilegalno došli u posjed njegovog pisma, koje je, kako on tvrdi, imalo karakter privatne korespondencije, te da su, objavljivanjem istoga, povrijedili njegova Ustavom garantovana prava.

Dnevnik „Dan“ nije naveo na koji je način došao u posjed pisma, ali je na osnovu tvrdnji njegovog autora jasno da ono nije bilo namijenjeno javnosti.

Iako je privatne prirode, u pismu su pokrenuta neka pitanja od javnog značaja, jer se tiču odnosa unutar CPC, vjerske organizacija koja okuplja značajan broj ljudi. Dnevnik „Dan“ nije, međutim, postupio etično kada je, bez znanja autora, objavio pismo. Ne možemo tvrditi da je „Dan“ došao na nečastan način do pisma, ali bi bilo etički ispravno da je o posjedovanju istoga obavijestio autora i tražio njegovu saglasnost

⁷⁷ Načelo 6 Kodeksa novinara CG: „Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode. Odstupanje od ovog pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost.“

za objavljivanje. U slučaju nedobijanja takve saglasnosti, „Dan” se mogao, na osnovu saznanja, baviti temom sukoba na način koji ne bi nužno podrazumijevao citiranje pisma, ali je ono moglo poslužiti kao inicijalna informacija za legitimno profesionalno istraživanje.

5.7. Načelo 7 Kodeksa: Zaštita izvora

U izvještajima MSS i SSLŠ nije evidentiran nijedan primjer ogrješenja o načelo 7 Kodeksa, koji reguliše odnos prema izvorima informacija⁷⁸. Takav primjer nijesu uočili ni saradnici HRA.

5.8. Načelo 8 Kodeksa: Zaštita privatnosti

U izvještaju Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS) koji obuvata period od 1. avgusta do 1. oktobra 2012. naveden je kao problematičan slučaj objavljivanja spiska navodnih „duplih glasača” u dnevniku „Dan” koji sadrži imena i prezimena, JMBG i adrese osoba, ali u tome je prepoznato jedino kršenje Zakona o zaštiti ličnih podataka. U izvještaju se, međutim, previdjelo da je, u navedenom slučaju, ali i u još dva koja nijesu ni pomenuta, došlo i do kršenja etičkih standarda koja propisuje Kodeks⁷⁹.

Dnevni listovi „Dan” i „Vijesti” su, u izdanjima od 19. septembra 2012, objavili izvode iz Centralnog biračkog spiska koje im je prosljedila NVO Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS), u kojima se nalaze matični brojevi građana/građanki i adrese njihovog prebivališta.

U dnevnom listu „Vijesti”, izdanje od 10. oktobra 2012. (rubrika „Politika”) objavljen je tekst pod nadnaslovom „Fantomi: Nakon analize zaključenog biračkog spiska, MANS saopštio da su državni organi napravili minimalne prepravke, uprkos njihovim upozorenjima da postoje brojne nepravilnosti” i naslovom „Ostala vojska duplih birača”. U tekstu je otkriven identitet više osoba istog imena i prezimena i njihove privatne adrese.

Isto je učinjeno u dnevniku „Dan”, izdanje od 10. oktobra 2012. (rubrika „Politika”) pod podnaslovom „MANS nakon detaljne analize utvrdio brojne neregularnosti i u konačnoj verziji biračkog spiska” i naslovom „Nije izbrisano 14.000 fantoma”.

.....

78 Pravo i obaveza je novinara da štiti povjerljive izvore informacija, ali i da uvijek provjeri motive povjerljivog izvora prije nego mu obeća anonimnost i zaštitu”.

79 U načelu 8 Kodeksa novinara CG navedeno je da je „novinar (je) dužan da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi”, te da je „pravo na privatnost obrnuto (je) srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja...”. U smjernicama za ovo načelo, u Kodeksu novinara Crne Gore je napomenuto da „pravo javnosti da zna, mora se uvijek pažljivo odmjeriti u odnosu na lična prava ljudi”, kao i da „privatne adrese ljudi uživaju posebnu zaštitu”.

Objavljivanje punih imena i prezimena osoba i njihovih privatnih adresa nije bilo u funkciji dolaženja do istine o tome da li postoje zloupotrebe u biračkom spisku. Dnevnici „Vijesti“ i „Dan“ nijesu na najbolji način odmjerili pravo javnosti da zna sa ličnim pravima ljudi kojima su otkriveni matični brojevi, a posebno nijesu ispoštovali smjernicu Kodeksa koja upućuje na posebnu zaštitu privatnih adresa. Dnevni listovi su mogli da ukažu na problem validnosti biračkih spiskova i bez otkrivanja matičnih brojeva i adresa ljudi, navodeći da za to posjeduju dokaze, ali ih ne dijeleći sa javnošću.

U izvještaju MSS koji pokriva period od 1. oktobra do 1. decembra 2012. nije evidentiran slučaj etički problematičnog izvještavanja⁸⁰ tri dnevna lista u izdanjima od 8. oktobra 2012. o samoubistvu jedne žene u Podgorici.

„Dan“ je u rubrici „Društvo“ objavio vijest sa podnaslovom „Vidosava Jovanović izvršila samoubistvo ogorčena ishodom sudskog postupka za ubistvo svog sina“ i naslovom „Majka se ubila poslije oslobađajuće presude“. U vijesti su izneseni detalji o smrti ove žene. „Dan“ je objavio i fotografiju tragično preminule žene, a vijest je najavljena na prvoj strani izdanja, zajedno sa istom fotografijom.

Vijest o samoubistvu u dnevniku „Vijesti“ (rubrika „Društvo“) podnaslovom „Tragedija: Vidosava Jovanović izvršila samoubistvo dan nakon suđenja za ubistvo sina“ i naslovom „Majka nije mogla da se pomiri sa presudom“. Uz vijest, u kojoj nema previše detalja, objavljena je fotografija lokacije gdje je pronađeno tijelo tragično stradale žene.

U dnevniku „Dnevne novine“ vijest o samoubistvu žene (rubrika „Hronika“) objavljena je pod naslovom „Nakon oslobađajuće presude“ i naslovom „Majka ubijenog izvršila samoubistvo“. U podnaslovu vijesti je objavljena rečenica: „Poslije presude Jovanović u hodniku Višeg suda vrištala i klela“. Uz vijest je objavljena i fotografija sa policijskog uviđaja na mjestu gdje je pronađeno tijelo tragično stradale žene. Vijest sa istom fotografijom je najavljena na naslovnoj strani „Dnevnih novina“.

U tragičnoj smrti ove žene i okolnostima koje su do toga dovele nema ničega što je od izuzetnog interesa za javnost, pa ovaj slučaj ne može biti podveden pod izuzetke o kojima govori Kodeks, a tiču se objavljivanja identiteta osobe koja je sebi oduzela život. U novinskim izvještajima se, takođe, oglušilo o sugestiju iz Kodeksa, da se pokaže krajnja uzdržanost i odmjeranost u ovakvim slučajevima.

.....

80 Kodeks novinara Crne Gore u smjernicama za načelo 8 kaže da „izvještavanje o samoubistvima od novinara zahtijeva krajnju uzdržanost i odmjeranost“ i sugeriše da „U takvim situacijama ne treba objavljivati imena i detaljan opis okolnosti u kojima se samoubistvo desilo“. Kodeks napominje da su „izuzeci (su) opravdani samo ako je to od izuzetnog interesa za javnost“.

5.9. Načelo 9 Kodeksa: Otkrivanje identiteta maloljetnika počinitelaca ili žrtava krivičnih djela

Monitoring tim Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS) je dobro uočio i osudio primjere neetičnog otkrivanja identiteta maloljetnika u slučaju izvještavanja o krivičnim djelima.

MSS je u izvještaju koji obuhvata period od 1. avgusta do 1. oktobra 2012. naveo da je u izdanjima od 4. i 5. septembra 2012. godine dnevni list „Dan“ otkrio identitet maloljetnika osumnjičenog za ubistvo, a u izdanjima od 11. i 12. septembra 2012. isti dnevnik je, izvještavajući o slučaju čedomorstva, otkrio identitet djece majke osumnjičene za čedomorstvo. (Povodom drugog slučaja, MSS je dobio i žalbu zainteresovane građanke.)

U načelu 9 Kodeksa je rečeno da je novinar „dužan da štiti integritet maloljetnih osoba, drugačijih i hendikepiranih“, a u smjernicama za ovo načelo se mediji obavezuju „da postupaju u skladu sa načelima Konvencije UN o pravima djece i da sa posebnom pažnjom istražuju informacije koje zadiru u interese djece“.

U načelima UNICEF-a koja se tiču izvještavanja o djeci⁸¹, novinarima se sugerise, pored ostalog, da „dostojanstvo i prava svakog djeteta moraju da se poštuju u svim okolnostima“ i da se dodatno ne obilježava nijedno dijete. Jedna od smjernica je i da treba uvijek promijeniti ime i zamutiti lik djeteta za koje se zna da je „optuženo ili osuđeno za zločin“.

5.10. Načelo 10 Kodeksa: Kršenje pretpostavke nevinosti

U tekstovima raznih žanrova, ali uglavnom u informativnim žanrovima (vijesti), objavljenim od 1. septembra 2012. do 1. marta 2013. u pet dnevnih novina koje izlaze i distribuiraju se u Crnoj Gori i u nedjeljniku „Monitor“, saradnici Akcije za ljudska prava su evidentirali ukupno 103 slučaja kršenja pretpostavke nevinosti. Pretpostavka nevinosti je kršena tako što su se u naslovnoj kompoziciji (nadnaslov, naslov, podnaslov), u prvom paragrafu ili u nekom drugom dijelu teksta iznosile tvrdnje ili sugerisalo da je neko, čiji je identitet otkriven u potpunosti ili samo preko inicijala, počinio neko krivično djelo, iako je iz cjeline teksta ili izvora na koji se autor teksta poziva (policijsko saopštenje, primjera radi) jasno da je ta osoba samo osumnjičena, osnovano osumnjičena ili samo optužena, ali ne i pravosnažno osuđena.

U više od 54% evidentiranih primjera pretpostavka nevinosti je prekršena načinom na koji je formulisan neki dio naslovne kompozicije (nadnaslov, naslov, podnaslov), pri čemu se to najčešće dešavalo u naslovu, a rjeđe u nadnaslovu i podnaslovu.

81 UNICEF, *Reporting guidelines – Reporting guidelines to protect at-risk children* (Smjernice za izvještavanje – smjernice za izvještavanje za zaštitu djece u rizičnom stanju): http://www.unicef.org/media/media_tools_guidelines.html

Primjeri za ovo su naslovi: „Jovanović krao automobile”, „Bulatović nožem teško ranio sugrađanina”, „Zaklao ženu”, „Ubijao za mafiju”, „Ubici djevojčice psihijatrijsko liječenje”, „Dvostrukog ubicu ispituju bez prisustva javnosti”. U ovim i sličnim primjerima se, u senzacionalističkom maniru, naglašava jedan dio inače problematično intonirane informacije kako bi naslov dobio na atraktivnosti.

U više od 15% slučajeva pretpostavka nevinosti je prekršena problematičnom formulacijom nekog od djelova naslovne kompozicije i dijela teksta. U šest slučajeva je to učinjeno problematičnom formulacijom nekog dijela naslovne kompozicije i prvog paragrafa vijesti (lid). U po dva slučaja je to učinjeno načinom na koji je formulisana neka rečenica u prvom, odnosno u nekom od ostalih djelova teksta.

U dva slučaja je to učinjeno u legendi (objašnjenju) koja prati fotografiju. Na fotografiji je, u jednom od ta dva primjera, prikazano privođenje jedne od dvije žene optužene za primanje i davanje mita, a ispod fotografije je legenda: „Uzimali od 50 do 1.300 eura: Prilikom privođenja optuženih”.

U primjerima kršenja pretpostavke nevinosti, prema podacima dobijenim na osnovu monitoriga HRA, prednjačili su dnevници „Vijesti”⁸² i „Dan”⁸³, koji su pretpostavku ne-

82 „Crnogorski turisti divljali u Veneciji”, 14. septembar 2012; „Krao bojlere i armature”, 20. septembar 2012; „Novac od poreza trošili na provod”, 4. oktobar 2012; „Ukroa povjerljiva dokumenta”, 4. oktobar 2012; „Rus uhapšen u Baru nudio policajcima mito kako bi ga pustili iz pritvora”, 4. oktobar 2012; „Uskaskao u kuće i krao”, 4. oktobar 2012; „Uhapšeni lopovi koji su operisali tokom svadbe”, 9. oktobar 2012; „Otao htio da doda subuteks”, 22. oktobar 2012; „Dvojicu ranio nožem u samoodbrani?”, 22. oktobar 2012; „Jovanović krao automobile”, 1. novembar 2012; „Pokrao kladionice, pa kupio mobilni”, 8. oktobar 2012; „Krao pa prodavao za siću”, 7. novembar 2012; „Ubio joj muža pa joj rekao: „Eto ti ga sad, gospodo”, 16. novembar 2012; „Oštrom kašikom napao zatvorenike”, 16. novembar 2012; „Šole slomio nos sugrađaninu”, 5. decembar 2013; „Dijelili pare sebi i svojim”, 29. decembar 2012; „Sa farme odnio rezervoar”, 29. decembar 2012; „Krao alkohol iz Merkatora i Albone”, 29. decembar 2012; „Uhapšeni zbog krađe u Nikšiću”, 25. januar 2013; „Krao kamere sa škole”, 25. januar 2013; „Božović iza rešetaka zbog pokušaja ubistva”, 25. januar 2013; „Krao vrata iz škole”, 31. januar 2013; „Maloljetnici obili vikendicu policajcu”, 7. februara 2013; „Raković uhapšen zbog krađe”, 13. februar 2013.

vinosti prekršili 23, odnosno 22 puta. Slijede „Dnevne novine”⁸⁴, koje su to učinile u 18 navrata, i „Blic”⁸⁵, izdanje za Crnu Goru, koji je pretpostavku nevinosti prekršio 13 puta. Dnevnik „Pobjeda”⁸⁶ je pretpostavku nevinosti prekršio u osam navrata.

Kršenja pretpostavke nevinosti se u svim slučajevima odnose na osobe koje su osumnjičene, osnovano osumnjičene ili optužene za vršenje lakših ili težih krivičnih djela. U najmanje dva slučaja je pretpostavka nevinosti u naslovima prekršena u slučaju osoba koje su istovremeno bile i žrtve krivičnog djela, što je u suprotnosti sa načelom 10 Kodeksa, kao i preporukom Komiteta ministara Savjeta Evrope o pomoći žrtvama i prevenciji viktimizacije.

U prva tri izvještaja MSS nije uopšte primijećeno kršenje pretpostavke nevinosti. Tek u četvrtom i petom izvještaju se navode primjeri ove vrste kršenja Kodeksa, s tim što je u periodu od 1. decembra 2012. do 1. marta 2013. MSS evidentirao samo dva slučaja, dok su u istom period saradnici HRA uočili 28 primjera kršenja pretpostavke nevinosti u dnevnim listovima „Vijesti”, „Dnevne novine”, „Pobjeda”, „Dan” i nedjeljniku „Monitor”.

83 „Ukrali motor i mobilne telefone”, 15. septembra 2012; „Preprodavala ukradeno zlato”, 15. septembra 2012; „Krao po stanovima i kućama”, 4. oktobar 2012; „Rođaka izbo nožem”, 30. oktobar 2012; „Krao nakit”, 30. oktobar 2012; „Psihijatri vještače ubicu”, 8. novembar 2012; „Batinaši negirali krivicu”, 15. novembar 2012; „Ubicu zatekla pred kućom”, 16. novembar 2012; „Roma tukli do smrti”, 16. novembar 2012; „Brat i sestra dilovali heroin”, 24. novembar, 2012; „Hapšena zbog droge, pa došla na časove”, 28. novembra 2012; „Ubijao za mafiju”, 4. decembar 2013; „Uhvaćen na djelu”, 18. decembar 2012; „Između sebe podijelili 114.000 eura”, 29. decembra 2012; „Zaklao ženu”, 3. januara 2013; „Zloupotrijebili položaj”, 4. januar 2013; „Heroin nabavljali iz Crne Gore”, 5. januar 2013; „Maloljetnici opljačkali školu”, 8. januara 2013; „Svekra ubila zbog torture”, 24. januar 2013; „Skank krili u žbunu”, 29. januar 2013; „Reketirali popa”, 31. januar 2013; „Pronevjerio 34.500 eura”, 1. februar 2013.

84 „Kokain u novčaniku Mušinog saputnika”, 2. oktobar 2012; „Ukrali ford u naselju Maine”, strana 15, 2. oktobar 2012; „Ulazio kroz prozore i krao zlato i oružje”, 4. oktobar 2012; „Ojadio investitore za više od million eura”, 4. oktobar 2012; „Ubio usljed razdraženosti i bijesa”, 4. oktobar 2012; „Nožem se spasila od silovanja”, 9. oktobar 2012; „Auto oteo drumski razbojnik iz Rožaja”, 30. oktobar 2012; „Pljačkao po Starom grad”, 30. oktobar 2012; „Pozajmicu platio nožem u stomak”, 30. oktobar 2012; „Izazvao požar, izgorio maslinjak”, 31. oktobar 2012; „Ukrale dvije puške”, 31. oktobar 2012; „Brat i sestra u uličnoj prodaji”, 24. novembar 2012; „Pobjegao iz butika sa neplaćenim kaputom”, 1. februar 2013; „Uhapšen podgorički bombaš”, 1. februar 2013; „Heroin krio u rezervnoj gumi”, 5. februara 2013; „Tužilac kolima usmrtio pješaka”, 12. februar 2013; „Srbi pljačkali banke po Sloveniji”, 12. februar 2013; „Mugoša svjesno ubio kuma”, 12. februar 2013.

85 „Uhapšen kradljivac oružja”, 4. oktobar 2012; „Ubica djevojčice 24. oktobra u sudu”, 4. oktobar 2012; „Albanci krali po cetinjskim selima”, 6. oktobar 2012; „Dvostrukog ubicu ispituju bez prisustva javnosti”, 6. oktobar 2012; „Lažnim karticama podigao 9.500 eura”, 7. novembar 2012; „Ubici djevojčice psihijatrijsko liječenje”, 10. 8. novembar 2012; „Ubici komšije određen pritvor”, 26. novembar 2012; „Podgoričanin u Budvi počinio 16 krađa”, 27. novembar 2012; „Tukao staricu dok mu nije dala 100 eura”, 27. novembar 2012; „Uhapšen kradljivac”, 29. decembar 2012; „Bulatovic nožem teško ranio sugrađanina”, 5. januar 2013; „Tužiteljka uhvaćena u krađi skupih krema za lice”, 19. januar 2013; „Pretukli, vezali pa opljačkali staricu”, 19. januar 2013.

86 „Uhapšen zbog krađe u apoteci Montefarma”, 7. oktobar 2012; „Stavljala skupe kreme u kutije jeftinih”, 18. januar 2013; „Tužiteljke kreme još pod istragom”, 23. januar 2013; „Radnik taksija ‘De luks’ opljačkao stranku”, 23. januar 2013; „Ukrao kaput iz butika”, 1. februar 2013; „Tužiteljka pred sudijom zbog krađe pomade”, 7. februar 2013; „Nikšićanin krao sve i svašta”, 7. februar 2013; „Prodao četiri točka sa tuđeg kombija”, 7. februar 2013.

U četvrtom po redu izvještaju MSS, koji obuhvata period od 1. oktobra do 1. decembra 2012, nije pomenut slučaj kršenja pretpostavke nevinosti u slučaju nastavnice Marije Fatić iz Podgorice, ali je član Monitoring tima, nakon što je objavljeno da je tužilaštvo odbacilo policijsku krivičnu prijavu protiv nastavnice i advokati skrenuli pažnju da ona može tužiti medije, ocijenio da se ovdje radi o flagrantnom kršenju pretpostavke nevinosti. U svom posljednjem izvještaju, koji obuhvata period od 1. decembra 2012. i 1. marta 2013, MSS ne pominje da je previdio ovaj slučaj, ali u uvodnom dijelu konstatuje da su nastavnicu Fatić „pojedini dnevni listovi nakon hapšenja medijski demonizovali, posvećujući njenom slučaju udarne stranice sa senzacionalističkim naslovima”.

Ovaj slučaj je paradigmatičan upravo po tome što je pokazao koliko je ozbiljan etički prekršaj kada mediji nekoga neovlašćeno osude prije nego to pravosnažno učine oni koji su za to nadležni, i zato zaslužuje da bude detaljnije opisan.

U dnevniku „Dnevne novine”, izdanje od 24. novembra 2012. (rubrika „Hronika”, strana 12) objavljena je vijest pod naslovom „Brat i sestra u uličnoj prodaji”. U vodećem paragrafu (lid) navedeno je da je „podgorička policija uhapsila brata i sestru Branimira (30) i Mariju (32) Fatić zbog sumnje da su se u dužem periodu bavili nabavkom i prodajom heroina”. U sljedećoj rečenici se kaže da su osumnjičeni nabavljeni heroin, navodno, u svojim stanovima prepakivali u manje zamotuljke radi dalje ulične prodaje po cijeni od 10 eura.

Dnevni list „Dan” je istoga dana objavio vijest (rubrika „Hronika”, strana 9), pod naslovom „Brat i sestra dilovali heroin”. U prvom paragrafu se navodi da su inspektori kriminalističke policije, u dvije odvojene akcije, u Podgorici i Nikšiću, uhapsili Branimira (30) i Mariju (32) Fatić i Jovana Božovića (37), zbog preprodaje narkotika. Dalje je navedeno da je kod Fatića pronađeno 150 grama heroina, dok je pretresom automobila koji je koristio Božović otkriveno 39 kilograma skanka.

„Dan” je u izdanju od 28. novembra 2012. godine (rubrika „Povodi”, strana 14), objavio priču u kojoj se govori o uznemirenosti roditelja učenika podgoričke OŠ „Dr Dragiša Ivanović” zbog toga što se nastavnica Marija Fatić vratila na posao samo nekoliko dana nakon što je uhapšena, zajedno sa bratom, zbog sumnje za neovlašćenu proizvodnju, držanje i stavljanje u promet opojnih droga. U tekstu su navedene informacije iz policijskog saopštenja, na kojima je zasnovana policijska sumnja. „Dan” je u tekstu naveo da nije uspio da obezbijedi mišljenje ni osumnjičene nastavnice, ni uprave škole.

Portal „Café del Montenegro” je 28. novembra preuzeo vijest iz dnevnika „Dan” pod naslovom „Nastavnica hapšena zbog diloovanja droge, pa došla na časove”.

U objavljenim vijestima je, formulacijom naslova, ali i prvog paragrafa, prekršena pretpostavka nevinosti osumnjičenih, a to je u slučaju profesorice Fatić dodatno urađeno u naknadno objavljenoj priči u listu „Dan”. Suprotno načelu 10 Kodeksa, koji je jasan u smislu da „novinar mora uvažavati pretpostavku da je svako nevin dok se ne

dokaže suprotno”, i da „ne smije ničim prejudicirati ishod sudskog postupka”, u objavljenim tekstovima je nastavnica Fatić okarakterisana kao krivac.

Opravdano je, naravno, bilo strahovanje roditelja za bezbjednost djece i njihovo zdravlje, i opravdano je to što su se mediji pozabavili ovim slučajem, ali je problematično to što su načinom na koji su obradili priču dodatno uznemirili te roditelje, s jedne, a s druge strane prekršili ljudsko pravo nastavnice Fatić.

Kod nekih od vijesti u kojima su evidentirana kršenja pretpostavke nevinosti bilo je i ogrješenja o još neke standarde profesionalne novinarske etike. U tom smislu je ilustrativan primjer vijesti objavljene u dnevniku „Vijesti” od 20. septembra 2012. pod naslovom: „Druga šutirali nogama u glavu”. Uz vijest je objavljena fotografija dječaka žrtve, kojom se sugerije da je on teško povrijeđen, jer na fotografiji koristi štike, dok u vijesti piše da su mu konstatovane lakše tjelesne povrede.

U periodu koji pokriva ovaj izvještaj desio se i jedan karakterističan primjer kršenja pretpostavke nevinosti, ali i više načela i standarda Kodeksa, pri čemu je izostala reakcija MSS, iako su kršenja učinjena u mediju koji je član toga samoregulatornog tijela.

U tekstu pod naslovom „Skandalozno: Vaspitačica vuče za uši i šamara mališane”, objavljenom na portalu „Café del Montenegro” (CdM) 3. januara 2013. u 15:23, objavljeno je da je neimenovana majka osumnjičila vaspitačicu (objavljen prvi inicijal) iz jednog od podgoričkih vrtića da je tukla njenog sina i da je on zbog toga dobio šećernu bolest. U tekstu je slučaj prokomentarisao kao da je već utvrđena istina: „Saznali smo da vaspitačica S. ima porodičnih problema, ali joj to svakako ne daje za pravo da se izživljava i tuče djecu koja su joj povjerena na čuvanje”.

Autorka teksta je uzela zdravo za gotovo ono što je čula od majke djeteta i nije ni pokušala da provjeri njene optužbe da je vaspitačica tukla dijete, kao ni navode da je zbog toga dijete dobilo šećernu bolest. Novinarka nije konsultovala ljekara koji je liječio dijete ili bilo koga ljekara specijalistu za ovu oblast. Nije pokušala ni da čuje šta ima da kaže vaspitačica koju je dječakova majka optužila.

U navedenom tekstu su prekršena i načela 1⁸⁷, 3⁸⁸ i 8⁸⁹ Kodeksa.

.....

87 Načelo 1 Kodeksa novinara CG kaže da je „dužnost (je) novinara da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću”.

88 Načelo 3 Kodeksa novinara CG kaže, pored ostalog, da je „obaveza (je) da vijest i komentar budu jasno razdvojeni”, što u slučaju pomenutog teksta nije učinjeno. Uz to, komentar se temelji na informaciji čija tačnost još nije utvrđena.

89 U načelu 8 Kodeksa novinara CG se sugerije da je „novinar (je) dužan da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi”, te da je „pravo na privatnost obrnuto (je) srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo.”

5.11. Načelo 11 Kodeksa: Prihvatanje privilegija

U izvještajima MSS i SSLŠ nije evidentiran nijedan primjer kršenja načela 11 Kodeksa⁹⁰, koji se tiče eventualnih privilegija koje negativno utiču na novinarsku nezavisnost i kredibilitet. Takve primjere nijesu uočili ni saradnici HRA tokom monitoringa sadržaja dijela crnogorskih medija.

Kršenje ovoga načela je, inače, teško utvrditi, jer o tome najčešće postoje samo indicije u sadržaju i intonaciji novinarskih priča, ali ne i nesumnjivi dokazi, do kojih bi se moralo doći posebnim istraživanjem.

5.12. Načelo 12 Kodeksa: Novinarska solidarnost i plagijat

U izvještajima MSS i SSLŠ nije evidentiran nijedan primjer kršenja načela 12 Kodeksa⁹¹, kojim je regulisano pitanje novinarske solidarnosti i plagijat, iako su i javno iznijete optužbe za plagiranje od strane portala „Café del Montenegro” i novinske agencije MINA.⁹²

Monitoring HRA je pokazao da je prilično rasprostranjena praksa korišćenja cijelih tekstova ili djelova tuđih tekstova a da se, pritom, ne navodi odakle su ti tekstovi uzeti ili, pak, upućivanje na izvor nije urađeno na jasan i nedvosmislen način. Ilustrativan primjer takve prakse je evidentiran u dnevniku „Dan”⁹³, koji je preuzeo skoro cijeli tekst „Slučaj ‘Podmetnuti zločin’: Vujanovići u obračunu sa Mandićem preko njegovog maloljetnog sina – reakcije” sa portala „In4S”⁹⁴ (objavljen 8. marta 2013), ne navodeći gdje je taj tekst izvorno objavljen.

.....

90 „Novinar ne smije prihvatati privilegije bilo koje vrste koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju njegovu autonomnost i nepristrasnost, i nauditi slobodi odlučivanja izdavača i redakcije”.

91 „Obaveza je novinara da bude solidaran sa kolegama u mjeri koja ga neće onemogućiti da valjano obavi profesionalni zadatak, niti dovesti u opasnost da se ogriješi o osnovne principe novinarskog kodeksa”.

92 „Crnogorski novinari često „posude” poneku misao, rečenicu, pa i cijeli tekst, a da ne navedu ko je njihov pravi autor, iako se to rprotivi kodeksu novinarske etike. Nije rijedak slučaj i da se izvještaj ili informacija koju dobije redakcija CdM-a, pojavi u drugom mediju bez navođenja izvora informacija” (Izvor: <http://www.cdm.me/drustvo/crna-gora/krada-novinarskih-tekstova-normalna-pojava>). U izjavi za CdM urednik agencije MINA Milan Žugić je naglasio da svakodnevno kubure sa tim problemom: „Naročito od lokalnih radio i televizijskih stanica, koji na ‘razne načine’, iako nijesu pretplatnici, objavljuju naše informacije, po pravilu, bez navođenja izvora. Iako svakodnevno imamo problema sa plagiranjem, nijesmo tražili zaštitu svojih autorskih prava na sudu. Smatramo da bi se taj problem mogao riješiti donošenjem adekvatnih zakona, ali i edukacijom novinara da je kodeks osnovno što treba da poštuju”.

93 <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&datum=2013-03-09&clanak=370790>

94 <http://in4s.net/index.php/akcenat/osvrt/35102-sluaj-podmetnuti-zloin-vujanovii-u-obraunu-sa-mandiem-preko-njegovog-maloljetnog-sina-reakcije-2>

Monitori HRA uočili su ilustrativan primjer teksta ispod koga je potpisan novinar „Vijesti”, a u kome se navode izjave i čak fotografije sagovornika iz inostranstva bez navođenja izvora, pa se stiče utisak da je opsežno istraživanje na složenu temu sproveo sam novinar.⁹⁵ U sličnom primjeru se tek u okviru teksta, posredno navodi da se istom temom bavio i novinar londonskog „Gardijana” i prenosi se njegov komentar⁹⁶. Kod dnevnika „Dnevne novine” i „Pobjeda” je, za razliku od drugih, naglašena praksa imenovanja izvora od koga je nešto preuzeto.

Plagiranje, kao i novinarsku nesolidarnost, nije, međutim, uvijek moguće precizno utvrditi, ako o tome javno ne svjedoče sami novinari koji su bili žrtve takvog postupanja svojih kolega.

Preporuke:

■ Urednici često u iznudici krše pretpostavku nevinosti nastojeći da daju atraktivan i kratak naslov. Stavljanjem znaka pitanja na kraju iskaza koji sugerise nečiju krivicu moguće je, makar djelimično, umanjiti krajnji efekat toga iskaza.

■ Kao što je sugerisao Medijski savjet za samoregulaciju(MSS), Kodeks novinara Crne Gore treba ažurirati na način da njime budu obuhvaćeni i novi mediji, ali bi to trebalo uraditi uz konsenzus ili maksimalnu moguću saglasnost, kao što je to prethodno urađeno u slučaju Kodeksa. Pritom treba imati u vidu da je na međunarodnoj konferenciji „Internet 2013 – Oblikovanje politika za unaprijeđenje slobode medija”, koju je organizovala Kancelarija OSCE predstavnik za slobodu medija, u Beču, 14. i 15. februara 2013, usvojen „Vodič za samoregulaciju online medija”.

■ Budući je osnov samoregulacije princip dobrovoljnog prihvatanja pravila, lakše će ta pravila prihvatiti i poštovati manji i kohezivniji kolektiv kakva je medijska organizacija, odnosno redakcija, nego imaginarni kolektivitet kakva je „cijela profesija”, pogotovo ako unutar profesije postoje političke ili ideološke podjele, pa zbog toga samoregulatornu praksu treba prvo njegovati i razvijati među novinarima u redakcijama medija.

95 „Rendi: Kada bi voda zbilja „pamtila” lijek bi tekao iz slavine”, Vijesti, Nauka, str. 36-37, 17. februar 2013.

96 Riječ je o tekstu pod naslovom „Visina je bitna na političkoj sceni” (Vijesti, 5. novembar 2012), koji predstavlja reciklažu onoga o čemu je već pisao novinar Nik Fleming u „Gardijanu”. Iskorišćena je i ilustracija iz „Gardijana”, na kojoj je takođe diskretno naznačen primarni izvor. Originalni tekst je dostupan na: <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/oct/18/world-leader-heights-tall>

■ Od suštinske je važnosti da novinarsko izvještavanje, pored kriterijuma etičnosti, zadovolji i kriterijum objektivnosti, što znači da se publici ponudi što je moguće vjerniji odraz konkretne realnosti nekog događaja, plus elementi (bekgraund i redudanca/pojašnjenje) koji omogućavaju da se događaj pravilno kontekstualizuje i shvati. Vjernog odraza konkretne realnosti koja se 'odigrala' u sudnici nema, primjera radi, ako su u novinarskim izvještajima navedeni samo iskazi optuženih, ali ne i odbrane i svjedoka, koje su, pritom, i same žrtve počinjenog zločina.

■ Imajući u vidu da je jedinstveno Novinarsko samoregulatorno prestalo da djeluje zbog različitih interpretacija stava iz načela 2 Kodeksa da „novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji“, u smjernicama za ovo načelo treba objasniti šta se pod tim tačno podrazumijeva, kako ne bi više bilo nesporazuma, ili na neki drugačiji način predupriediti moguće nove nesporazume i konflikte unutar novinarske profesije.

■ Samoregulatorna tijela bi trebalo da posvete više pažnje praksi plagijata u medijima i da ohrabre i novinare i javnost da ukazuju na takve primjere.

2

DRUGI IZVJEŠTAJ

MONITORING NOVINARSKIH
SAMOREGULATORNIH TIJELA
U CRNOJ GORI

mart 2013 – oktobar 2013.

1. AKTUELNO STANJE U MEDIJSKOJ SAMOREGULACIJI

1.1. Opšti pregled

U periodu koji obuhvata ovaj izvještaj, nastavio je da djeluje **Medijski savjet za samoregulaciju** (dalje **MSS**), koji su osnovali, početkom marta 2012, predstavnici 19 štampanih, elektronskih i internet medija u Crnoj Gori. U međuvremenu su se ovom samoregulatornom tijelu priključili dnevnik „Blic” – izdanje za Crnu Goru, TV „Prva”, TV „Pink M” i Portal RTCG. Došlo je i do kadrovske promjene u Upravnom odboru MSS, jer je Srđan Kusovac, glavni i odgovorni urednik dnevnika „Pobjeda”, podnio ostavku na tu dužnost zbog prelaska na mjesto šefa Biroa za informisanje Vlade Crne Gore.

Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu je najavio da će mu se priključiti nekoliko novih štampanih medija¹, ali i da ima zahtjeva lokalnih elektronskih medija za učlanjenje, iako članstvo elektronskih medija nije omogućeno postojećim Statutom tog tijela.

Savjet za štampu, koji su krajem maja 2012. osnovali dnevni listovi „Vijesti” i „Dan”, i nedjeljnik „Monitor”, a koji je uveden u registar nevladinih organizacija 6. avgusta 2012, nije počeo sa radom.

„Vijesti” su se odlučile da imenuju **Zaštitnika prava čitalaca**, odnosno **Ombudsmana**, slijedeći praksu TV „Vijesti”, koja je to učinila krajem januara 2013. „Vijesti” su o ovoj odluci obavijestile javnost 4. novembra 2013. u štampanom izdanju i na svome portalu². Dužnosti Ombudsmana se prihvatila Božena Jelušić, profesorica književnosti i medijske pismenosti iz Budve, a inače redovna kolumnistkinja dnevnika „Vijesti”. Poslovnik o radu Ombudsmana zajedno su donijeli i usvojili Božena Jelušić i Mihailo Jovović, glavni i odgovorni urednik dnevnika „Vijesti”. Poslovnikom je regulisan način rada Ombudsmana u postupcima pokrenutim po uložnim žalbama na sadržaj objavljen u štampanom izdanju „Vijesti” i „njihovim izdanjima na svim platformama, kada smatraju da nisu u skladu sa odredbama Kodeksa novinara Crne Gore”³.

.....

1 Predsjednik Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu Amer Ramusović je u razgovoru sa autorom ovog izvještaja najavio da će novi članovi postati „Kolašinske novine”, „Novine Nikšića”, „Sloboda”, „More”, „Podgoričke novine” i „Prosvjetni rad”.

2 Više informacija dostupno na: <http://iptv.vijesti.me/vijesti/vijesti-dobile-ombudsmana-clanak-158502>.

3 Poslovnik o radu Zaštitnika prava čitalaca Vijesti.

U čl. 2 Poslovnika o radu Zaštitnika prava čitalaca „Vijesti” je precizirano da je Ombudsman „nadležan da odlučuje o žalbama koje se podnose povodom konkretnog sadržaja objavljenog u „Vijestima” i navedeno koje kriterijume žalbe treba da ispune⁴. U čl. 13 istog Poslovnika navedeno je da „Ombudsman, osim rješavanja žalbi, može i samoinicijativno reagovati pisanim upozorenjem uredništvu na eventualna kršenja Kodeksa”, a „može, kada smatra za potrebno, objaviti autorski članak u Vijestima o negativnim i pozitivnim trendovima u poštovanju Kodeksa od strane novinara i urednika Vijesti”.

U Izvještaju o napretku Crne Gore za 2013. godinu, Evropska komisija je primijetila: „Neki vodeći mediji nijesu uspostavili nikakvu samoregulaciju. Promocija i primjena profesionalnih i etičkih standarda ostaje izazov za većinu medija”.⁵

Između dva izvještaja HRA, nijedno samoregulatorno tijelo, a ni bilo ko drugi iz medijske, odnosno novinarske zajednice, nije pokretao pitanje dorade Kodeksa novinara Crne Gore u svrhu njegovog poboljšanja i prilagođavanja novim etičkim izazovima, niti je objavljeno da je došlo do bilo kakvih razgovora o ponovnom osnivanju jedinstvenog samoregulatornog novinarskog tijela za sve medije u Crnoj Gori.

1.1.1. Zaključci i preporuke

Nakon što su „Vijesti” imenovala Ombudsmena za svoje čitaoce, od relevantnih medija u Crnoj Gori van bilo kakvog samoregulatornog procesa ostali su samo dnevnik „Dan” i nedjeljnik „Monitor”.

Oba medija bi trebalo što prije da se odluče za neki model samoregulacije, posebno imajući u vidu da dnevni list „Dan” prednjači u zabilježenim slučajevima kršenja Kodeksa.

.....

⁴ „Žalbe moraju da ispune sljedeće kriterijume da bi se po njima moglo postupati: da budu u pisanom obliku ili poslate elektronskom poštom; da se odnose na konkretne sadržaje objavljene u „Vijestima” za koje se smatra da su u suprotnosti sa Kodeksom novinara Crne Gore; ako su žalbe podnijete u pisanom obliku da sadrže odštampani sadržaj koji je objavljen u „Vijestima” i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa, a ako se podnosi u elektronskom obliku, da se dostavi internet link ka sadržaju koji je objavljen i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa ili skenirani sadržaj ili na drugi način da je u prilogu elektronske pošte; da je žalba podnijeta blagovremeno, i to: ako je sadržaj objavljen u štampanom izdanju – u roku od 30 dana od dana objavljivanja, a ako je sadržaj objavljen putem interneta ili na drugoj platformi putem koje je stalno dostupan javnosti, sve dok takav sadržaj ne bude uklonjen; da se odnose lično na podnosioca žalbe, ili da je žalba podnijeta uz pisanu saglasnost lica koje smatra da je oštećeno objavljenim sadržajem; da se navede adresa elektronske pošte ili adrese za prijem pošte starije kao zakonski zastupnik maloljetnika, ili da su roditelji dali pisanu saglasnost trećem licu da podnese žalbu u ime maloljetnika; da se na znači podnosilac žalbe imenom i prezimenom, ako je fizičko lice, ili punim nazivom i matičnim brojem ako je pravno lice”. U žalbi na sadržaj za koji podnosilac žalbe smatra da krši Kodeks novinara Crne Gore može postaviti zahtjev u kome će navesti prijedlog poravnjanja radi bržeg otklanjanja povreda Kodeksa novinara Crne Gore i otklanjanja posljedica takve povrede. Prijedlog mora da sadrži preciziranu obavezu „Vijesti”, način i rokove za izvršavanje te obaveze.”

⁵ *Some mainstream media have not established any self-regulation. Promotion and enforcement of professional and ethical standards remain a challenge for most media, Montenegro 2013 Progress Report, p. 42.*

1.2. Aktivnost Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS)

MSS je u skladu sa svojim Statutom, kojim je predviđeno objavljivanje dvomjesečnih izvještaja, od 1. marta do 1. oktobra 2013. objavio tri izvještaja (šesti, sedmi i osmi po redu od početka rada).⁶ Ovi izvještaji bave se monitoringom sadržaja dijela medija koji su članice MSS-a, kao i medija koji to nijesu, a koji ne prihvataju nadležnost ovog samoregulatornog tijela. (Detaljnije o nadležnosti ovog tijela vidjeti u prvom izvještaju HRA, na str. 11).

Za razliku od prethodnih izvještaja, MSS u tri posljednja izvještaja nije napomenuo da nije nadzirao sadržaje emitivnih medija (radio i TV), koji čine većinu njegovih članica, ali je samo u jednom slučaju registrovao kršenje Kodeksa kod te vrste medija. U istom periodu, HRA je zapazila 69 slučajeva kršenja Kodeksa samo od strane pet posmatranih televizijskih stanica, od kojih su četiri članice MSS, i to samo u okviru njihovih glavnih informativnih emisija (detaljnije u nastavku izvještaja).

Iako je članom 7 Statuta MSS predviđeno da se, osim periodičnih, objavljuju i polugodišnji i godišnji izvještaji o poštovanju Kodeksa, MSS nije do sada objavio takve izvještaje.

MSS je svoje periodične izvještaje predstavljao na konferencijama za novinare, ali ih nije redovno objavljivao i na svojoj internet stranici (<http://medijskisavjet.me>). I pored više molbi HRA, MSS nije svoj šesti po redu izvještaj (za period 1. mart – 15. maj 2013) objavio na sajtu, ni poslao HRA, iako je u njemu polemisao s nekim stavovima iz prvog izvještaja HRA „Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori”. I taj i naredni izvještaj (za period od 15. maja do 15. jula 2013) MSS je objavio na svojoj internet stranici tek poslije 18. septembra 2013, nakon što je HRA u pisanoj formi treći put zamolila da joj izvještaji budu dostavljeni ili da se objave na internetu. Osmi po redu izvještaj, koji obuhvata period od 15. jula do 1. oktobra, MSS je objavio na internetu ubrzo nakon što ga je predstavio novinarima.

U periodu od marta do oktobra 2013, MSS je primio i odlučio o 8 žalbi na postupanje medija. U rješenju MSS po žalbi HRA navedeno je da ga je donijela Komisija za pritužbe i žalbe MSS, tijelo koje nije predviđeno Statutom MSS.

MSS nije sprovodio javnu kampanju edukovanja građana i podsticanja da se žale na neetično ponašanje medija. Na internet stranici MSS postoji rubrika „Žalbe i postupci”⁷ u kojoj se posjetioci/posjetiteljke obavještavaju da žalbe mogu podnijeti poštom na adresu Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 9, Podgorica, ili faksom na telefon 020 220 273 ili elektronski na e-mail adresu zalba@medijskisavjet.me. Zainteresova-

⁶ Šesti po redu izvještaj MSS obuhvatio je period od 1. marta do 15. maja, sedmi od 15. maja do 15. jula, a osmi od 15. jula do 1. oktobra.

⁷ Više informacija dostupno na: <http://medijskisavjet.me/zalbe-i-postupci/>.

nima je olakšano utoliko što žalbu mogu e-mailom da pošalju i sa ove stranice, ali nije objašnjena procedura. Umjesto toga, stoji napomena da je „u toku izrada posebnog pravilnika kojim će se definisati detaljnije način podnošenja žalbi i postupanje nadležnog tima po prijemu žalbe”.⁸

MSS je i u periodu koji obuhvata ovaj izvještaj HRA nastavio da, po pravilu, krši odredbe svog Statuta u odnosu na odredbu kojom je propisano da je Monitoring tim MSS dužan da „zatraži mišljenje medija koji je predstavkom gledalaca/čitalaca/slusalaca ili na osnovu praćenja Monitoring tima označen da je kršio Kodeks novinara Crne Gore”.⁹ Prema informacijama koje je HRA dobila od glavnih urednika dnevnika „Vijesti” i „Dan”, koji su najčešće pominjani kao kršitelji Kodeksa u izvještajima MSS, od ovih medija MSS nijednom nije tražio izjašnjenje bilo povodom prestavki i žalbi na objavljene sadržaje, bilo povodom nalaza Monitoring tima MSS. Ova odredba jedino nije prekršena u slučaju žalbe koju je MSS-u podnijela HRA na postupanje dnevnika „Pobjeda”. MSS je u izvještaju naveo da je tražio od „Pobjede” izjašnjenje po ovoj žalbi, ali da ga nije dobio do završetka rada na izvještaju i njegovog predstavljanja javnosti¹⁰. (U izvještaju se ne navodi da li postoji akt kojim je predviđen vremenski rok u kome medij, na čije se ponašanje neko žalio, mora da odgovori MSS).

1.2.1. Zaključci i preporuke

■ *Izuzimajući jedan primjer, kada je postupao po žalbi u odnosu na RTCG, MSS uopšte nije utvrdio kršenja Kodeksa od strane emitivnih medija (radio i TV). Istovremeno, ograničeni monitoring HRA samo glavnih informativnih emisija pet najgledanijih televizija pokazuje da su u tim programima česta kršenja Kodeksa, pa je svakako neophodno da se televizijske stanice podvrgnu aktivnoj samoregulaciji.*

■ **MSS bi trebalo da više pažnje posveti nadziranju emitivnih medija, posebno onih koji su njegovi članovi, a ako to nije u mogućnosti da čini, onda to treba i da naglasi u svojim izvještajima, jer se u protivnom zaključuje da MSS ne smatra da ovi mediji krše Kodeks.**

■ *Iako je početkom ove godine najavio izradu posebnog pravilnika, Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) i dalje nema jasno propisanu proceduru postupanja po žalbama i pritužbama, a i po pravilu se ne pridržava odredbe*

8 Informacija na sajtu Medijskog savjeta za samoregulaciju od 26. 11. 2013: <http://medijskisavjet.me/zalbe-i-postupci/>

9 Prema informacijama koje je HRA dobila od glavnih urednika dnevnika „Vijesti” i „Dan”, koji su najčešće pominjani kao kršitelji Kodeksa novinara Crne Gore u izvještajima MSS, od ovih medija MSS nijednom nije tražio izjašnjenje bilo povodom pritužbi i žalbi na objavljene sadržaje, bilo povodom nalaza Monitoring tima MSS.

10 Više informacija dostupno na: <http://www.hraccion.org/wp-content/uploads/Odgovor-na-%C5%BEalbu.pdf>.

svoga Statuta kojom je propisano da se od medija na koji se odnosi pritužba ili žalba traži izjašnjenje (MSS je od 1. marta do 1. oktobra 2013. to učinio samo u jednom slučaju).

■ **MSS treba da što prije usvoji pravilnik kojim će biti precizno razrađena procedura podnošenja predstavki i žalbi, kao i postupanja po njima. Tim pravilnikom bi trebalo urediti i pitanje sankcija prema onim medijima – članovima koji ne sarađuju u ovom postupku sa MSS-om. Ponavljamo preporuku iz prethodnog izvještaja da MSS poštuje svoj Statut i traži izjašnjenje od svakog medija u odnosu na koga primi pritužbu ili žalbu, odnosno u odnosu na koga procjenjuje da li je prekršio Kodeks.**

■ *Po žalbama koje se upućuju MSS odlučuje Komisija za pritužbe i žalbe, tijelo koje nije predviđeno Statutom MSS. U čl. 4 Statuta je navedeno da Monitoring tim odlučuje po žalbama „podnijetim protiv bilo koje medijske organizacije u Crnoj Gori kada su u pitanju povrede Kodeksa novinara Crne Gore i o tome obavještava javnost”.*

■ **Statutom MSS bi trebalo predvidjeti postojanje Komisije za pritužbe i žalbe kao posebnog organa koji će i organizaciono i personalno biti različit od Monitoring tima. Ovo posebno iz razloga što postojeći Monitoring tim čini dvoje aktivnih novinara iz medija koji su članovi MSS, a Komisija za pritužbe i žalbe bi trebalo da bude nezavisna od uređivačkih timova u medijima i da na toj nezavisnosti gradi svoj autoritet. Osim toga, broj članova tijela MSS koji rade po žalbama i pritužbama bi trebalo da bude veći od tri. Vodič za samoregulaciju medija (OSCE, Beč 2008, str. 57) sugeriše da je optimalni broj članova neinokosnih samoregulatornih tijela između 7 i 11 članova.**

1.3. Aktivnost Ombudsmana TV Vijesti

Ombudsman TV Vijesti¹¹ je do sada objavio dva izvještaja, od kojih prvi obuhvata period od 25. januara do 10. maja 2013, a drugi od 11. maja do 30. septembra 2013. Oba izvještaja su prilično kratka – prvi ima 35 redova, drugi 32.

Izvještaji Ombudsmana su prezentirani javnosti u informativnim emisijama TV „Vijesti”, na Portalu „Vijesti”, upućeni su na adrese nevladinih organizacija koje se bave ljudskim pravima, kao i na relevantne međunarodne adrese.

.....

11 Televizija „Vijesti” je formirala inokosno samoregulatorno tijelo – Ombudsman, o čijem uspostavljanju javnost je obaviještena 25. januara 2013. Izvršni direktor Televizije Vijesti Slavoljub Šćekić je za prvog Ombudsmana imenovao afirmisanu novinarku i urednicu toga medija Aidu Ramusović. Prethodno je i dopunom Statuta TV Vijesti ustanovljen ovaj vid samoregulacije (Monitoring samoregulatornih tijela u Crnoj Gori, prvi izvještaj HRA, od septembra 2012. do marta 2013).

TV „Vijesti” je u periodu obuhvaćenom izvještajima Ombudsmana nastavila kampa-nju informisanja javnosti (putem reklama) o postojanju svog samoregulatornog tijela i mogućnostima koje on pruža.

TV „Vijesti” još nijesu usvojile interni etički kodeks, iako je u odluci o osnivanju Ombudsmana navedeno da će to učiniti.

1.4. Aktivnost Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu

Statutom Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu je predviđeno izdavanje godišnjih izvještaja o poštovanju Kodeksa. Ovo samoregulatorno tijelo je prvi takav izvještaj objavilo 3.marta 2013. i njime obuhvatilo period od maja 2012. do decembra 2012, o čemu je bilo riječi u našem prvom izvještaju na str. 18), a ove godine se još uvijek nije oglašavalo o pitanjima kršenja Kodeksa.

2. REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH TIJELA

2.1. Rezultati rada MSS

2.1.1. Postupanje po žalbama na sadržaje objavljene u medijima

Od 1. marta do 1. oktobra 2013, MSS je primio osam žalbi na sadržaje medija članica i nečlanica. Od ukupno primljenih žalbi, šest se odnosilo na sadržaje objavljene u dnevnicima „Vijesti” i „Dan”, koji nijesu članovi MSS, jedna se ticala dnevnika „Pobjeda”, koji je član MSS, a jedna „Blica”, izdanje za Crnu Goru, koji je, u međuvremenu, postao član MSS.

MSS se proglasio nenadležnim u slučaju žalbe koja se odnosila na „Blic”, nalazeći da se žalba tiče teksta koji je objavljen u izdanju „Blica” za Srbiju. Žalbu je podnio I.D. iz Budve, zbog teksta objavljenog 30. aprila 2013. pod naslovom „Ubistvo Nikole Bojovića osveta mafije iz Budve”.

MSS je prihvatio u potpunosti ili djelimično žalbe koje su podnijeli Vrhovni sud Crne Gore (jednu), gradonačelnik Podgorice Miomir Mugoša (dvije), punomoćnik biznismena Zorana Bećirovića (tri) i izvršna direktorica HRA (jednu). MSS je odbacio jednu od žalbi koju je podnio Bećirovićev punomoćnik.

U svim ovim slučajevima, sudeći na osnovu podataka, interpretacija i argumentacije iznesenih u izvještajima MSS, ovo samoregulatorno tijelo je postupilo ispravno.

Žalba Vrhovnog suda CG odnosila se na tekst objavljen u dnevniku „Vijesti” od 15. juna 2013. pod naslovom „Pomiješali datume i unaprijed znali da će im sudije pisati”, u kome je, prema tvrdnjama podnosioca žalbe, svjesno objavljena netačna informacija, za koju je autor teksta znao da je u pitanju tehnička greška „o čijoj korekciji je bio pravovremeno upoznat”.

Gradonačelnik Podgorice se žalio na ponašanje dnevnika „Dan” u slučaju koji je počeo objavom teksta od 6. juna 2013. pod naslovom „Mugoša sakrio milion od poreza”, koji se bavio pitanjem dugovanja Glavnog grada Poreskoj upravi. MSS je procijenio da se „Dan” nije ponio profesionalno zbog toga što je tekstovima, profesionalno korektnim po mišljenju MSS, davao neodgovarajuće i tendenciozne naslove.

MSS je djelimično prihvatio žalbu gradonačelnika Podgorice koja se odnosila na pisanje dnevnika „Vijesti“ od 13. juna 2013, u tekstu naslovljenom „Mugoša htio Kineze da prevari za milion“, ali i na ukupno ponašanje „Vijesti“ u vezi sa izvještavanjem o ovoj temi. MSS je konstatovao da prvi demanti na sporni tekst nije objavljen na korektan način, predviđen Kodeksom, ali da su drugo reagovanje u vezi sa istom temom „Vijesti“ objavile etično.

Prva žalba punomoćnika biznismena Zorana Bećirovića koju je MSS prihvatio tiče se tretmana demantija objavljenog u „Danu“ pod naslovom „Vlada se zbog Čoća zadužuje 25 miliona“. MSS je procijenio da je tekst „manipulativan i tendenciozan kao i sama naslovna konstrukcija“, a da Bećirovićev demanti nije objavljen „na način kako je Kodeksom i Zakonom predviđeno“. Druga žalba je upućena zbog načina na koji se „Dan“ odnio prema Bećirovićevom demantiju na tekst objavljen 29. maja pod naslovom „Čoć traži 20 hiljada“. MSS je konstatovao da je „Dan“ pogriješio već u naslovu „kada je objavio da je Zoran Bećirović tužio Košarkaški klub Budućnost“, a da je do novog kršenja Kodeksa došlo kada je „objavljivanje demantija praćeno (je) novim neutemeljenim optužbama, iako je i sama redakcija indirektno priznala da je napravila grešku“.

MSS je zamjerio „Danu“ i zbog toga što je u tekstu brkao imena Zorana Bećirovića i njegovog ubijenog brata Dragana.

Treća žalba punomoćnika Zorana Bećirovića se ticala teksta objavljenog u dnevniku „Vijesti“ 8. juna 2013. pod naslovom „Ministarstvo održivog razvoja legalizuju Bećirovićev kompleks iznad Jaza“, odnosno demantija na taj tekst, koji „Vijesti“ nijesu objavile. MSS nije dao za pravo podnosiocu žalbe, nego je uvažio razloge dnevnika „Vijesti“, čiji je glavni i odgovorni urednik Mihailo Jovović u pisanoj formi, kako navodi MSS, poručio podnosiocu žalbe da će objaviti demanti onda „kada bude upodobljen Zakonu o medijima“. MSS je ocijenio da su „Vijesti“ „mogle objaviti reagovanje, ali i da nijesu imale obavezu“, s obzirom na teške optužbe koje su u demantiju navedene, a koje MSS nije naveo.

MSS je u potpunosti prihvatio žalbu Akcije za ljudska prava (HRA), odnosno njene izvršne direktorice Tee Gorjanc Prelević na postupanje dnevnika „Pobjeda“, koji nikada nije objavio njeno reagovanje na tekst dr Stevana Lilića od 7. septembra 2013. pod naslovom „Lilić- Biznis grupu Vijesti – NVO sektor, boli pojava Instituta“, u kome se tvrdi da postoji dominacija „biznis grupe Vijesti – NVO sektor“, koja „ogromne donacije i novac dobija doslovno za bilo koji projekat, sve dok on ispunjava komponentu ‘demokratske opozicije Vladi’“. Reagovanje na ovaj tekst je upućeno 10. septembra 2013, ali ono nikada nije objavljeno u „Pobjedi“. Umjesto toga, 24. septembra je objavljen novi Lilićev tekst, koji je bio reagovanje na neobjavljeno reagovanje direktorice HRA. MSS je procijenio da je „Pobjeda“ prekršila Kodeks time što nije objavila reagovanje, ali i da je težina toga prestupa još veća zbog objavljivanja reagovanja na neobjavljeni tekst.

2.1.2. Nalazi Monitoring tima MSS

Monitoring tim MSS je u periodu od 1. marta do 1. oktobra evidentirao 113 primjera kršenja Kodeksa, od čega 92 (81%) u dnevnim listovima „Dan“ i „Vijesti“, te portalu „Vijesti“, medijima koji nijesu članice MSS i koji ne priznaju njegovu nadležnost.

Najveći broj primjera kršenja Kodeksa (49) monitori MSS su primjetili u dnevniku „Dan“, a potom na Portalu „Vijesti“ (29), pa u dnevnom listu „Vijesti“ (14), koji nije članice MSS. Dnevnik „Pobjeda“, koji je član MSS, prema nalazima monitora MSS, prekršio je Kodeks u sedam navrata, ali je u izvještaju za period 15. jul – 1. oktobar napomenuto da su odabrali samo „dva, dovoljno ilustrativna primjera“ od tekstova Udruženja priređivača igara na sreću koje „Pobjeda“ povremeno objavljuje, a „koji često vrve od uvreda“, kako je MSS primjetio.

U više od jedne trećine primjera kršenja Kodeksa (37), koje je u svojim izvještajima istakao MSS, nije precizno navedeno koja su osnovna načela i smjernice Kodeksa prekršeni i na koji je način to urađeno. Na osnovu slučajeva u odnosu na koje su navođenja MSS bila precizna, može se zaključiti da je, prema procjeni MSS, najčešće kršeno načelo br. 1¹² Kodeksa (23 primjera), a potom načelo br. 3¹³. Prema nalazima monitora MSS, načelo br. 10 Kodeksa (pretpostavka nevinosti)¹⁴ prekršeno je samo šest puta.

MSS je evidentirao i jedan primjer kršenja zakona uoči predsjedničkih izbora, iako utvrđivanje kršenja zakona nije u njegovoj nadležnosti. Kršenje je evidentirano u dvobroju „Dnevnih novina“ za 6/7. april, koje su u tekstu, prema procjeni MSS, prekršile izbornu šutnju time što su, „pored drugih relevantnih informacija vezanih za izborni proces, ponovile osnovne predizborne poruke oba kandidata“.

2.1.3. Analiza postupanja MSS od strane HRA

MSS je, na osnovu svog monitoringa, u posmatranom periodu (1. mart – 1. oktobar 2013) evidentirao 113 primjera kršenja Kodeksa, dok su monitori HRA u istom periodu uočili 646 takvih slučajeva.

.....

12 „Dužnost je novinara da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću“.

13 Za novinara su činjenice neprikosnovene, a njegova obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Obaveza je da vijest i komentar budu jasno razdvojeni.

14 „Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar mora uvažavati pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno, i ne smije ničim prejudicirati ishod sudskog postupka“.

Uporedni pregled rezultata monitoringa MSS i HRA

Kršnja Kodeksa novinara Crne Gore	Monitoring MSS	Monitoring HRA
Načelo br. 1	23	49
Načelo br. 2		
Načelo br. 3	11	24
Načelo br. 4	6	1
Načelo br. 5	9	8
Načelo br. 6	4	
Načelo br. 7	1	
Načelo br. 8	10	19
Načelo br. 9		4
Načelo br. 10	6	508
Načelo br. 11		21
Načelo br. 12		12
Nije utvrđeno koje je tačno načelo Kodeksa kršeno	37	
Utvrđeno kršenje nekog od načela na osnovu žalbi	6	
Ukupno	113	646

Za razliku od nalaza monitora MSS, nalazi saradnika HRA pokazuju da je u ovom periodu najčešće bilo kršeno načelo br. 10 Kodeksa – pretpostavka nevinosti. Dok je MSS evidentirao samo šest primjera kršenja ovog načela, saradnici HRA su primijetili 521.

MSS je našao 23 primjera kršenja načela 1 Kodeksa, HRA 49. Kod načela 3 Kodeksa takođe postoji značajna razlika između broja primjera koja je uočio MSS i onih koje su uočili saradnici HRA – MSS je uočio 11, HRA 24 primjera. MSS, za razliku od HRA, nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela 9, 11 i 12 Kodeksa, dok HRA, za razliku od MSS, nije uočila kršenja načela 6 i 7 Kodeksa. Ni MSS ni HRA nijesu uočili primjere kršenja načela 2 Kodeksa. (Detaljnija analiza svega ovoga slijedi u nastavku izvještaja).

U izvještaju za period od 1. marta do 15. maja 2013, MSS je konstatovao da je smjernica načela br. 1 Kodeksa koja se odnosi na izvještavanje o skupovima sa izbornih kampanja¹⁵ bila „u potpunosti zanemarena“, te da bi samo nabrojanje primjera njenog kršenja „moglo obuhvatiti cijeli jedan izvještaj“. MSS, međutim, ovu svoju ocjenu nije potkrijepio nijednim karakterističnim primjerom.

U istom izvještaju, MSS je u dva slučaja ocijenio da je riječ o uvredi, ne pozivajući se, pritom, na konkretno načelo i/ili smjernice Kodeksa. U prvom slučaju je kao uvredu okvalifikovao pisanje dnevnika „Pobjeda“, koji je u boks uz tekst „Dan plaćao Lekića 11.000 eura godišnje“, koji je potpisalo uredništvo lista, u više navrata nazvao opozicioni politički savez Demokratski front „političko-interesno-kriminogenom grupacijom“. Kao drugi primjer uvrede, navedeno je to što je Miodrag Perović u autorskom tekstu objavljenom u „Vijestima“ nazvao Vrhovnu državnu tužiteljku Ranku Čarapić „Vrhovnom režimskom sluškinjom“. MSS je napomenuo da je u prvom slučaju riječ o uvredi „tim prije što je riječ o uredničkom tekstu, a ne o citatu političkih protivnika“, a da je u drugom slučaju to uvreda „tim prije što je riječ o tekstu jednog od vlasnika ovog dnevnika, a ne o citatu političkih protivnika“.

MSS je, osim u dva navedena primjera, uvredljiv govor uočio i u više drugih tekstova, iako Kodeks ni u načelima ni u smjernicama ne tretira pitanje uvrede na bilo koji način. (Uvreda se može smatrati povredom časti zbog koje je u građanskoj parnici moguće tužiti za naknadu štete ili drugu satisfakciju – članovi 205-207 Zakona o obligacionim odnosima, *Sl. list CG*, 47/08).

Međutim, treba imati u vidu da prema praksi Evropskog suda za ljudska prava sloboda izražavanja štiti i uvredljiv govor, kada on ne predstavlja bezrazložan lični napad, a tiče se debate od javnog interesa).

MSS je u izvještaju za period od 1. marta do 15. maja ocijenio da je dnevnik „Dan“ „vodio pravu medijsku kampanju u očitoj namjeri da se u javnosti kreira i učvrsti mišljenje o neregularnosti izbornog procesa, a time i izbornog rezultata“, ne navodeći, pritom, da je prekršeno bilo koje načelo Kodeksa. Nakon takve optužbe je konstatovano da je „potpuno nemoguće ustanoviti sa preciznošću koliko je u ogromnoj

.....

15 „Prilikom izvještavanja o skupovima sa izbornih kampanja, novinari će izvještavati i o onim stavovima sa kojima se ne slažu i vrijednostima koje ne dijele. Takav pristup pitanje je novinarske korektnosti, služi pravu građana na slobodu informisanja, i podržava princip jednakih šansi za sve političke partije i druge učesnike u izbornom procesu“.

količini objavljenog materijala bilo istine, a koliko medijske manipulacije, pogrešnog interpretiranja ili stavljanja činjenica u željeni kontekst”.

Opredijelivši se da ni jednim konkretnim primjerom ne potkrijepi svoju kritičku ocjenu, MSS se opravdano izlaže kritici da ne postupa utemeljeno i objektivno, pogotovo jer je u konkretnom slučaju u pitanju medij koji nije njegov član.

Istovremeno, MSS je previdio da je dnevnik „Pobjeda”, koji je njegov član, ponovio u julskim izdanjima djelove feljtona već objavljenog prije nešto više od dvije godine, u kojima se jednostrano i pristrasno analiziralo poslovanje i uređivačka politika dnevnika „Vijesti” i nedjeljnika „Monitor”, a vlasnici tih medija optuženi za „izbjegavanje plaćanja poreza, manipulacije na berzi i protivzakonito kreditiranje”¹⁶, iako nikada nije zvanično objavljeno da se protiv tih osoba vodi takav krivični postupak. U najavi reprinta feljtona pod zajedničkim nadnaslovom „Kako je u Crnoj Gori nastala medijska imperija”, tadašnji glavni urednik „Pobjede”, Srđan Kusovac, je okvalifikovao suvlasnike „Vijesti” „organizovanom kriminalnom grupom suvlasnika tabloida Vijesti”¹⁷.

MSS je, po našem mišljenju, ocjenama o dnevniku „Dan” izašao iz okvira nadležnosti i bavio se uređivačkom politikom toga medija, bez preciznih navođenja u kojim slučajevima je kršio Kodeks i na koji je način to činio. MSS je izašao iz svoje Statutom predviđene nadležnosti i u slučaju uvredljivog kvalifikovanja novinara „Monitora”, Marka Milačića, smatrajući da „redakcija pravi materijalnu grešku kada ovog autora potpisuje kao novinara”¹⁸.

MSS u izvještaju od 15. maja do 15. jula konstatuje da, kada su u pitanju tri portala čiji rad prati (Portal „Vijesti”, CdM i „Analitika”) „u brisanju nedoličnih komentara i dalje nema dosljednosti” i da je „i tokom analiziranog perioda u objavljivanju spornih komentara prednjačio portal ‘Vijesti’”. Kasnije se, suprotno ovome, navodi da kod ostala dva portala (CdM i „Analitika”) MSS „nije primjetio propuste i konstatuje da uredništvo i administratori u kontinuitetu vode računa o profesionalnim standardima i imaju restriktivnu uređivačku politiku objavljivanja komentara koji bi mogli značiti kršenje profesionalnih principa”.

Ako je portal „Vijesti” prednjačio, kako je navedeno, to znači da je i kod druga dva nadzirana portala bilo neetičnih komentara, pa je, ilustracije radi, trebalo navesti bar neki od njih.

.....

16 „Ulazak WAZ-a” (Pobjeda, 5. jun 2013).

17 „Kako su u Vijestima kršeni zakoni” (Pobjeda, 5. jun 2013).

18 Povod za ovakvu sugestiju MSS bila je kolumna Marka Milačića u „Vijestima” od 16. aprila pod naslovom „Vidimo se na ulici”. MSS je ocijenio da „tekst obiluje teškim uvredama na račun vodećih ljudi DPS-a”, a da „vrsta jezika i govora koju ovaj autor vrlo često koristi u svojim tekstovima nema nikakve veze sa novinarskom profesijom i prije bi se mogla okarakterisati kao politički nastup nekog partijskog vojnika”.

2.1.4. Zaključci i preporuke

■ MSS samo sporadično primjećuje kršenja načela 10 Kodeksa, odnosno pretpostavke nevinosti, koja su, prema evidenciji HRA, daleko najčešća ogrješnja medija o norme propisane Kodeksom novinara Crne Gore. U odnosu na prethodni izvještaj HRA, broj evidentiranih primjera kršenja pretpostavke nevinosti u štampanim medijima se povećao skoro pet puta. Ovakva situacija zahtijeva iznalaženje načina za njeno prevazilaženje.

■ **MSS i ostala samoregulatorna tijela bi trebalo da podrže predlog da se, u slučaju nastavka trenda rasta kršenja pretpostavke nevinosti u medijima, dopunom Zakona o krivičnom postupku da ovlašćenje sudu da uočava i kažnjava kršenja pretpostavke nevinosti u medijima pozivajući se na obavezu poštovanja te pretpostavke koju mediji imaju i na osnovu Zakonika o krivičnom postupku.**

■ Nakon kršenja pretpostavke nevinosti, monitoring i HRA i MSS pokazuje da se mediji najčešće ogrešuju o načela 1 i 3 Kodeksa, a time i o temeljne standarde novinarske profesije. Ta ogrešenja su najvidljivija u primjerima neizbalansiranog izvještavanja, favorizovanja jedne strane i izbjegavanja provjeravanja informacija dobijenih od imenovanih ili neimenovanih izvora.

■ **Samoregulatorna tijela bi, osim što uočavaju primjere kršenja ovih načela Kodeksa, trebalo da intenziviraju kampanju unutar novinarske i medijske zajednice o neophodnosti dosljedne primjene etičkih i profesionalnih standarda u crnogorskom novinarstvu i da tako doprinesu prevazilaženju aktuelnih antagonizama čiji su korišteni izvan profesije.**

■ U više od jedne trećine primjera kršenja Kodeksa koje je u svojim izvještajima istakao MSS (37), nije precizno navedeno koja su osnovna načela i smjernice Kodeksa prekršeni i na koji način. Takođe, dešava se i da MSS blanko kritikuje pojave i medije bez navođenja konkretnih primjera za takve tvrdnje, kao i da primjere novinarske prakse koje ocjenjuje kao neetične na neodgovarajući način dovodi u vezu s nekim od načela Kodeksa i smjernicama koje ta načela objašnjavaju.

■ **Da bi se izbjegao utisak pristrasnosti i djelovalo obrazovno i preventivno, uvijek kada se kvalifikuje kršenje načela Kodeksa ili odgovarajuće smjernice trebalo bi u izvještajima dati potpun i detaljan opis primjera kršenja i objasniti na koji način to djelo predstavlja ogrješenje o etičke norme.**

2.2. Rezultati rada Ombudsmana TV Vijesti

2.2.1. Postupanje po žalbama gledalaca

U prvom izvještaju koji obuhvata period od 25. januara do 10. maja 2013, navedeno je da je Ombudsmanu stigla jedna žalba gledaoca u pisanoj formi, a da je bilo „oko desetak telefonskih poziva“ u kojima su iznošene žalbe, uglavnom na rad novinara. Nije precizirano od koga su stizali pomenuti pozivi.

U pomenutom pismu se neimenovani gledalac žalio na navodnu nepreciznost u informaciji koja je objavljena u informativnom programu. Ombudsman je konstatovala¹⁹ „da je gledalac pogrešno zaključio da je po srijedi kršenje novinarskih standarda, što mu je i obrazloženo u telefonskom odgovoru“.

Što se tiče telefonskih razgovora u kojima su iznošene pritužbe na rad novinara, Ombudsman je konstatovala da, nakon tih razgovora, „nijedan gledalac ili državna institucija koji su se javili nijesu htjeli da pokrenu zvaničan postupak i pozovu novinara na odgovornost“. (Riječ je o postupku predviđenom odlukom o osnivanju Ombudsmana TV Vijesti).

U periodu koji je obuhvaćen drugim izvještajem, Ombudsman je navela da je primila dvije pritužbe građana, od kojih je jednu odbacila kao neosnovanu. Oba primjera su u izvještaju detaljno interpretirana, osim što nije navedeno vrijeme dešavanja.

Prva pritužba je, u stvari, bila zamjerka Organizacionog odbora simpozijuma „Njegoševi dani“ uredniku dnevnika „U pola sedam“ što nije emitovan materijal sa konferencije za novinare najave tog događaja. Zamjerka se ticala uređivačke politike. U slučaju druge pritužbe, Ombudsman je dala za pravo njenom podnosiocu, koji je ukazao na neetično korišćenje video materijala, snimljenog tokom „Noći pivopija“ u Škotskom pabu u Podgorici. Taj materijal je emitovan u informativnoj emisiji „U pola pet“ kao „pokrivalica konferencije za novinare o upotrebi alkohola u Crnoj Gori“, a Ombudsman je pojasnila da je na taj način prekršeno načelo br. 3 Kodeksa novinara Crne Gore²⁰.

U izvještaju je navedeno da je Ombudsman skrenula pažnju na ovo kršenje Kodeksa glavnom i odgovornom uredniku i e-mail porukom se izvinila osobi koja je uputila pritužbu.

.....

19 Pošto dužnost Ombudsmana obavlja osoba ženskog roda (Aida Ramusović) dalje u izvještaju ćemo glagole koristiti na rodno prikladan način.

20 „Za novinara su činjenice neprikosnovene, a njegova obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemoguću njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu...“

2.2.2. Samoinicijativno postupanje Ombudsmana

U prvom izvještaju Ombudsman je navela da je samoinicijativno regovala 12 puta i to „u slučajevima nepropisnog prikazivanja lica maloljetnika bez skrivanja identiteta, zbog neprecizno saopštenih informacija, nepreciznih najava priloga ili dvosmislenih ‘hedova’, odnosno najava dnevnika”. U izvještaju je navedeno da je u većini slučajeva reagovanje bilo u formi razgovora sa novinarima, a da je u jednom slučaju urednik/autor informativne emisije „javno pojasnio kontekst izjave koju je sedam dana ranije dio gledalaca doživio kao uvrijedljivu”.

Ombudsman je u drugom izvještaju (11. maj – 30. septembar 2013) navela da je u više slučajeva samoinicijativno primijetila da su objavljivane „neprecizne informacije” u informativnim emisijama „U pola sedam” i „U deset”, kao i da u nekoliko priloga nije ispoštovano pravilo da se čuje i druga strana. U izvještaju je napomenuto da je jedan broj učinjenih grešaka ispravljen dan kasnije. Navedeno je i da „u nekoliko slučajeva javnost nije bila upozorena na uznemirujuće slike iz crne hronike emitovane u toku informativnih emisija”.

2.2.3. Analiza HRA

U periodu koji pokriva ovaj izvještaj, a koji se u potpunosti ne podudara s onim koji je obuhvaćen izvještajima Ombudsmana, TV Vijesti su u 15 slučajeva prekršile Kodeks, od čega najčešće načelo br. 1 i odgovarajuće smjernice. (Ove slučajeve predstavljamo detaljnije u nastavku, u poglavlju broj 4, u odnosu na kršenja pojedinačnih načela Kodeksa).

U prvom izvještaju Ombudsmana, prilikom navođenja žalbe gledaoca koja je procijenjena kao neosnovana jer se ticala uređivačke politike, nije precizirano o čemu se tačno radi i na kojim argumentima je bila zasnovana žalba gledaoca. Osim toga, nije jasno zašto Ombudsman nije koristila pisanu formu komunikacije sa podnosiocem žalbe, koja je predviđena odlukom o osnivanju Ombudsmana (pismo, e-mail i faks), nego razgovor telefonom.

U slučaju kada je sadržaj pritužbe gledaoca bio precizno naveden (pritužba Organizacionog odbora simpozijuma „Njegoševi dani”), jasno je da je Ombudsman zauzela pravilan stav, u smislu da je riječ o miješanju u uređivačku politiku medija, a ne o kršenju etičkih normi.

Ombudsman je u drugom izvještaju, ne precizirajući, navela da je u navedenom periodu „primjetila neprecizne informacije u više slučajeva u emisijama ‘U pola sedam’ i ‘U deset’”, da je „u nekoliko priloga (je) bilo nepoštovanja pravila druge strane”, te da je jedan broj učinjenih grešaka ispravljen dan kasnije.

Smatramo da je bilo nužno ilustrovati karakterističnim primjerima neki od uočenih propusta, zbog čega je do njih došlo i šta je konkretno preduzeto s tim u vezi.

Ombudsman u izvještajima nije navela da li su je novinari, urednici ili menadžment konsultovali prilikom donošenja odluka za koje smatraju da mogu biti sporne, ali jeste da je Ombudsman reagovala samoinicijativno. Nije, međutim, jasno da li je to uvijek urađeno nakon emitovanja ili je bilo i preventivnih reagovanja.

2.2.4. Zaključci i preporuke

■ *Izvještaji Ombudsmana TV Vijesti su donekle uopšteni i djeluju kao da su pisani samo za interne potrebe i namijenjeni onima koji su već detaljnije upućeni u njihov sadržaj.*

■ **Izvještaji Ombudsmana bi trebalo da budu metodološki ujednačeni i detaljniji. U izvještajima bi trebalo što preciznije interpretirati žalbe gledalaca i njihovu argumentaciju, kao i reakcije Ombudsmana i argumentaciju u prilog ili protiv gledaočeve žalbe, da bi profesionalna i laička javnost mogla i sama da procjenjuje valjanost argumenata. Ovo je važno kako zbog izgradnje kredibiliteta Ombudsmana, tako i zbog medijskog opismenjavanja televizijskog auditorijuma, odnosno građana/građanki, kao i samih novinara.**

■ *Ombudsman TV Vijesti nije u pisanoj formi odgovorila na žalbu gledaoca za koju je procijenjeno da je neosnovana, već u telefonskom razgovoru, iako je aktom o uspostavljanju Ombudsmana predviđeno da se sa gledaocima komunicira preko pisma, elektronske pošte i faksa.*

■ **Ombudsman bi svaku zvaničnu komunikaciju sa gledaocima trebalo da obavlja na način predviđen aktom o osnivanju, jer je važno da ostane arhiva odlučivanja i komunikacije sa gledaocima.**

3. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA

3.1. Načelo br. 1 Kodeksa: Selektivan odnos prema činjenicama, jednostranost

„Dužnost je novinara da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.“

3.1.1. Kršenja načela br. 1 u štampi i online medijima

Prema nalazima MSS, od 15. jula do 1. oktobra tri dnevna lista u Crnoj Gori su prekršili načelo br. 1 Kodeksa u 23 slučaja. U tri slučaja je to utvrđeno tokom postupka po nečijoj žalbi, a u ostalim slučajevima je riječ o nalazima monitora MSS.

MSS je našao da je dnevni list „Dan“ prekršio ovo načelo u 17 navrata, da je dnevnik „Vijesti“ to uradio tri puta, a „Pobjeda“ jednom. MSS je u dva navrata govorio o kršenju ovoga načela, ne pripisujući kršenja nijednom mediju posebno. Prvi put je to urađeno u izvještaju za period od 1. marta do 15. maja 2013, u osvrtu na izvještavanje medija o izbornoj kampanji za predsjedničke izbore. MSS konstatuje da je u izvještavanju „bilo u potpunosti zanemareno“ načelo br. 1, odnosno smjernica 1.4²¹ za ovo načelo, „te da bi samo nabranje primjera njegovog kršenja moglo obuhvatiti cijeli jedan izvještaj“. U drugom slučaju, takođe u izvještaju za period od 1. marta do 15. maja, MSS je ukazao na kršenje ovog (ali i drugih načela) u izvještavanju o aferi, čiji je glavni akter bio predsjednik Državne revizorske institucije Miroslav Ivanišević.

Saradnici HRA koji su nadzirali ponašanje medija u istom periodu otkrili su 29 primjera kršenja ovog načela u štampanim medijima i na portalima. U 12 primjera kršenja su evidentirana u dnevniku „Dan“, osam u dnevniku „Vijesti“, tri u dnevniku „Pobjeda“, po dva u „Blicu“, izdanje za Crnu Goru, i u „Dnevnim novinama“, i po jedno kršenje na portalima „Café del Montenegro“ i „In4S“.

U pojedinim tekstovima su istovremeno evidentirana i kršenja nekog od drugih načela Kodeksa, najčešće načela br. 10.²²

.....

²¹ „Prilikom izvještavanja o skupovima sa izbornih kampanja, novinari će izvještavati i o onim stavovima sa kojima se ne slažu i vrijednostima koje ne dijele. Takav pristup pitanje je novinarske korektnosti, služi pravu građana na slobodu informisanja, i podržava princip jednakih šansi za sve političke partije i druge učesnike u izbornom procesu.“

Procjene MSS i saradnika HRA podudaraju se kada je riječ o kvalitetu izvještavanja medija o političkim aktivnostima tokom predizborne kampanje, a za koje je MMS naveo da nijesu u skladu sa onim što sugeriše načelo br. 1 Kodeksa i smjernice za ovo načelo. HRA smatra da je MSS dobro procijenio i u većini drugih zapaženih slučajeva u vezi s načelom br. 1 i saglasna je s tim procjenama.

Među primjerima koje su zapazili Monitoring tim MSS i saradnici HRA, a gdje su procjene o etičnosti podudarne, su i oni u dnevnicima „Dan” i „Pobjeda”, čija analiza slijedi.

MSS je u izvještaju za period od 15. maja do 15. jula evidentirao neetično izvještavanje „Dana” o navodnim nepravilnostima prilikom izvoza oružja iz Crne Gore preko državne firme „Montenegro Defence industry”. Saradnici HRA su, takođe, konstatovali da je, u slučaju teksta pod naslovom „Ministar švercovaio dokumenta o izvozu oružja”, objavljenog 14. maja, „Dan” propustio da traži mišljenje onih koje optužuje i da ono što oni kažu dodatno provjeri, čime bi učinio da njegova priča bude u startu cjelovita i etična.

Podudarno je i mišljenje MSS i saradnika HRA o slučaju izvještavanja dnevnika „Pobjeda” o izjavi Komesara EU za proširenje i Evropsku susjedsku politiku Štefana Filea u odnosu na tekst objavljen u dnevniku „Vijesti”²³. „Pobjeda” je iskrivljivanjem činjenica i njihovim zlonamjernim tumačenjem i komentarisanjem prekršila načelo br. 1 Kodeksa i odgovarajuće smjernice.

Procjene MSS nekih od slučajeva koji su navedeni u njihovim izvještajima nijesu, prema mišljenju HRA, dovoljno utemeljene i argumentovane. Različitost u pristupu monitora MSS i saradnika HRA je ilustrativna u sljedećem slučaju.

MSS je konstatovao da je list „Dan” prekršio načelo br. 1 Kodeksa time što je objavio intervju sa bivšim liderom Liberalnog saveza CG Slavkom Perovićem, u kome je on tvrdio da policajac Božidar Jauković, koji je svojevrremeno hapsio Perovića i tom prilikom ga povrijedio, prekoračivši ovlašćenja, nije izvršio samoubistvo nego da je ubijen: „Gola je laž da je policajac (Božidar) Jauković izvršio samoubistvo, nego je jedina istina da je ubijen. Siguran sam da je ubijen zbog toga što je javno prijetio da će otkriti ko mu je naredio da budem ubijen”, kazao je Perović.

22 Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar mora uvažavati pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno, i ne smije ničim prejudicirati ishod sudskog postupka”.

23 U izdanju „Pobjede” od 20. juna objavljen je tekst pod naslovom „File demantovao tabloid Vijesti”. U tekstu je navedeno da „Komesar EU za proširenje i susjedsku politiku Štefan File demantovao je kao besmislicu u četvrtak ujutro tvrdnju direktora tabloida Vijesti Željka Ivanovića iznijetu u srijedu u toj štampanoj stvari, prema kojima je vidio dokaz da je Miodrag Lekić pobijedio na predsjedničkim izborima”. U tekstu je File citiran: „To je potpuna besmislica, niti se bavim takvim stvarima, niti je moj posao da ulazim u to. Pogotovo nijesam o tome razgovarao ako je to predstavljeno tako kako ste mi rekli”. U „Pobjedinom” tekstu je navedeno da je „Ivanović u tekstu objavljenom u srijedu pod naslovom ‘Jedini preostali’, napisao kako je komesar File kazao da je ‘dobro pogledao svu dokumentaciju oko aprilskih predsjedničkih izbora u Crnoj Gori i da misli da je opozicioni kandidat Miodrag Lekić dobio, a da je zahvaljujući kontroli izbornog procesa Đukanović uspio da poraz svog kandidata Vujanovića pretvori u pobjedu’”. U Ivanovićevom tekstu, međutim, Fileu se ne pripisuje ovaj iskaz, već neimenovanom diplomati, koji je prije Filea citiran u tekstu.

HRA smatra da „Dan” nije prekršio profesionalne etičke norme time što je smatrao da je važno i relevantno objaviti tvrdnju koju je iznio intervjuisani izvor, koji je bio akter događaja. Takođe, Perović za navodno ubistvo nije optužio nijednu konkretnu osobu. „Dan” je, osim toga, postupio profesionalno korektno, objavljujući i reakcije na Perovićeve tvrdnje.

HRA se ne slaže sa ocjenom MSS ni u slučaju teksta objavljenog u „Danu” 30. avgusta 2013, sa naslovom „Gačević: Specijalci su mi tukli brata i boli ga bajonetima”. MSS je u izvještaju (15. jul-1. oktobar) samo naveo da je tekst, u stvari, razgovor „sa Goranom Gačevićem iz Bijelog Polja, koji tvrdi, pozivajući se na neimenovane i nezvanične izvore iz MUP-a, da je njegovog brata pretukla ‘crna trojka’ i izbola mu tijelo bajonetima”, i ocijenio da je „Dan” prekršio načelo br. 1 Kodeksa. U izvještaju, međutim, nijesu ponuđeni nikakvi argumenti za takvu ocjenu.

Kršenje načela br. 1 Kodeksa, prema primjerima koji su zapazili saradnici HRA, a ne uvijek i monitori MSS, kreće se od netačno iznesenih tvrdnji u naslovu, objavljivanja nepotpunih informacija koje mogu da obmanu javnost, senzacionalizma, netačnog ili jednostranog prikazivanja činjenica i predstavljanja ili naglašavanja jednog aspekta priče.²⁴

Ilustrativan primjer za senzacionalistički način izvještavanja, koji nijesu zapazili monitori MSS, je onaj iz „Dnevni novina” od 13. maja sa nadnaslovom „Zabranjena ljubav” i naslovom „Držeći se za ruke skočili u rijeku”. U podnaslovu izvještaja je napisano: „Pošto im roditelji djevojke nijesu dozvolili brak, mladi par iz Podgorice skočio u Cijevnu”. Prvi paragraf teksta glasi: „Podgorički par, djevojka A.K. (18) i njen momak Z.T. (20) svoju zabranjenu ljubav zamalo su završili kao Romeo i Julija iz Šekspirovog romana. Protiv njihove velike ljubavi od početka veze bila je porodica djevojke, zbog koje su ovo dvoje mladih juče skočili u nabujalu rijeku Cijevnu. Zahvaljujući brznoj i efikasnoj reakciji policije Tuzi sve je prošlo bez većih posljedica.” Drugi paragraf glasi: „Mladi i neiskusni, ali ispunjeni ljubavlju A.K. i Z.T. odlučili su da svoju vezu i ljubav brane do kraja. Navodno, nakon nove svađe sa njenim roditeljima koji su se protivili zasnivanju ovog braka, mladić i djevojka juče poslije 12 časova došli su do mosta na rijeci Cijevni gdje su, preplavljeni emocijama, pokazali da je njihova ljubav jača od bilo koje zabrane. Držeći se za ruke, njih dvoje skočili su u nabujalu i mutnu rijeku. Nedugo zatim policijska jedinica iz Tuzi izvukla je mladi par iz vode nakon čega su prebačeni u Urgentni blok.”

Izvještaj je napisan kao da je reporterka očevidac i neko ko je, bez pozivanja na izvore, do detalja upućen u odnos dvoje mladih ljudi, što su pretjerivanja karakteristična

24 Smjernica 1, 2) b: „Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje. Stoga, novinari ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem. Novinari moraju izbjegavati naslove ili reklamne slogane koji bi mogli navesti na pogrešan zaključak o suštini događaja ili pojave. Činjenice ne smiju biti iskrivljivane tako što će biti stavljene van konteksta u kome su se desile.”

za senzacionalističko izvještavanje, koje se bazira na poluinformacijama i neproverjenim podacima, pri čemu se nije vodilo računa čak ni o opštepoznatoj činjenici – da Šekspir nije pisao romane nego drame.

Primjer teksta u kome su informacije plasirane kao provjerene, a očito je iz konteksta da se radilo o glasinama, objavljen je u dnevniku „Pobjeda” 23. maja pod naslovom „Milost, Gospodaru, milost”. Tekst je komentarisani izvještaj²⁵ o dolasku direktora dnevnika „Vijesti” Željka Ivanovića na prijem koji je povodom Dana državnosti priredio premijer Milo Đukanović. U tekstu se ocjenjuje da je Ivanović prilikom razgovora sa Đukanovićem bio snishodljiv i da se „posuo pepelom”. U tekstu se, bez pozivanja na izvor u čiju vjerodostojnost ne bi imalo razloga da se sumnja, pripisuje Ivanoviću određeno ponašanje i na osnovu toga izvlači u naslovu poruka da je Ivanović tražio milost od premijera koga kritikuje i on lično i novina čiji je direktor. Ivanovićevo kasnije svjedočenje o tome šta je rekao Đukanoviću (objavljeno u „Vijestima” od 23. maja i na portalu „Vijesti”²⁶), a koje je potpuno suprotno onome što je o tome napisala „Pobjeda”, premijer nije demantovao.

Jedan od tipičnih primjera jednostranosti u izvještavanju koji su evidentirali saradnici HRA je u izvještaju objavljenom u dnevniku „Dan” od 15. maja s nadnaslovom „Policija spriječila incident na srpskom pravoslavnom groblju u Martinovićima kod Plava” i naslovom „Albanci nasrnuli na pravoslavce”. Izvještaj je baziran samo na jednom izvoru, a to je pravoslavni sveštenik, jerej Željko Savić. Novinar nije pokušao da čuje drugu stranu priče od lokalnih Albanaca koje je sveštenik optužio da su nasrnuli na njega i mještane pravoslavne vjeroispovijesti. Pitan je za komentar komunalni policajac, koga je jerej Savić pomenuo, ali ne i policija, čiji su pripadnici spriječili incident.

Da bi izvještaj o ovakvim događajima bio kompletan, on se ne može zasnivati samo na jednom izvoru, posebno ako je izvor zainteresovani učesnik događaja. Ono što dodatno pojačava jednostranost izvještaja je formulacija naslova.

Ilustrativan je i primjer teksta objavljenog u „Vijestima” 29. juna s nadnaslovom „Skupština akcionara” i naslovom „Vukotić glasao protiv Vlade zbog dividende u Plantažama”. U tekstu je navedeno: „Skupština akcionara Plantaža odbila je predlog Vlade da za 2012. ne isplaćuje dividendu zbog čega je došlo do žučne rasprave nakon koje je predstavnik Vlade napustio sjednicu”, te da je predsjednik Borda direktora i predstavnik državnih fondova u tome bordu glasao protiv Vladinog predloga zato što ima akcije u „Plantažama” i što očekuje dividendu. U tekstu je navedeno da Vukotić i ministar poljoprivrede Petar Ivanović imaju veliki broj akcija u „Plantažama”, pri čemu je precizirano da Ivanović ima 1,25 miliona akcija i da bi u novcu dobio

.....

25 Više informacija dostupno na: <http://www.vijesti.me/vijesti/vijesti-ce-opstati-makar-vlasnike-str-pali-zatvor-ili-pod-zemlju-clanak-129840>.

26 Više informacija dostupno na: <http://www.vijesti.me/vijesti/vijesti-ce-opstati-makar-vlasnike-str-pali-zatvor-ili-pod-zemlju-clanak-129840>.

dividendu od 4.500 eura, a u nominalnoj vrijednosti akcija oko 16.000. Za Vukotića nije navedeno ništa. Ovo je primjer nepotpunog, a time i jednostranog izvještavanja. Kada se kaže da Vukotić ima veliki broj akcija, onda publika očekuje da se kaže koliki je taj broj, koliko one iznose, i ta očekivanja ne smiju da budu iznevjerena, posebno što se otkriva koliko akcija ima ministar Ivanović. Osim toga, Vukotić je redovni kolumnista „Vijesti“, pa bi se ovo izostavljanje moglo protumačiti kao njegovo šticećenje. Zadovoljavanje profesionalnih i etičkih standarda propisanih prvim načelom Kodeksa u ovakvim slučajevima zahtijeva da se od Ivanovića i Vukotića traže odgovori, a ne da se nagađa zašto su glasali protiv vladinog predloga, i da se provjeri koliko imaju akcija u „Plantažama“.

Osim analiziranih, ilustrativnih primjera, kršenje načela br. 1 saradnici HRA su primijetili i u tekstovima:

- dnevnog lista „Dan“: „Anđelić se švercuje šest godina“, „Pričala o mitu pa nepodobna za starateljstvo“, „Tražili da zaboravim prijavu“, „Vrijednost tri fabrike umanjili 11 puta“, „Kaju se što su prodali Telekom“, „Žarku Rakčeviću oteli kupalište“, „Daliborka uvela dijetu“, „Brata i snahu prijavila zbog zlostavljanja“, „Ponovo ostao bez krova nad glavom“, „Ministar radio u ime države, a za račun Krolinga“;
- dnevnog lista „Vijesti“: „Poništiće tender za Institut“, „Divanović dobio spor protiv Prve“, „Fejzić tvrdi da je Mujević organizator šverca u Rožajama“, „Moraju da znaju i ko je režirao Maratonce“, „Nemam za struju, moram u zatvor“, „Tukli maloljetnika“, „Službenik ANB prijetio turistima da će ih ubiti“;
- dnevnog lista „Blic“, izdanje za Crnu Goru: „Šarić ima internet u ćeliji, hranu dobija iz restorana“, „LGB progress; Crnogorci da budu nevjeste Francuzima“, „Za poljoprivredu 50 miliona“;
- dnevnog lista „Pobjeda“: u djelovima reprintovanog feljtona pod zajedničkim nadnaslovom „Kako je u Crnoj Gori nastala medijska imperija“;
- dnevnog lista „Dnevne novine“: „Normal prevario kupce stanova“;
- portala „Café del Montenegro“: „Granitne ploče u Hercegovačkoj polomljene zbog ulaska kamiona“;
- portala „In4S“: „Kotorski biskup Janjić prijeti koordinatorsu CKC, Zanković odgovara: Napada me vatikanski gej lobi“.

3.1.2. Kršenja načela br. 1 u tv programima

MSS u izvještajima koji se odnose na period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 1 u informativnim programima radio i televizijskih stanica.

Prema monitoringu HRA glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori²⁷, načelo br. 1 Kodeksa prekršeno je 21 put.

PINK M: INFOMONTE (15. maj). U najavi za film Š. Radončića „Svjedok”, rečeno je da je junak toga filma, bivši policijski inspektor Slobodan Pejović, tvrdio da je spasio bosanske izbjeglice od deportacije iz Herceg Novog, i navedeno da je „istina sasvim suprotna”. „Ostvarenje govori o policijskom inspektoru Slobodanu Pejoviću, navodnom heroju, koji uporno tvrdi da je tokom rata rizikujući život spasio trojicu muslimana zbog čega je dobio i broje nagrade. Istina je međutim sasvim suprotna.”

Činjenice o događajima o kojima govori film nijesu, međutim, utvrđene sudskom presudom, tako da mogu biti samo prezentirane kao stavovi ili mišljenja jedne strane, a ne kao nepobitna istina.

TVCG: DNEVNIK 2 (17. maj). U najavi za prilog o tužbi Centra za zaštitu potrošača protiv Hipo Alpe Adria banke, tvrdnja tužitelja iznijeta je kao nesporna činjenica, iako o tome sud tek treba da odlučuje. Rečeno je da klijenti smatraju da ih „je Hipo banka morala jasno obavijestiti o svim rizicima kredita”, ali u sljedećoj rečenici stoji tvrdnja da „to u banci nisu radili pa su, zbog toga, ali i promjene valutnog kursa franka – euro klijenti dovedeni u situaciju da ne mogu da vraćaju kredit”.

U izvještaju ova tvrdnja nije ponovljena.

TV PINK M: INFOMONTE (31. maj). U glavnoj informativnoj emisiji objavljeni su navodi o nelegalnom poslovanju izdavača ND „Vijesti”, koji su bazirani na podacima kompanije VAZ, a koje je televiziji „Pink” dostavio, kako se kaže, neimenovani izvor iz VAZ-a. Iako TV „Pink” prenosi ozbiljne optužbe „o poslovanju preko crnih fondova i utaji poreza”, u prilogu nema informacija šta o tome kaže druga, prozvana strana, niti da li su novinari „Pinka” tražili komentar od nadležnih u ND „Vijesti”.

TVCG: DNEVNIK 2 (2. jun). U izvještaju o klizištu na Podima kod Herceg Novog, novinarka u istoj rečenici kaže da se zna šta je uzrok pokretanja tla, kao i da to tek treba dokazati na sudu. Ona ne iznosi nikakve dokaze, već samo navodi uvjerenje mještana. „Najuporniji se, ipak, bore da opstanu u naselju koje je skliznulo niz padinu nakon što su ga graditelji puta Meljine – Petijevići pritisli sa 90 hiljada tona šuta, ali i da to dokažu na sudu.”

.....

27 Posmatrali smo isključivo centralne informativne emisije pet televizija koje na osnovu posljednja tri istraživanja različitih tijela imaju najveću gledanost: TV VIJESTI (VIJESTI U POLA 7); RTCG (DNEVNIK 2); PINK M (INFOMONTE); RTV ATLAS (FORUM); PRVA (VIJESTI).

TV PINK M: INFOMONTE (5. jun). U prilogu je optuženo „uredništvo ‘Blica’ na čelu sa Veselinom Simonovićem” da sprovodi dugogodišnju negativnu kampanju protiv Crne Gore. U prilogu se iznosi i tvrdnja da su beogradski „Blic” i podgoričke „Vijesti” objavom „serije paničnih tekstova o smrtonosnom virusu mers” širili „paniku među građanima, s očiglednom namjerom da naštete predstojećoj sezoni”.

Iako je riječ o ozbiljnim optužbama, nije objavljen stav, komentar ili reakcija druge strane, kao ni informacija da je od druge strane komentar zatražen.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (6. jun). U prilogu o kvalitetu goriva u Crnoj Gori, novinar navodi: „Javna je tajna da gorivo u Crnoj Gori generalno nije visokog kvaliteta, zato što sipaju vodu u njega.”

U prilogu ova informacija nije provjeravana niti potvrđena od strane bilo kog drugog izvora.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (10. jun) Novinar je navode jedne osobe („Priča o švercu prije deset dana ostavila mu je ove teške ožiljke po tijelu i još teže u glavi – oteli su ga”) javnosti predočio kao činjenicu, odnosno tačnu informaciju, iako policijska istraga ili sudska presuda nije potvrdila navode M. F, niti je novinar sam otkrio i objavio podatke koji potkrepljuju njegove navode.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (11. jun). U prilogu, u kojem novinar izvještava o sporu oko prava na zakup plaže u Petrovcu, objavljene su izjave obje strane u sporu, vlasnika hotela „Vila Oliva” i predstavnika Morskog dobra, ali novinar otvoreno staje na stranu vlasnika, a da gledaocima ne predočava na osnovu čega je došao do takvog zaključka. U prilogu se navodi: „Plaža im je prvo dodijeljena u zakup, a zatim volšebno oduzeta. Dakle, radi se o brutalnoj krađi i diskriminaciji”.

PRVA TV: VIJESTI (17. jun). U prilogu se iznosi optužba da beogradski list „Blic” prije i u vrijeme ljetnje turističke sezone vodi negativnu kampanju protiv Crne Gore i da to radi nekoliko godina. Kao odgovoran za to navodi se glavni i odgovorni urednik „Blica” Veselin Simonović. Ni u ovom prilogu nije se čula riječ optužene strane.

TVCG: DNEVNIK 2 (19. jun). U prilogu o dodjeli Trinaestojulske nagrade objavljene su samo kritike te odluke, a nema izjava članova žirija ili dobitnika.

TVCG: DNEVNIK 2 (20. jun). U prilogu o reakcijama na dodjelu Trinaestojulske nagrade kritičari članove žirija nazivaju manipulatorima, a nema informacija o stavovima ili komentarima članova žirija, kao ni informacije da je od njih zatražen komentar.

TV PINK M: INFOMONTE (12. jul). Objavljena je informacija da je NVO „Euromost” optužila ND „Vijesti” i njihovu dopisnicu iz Bijelog Polja, Jadranku Četković, da „širi nacionalnu i rasnu diskriminaciju”. Optuženoj strani nije pružena prilika da se izjasni i reaguje.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (9. avgust). U izvještaju o pomoru ribe u Slanom jezeru kod Nikšića prenesene su tvrdnje ribolovaca da je EPCG kriva za to, kao i da time krši zakon. Nema, međutim, komentara okrivljene strane.

TV PINK M: INFOMONTE (26. avgust). Prenoseći reakciju bivšeg direktora Uprave policije Veselina Veljovića na optužbe da je naređivao prebijanje političkih protivnika i novinara, TV „Pink” zaključuje: „Slučaj Brajušković samo je još jedan pokušaj da se iskonstruiše nova afera”. Time je stav jedne osobe neobjektivno prezentovan kao provjerena činjenica.

TVCG: DNEVNIK 2 (28. avgust). U izvještaju o navodnom napadu novinara „Dana” na Gorana Perovića saopšteno je sljedeće: „Nakon intervjua koji je objavljen na našem drugom dnevniku, Gorana Perovića pozvao je novinar ‘Dana’ koji je objavio informacije koje Perović demantovao i u telefonskom razgovoru mu prijetio.”

Navodi Gorana Perovića, da mu je novinar „Dana” prijetio, preneseni su kao činjenica, a ne tvrdnja samo jedne strane. Nije bilo informacija o tome šta je rekao prozvani novinar „Dana”, niti da li su ga kolege iz RTCG pokušale kontaktirati za komentar.

TV VIJESTI: POLA SEDAM (3. septembar). U izvještaju o navodnom napadu direktora NVO Institut za javne politike Vladimira Bebe Popovića na reportera i fotografa lista „Vijesti” objavljene su samo izjave novinara, fotoreportera i njihovog advokata, dok druge strane nema.

Navodi novinara lista „Vijesti” preneseni su kao nesporna činjenica, a ne kao jedna verzija događaja.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (4. septembar). Izvještavajući o razvoju događaja u slučaju Beba Popović – novinari „Vijesti”, iznesena je samo verzija novinara „Vijesti”, a ne i informacija o stavovima Popovića, njegovih zastupnika, niti je saopšteno da li je pokušano da se oni kontaktiraju.

TV PINK M: INFOMONTE (7. i 8. septembar) Izvještavajući o slučaju Popović – novinari „Vijesti”, TV „Pink” je objavila jednostrane informacije, prezentirajući isključivo verziju događaja Vladimira Bebe Popovića i njegovog advokata, te komentare u kojima su napadane „Vijesti”. Stavovi novinara „Vijesti” i njihovih pravnih ili drugih zastupnika nijesu objavljeni, niti je objavljeno da li je pokušano da se od njih obezbijedi izjava.

3.2. Načelo br. 2 Kodeksa: Kritički odnos prema moćnima

„Novinar je dužan da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku. Novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji”.

3.2.1. Primjeri kršenja načela

Primjere kršenja načela br. 2 Kodeksa nijesu pronašli ni monitori MSS ni saradnici HRA. (Vidjeti zaključke i preporuke na kraju Izvještaja u odnosu na predlog da se ovo načelo Kodeksa dopuni smjernicama za njegovo tumačenje).

3.3. Načelo br. 3 Kodeksa: Vijest i komentar zajedno

„Za novinara su činjenice neprikosnovene, a njegova obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Obaveza je da vijest i komentar budu jasno razdvojeni“.

3.3.1. Kršenja načela br. 3 u štampi i online medijima

MSS je u periodu od 1. marta do 1. oktobra evidentirao 11 primjera kršenja načela br. 3 Kodeksa, odnosno odgovarajućih smjernica za to načelo. U devet slučajeva je prekršilac dnevnik „Dan“, a u preostala dva dnevnik „Vijesti“. Ni jedan od ovih medija nije član MSS. Najveći broj primjera kršenja ovoga načela MSS je naveo u izvještaju za period od 15. jula do 1. oktobra 2013.

Primjeri koje je našao Monitoring tim MSS i oni koje su uočili saradnici HRA su samo djelimično slični i tiču se tekstova objavljenih u dnevniku „Dan“ 16, 17 i 23. maja, koji su se bavili kontroverznom temom prodaje oružja u kojoj je učestvovala državna firma „Montenegro Defence industry“. Među sedam tipičnih primjera kršenja načela br. 3 koje su evidentirali saradnici HRA (po tri u dnevnicima „Dan“ i „Pobjeda“, a jedno u dnevniku „Vijesti“) nalaze se i ovi, u odnosu na koje je HRA saglasna sa ocjenom Monitoring tima MSS da je „Dan“, u konkretnim slučajevima, kršio načelo 3.

Smatramo, takođe, da je MSS ispravno konstatovao da je prekršeno načelo br. 3 Kodeksa u tekstu dnevnika „Dan“ sa nadnaslovom „Cetinjanin Dragan Bracanović upozorio nadležne da još nije otkriveno ko ga je prebio 1999. godine“ i naslovom „Žrtva crnih trojki i odbornik SNP-a“. MSS je tačno naveo da tvrdnja iz naslova nigdje nije navedena kao nešto što je kazao sagovornik „Dana“, što znači da mu je pripisana.

Naredni primjeri pokazuju različitost pristupa MSS i HRA u tumačenju primjera kršenja, odnosno nekršenja ovog načela.

U izvještaju MSS za period od 15. jula do 1. oktobra navedeno je da je „Dan“ prekršio načelo br. 3 Kodeksa zato što je u podnaslovu teksta ispustio jednu napomenu, koja, inače, postoji u tekstu čiji je podnaslov sastavni dio. Kako MSS navodi, u podnaslovu spornog teksta „stoji da je poslanik SNP-a Vasilije Lalošević izjavio da su Duška Jo-

vanovića pretukli 2000. pripadnici tzv. crnih trojki, a da je četiri godine nakon toga surovo likvidiran (Jovanović)”, dok u tekstu stoji da je Lalošević to kazao citirajući medije: ‘Ovo treba uraditi i zbog činjenice da je 2000. pretučen, po navodima štampe, od tzv. crnih trojki’”. MSS je zaključio da ovdje „činjenice nijesu stavljene u odgovarajući kontekst, već da je Laloševićeva izjava izvučena iz konteksta, što nije bez značaja, jer je korišćena za podnaslov, dakle, u opremi teksta”.

MSS je, na isti način, procijenio da je, izostavljanjem jedne informacije u podnaslovu teksta, ali ne i u tekstu samom, „Dan” prekršio načelo br. 3 Kodeksa. Riječ je o tekstu u kome je preneseno svjedočenje pripadnika policije koji radi u Zavodu za izdržavanje krivičnih sankcija (ZIKS), a koji je priznao novinaru „Dana” da je od njega traženo da prebije jednog opozicionog prvaka, a da drugome ozvuči automobil i prostorije stranke.

HRA smatra da naslovna kompozicija teksta (nadnaslov, naslov, podnaslov) može biti neetična jedino ako suštinski nije podudarna sa sadržajem i intonacijom teksta, a ne ako je u njoj ispuštena neka informacija koja je sadržana u tekstu. U konkretnom slučaju ovoga drugoga nije bilo, pa je ocjena MSS neutemeljena i pretjerana.

MSS je, po našem mišljenju, pogriješio u ocjeni i dva druga teksta iz dnevnika „Dan”. Riječ je o tekstovima u kojima su prenesena svjedočenja osoba (pjesnik Momir Vojvodić i slikar Tomo Pavićević), koji su prije više godina bili pretučeni, i njihova saznanja i pretpostavke o tome ko je iza toga stajao. Iz teksta je jasno da se „Dan” ne bavi glasinama, nego prenosi svjedočenja i sumnje osoba koje su pretučene, u kontekstu slučajeva koji nikada nijesu rasvijetljeni ni procesuirani.

Saradnici HRA su evidentirali dva ilustrativna primjera kršenja načela br. 3 u odnosu na objavljivanje snimljenog razgovora, na koje sagovornici nisu bili upozoreni, niti su ga odobrili. Jednom je Kodeks u ovom smislu prekršio novinar dnevnika „Dan”, a drugi put novinar dnevnika „Pobjeda”. (Oba primjera je previdio Monitoring tim MSS).

U slučaju dnevnika „Dan”, to je učinjeno u tekstu pod naslovom „Pronevjeru od 150.000 zataškavaju godinu dana”, čiji je sastavni dio i transkript telefonskog intervjua sa tadašnjom vrhovnom državnom tužiteljkom Rankom Čarapić. Novinar se predstavio i postavio pitanje u vezi sa predmetom u kome je suprug tužiteljke Čarapić bio osumnjičen za nenamjensko trošenje novca, a koji je navodno zataškan u tužilaštvu. Novinar nije kazao da snima razgovor, niti da će ga koristiti na način na koji je uradio, čime je prekršio smjernicu koja se odnosi na intervju.²⁸

.....

28 „Intervju se može smatrati potpuno ispravnim sa novinarskog stanovišta ako je autorizovan od intervjuisane osobe, njegovog/njenog predstavnika, ili je očigledno da postoji saglasnost intervjuisanog sa namjerom objavljivanja neautorizovanog intervjua. Korektno je, takođe, objaviti neautorizovan intervju ako je jasno i intervjuisanom i osobi koja intervjuiše da će njihov razgovor u cjelini ili djelimično biti publikovan u pisanoj ili audiovizuelnoj formi. Ako je sadržaj intervjua prenesen u cjelosti ili djelimično, medij koji ga objavljuje mora da navede i njegov izvor. Ako se parafrazira osnovni sadržaj nečijih usmeno izraženih misli, pitanje je novinarske časti da navede izvor”.

Dnevnik „Pobjeda” je isti etički prekršaj učinio prenoseći 25. aprila transkript telefonskog intervjua sa podnaslovom „Boli me k.... za čitavu Crnu Goru i njenu javnost”. Povod za intervju sa Baraninom Ivanom Zanković bio je njegovo podnošenje prijave za registraciju Crnogorske katoličke crkve. Novinar „Pobjede” je pozvao Zankovića posredstvom telefona, predstavljajući se kao novinar, ali ne i imenom i prezimenom. Nije, međutim, rekao da razgovor snima, niti da će biti objavljen, pogotovo ne u cjelosti. Zanković je u toku razgovora jasno napomenuo: „Nijesam ti dao izjavu, prihvatio sam te za razgovor i rekao sam ti dobićeš pismeno obavještenje za javnost, je li dogovoreno”, što je u „Pobjedi” i objavljeno. Pri kraju razgovora Zanković je ponovo skrenuo pažnju da je razgovor neobavezan i da se kao takav treba tretirati: „A ovo sad ja i ti pričamo, zabavljamo se, jer nemamo drugog posla, shvataš li me? Ali, ja poštujem tvoje interesovanje, baš kao i list ‘Pobjedu’, oću tebe da ispoštujem, razumiješ...”. Novinar „Pobjede” intervju završava riječima odobravanja i potvrde: „O kej, o kej, čujemo se...”.

Nijedan od prethodno dva navedena slučaja skrivenog intervjuisanja ne može biti opravdan smjernicom (c) načela br. 6 Kodeksa, kojom je predviđeno da se „tajnom pribavljanju informacija može (se) pribjeći samo onda kada one ne mogu da se dobiju korišćenjem otvorenih metoda, a od izuzetnog su značaja za javnost”. U smjernici su navedeni primjeri u kojima je dozvoljeno pribjeći tajnom prikupljanju informacija: „u slučajevima otkrivanja kriminalnih radnji, zloupotreba položaja ili u slučajevima otkrivanja nečega što predstavlja opasnu prijetnju po zdravlje i bezbjednost građana”.²⁹

MSS nije evidentirao ni još jedan tipičan slučaj kršenja načela br. 3 Kodeksa kod dnevnika „Pobjeda”, koji je njegov član. U izdanju od 17. avgusta, „Pobjeda” je objavila vijest pod naslovom „Raste podrška ulasku Crne Gore u NATO”, u kojoj su predstavljani rezultati istraživanja beogradske agencije „Ipsos stratedžik marketing”, ali bez navođenja naručioca istraživanja. Skrivanjem identiteta naručioca istraživanja (TV Vijesti), koji je jasno naveden na internet sajtu agencije (http://www.ipsos.rs/nato_cg), prekršeno je načelo br. 3 Kodeksa, odnosno smjernica koja se odnosi na rezultate istraživanja javnog mnjenja.³⁰

Ilustrativan primjer kršenja istog načela je evidentiran i u dnevniku „Vijesti”, izdanje od 23. avgusta, u tekstu sa nadnaslovom „Komedijski Direktor Nacionalnog parka ‘Skadarsko jezero’ juče digli na noge čuvarsku službu da bi uhvatio novinare u ozbiljnom prestupu” i naslovom „Škatarić poslao potjeru za reporterima Vijesti”. U tekstu je navedeno da su reporteri „Vijesti” ušli na izletnički brod bez ulaznica za Nacionalni

29 Treba imati u vidu i posljednje izmjene Krivičnog zakonika iz avgusta 2013. godine u odnosu na krivično djelo Neovlašćeno prisluškivanje i snimanje, kojima je isključeno kažnjavanje za ovo djelo ako se tim putem spriječi ili otkrije krivično djelo za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna (čl. 176a, KZ, Sl. list CG, 40/2013).

30 „Kada objavljuju rezultate agencija za ispitivanje javnog mnjenja, mediji treba da navedu broj ispitanika, datum sprovođenja istraživanja, identitet naručioca istraživanja, kao i pitanja postavljena u anketi. Ako niko nije naručio istraživanje, mediji treba da istaknu da je ono sprovedeno na inicijativu same agencije”.

park, te da je zbog toga brod bio kontrolisan i da je brodaru zbog toga napisana prijava. U antrfileu se navodi da je ovdje riječ o osveti direktora NP zbog ranijeg pisanja „Vijesti“, u kojima je otkriveno da je direktor NP „Skadarsko jezero“ skrivio smrt rijetke vrste orla time što je, navodno, procijenio da je ranjena ptica u stvari špijun, zato što je na sebi imala uređaj za praćenje³¹.

Na osnovu objavljene priče, ali i pozadine odnosa uprave Nacionalnog parka sa „Vijestima“, o čemu se u tekstu takođe govori, razumno je pretpostaviti da se desilo tako kako se eksplicitno tvrdi u naslovu priče, ali nije profesionalno održivo da se to tvrdi samo na osnovu pretpostavki, bez ikakve potvrde, u situaciji kada se priznaje da su novinari zaista počinili prekršaj, tako da priča pati od jednostranosti i pristrasnosti.

Osim navedenih, kršenje načela br. 3 Kodeksa evidentirano je i u sljedećim tekstovima:

- „Parada ponosa na Svetu Petku“, „Mušika ne može bez defektologa“ („Dan“).

3.3.2. Kršenja načela br. 3 u tv programima

MSS u izvještajima koji se odnose na period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 3 u informativnim programima radio i televizijskih stanica. Ombudsman TV

„Vijesti“ je navela primjer ogrješenja ovoga medija o načelo br. 3 Kodeksa, na koji je pažnju skrenuo oštećeni gledalac, a Ombudsman mu dala za pravo.

Prema monitoringu HRA glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori, načelo br. 3 Kodeksa prekršeno je 18 puta. U 13 slučajeva to je uradila TV „Pink“, tri puta TV „Vijesti“, a dva puta TVCG.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (17. maj) U izvještaju o studiji o slobodi medija u Crnoj Gori činjenice nijesu stavljene u pravilan kontekst, odnosno izvještaj je nepotpun, jer u njemu nema informacije o tome ko je studiju naručio.

TV PINK M: INFOMONTE (18. maj). Oспорavajući tačnost izvještaja o slobodi medija objavljenog na TV „Vijesti“, uz informaciju o autorima izvještaja, naveden je niz komentara koji nijesu odvojeni od informacije, već su prezentirani kao činjenice: „Ovo je još jedan očajnički pokušaj da se, sponzorisanjem pojedinaca koje ‘Vijesti’ dovode u Crnu Goru i predstavljaju nekakvim nezavisnim stručnjacima, od javnosti prikrije propast imperije, koja se ogleda ne samo u padu gledanosti i tiraža, već i svakodnevnim odlaganjem novinara u druge redakcije. U isto vrijeme to je pokušaj da se na sve načine spriječi istraga protiv Miodraga Perovića, Željka Ivanovića i ostalih povezanih lica.“
.....

31 Više informacija dostupno na: <http://www.vijesti.me/vijesti/orao-bruzda-nije-bio-spijun-nosio-je-uredaj-precenje-clanak-105871>.

TV PINK M: INFOMONTE (22. maj). U prilogu o prisustvu direktora „Vijesti” na prijemu u čast Dana nezavisnosti objavljen je komentar koji nije bio odvojen od informacije niti najavljen kao komentar. „Njegovo prisustvo neki su protumačili kao pokušaj da spriječi propadanje kompanije, ali i da pokuša da zaustavi istragu, koju tužilaštvo uveliko sprovodi protiv njega i Miodraga Perovića.”

TV VIJESTI: POLA SEDAM – SPORT (23. maj). U pregledu sportskih događaja dana objavljen je komentar o incidentima na utakmici finala fudbalskog kupa Crne Gore između „Čelika” i „Budućnosti” („Sramno ponašanje rukovodstva ‘Čelika’ i navijača ‘Budućnosti’”). Komentar nije bio najavljen, niti su informacije o tome što se dogodilo na stadionu bile odvojene od komentara.

TV VIJESTI: POLA SEDAM (31. maj). Uoči sjednice Tužilačkog savjeta, objavljen je komentar o radu vrhovne državne tužiteljke Ranke Čarapić, ali nije naznačeno da je riječ o komentaru, odnosno stavu novinara. U komentaru je objavljena i ocjena: „Predstavnici vlasti koji su se ogriješili o zakon mogli su biti mirni”.

TVCG: DNEVNIK 2 (20. jun). U prilogu o reakcijama na dobitnike Trinaestojulske nagrade, novinarka, nakon niza negativnih ocjena sagovornika, ne iznosi činjenice, već komentar: „Za početak, neka to bude odgovor na pitanje ko to ima pravo da se igra sa društvenim značajem i simbolikom 13. jula, jednog od najsvjetlijih datuma naše istorije, a samim tim i da obezvređuje najviše državno priznanje. Da li može biti kriv samo žiri?”

TV PINK M: INFOMONTE (10. jun). Objavljujući demanti Ministarstva kulture povodom tekstova u listu „Dan” o broju savjetnika u crnogorskoj Vladi, objavljen je i komentar koji nije bio odvojen od informacije: „To je još jedan primjer sprege medija između Srbije i Crne Gore, a koji u Crnoj Gori predvode ‘Vijesti’, ‘Dan’ i ‘Monitor’ i koji izmišljanjem i falsifikovanjem činjenica iz Crne Gore omogućavaju „Blicu”, B92 i „Večernjim novostima” da nastave kampanju stigmatizacije Crne Gore zbog proglašene nezavisnosti 2006. godine”.

TV PINK M: INFOMONTE (21. jun). U izvještaju o privođenju članova nevladine organizacije MANS nakon prosipanja crvene boje ispred Skupštine, objavljen je komentar kao sastavni dio izvještaja, a ne odvojen od vijesti. Na kraju izvještaja navodi se: „I dok se MANS na razne načine bori da žive boljim i mirnijim životom, logično pitanje je i ko bi trebalo da se bori za zdravlje radnica skupštinske službe održavanja koje su na 50 stepeni morale da čiste nered koji je ostao iza aktivista MANS-a. Zašto im u pomoć nisu pritekli članovi MANS-a koje policija nije privela?”

TVCG: DNEVNIK 2 (22. jun). Objavljen je prilog u kome su zajedno komentar i vijest, a u kome je iznesena ocjena novinarkе o kvalitetu dobitnika Trinaestojulske nagrade kao da je riječ o neospornoj činjenici, a ne mišljenju: „Činjenica da je Crna Gora odlučila da najviše državno priznanje, Trinaestojulsku nagradu, dodijeli dvojici osrednjih

pisaca i jednom anonimnom naučniku zaprepastila je narodnog heroja Jova Kapičića, jednog od rijetkih danas živih učesnika Trinaestojulskog ustanka.”

TV PINK M: INFOMONTE (24. jun). Izvještavajući o tekstu autora Darka Šukovića u listu „Pobjeda”, o događajima na konferenciji o medijskim slobodama u Briselu, gledaocima se ne daju činjenice stavljene u odgovarajući kontekst – šta je Šuković napisao i na šta se to odnosi, već se daje tumačenje tog teksta, odnosno komentar: „Tako današnja ‘Pobjeda’ potpuno raskrinkava direktora tabloida ‘Vijesti’ Željka Ivanovića, objavljujući brojne dokaze iz kojih se vide da se Ivanović poslije demantija Štefana Filea brže-bolje odrekao svog teksta, tvrdeći da osoba koja se u tekstu navodi nije Štefan File, što je i dovelo do skandala na konferenciji, jer je evropski komesar bezrezervno povjerovao Ivanoviću”.

TV PINK M: INFOMONTE (24. avgust). Priča o „slučaju Brajušković” objavljena je u formi komentara, pri čemu taj prilog nije odvojen od ostatka emisije, odnosno nije naznačeno da nije riječ o vijestima, već o komentaru u kome se saopštavaju mišljenja i kvalifikacije. U komentaru se ocjenjuje da „Brajušković uz pomoć tabloida ‘Vijesti’, lista ‘Dan’ i pojedinih političara, danima pokušava da otvori novu aferu u javnom životu Crne Gore, koja bi, poput prethodnih mjeseci, okupirala javni život u Crnoj Gori”.

TV PINK M: INFOMONTE (26. avgust). Izvještavajući o „slučaju Brajušković”, pomiješani su vijesti i komentar, pa se ocjenjuje da je riječ o „medijsko-političkoj sapunici”, da je Brajušković „novi miljenik opozicionih medija”, kao i da „sipa uvrede i prijetnje, kako na Veselina Veljovića, tako i na rukovodstvo države”, iako se ne navodi šta je rekao.

TV PINK M: INFOMONTE (27. avgust). U prilogu o „slučaju Brajušković” vijest i komentar su ponovo objavljeni zajedno. Informacije o saopštenju uprave Zavoda za izdržavanje krivičnih sankcija (ZIKS), da su Brajušković i sin sporazumno raskinuli radni odnos, plasirane su u sklopu komentara u kojem se, između ostalog, kaže da „Brajušković, bez bilo kakvih dokaza, danima stvara atmosferu uznemirenja.”

TV PINK M: INFOMONTE (28. avgust). U prilogu o „slučaju Brajušković” ponovo su pomiješani vijest i komentar. „Dok brojni svjedoci demantuju navode Brajuškovića i čak ga teško optužuju iznoseći brojne dokaze, medijski saveznici, pokrovitelji iz ‘Dana’ i ‘Vijesti’ i danas pokušavaju da mu pomognu u njegovom igrokazu ‘Reći ću imena i daću dokaze čim prije’”.

TV PINK M: INFOMONTE (29. avgust). Ponovo su vijest i komentar pomiješani u prilogu koji se bavi „slučajem Brajušković”. Informacija da su dvojica policajaca odbacili navode da su bili članovi tzv. crnih trojki objavljena je u sklopu komentara u kojem se, između ostalog, navodi: „Medijska sapunica u produkciji ‘Vijesti’ i ‘Dana’, koju su uz podršku ekonomskih i političkih centara ovi mediji pokušali da pretvore u novu

aferu, ulazi u fazu komedije. Pošto su brojni svjedoci i dokazi raskrinkali sve nelogičnosti i laži, koje su ovih dana zatrpavale javni život u Crnoj Gori, kretaori ove smijurnije počinju da vuku očajničke poteze.”

TV PINK M: INFOMONTE (29. avgust). U prilogu se analizira rječnik kojim se služi političar Nebojša Medojević i prije analize stručnjaka se, kroz komentar, koji nije odvojen, kvalifikuje Medojevićevo ponašanje: „Predstavnik Demokratskog fronta Nebojša Medojević nastavlja sa medijskim divljanjem, šireći govor mržnje, po kojem ovaj istaknuti predstavnik DF-a postaje prepoznatljiv i van granica Crne Gore.”

TV PINK M: INFOMONTE (8. septembar). U izvještaju o tome da su advokati Vladimira Bebe Popovića objavili snimke s nadzorne kamere koji prikazuju događaj zbog kojeg su novinari „Vijesti” policiji prijavili da ih je Popović napao, vijesti se miješaju sa komentarom i navodi, između ostalog: „Vlasnici ‘Vijesti’ nastavljaju da domaćoj i međunarodnoj javnosti plasiraju iskonstruisane priče o nekakvom brutalnom napadu i oduzimanju opreme. S obzirom na to da se po uhodanoj matrici, lansiranjem netačnih informacija, vrši pritisak na državne institucije, metodom straha i ucjena...”

TV PINK M: INFOMONTE (12. septembar). U prilogu o predstojećim lokalnim izborima na Cetinju, novinar na osnovu ankete u kojoj je učestvovalo troje građana zaključuje da su građani zadovoljni Demokratskom partijom socijalista (DPS), odnosno sadašnjom opštinskom vlašću. „Cetinjani ništa ne bi mjenjali. Zadovoljni su urađenim do sada, pa bi DPS-u dali još jednu šansu. GRAĐANIN 1: „Ne očekujem promjenu vlasti, ova ista je uradila sve super za Cetinje.” GRAĐANIN 2: „Kako bude narod riješio neka bude tako.” GRAĐANIN 3: „Trebao bi da bude bolji život. Ako ne bude bolji, gori ne može.” Iako je samo jedan anketirani građanin nedvosmisleno pohvalio vlast, novinar je anketu predstavio kao dokaz da će građani Cetinja opet glasati za DPS.

3.4. Načelo br. 4 Kodeksa: Ispravka, demanti, izvinjenje

„Obaveza novinara je da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju, pogotovo onu koja može naškoditi, pridržavajući se, pri tom, pravila da ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način”.

3.4.1. Kršenja načela br. 4 u štampi i online medijima

MSS je u izvještajima evidentirao šest slučajeva u kojima je prekršeno načelo br. 4 Kodeksa. U tri navrata je to načelo, prema procjeni MSS, prekršio dnevnik „Vijesti”, u dva slučaja dnevnik „Dan”, a u jednom dnevnik „Pobjeda”. U po jednom od tih slučajeva, MSS je utvrdio kršenja Kodeksa nakon razmatranja žalbi povodom tekstova objavljenih u „Danu”, „Vijestima” i „Pobjedi”.

Od primjera koja je naveo MSS, saradnici HRA su evidentirali samo ono koje se odnosi na „Pobjedu“, jer je HRA bila žrtva neetičkog ponašanja ovog dnevnika. Ovaj slučaj MSS je opširno opisao u svom izvještaju za period od 15. jula do 1. oktobra i ocijenio „da je kršenje Kodeksa utoliko veće, jer je poslije dvije nedjelje objavljen odgovor profesora Lilića na reagovanje Akcije za ljudska prava koje nikada nije objavljeno“³².

Od ostalih pet primjera, koji se takođe tiču neodgovarajućeg odnosa medija prema reakcijama, odnosno demantijima, MSS je, prema mišljenju HRA, postupio ispravno u četiri slučaja, ali ne i u onom koje se odnosi na „Vijesti“ od 13. aprila 2013.

Prema mišljenju MSS, „Vijesti“ su prekršile načelo br. 4 Kodeksa time što nijesu objavile demanti predsjednika odbora za poslove EU u njemačkom parlamentu Gintera Krihbauma onako kako propisuje Kodeks. „Vijesti“ su, naime, objavile demanti kao vijest sa nadnaslovom „Vlada objavila da je Krihbaum ambasadi Crne Gore poslao demanti na odgovore svog kabineta Vijestima“ i naslovom „Demantuje sam sebe“. Prema tekstu objavljenom u dnevniku „Vijesti“ i na istoimenom portalu³³, jasno je da informacija koju je prethodno objavio ovaj medij o tome da Krihbaum nije pozvao crnogorskog premijera Mila Đukanovića u posjetu nije upućena „Vijestima“ sa zahtjevom da bude objavljena. Demanti su, kako potvrđuje i MSS, objavili drugi mediji, odakle su ga „Vijesti“ preuzele kao informaciju i, potom, napisale svoju verziju priče o cijelom događaju.

3.4.2. Kršenja načela br. 4 u tv programima

MSS u izvještajima za period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 4 u informativnim programima radio i televizijskih stanica koje su njegove članice, a ni u relevantnim emitivnim medijima koje nijesu.

Prema monitoringu HRA glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori, nije, takođe, zapažen nijedan primjer kršenja ovoga načela.

.....

32 Izvršna direktorica HRA Tea Gorjanc Prelević se žalila MSS na ponašanje „Pobjede“, koja nije objavila njeno reagovanje na pismo profesora dr Stevana Lilića, predsjednika Upravnog odbora nevladine organizacije Institut za javnu politiku, koje je objavljeno 10. septembra. Uprkos tome što nije objavila reagovanje izvršne direktorke HRA, „Pobjeda“ je 24. septembra objavila reagovanje dr Lilića na neobjavljeno reagovanje HRA.

33 <http://www.vijesti.me/vijesti/put-berlin-krihbaum-demantuje-samog-sebe-clanak-123157>

3.5. Načelo br. 5 Kodeksa: Pitanje etničke i nacionalne pripadnosti

„Rasu, vjeru, nacionalnost, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju i porodični status čovjeka, novinar će pomenuti samo ako je to neophodno za informaciju“.

3.5.1. Kršenja načela br. 5 u štampi i online medijima

Prema izvještajima MSS, u periodu od 1. marta do 1. oktobra 2013. mediji koje je nadziralo ovo samoregulatorno tijelo prekršili su načelo br. 5 Kodeksa u 10 navrata. Tri puta je to, prema njihovoj procjeni, učinila „Pobjeda“, po dva puta dnevnik „Dan“ i Portal „Vijesti“, a po jednom su ovo načelo prekršili dnevnik „Vijesti“, Portal RTCG i portal „Café del Montenegro“.

Saradnici HRA su u istom periodu evidentirali tri slučaja kršenja načela br. 5 Kodeksa u štampanim i online medijima, među kojima je i jedan od onih koji je uočio MSS u odnosu na Portal „Vijesti“ i o njemu MSS i HRA imaju isto mišljenje. Riječ je o tri komentara posjetilaca antisemitske sadržine, zbog kojih je reagovala i Jevrejska zajednica Crne Gore. MSS, kao i HRA smatra kako je važno to što je Portal „Vijesti“ priznao grešku, obrisao sporne komentare, objavio reagovanje Jevrejske zajednice CG i izvinio joj se.

Druga dva primjera uočila je HRA, za razliku od MSS, u dnevnicima „Dan“ i „Blic“ izdanje za CG, u kojima je, bez posebnog profesionalnog razloga³⁴, u naslovu istaknuta etnička pripadnost osumnjičenog za krivično djelo. „Dan“ je to učinio u vijesti objavljenoj 17. maja, koja je imala nadnaslov „Na graničnom prelezu Debeli brijeg zaplijenjen skank“ i naslovom „Albanac švercovao drogu“. „Blic“, izdanje za Crnu Goru, objavio je 2. avgusta vijest sa naslovom „Piroman podmetnuo požare u Tivtu“, a u prvom paragrafu je osumnjičeni identifikovan kao Albanac sa Kosova.

MSS je u svom izvještaju za period od 15. jula do 1. oktobra napomenuo da je u više marketinških tekstova, koje povremeno u „Pobjedi“ objavljuje Udruženja priređivača igara na sreću (UPIS), bilo kršenja načela br. 5 Kodeksa, ali da su oni izdvojili samo dva ilustrativna primjera obračunavanja sa ljudima iz javnog života „koji vrve od uvreda i krajnje neprimjerenog rječnika“. MSS je u izvještaju pozvao uredništvo „Pobjede“ „da prekine praksu objavljivanja plaćenih tekstova u kojima se nekontrolisano vrijeđaju i etiketiraju osobe“.

MSS je procijenio da je načelo br. 5 prekršeno i u kolumni Marka Vešovića, objavljenoj u „Pobjedi“ od 4. avgusta sa nadnaslovom „Sonja Biserko i prijatelji, naplata

34 U smjernici za načelo 5 Kodeksa, koja se odnosi na izvještavanje o zločinu, piše: „Kada se izvještava o zločinu, nije dozvoljeno da se pominje vjerska, etnička ili druga manjinska pripadnost osumnjičenog, osim ako ta informacija može biti važna da javnost shvati događaj. Naročito se mora imati na umu da pominjanje vjerske, etničke i druge manjinske pripadnosti osumnjičenog, može izazvati ili produbiti predrasude prema manjinskim grupama, kojima je, inače, potrebna zaštita.“

humanizma“ i naslovom „Braniteljka Sarajeva“. MSS je autorov jezik okvalifikovao kao uvredljiv i jezik mržnje. MSS je napomenuo da se u tom tekstu „ponavljaju podrugljiva i uvredljiva imena koje autor koristi za novinare i vlasnike ‘Monitora’ i ‘Vijesti’, te univerzitetskog profesora Milana Popovića – naziva ih Milka Kilomudić, Goveče sa Krštenicom i Milan Avetinja“.

HRA smatra da je MSS s pravom osudio kao neetičnu praksu objavljivanja, u formi plaćenih oglasa, tekstova UPIS i podržava njegov poziv uredništvu „Pobjede“ da „prekine praksu objavljivanja plaćenih tekstova u kojima se nekontrolisano vrijeđaju i etiketiraju osobe“. Ispravna je, sa stanovišta HRA, i ocjena MSS da je objavljivanje ovakvih sadržaja nedopustivo „zbog krajnje vulgarnog rječnika, koji spušta nivo javne komunikacije na uličarski nivo i nikako nije u skladu sa profilom ozbiljnog političkog glasila, koje, uz to, finansira država“.

U primjerima tekstova UPIS-a i Vešovićeve kolumne se, i prema mišljenju HRA, s pravom može govoriti o uvredljivom i vulgarnom jeziku, ali je teško to podvesti pod kršenje načela br. 5 Kodeksa, jer ovdje nije riječ o neprijateljstvu i mržnji o kojoj se govori u smjernicama za ovo načelo i relevantnim međunarodnim dokumentima³⁵. Prije bi se moglo govoriti o kršenju načela br. 1, odnosno smjernici koja kaže da novinari „moraju da preduzmu sve razložne korake kako bi bili sigurni da objavljuju isključivo tačne informacije, i da su **njihovi komentari čestiti**. Prema tome, naše je mišljenje da je u navedenim primjerima riječ o kršenju načela br. 1 Kodeksa.

HRA smatra da MSS nije postupio na dobar način kada je, u izvještaju za period od 15. jula do 1. oktobra, ocijenio da je dnevnik „Dan“ prekršio načelo br. 5 Kodeksa time što je, polemišući na neuobičajen način sa premijerom Milom Đukanovićem, koristio govor mržnje. Riječ je o podrugljivoj pjesmici³⁶ ilustrovanoj Đukanovićevom karikaturom, kojom je glavni urednik toga lista odgovorio na Đukanovićeve indirektne optužbe na račun lista „Dan“, karakterišući taj medij kao „oglasnu tablu vojnih obavještanih struktura iz Beograda“. U konkretnom slučaju se može diskutovati o tome da li je javna komunikacija premijera i glavnog urednika jedne dnevne novine na odgovarajućem kulturnom nivou, ali se ne može, prema našem mišljenju, „Dan“ u konkretnom slučaju optužiti za govor mržnje³⁷.

.....

35 Preporuka o govoru mržnje Komitet ministara Savjeta Evrope iz 1997: „Govor mržnje podrazumjeva sve vrste izražavanja koje šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući netoleranciju“.

36 „Kad diktator preko mjere, počne da se dere, znak je da je počeo u gaće da s... Nek javnost oprost, riječ je vrlo grdna, diktator satire nas, a njega će satrijeti sprdnja. Odvajkada za vlastoljupca zlatno pravilo važi, kad pelene puni, unutrašnje neprijatelje traži. Osjeća i on da nešto smrdi, da čune, a ne vidi da je to zadah njegovog carstva što trune. I kad ostane sam, kad ga izda i tjelesna garda, za njegov odlazak biće dovoljna i petarda“.

37 Mediji ne smiju da objavljuju materijal koji je namijenjen širenju neprijateljstva ili mržnje prema osobama zbog njihove rase, etničkog porijekla, nacionalnosti, pola, fizičkih nedostataka, vjere ili političke pripadnosti. Isto važi i ako postoji velika vjerovatnoća da će objavljivanje nekog materijala izazvati prethodno navedeno neprijateljstvo i mržnju (Kodeks novinara CG).

3.5.2. Kršenja načela br. 5 u tv programima

MSS je u izvještajima za period 1. mart – 1. oktobar evidentirao primjer kršenja načela br. 5 Kodeksa u Dnevniku TVCG. Prema MSS-u, TVCG je 17. maja u dnevnicima u 19.30 i 22:00 „emitovala izjavu mitropolita crnogorsko-primorskog SPC u Crnoj Gori Amfilohija Radovića u kojoj se ratni zločin i genocid u Srebrenici pokušava da opravda kao navodna osveta za zločine počinjene nad Srbima” i da je takvim „uredničkim postupkom prekršila Kodeks novinara i dozvolila otvoreno širenje govora mržnje preko svog medija”. MSS je, uz ovu ovu ocjenu, dodao da „u pomenutom televizijskom prilogu RTCG nije ničim pokušala da se ogradi od ovakve izjave”.

Prema monitoringu HRA glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori, načelo br. 5 prekršeno je četiri puta. U dva slučaja prekršaj je evidentiran kod TV „Vijesti”, dok su dva primjera primijećena u programima TVCG (od kojih je jedan primjer isti onaj koji je zapazio i MSS) i „Atlas” televizije izraženu kroz agresivni nacionalizam i etnocentrizam, diskriminaciju i neprijateljstvo spram manjina, migranata i ljudi sa useljeničkim porijeklom.“

TVCG: DNEVNIK 2 (17. maj). Prema ocjeni saradnika HRA, TVCG jeste u slučaju koji je zapazio i ocijenio MSS prekršila Kodeks, ali u najavi, a ne u samom prilogu. Novinarka je, osim stavova mitropolita Amfilohija, u prilogu objavila i izjave dvoje sagovornika koji se suprotstavljaju njegovom tumačenju događaja. Osim toga, na samom kraju priloga data je i osuđujuća ocjena mitropolitovih stavova. Prilog je završen na sljedeći način: „Prećutati genocid, jednako je kao u njemu učestvovati a nerijetko nespremnost da se pojedinac ili zajednica suoče sa prošlošću vodi u nova potonuća.” Ovim se novinarka, očigledno, pokušala odgraditi od mitropolitove izjave.

U najavi priloga, međutim, nema nikakve ograde od govora mržnje. Samo se prenose mitropolitove ocjene da „se aktuelnim tretiranjem Srebrenice pripremaju novi pokolji”, te da „veličanje simbola Srebrenice u odnosu na događaj iz Drugog svjetskog rata nije put ka pomirenju”. Najava priloga u televizijskim dnevnicima daje ton čitavom prilogu, odnosno ima jednaku ulogu i važnost kao i naslovi i podnaslovi u štampanim medijima. U slučajevima govora mržnje, stavovi se ne mogu samo prenositi, jer to onda prerasta u širenje takvog mišljenja.

S druge strane, smjernice za načelo br. 5 Kodeksa ne smiju postati prepreka da javnost bude informisana o važnim događajima ili, u ovom slučaju, stavovima osoba od moći i visokog društvenog ugleda, kao što je mitropolit Amfilohije. Mediji moraju pronaći pravi način da se ogradi od spornih izjava i da ih jasno kvalifikuju. Jedan od načina je i da se informacija uvijek daje što potpunije i u kontekstu, npr. što se dogodilo u Srebrenici, koliko je ljudi ubijeno, koliko je ljudi Međunarodni sud u Hagu optužio, a koliko osudio za taj zločin, te da je na Međunarodnom sudu pravde utvrđeno da je riječ o genocidu.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (29. maj). Izvještavajući o uklanjanju barake porodice Sejđović sa obale Morače, po nalogu Komunalne inspekcije, novinar TV „Vijesti“ nepotrebno je naveo, i u najavi i u prilogu, da je riječ o romskoj porodici.

ATLAS TV: FORUM (27. jun). Izvještavajući o stavovima mitropolita crnogorsko-primorskog Amfilohija, izrečenih u emisiji „Živa istina“, u „Forumu“ TV „Atlasa“ prenesen je, bez ograda ili kvalifikacije novinara da je riječ o govoru mržnje, mitropolitov stav da „između pedofila i homoseksualaca nema razlike“.

TV VIJESTI: POLA SEDAM, SPORT (5. septembar). U izvještaju o sukobu navijača Srbije i BiH u Sloveniji, bez ikakvog komentara, kvalifikacije ili ograde od izvikivanih parola, preneseno je da „navijači Srbije su uzvikivali: Nož, žica, Srebrenica“.

3.6. Načelo br. 6 Kodeksa: Neetično prikupljanje informacija

„Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode. Odstupanje od ovog pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost“.

3.6.1. Kršenja načela br. 6 u štampi i online medijima

MSS je evidentirao četiri primjera ogrješenja medija o načelo br. 6 Kodeksa, od čega tri u dnevniku „Vijesti“, a jedno u dnevniku „Dan“. U navedenim primjerima, prema procjeni MSS, ima i kršenja nekih drugih načela Kodeksa.

Saradnici HRA nijesu registrovali primjere kršenja ovoga načela i smatraju da MSS u sva četiri slučaja nije dobro procijenio.

MSS je u izvještaju koji obuhvata period od 15. jula do 1. oktobra naveo da su „Vijesti“ prekršile načelo br. 6 Kodeksa (kao i načela 3 i 4) u tekstu objavljenom 29. avgusta pod nadnaslovom „Afera Crne trojke: Miodrag Jovanović dostavio Vijestima anonimno pismo njegovom bratu Dušku sa imenima ljudi koji su navodno pretukli pokojnog urednika Dana 2000.“ i naslovom „Đurović, Lazović i Kalezić udarna trojka batinaškog voda“. Prema ocjeni MSS, „Vijesti“ su prekršile navedena načela Kodeksa time što su objavile anonimno pismo koje je pronađeno u dokumentaciji ubijenog Jovanovića, a u kome je otkriven identitet pripadnika specijalne policije koji su, navodno, pretukli svojevremeno Duška Jovanovića. MSS je naveo da „smatra da objavljivanje anonimnog pisma ne predstavlja ni časnu niti pravno dozvoljenu metodu“.

MSS je, prema mišljenju HRA, u pravu kada konstatuje da su „Vijesti“ prekršile Kodeks neodgovarajućim tretmanom demantija osoba koje su optužene u anonimnom

pismu, odnosno u tekstu (demanti objavljen u malom boksu, uz naslov „SAJOVCI odbili tvrdnje iz pisma“, tako da se ne vidi jasno da je riječ o demantiju), ali su neosnovane ocjene iz izvještaja da su prekršena načela br. 6 i br. 3 Kodeksa.

Kada kaže da je prekršeno načelo br. 6, MSS ocjenu zasniva na tvrdnji da „objavljivanje anonimnog pisma ne predstavlja ni časnu niti pravno dozvoljenu metodu“. Prva rečenica načela br. 6 glasi: „Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode“, ali postoji i druga: „Odstupanje od ovog pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost“. Imajući u vidu da slučaj prebijanja glavnog urednika „Dana“ Duška Jovanovića u ulazu zgrade gdje je živio nikada nije rasvijetljen, kao, uostalom, ni njegovo kasnije ubistvo, HRA smatra da je za javnost važna svaka informacija koja može da pomogne rasvjetljavanju ovoga zločina koji godinama opterećuje crnogorsko društvo, ali i poziciju Crne Gore u međunarodnoj zajednici.

Što se tiče načela br. 3, MSS je procijenio da je ono prekršeno time što je nešto što je u nadnaslovu označeno kao navodno, u naslovu postala eksplicitna tvrdnja: „Đurović, Lazović i Kalezić udarna trojka batinaškog voda“. Ovakav naslov jeste senzacionalistički i u tom smislu se može tretirati kao neetičan³⁸, ali je važnije to da u tekstu „Dan“ jasno stavlja do znanja čitaocima da je riječ o anonimnom pismu, tj. o glasini, poštujući time sugestiju iz načela br. 3 da „glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve“.

HRA smatra da je MSS učinio iste pogreške kada je, na istovjetan način, procijenio tekst objavljen u dnevniku „Dan“ 31. avgusta sa nadnaslovom „Advokat Jumediamonta Nebojša Asanović dostavio tužilaštvu i policiji dokaze o prebijanju Duška Jovanovića koji su stigli od redakcije“ i naslovom „Nova imena na spisku batinaša“.

HRA smatra da je iz objavljenih tekstova vidljivo da su „Vijesti“ i „Dan“ nastojali da dobijena anonimna pisma stave u odgovarajući kontekst aktuelne priče insajdera (bivši pripadnik SAJ Brajuško Brajušković) o zloupotrebi pripadnika specijalne policijske jedinice. Iz tekstova je takođe vidljivo da su oba dnevnika nastojala da kontaktiraju osobe koje su pomenute, odnosno optužene u anonimnim pismima radi njihovog izjašnjavanja o optužbama. Ono što je u konkretnom slučaju posebno važno, a što MSS nije cijenio, jeste da je intencija objavljenih tekstova traganje za istinom i da je javni interes u ovim slučajevima veoma izražen.

Odlučujući po žalbi Vrhovnog suda CG (str. 9 ovog Izvještaja), MSS je opravdano ukazao na etički prestup novinara koji je tendenciozno koristio podatak za koji mu je

.....

38 U skladu s načelom 1, smjernica 1.2b): „Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje. Stoga, novinari ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem. Novinari moraju izbjegavati naslove ili reklamne slogane koji bi mogli navesti na pogrešan zaključak o suštini događaja ili pojave.“

blagovremeno rečeno da je netačan i da je takvim nastao zbog tehničke greške, ali nije pravilno ovaj prestup doveo u vezu sa načelom br. 6 Kodeksa. Istu grešku je MSS napravio i u slučaju teksta kojim je najavljena Parada ponosa u Budvi, o kome će više riječi biti u narednom odjeljku, pošto je MSS procijenio da su „Vijesti” u tom slučaju prekršile i načelo br. 7 Kodeksa.

3.6.2. Kršenja načela br. 6 u tv programima

MSS u izvještajima koji se odnose na period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 6 u informativnim programima radio i televizijskih stanica.

Prema HRA monitoringu glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori, nije, takođe, zapažen nijedan primjer kršenja ovoga načela.

3.7. Načelo br. 7 Kodeksa: Zaštita izvora

„Pravo i obaveza je novinara da štiti povjerljive izvore informacija, ali i da uvijek provjeri motive povjerljivog izvora prije nego mu obeća anonimnost i zaštitu”.

3.7.1. Kršenja načela br. 7 u štampi i online medijima

MSS je u izvještaju za period od 15. jula do 1. oktobra utvrdio da se dnevnik „Vijesti” u jednom slučaju ogriješio o načelo br. 7 Kodeksa (istovremeno i o načelo br. 6), odnosno odgovarajuće smjernice za tumačenje ovih načela.

U istom periodu saradnici HRA nijesu registrovali kršenje ovog načela, a HRA za primjer koji je naveo MSS smatra da ne može biti doveden u vezu sa načelom br. 7 Kodeksa. Ovaj slučaj može, međutim, biti doveden u vezu s načelom br. 3, odnosno smjernicama za to načelo koje se bave pitanjima ograničavanja medija u pogledu objavljivanja informacija (embargo).

Prema ocjeni MSS, „Vijesti” su se ogriješile o načelo br. 7 i načelo br. 6, jer su objavile, i to na naslovnoj strani, sedmicu ranije, da će u Budvi biti održana prva Parada ponosa u Crnoj Gori. MSS u izvještaju konstatuje da je ta informacija za javnost bila strogo povjerljiva, ali ne navodi ko je toj informaciji odredio takvo svojstvo i zbog čega, osim da su „Vijesti” same to istakle u nadnaslovu vijesti: „Strogo povjerljivo: Metropol turizma uskoro u duginim bojama”. MSS je ocijenio „da je objavljivanje, evidentno policijske informacije o mjestu i vremenu održavanja Parade, koja je bila događaj visokog rizika, kako se kasnije i pokazalo, čin koji se ne može pravdati pravom javnosti da zna”. MSS nije dalje obrazlagao svoj zaključak na ovu temu, odnosno nije precizirao na kojoj smjernici za tumačenje ovoga načela je zasnovao svoj zaključak.

U smjernici 3.4 za načelo br. 3 Kodeksa piše, pored ostalog, da je „nametanje embarga, tokom kojeg je određena informacija zadržana, opravdano (je) samo ako je to suštinski važno za objektivno i pažljivo izvještavanje”. Dalje se u ovoj smjernici navodi da „u principu, embargo predstavlja slobodan dogovor između informatora i medija”, i da „embargo treba poštovati samo ako postoji objektivno opravdanje za to”. Navodi se da to može biti: „slučaj govora koji tek treba da budu održani, unaprijed datih izvještaja o poslovnoj i drugim vrstama aktivnosti ili informacija o budućim događajima (sastanci, odluke, svečane ceremonije itd.)” i zaključuje da „mediji ne smiju koristiti embargo za sticanje prednosti u odnosu na konkurente”.

Takođe, u vezi ovog pitanja, treba imati na umu i smjernicu 10.3: „U principu, mediji ne prihvataju ‘restrikcije’ vijesti. Koordinacija između medija i policije moguća je samo u slučajevima kada novinari svojim činjenjem ili nečinjenjem mogu pomoći da se zaštiti ili spasi život i zdravlje žrtve i drugih uključenih osoba. Mediji će, po zahtjevu policije, uvesti djelimični ili kompletni embargo na vijesti na određeno vrijeme u cilju rješavanja zločina, ako je zahtjev uvjerljivo opravdan.”

Parada ponosa u Budvi mogla je biti vrsta događaja koja je zahtijevala ono što se u smjernicama Kodeksa označava kao „slobodan dogovor između informatora i medija” o neobjavljivanju informacija dok se za to ne da „zeleno svjetlo” ili kao „restrikcija vijesti”. Informator je onaj koji je zainteresovan za tu vrstu dogovora i logično je da ga on inicira, što u konkretnom slučaju nije učinjeno. Informator je, možda, imao dogovor sa policijom o zadržavanju informacije o događaju, ali ne i sa medijima. S druge strane, izgleda da je u ovom slučaju policija imala dogovor o povjerljivosti informacije s organizatorom skupa, dok je novinarski izvor iz policije otkrivanjem informacije prekršio taj dogovor, sudeći po izvještaju samih „Vijesti” koje su informaciju najavile kao „strogo povjerljivo”.

Može se, naravno, spekulisati o motivima „Vijesti” da objave informaciju o vremenu i mjestu održavanja Parade ponosa i raspravljati, sa stanovišta javnog interesa, o štetnosti ili korisnosti te informacije, ali u samom Kodeksu nema dovoljno uporišta da se ovaj medij zbog toga optuži za neetičnost. U ovom smislu predlažemo dopunu Kodeksa, kako bi se obezbijedio jasan orijentir za etično postupanje medija u sličnim slučajevima.

3.7.2. Kršenja načela br. 7 u tv programima

MSS u izvještajima koji se odnose na period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 7 u informativnim programima radio i televizijskih stanica.

HRA monitoring glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori, nije, takođe, zapazio nijedan primjer kršenja ovoga načela.

3.8. Načelo br. 8 Kodeksa: Zaštita privatnosti

„Novinar je dužan da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi. Pravo na privatnost obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo“.

3.8.1. Kršenja načela br. 8 u štampi i online medijima

MSS je u periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirao 12 primjera kršenja načela br. 8 Kodeksa, od čega sedam u dnevniku „Dan“, tri u „Dnevnim novinama“, a dva na Portalu „Vijesti“.

Prema mišljenju HRA, MSS je, osim u jednom slučaju, ispravno procijenio da je riječ o kršenju načela br. 8, odnosno neke od njegovih smjernica koje se bave pitanjem zaštite privatnosti ljudi.

Navodimo, ilustracije radi, dva primjera ispravne procjene MSS.

MSS smatra, a HRA je saglasna, da su „Dnevne novine“ prekršile načelo br. 8 Kodeksa zbog toga što su vijest o ubistvu penzionera u Baru dali naslov „Ubijen jer nije htio da plati seks?“, koji je „izuzetno nekorektan prema žrtvi i njegovoj porodici“ i „pokazuje odsustvo pijeteta prema osobi nepoznatoj crnogorskoj javnosti“. „Dan“ se, procijenio je ispravno MSS, ogriješio o načelo br. 8 Kodeksa u tekstu naslovljenom „Filipa podržala, a drogu prodavala“, u kome se podsjeća na to da je profesorica iz Herceg Novog, čiji je identitet otkriven, svojevremeno osuđena na osam mjeseci zatvora zbog uživanja i dilovanja droge, a ta priča stavlja u aktuelni politički kontekst, budući da je ona podržala predsjednikog kandidata vladajuće partije. MSS je posebno malicioznim i zlonamjernim ocijenio komentar novinara: „Da li je, u međuvremenu, riješila problem sa zavisnošću, nije poznato, jer od juče nije bilo moguće do nje doći.“

Nalazi i ocjene MSS i HRA se podudaraju i u slučajevima objavljivanja jedinstvenih matičnih brojeva građana, s tim što su monitori MSS previdjeli da je neetično objavljivanje i privatnih adresa ljudi, jer smjernicama za načelo br. 8 izričito se napominje da privatne adrese uživaju posebnu zaštitu. U slučajevima objavljivanja JMB i adresa koja je u više navrata uradio dnevnik „Dan“, dokazujući navodne primjere izborne krađe na predsjedničkim izborima, nije bilo potrebe za tim u smislu opravdanog interesa javnosti. Interes javnosti jeste da se otkriju moguće izborne manipulacije i krađe, ali pod uslovom da se to pravo „uvijek pažljivo odmjeri u odnosu na lična prava ljudi“.

MSS je, smatra HRA, pogrešno procijenio da je „Dan“ prekršio načelo br. 8 u slučaju objavljivanja intervjua s bivšim liderom Liberalnog saveza Slavkom Perovićem, u kome je on tvrdio da je policajac Božidar Jauković ubijen, a ne da se (prema zvaničnoj verziji), sam ubio. (Primjer je obrađen detaljnije gore u odjeljku 4.1.1 Kršenja načela

br. 1 u štampi i *online* medijima, jer je MSS procijenio da je u ovom slučaju kršeno i načelo br. 1 Kodeksa.)

Saradnici HRA su uočili ukupno 18 primjera kršenja ovoga načela, od čega u dnevniku „Dan“ 10, u „Dnevnim novinama“ tri, dva na portal RTCG i po jedan primjer u dnevnim listovima „Vijesti“, „Pobjeda“, „Blic“, izdanje za Crnu Goru.

Među primjerima koje su uočili saradnici HRA (ne i MSS), koji se tiču neetičnog načina izvještavanja o slučajevima samoubistava ili pokušaja samoubistava (direktno ili indirektno otkrivanje identiteta i detaljan opis okolnosti pod kojima se samoubistvo navodno desilo), su krakteristična dva, primjećena na portalu nacionalnog javnog servisa, koji ne bi trebalo da ima nikakvog razloga da podilazi pukoj znatiželji dijela javnosti. Na portalu RTCG je, uz pozivanje na Operativni centar Uprave policije, 17. marta objavljeno, „da je u Kliničkom centru preminuo 13-togodišnji N.M (*objavljeno je puno ime i prezime djeteta*), koji je 11. marta pokušao samoubistvo iz vatrenog oružja“. U vijesti se podsjeća na to da je dječak 11. marta dovezen u Klinički centar i da je „imao ranu u predjelu glave od vatrenog oružja, najvjerovatnije od pištolja“. U kasnije redigovanoj verziji vijesti uklonjeno je puno ime i prezime, a stavljeni inicijali dječaka. Tome je prethodio komentar posjetioca, kojim je redakciji skrenuta pažnja na problematično izvještavanje: „Odakle vam informacija da je pokušao samoubistvo? Ko je to saopštio? U pitanju je maloljetnik, a stavili ste puno ime i prezime. Ukoliko je u pitanju samoubistvo, kako kažete, tek tada puno ime i prezime ne smije da se piše. Profesionalno. Bravo!“

Kao što je i posjetilac konstatovao u komentaru, nema nikakvog opravdanja za objavljivanjem identiteta dječaka niti detalja o njegovom ranjavanju, i time je grubo prekršeno načelo br. 8 i jedna od smjernica³⁹ za to načelo.

U drugom primjeru je opet riječ o samoubistvu. Na portalu RTCG je 9. maja objavljena vijest o pokušaju samoubistva djevojke skokom sa balkona stana u Karađorđevoj ulici u Podgorici. Uz informacije o tom događaju, objavljen je i video snimak na kome se vidi veća krvava mrlja na pločniku, a kamerom se zumira balkon sa koga je djevojka navodno skočila. Osim smjernice za načelo br. 8, koju smo ranije pomenuli, ovdje je važna i ona koja sugeriše „poštovanje prema patnjama žrtve“.⁴⁰

Ilustrativan je, prema našem mišljenju, i neetičan način izvještavanja dnevnih listova o saobraćajnoj nesreći u kojoj je povrijeđena djevojka O.B, kćerka jednog od najpoznatijih crnogorskih tajkuna. U vijestima koje su objavili svi dnevници koji izlaze

39 „Izvještavanje o samoubistvima od novinara zahtijeva krajnju uzdržanost i odmjerenoost. U takvim situacijama ne treba objavljivati imena i detaljan opis okolnosti u kojima se samoubistvo desilo. Izuzeci su opravdani samo ako je to od izuzetnog interesa za javnost“.

40 „Prihvatljiva granica, prilikom izvještavanja o nesrećama i prirodnim katastrofama, je ona koja znači poštovanje prema patnji žrtava i osjećanjima članova njihovih porodica. Žrtve nesreće ne smiju se dovesti u situaciju da po drugi put pate zbog prikazivanja u medijima“.

u Crnoj Gori je, bez ikakvog profesionalno opravdanog razloga, otkriven identitet žrtve saobraćajne nesreće i time prekršeno načelo br. 8 Kodeksa, odnosno smjernica⁴¹ koja sugerise da nije pravilo da se otkriva identitet žrtve nesreće, osim u slučajevima ako je osoba javna ličnost ili u slučaju posebnih okolnosti. U konkretnom slučaju smatramo da nije postojao ni jedan od dva pomenuta razloga. HRA napominje da je u crnogorskim medijima pravilo, a ne izuzetak objavljivanje imena žrtava nesreća i da time svi oni krše Kodeks.

Osim navedenih primjera, uočeno je kršenja načela br. 8 u sljedećim tekstovima:

- „Skočio u nabujalu Ribnicu“, „Otrovao se tabletama“, „Bacila se u Lim“, „Nikšićanin pucao sebi u glavu“ (Dnevne novine)
- „Leš: Tužilaštvo ispituje kako je nastupila smrt Mojkovčanke A.A. (37)“ („Vijesti“)
- „Kad se glasa ne fali ni para ni zloupotreba“, „Lažne lične za duplo glasanje“, „Nožem na brata“, „Glasačima davali po 50 eura“, „Djevojčica se utočila u jezeru, more progutalo Kanađanina“ („Dan“)

3.8.2. Kršenja načela br. 8 u tv programima

MSS u izvještajima koji se odnose na period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao ni jedan primjer kršenja načela br. 8 u informativnim programima radio i televizijskih stanica.

Prema monitoringu HRA glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori, načelo br. 8 prekršeno je jednom prilikom u programu TV „Vijesti“.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (19. jun). U izvještaju o saobraćajnoj nesreći navedeno je ime poginule osobe, iako nije riječ o javnoj ličnosti, i otvoren prostor za sumnju da je u pitanju samoubistvo. „U tome momentu pratio sam je na retrovizor, ona se zadržala malo na bijeloj traci i automatski je krenula ispred kamiona koji je nailazio iz Bijelog Polja“, naveden je iskaz očevica nesreće.

3.9. Načelo br. 9 Kodeksa: Otkrivanje identiteta maloljetnika počinitelaca ili žrtava krivičnih djela

„Novinar je dužan da štiti integritet maloljetnih osoba, drugačijih i hendikepiranih“.

.....

41 „Žrtve nesreća ili zločina imaju pravo na posebnu zaštitu svojih imena. Nije uvijek pravilo da se otkrije identitet žrtve radi toga da bi javnost bolje razumjela nesreću ili zločin. Izuzeci se mogu tolerisati ako je dotična osoba javna ličnost ili u slučaju posebnih okolnosti“.

3.9.1. Kršenja načela br. 9 u štampi i online medijima

MSS u periodu od 1. marta do 1. oktobra nije evidentirao ni jedan slučaj kršenja načela br. 9 Kodeksa.

Saradnici HRA su uočili tri primjera kršenja ovog načela u štampanim medijima, od čega dva u „Blicu” – izdanje za Crnu Goru, a jedno u dnevniku „Dan”.

„Blic” – izdanje za Crnu Goru, 28. juna objavio je vijest pod naslovom „LGBT progres: Crnogorci da budu nevjeste Francuzima”. U vijesti se izvještava o zahtjevu koji je nevladina organizacija LGBT Forum Proges uputila šefu crnogorske diplomatije da inicira zaključivanje sporazuma sa Francuskom, kako bi se Francuzima omogućilo sklapanje istopolnih brakova sa državljanima Crne Gore. Naslov, po našem mišljenju, predstavlja pogrešnu kontekstualizaciju priče i odražava posrpan pristup, koga nema i u tekstu vijesti. Ovim naslovom je prekršeno načelo br. 9 Kodeksa, koje novinare poučava da štite integritet drugačijih, a ne da se s njime sprdaju.

U izdanju od 22. avgusta „Blica” za Crnu Goru, objavljena je priča s nadnaslovom „Svakodnevna pojava u nikšićkim hipermarketima” i naslovom „Sve više malih prosjaka”. U tekstu je otkriven identitet maloljetnika koji prose i objavljene su njihove fotografije.

Dobro je za društvo u cjelini da se objavljuju ovakve reportaže, ali nije etično ukazivanjem na problem trajno obilježavati djecu pojedinačno.

Slično je bilo i u slučaju priče u dnevniku „Dan” od 29. juna. Ovaj dnevnik je objavio priču s nadnaslovom „Samohrana majka Slađana Medojević sa dvoje maloljetne djece u strahu da će ostati bez krova nad glavom” i naslovom „U talasima Lima vidi jedini spas”. U tekstu se opisuje težak život samohrane žene sa troje maloljetne djece, a kao priča u priči se pojavljuje i druga žena koja govori o svojoj djeci koja su u domu u Bijeloj. Priča ukazuje na ozbiljne socijalne probleme samohranih majki, ali se u načinu na koji je priča ispričana ne vidi da je novinar imao u vidu sugestiju iz smjernice za načelo br. 9, koja upućuje na to da se „sa posebnom pažnjom istražuju informacije koje zadiru u interese djece”. U zvaničnim načelima UNICEF-a kada se radi o izvještavanju o djeci, izričito je navedeno da nijedno dijete ne smije biti dodatno obilježeno.⁴²

.....

42 „Nemojte dodatno obilježavati nijedno dijete. Izbjegavajte svrstavanje ili opise zbog kojih ono može biti izloženo kazni – uključujući i dodatnu fizičku ili psihičku patnju, ili trajnoj zloupotrebi, podvajanju ili odbacivanju od strane lokalne zajednice u kojoj živi” (Etičke smjernice UNICEF-a za izvještavanje o djeci/ http://5sazvezdicom.medijskestudije.org/index.php?option=com_content&view=article&id=183:izvetavanje-o-deci&catid=46:zakonska-regulativa&Itemid=64).

3.9.2. Kršenja načela br. 9 u tv programima

MSS u izvještajima koji se odnose na period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao ni jedan primjer kršenja načela br. 9 u informativnim programima radio i televizijskih stanica.

Prema monitoringu HRA glavnih informativnih programa vodećih televizija u Crnoj Gori, načelo br. 9 prekršeno je jednom u programu nacionalnog javnog servisa TVCG.

RTCG: DNEVNIK 2 (17. jun). U izvještaju sa konferencije za novinare, koju je u Podgorici održao Frenk La Ru, Specijalni izvijestilac UN za slobodu mišljenja i izražavanja, novinarka u izvještaju kaže: „Što je čuo La Ru je u izvještaju i napisao, ali ga je zato jedva pročitao”. Slijedi snimak gospodina La Rua, koji, kao stranac, ali i očigledno slabovida osoba, sa teškoćom čita i izgovara crnogorska imena. Neopravdano ističući nedovoljno dobar vid i nepoznavanje crnogorskog jezika, novinarka je ugrozila integritet ličnosti i prekršila načelo br. 9.

3.10. Načelo br. 10 Kodeksa: Kršenje pretpostavke nevinosti

„Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar mora uvažavati pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno, i ne smije ničim prejudicirati ishod sudskog postupka”.

3.10.1. Kršenja načela br. 10 u štampanim i online medijima

MSS je u svojim izvještajima evidentirao šest primjera kršenja načela br. 10 Kodeksa, kojom se nedvosmisleno sugerise neophodno poštovanje pretpostavke nevinosti osumnjičenog ili okrivljenog. Rezultati saradnika HRA za period od 1. marta i 1. oktobra 2013. pokazuju, međutim, enormno veliki broj kršenja pomenutog načela, u čemu je ubjedljivo prednjačio dnevnik „Dan” (vidi tabelu br. 1, u produžetku).

U tekstovima raznih žanrova, ali uglavnom u vijestima, saradnici HRA su samo u dnevnim novinama otkrili više od 500 primjera kršenja pretpostavke nevinosti. Kršenja ovog načela evidentirana su i u online izadnjima dnevnih novina, kao i na portalima i u nedjeljniku „Monitor”.

Tabela br. 1

Kršenje pretpostavke nevinosti	Blic	Dan	Dnevne novine	Pobjeda	Vijesti	Ukupno
U naslovu	58	144	74	59	58	393
U naslovu i prvom paragrafu	6	12	10	6	8	42
U naslovu i tekstu	6	1	4	2	6	19
U naslovu i nadnaslovu		15		1	3	19
U naslovu prvom paragrafu i tekstu	1		3		3	7
U tekstu	1			3	1	5
U nadnaslovu			1		3	4
U nadnaslovu, naslovu i prvom paragrafu		3			1	4
U prvom paragrafu	2				2	4
U nadnaslovu, naslovu i tekstu					3	3
U naslovu, podnaslovu, prvom paragrafu i tekstu		1			2	3
U naslovu, podnaslovu i prvom paragrafu	1	1				2
U naslovu i podnaslovu		1	1			2
U nadnaslovu i prvom paragrafu					1	1
UKUPNO	75	178	93	71	91	508

Načelo br. 10 Kodeksa, odnosno pretpostavka nevinosti kršeni su tako što su se u naslovnoj kompoziciji (nadnaslov, naslov, podnaslov), u prvom paragrafu ili u nekom drugom dijelu teksta iznosile tvrdnje ili sugerisalo da je neko, čiji je identitet otkriven u potpunosti ili samo preko inicijala, počinio neko krivično djelo, iako je iz cjeline teksta ili izvora na koji se autor teksta poziva (policijsko saopštenje, primjera radi) jasno da je ta osoba samo osumnjičena, osnovano osumnjičena ili samo optužena, ali ne i pravosnažno osuđena, čime se tek stižu uslovi za pripisivanje nekome određenog krivičnog djela.

U daleko najvećem broju evidentiranih slučajeva, kao što je prikazano u tabeli, pretpostavka nevinosti je kršena u naslovu vijesti, tj. teksta, a ne nužno i u samom tekstu, što upućuje na zaključak da ovo načelo po pravilu krše nadležni urednici koji odlučuju o opremi teksta, a ne novinari koji napišu tekst i samo izuzetno daju i naslov.

Naslovi tekstova u kojima je zapaženo kršenje načela br. 10, odnosno pretpostavke nevinosti nalaze se na kraju ovog izvještaja, kao dodatak.

3.10.2. Kršenja načela br. 10 u tv programima

MSS u izvještajima koji se odnose na period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 10 u informativnim programima radio i televizijskih stanica.

Monitoring HRA glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori pokazuje da je načelo br. 10 prekršeno u sedam navrata. Po dva puta su to učinile televizije „Pink“, TVCG i „Atlas“, a jednom TV „Vijesti“.

TV PINK M: INFOMONTE (16. maj). U naslovu „Podgoričanin bacio bombu u centru Budve“, kao i u tekstu priloga, u kojem se kaže da je „Podgoričanin Andrej Brković ... nakon svađe sa Goranom Slovinicom, jednim od vlasnika picerije ‘San Marino’, bacio bombu na taj lokal“ prekršena je pretpostavka nevinosti. Riječ je o sumnji policije, a u prilogu se ponavlja greška tvrdnjom da je Brković bacio bombu.

RTCG: DNEVNIK 2 (30. maj). Pretpostavka nevinosti prekršena je u naslovu „Hapšenje dilera u Bijelom Polju“, a i u najavi priloga, jer se tvrdi da su uhapšeni „članovi organizovane kriminalne grupe“, a jedan od uhapšenih naziva se „jednim od organizatora ove grupe“.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (30. maj). U najavi priloga o hapšenju u Bijelom Polju, stavljen je naslov „Švercovali kokain“, čime je prekršena pretpostavka nevinosti.

TV PINK M: INFOMONTE (30. maj). U izvještaju o hapšenju u Bijelom Polju, objavljeno je: „Halilović je dio kriminalne grupe koja je krijumčarila i prodavala kokain iz Južne Amerike do zemalja Zapadne Evrope“, pa je tako prekršena pretpostavka nevinosti.

ATLAS TV: FORUM (30. maj). Izvještavajući o akciji hapšenja u Bijelom Polju, prekršena je pretpostavka nevinosti tako što je uhapšeni označen kao „jedan od švercera kokaina”.

TVCG: DNEVNIK (28. jul). U izvještaju o hapšenju jedne osobe u Beranama i policijskoj potrazi za drugom iz Rožaja zbog sumnje da su prali novac, novinar navodi da policija te osobe sumnjiči, ali u naslovu „Oprali milion eura” krši pretpostavku nevinosti.

ATLAS TV: FORUM (10. septembar). U izvještaju o hapšenjima na Primorju navodi se da je 16 osoba, od kojih se jednoj navodi i puno ime i prezime, „prodavalo heroin, kokain i subotex u Podgorici, Nikšiću Baru, Kotoru i Tivtu. Prodajom droge zaradili su zaradu od nekoliko desetina hiljada eura mjesečno, saopšteno je iz policije”.

3.11. Načelo br. 11 Kodeksa: Prihvatanje privilegija

„Novinar ne smije prihvatati privilegije bilo koje vrste koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju njegovu autonomnost i nepristrasnost, i nauditi slobodi odlučivanja izdavača i redakcije”.

3.11.1. Kršenja načela br. 11 u štampanim i online medijima

MSS nije registrovao nijedan slučaj kršenja načela br. 11 Kodeksa u periodu koji obuhvata ovaj izvještaj, dok su saradnici HRA zapazili dva primjera u štampanim medijima.

U izdanju „Dnevnih novina” od 16. avgusta objavljen je tekst s nadnaslovom „Predstavljamo” i naslovom „Forza mare, hotel broj jedan”. Tekst je po sadržaju i tonu potpuno marketinški, a ne novinarski, čime je prekršeno jedanaesto načelo Kodeksa, odnosno smjernica koja objašnjava razliku između informativnog sadržaja i reklama⁴³. Isti etički prestup je učinio dnevnik „Dan” 17. avgusta, objavljujući tekst s nadnaslovom „Izet Hodžić, poznatiji kao vidar Brko, izložio preparate u Plavu” i naslovom „Liječi mnoge boljke”. Tekst je, kao i onaj u „Dnevnim novinama” po sadržaju i tonu potpuno marketinški, a ne novinarski. Osim toga, u tekstu je prekršeno i načelo br. 8 Kodeksa, odnosno jedna od smjernica⁴⁴ za to načelo.

.....

43 „Reklame, novinske strane ili programi koje plaćaju sponzori, moraju se jasno razlikovati od informativnog sadržaja i moraju biti tako kreirane i predstavljene da ih čitalac/slušalac/gledalac prepozna kao takve. Novinar ne smije da se bavi reklamno – propagandnim poslovima”.

44 „Kada izvještava o aktivnostima samozvanih iscjelitelja i nadriljekara, novinar mora iskazati posebnu dozu razložne sumnje i uzdržanosti”.

3.11.2. Kršenja načela br. 11 u tv programima

MSS u izvještajima koji se odnose na period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 11 u informativnim programima radio i televizijskih stanica.

Prema monitoring HRA glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori, načelo br. 11 prekršeno je u 19 slučajeva. To je televizija „Pink“ učinila devet puta, u po tri navrata su to uradile nacionalni javni servis TVCG i „Atlas“ televizija, a po dva puta televizije „Vijesti“ i „Prva“.

TV PINK M: INFOMONTE (16. maj). Načelo br. 11 prekršeno je u novinarskom prilogu o novoj ponudi kompanije „Atlas Life“, koji je donio detaljne marketinške informacije: „Korisnicima polise osiguraja, plus hiruška intervencija, suma se isplaćuje za više intervencija na različitim organima. Osigurana suma se isplaćuje jedan put za hirušku intervenciju na jednom organu i iznosi maksimalno do 5.000 eura, odnosno do 15.000 eura u slučaju više različitih zahvata. Osiguranik ima pravo na isplatu osigurane sume, bez obzira u kojoj zdravstvenoj ustanovi je izvršena intervencija.“

ATLAS TV: FORUM (16. maj). U prilogu o ponudi životnog osiguranja kompanije „Atlas life“, detaljno se iznosi ponuda i koristi za klijente na način koji prelazi opravdani interes javnosti. „Jedna od najboljih takvih bolnica u Hrvatskoj prihvatila je saradnju sa ‘Atlas life-om’ na isti način kao opšta bolnica ‘Meljine’, što znači da svi naši osiguranici od danas u ‘Svetoj Katarini’ imaju popuste 10, 15 i 20% zavisno od tretmana.“

TVCG: DNEVNIK 2 (22. maj). U višeminutnom prilogu o etno selu „Vuković“, predstavljena je detaljno ponuda i poručeno gledaocima da je to „mjesto za odmor i opuštanje i spas od ljetnjih vrućina, ali istovremeno izazov za one koji će ovog ljeta uživati u novim atraktivnim sadržajima“.

ATLAS TV: FORUM (29. maj). U sklopu informativnog programa objavljena je reklamna poruka o nagradnoj igri za korisnike Master Card i Maestor Atlas kartica. Navedeni su uslovi učešća u nagradnoj igri, kao i nagrade.

TV PINK M: INFOMONTE (9. jun). U prilogu o avanturističkom kampu na Lovćenu prekršen je Kodeks sljedećim opisom, koji je marketinški, a ne novinarski: „Zadivljeni pogledi posjetilaca, uzdasi oduševljenja i uzburkane misli, to bi mogao da bude kratki opis doživljaja mjesta koje omogućava posjetiocima da objedine čistu adrenalinsku zabavu i neponovljivu ljepotu crnogorske prirode“. U prilogu je, u marketinškom maniru, data i infomacija o cijenama ulaznica. „Iako ostavlja drugačiji utisak, avanturistički park je namijenjen svim uzrastima. Cijena avanture na visećim stazama, koja, kako zaposleni kažu, posjetiocima ostane urezana u pamćenje, iznosi od 8 do 18 eura.“

TV PINK M: INFOMONTE (10. jun). Prenoseći informaciju Hipotekarne banke o poslovanju u prvih pet mjeseci, objavljeni su, u marketinškom maniru, i podaci o po-

jedinačnim uslugama banke: „Ta usluga omogućava da se preko mobilnog telefona u svakom trenutku na brz i jednostavan način obavljaju sve finansijske transakcije. Usluga mBH klik se može aktivirati u bilo kojoj filijali Hipotekarne banke uz potpisivanje pristupnice“, kao i „U novim prostorijama Komercijalnog centra Podgorica mogu da vrše uplate na račun 24 sata dnevno sedam dana u nedjelji bez obzira na radno vrijeme banke“.

PRVA TV: VIJESTI (10. jun). U izvještaju o otvaranju nove poslovnice Hipotekarne banke, osim informacija o poslovanju banke, objavljene su i one o pojedinačnim uslugama banke, primjereno EPP programu: „Banka je klijentima omogućila i obavljanje finansijskih transakcija preko mobilnog telefona, a novina je i bankomat koji pored standardnih usluga pruža mogućnost promjene pin koda, plaćanje računa i uplate novca na račun u banci“.

TV PINK M: INFOMONTE (22. jun). Objavljen je propagadni materijal kompanije „Tele-nor“ u izvještaju o „Smart karavanu“: „Svim zainteresovanim korisnicima super usluga prikazana je superiornost 4G mreže, a demonstrirane su i najveće brzine downloada i uplowda. Smart karavan do sada je obišao Danilovgrad, Nikšić, Šavnik, Žabljak i Mojkovac, a tura na sjeveru nastavljena je obilaskom Berana, Rožaja i Bijelog Polja. Pri svakoj posjeti najvještiji korisnici nagrađivani su telefonom, modemom ili internet paketom.“

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (9. jul). U izvještaju o poslovanju NLB banke prekršeno je načelo br. 11 uvrštavanjem marketinške najave novih proizvoda banke: „Do kraja godine najavili su uvođenje sistema potpuno bezbjedne trgovine internetom za njihove kartice“.

TV PINK M: INFOMONTE (8. jul). U glavnoj informativnoj emisiji objavljen je propagadni materijal kompanije „Jugopetrol“: „Jugopetrol AD Kotor uvrstio je u svoju ponudu gorivo 95 Economy, koje se samo može naći na Jugopetrolovim Eko pumpama u Crnoj Gori“. U nastavku se navodi da je riječ o gorivu „čija je najvažnija karakteristika produženje radnog vijeka motora, kao i optimizacija njegovog rada i potrošnje“.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (19. jul). Objavljena je informacija o novoj usluzi Telekoma, a u informaciji se navodi, bez ograde, tvrdnja kompanije da će klijentima biti omogućeno „da na izuzetno prometnim lokacijama razgovaraju uz potpuno jasan zvuk bez ikakve pozadinske buke.“

TV PINK M: INFOMONTE (19. jul). Objavljena je informacija o novoj usluzi Telekoma, a u informaciji se navodi, bez ograde, tvrdnja kompanije da će klijentima biti omogućeno „da na izuzetno prometnim lokacijama razgovaraju uz potpuno jasan zvuk bez ikakve pozadinske buke.“ Objavljena je i izjava predstavnika kompanije koji, između ostalog, kaže: „U našim šopovima vi možete naći veliki izbor telefona koji će moći da zadovolje ove uslove.“

TVCG: DNEVNIK 2 (28. jul). U prilogu o Kučkim koritima objavljen je reklamni sadržaj za etno selo: „Čuli smo za jedno veoma zanimljivo etno selo, koje uskoro dobija sportske sadržaje, a i skijalište je u perspektivi”.

TVCG: DNEVNIK 2 (28. jul). U prilogu o potrebi da se klima uređaji redovno čiste, objavljena je izjava majstora iz jedne servisne radnje, naziv te radnje, kao i cijena usluga čišćenja.

PRVA TV: VIJESTI (30. jul). U izvještaju o poslovanju kompanije M:tel, objavljeni su i reklamni sadržaji: „Direktor M:tel-a posebno je ponosan na aplikaciju putem koje će svi korisnici moći da gledaju najnovije vijesti iz košarke, naročito vezane za EP u Sloveniji”; „Uspjeh kompanije predstavlja aplikacija m:go koja korisnicima omogućava besplatno telefoniranje u mreži i besplatan SMS u zemlji i inostranstvu.”

TV PINK M: INFOMONTE (4. avgust). U novinarskom prilogu je objavljena reklama za kompaniju „Montera” koja upravlja kompleksom „Zavala”. Navedeno je da je otvorena plaža, prenosi se izjava PR kompanije o jelima koja priprema španski kuvar, ali i navodi da će „šou rum uskoro biti dostupan zainteresovanim kupcima, dok je prodajna kancelarija instalirana na samom ulazu u naselje”.

ATLAS TV: FORUM (13. avgust). Uz prilog o popularnosti nove knjige Dena Brauna i zapletu, objavljena je i informacija izdavača: „Novi roman Dena Brauna ‘Interno’ od sad je dostupan crnogorskim čitaocima. Iz izdavačke kuće ‘Nova knjiga’ kazali su da se knjiga nalazi na više od 700 prodajnih mjesta širom Crne Gore”.

TV PINK M: INFOMONTE (21. avgust). U novinarskom prilogu objavljena je reklama novih artikala i informacija o uslovima plaćanja u „Merkatoru”: „Kompanija ‘Merkator’ obogatila je ponudu školskog pribora koji se može kupiti po veoma povoljnim cjenama, uz mogućnost odloženog plaćanja na 12 mjesečnih rata.”

TV PINK M: INFOMONTE (24. avgust). Objavljena je reportaža o kompleksu „Plavnica”, u kojoj se navodi sljedeće: „Bazen sa jedrima je jedinstven jer ima ograničen broj posjetilaca koji ga mogu koristiti za uživanje u jednom danu, a filtriranje vode se obavlja 24 sata dnevno. Puna usluga košta 10 eura, isto koliko i karta za krstarenje brodom pod istim imenom.”

3.12. Načelo br. 12 Kodeksa: Novinarska solidarnost i plagijat

„Obaveza je novinara da bude solidaran sa kolegama u mjeri koja ga neće onemogućiti da valjano obavi profesionalni zadatak, niti dovesti u opasnost da se ogriješi o osnovne principe novinarskog kodeksa.”

3.12.1. Kršenja načela br. 12 u štampanim i online medijima

Dok monitori MSS nijesu u svojim periodičnim izvještajima od 1. marta do 1. oktobra 2013. evidentirali nijedan primjer kršenja načela br. 12, saradnici HRA su primjetili 11 slučajeva u kojima je ovo načelo prekršeno tako što nije navođen primarni izvor nekog teksta koji je preuzet iz drugog medija u cjelosti ili samo djelimično, ili su, pak, čitaoci mogli biti dovedeni u zabludu o autorstvu na neki drugi način. U primjerima o kojima je riječ, a najbrojniji su u dnevniku „Dan“, radi se uglavnom o informacijama preuzetim iz inostranih medija, bez navođenja primarnog izvora.

U izdanju od 3.jula, „Dan“ je u rubrici „Periskop“ objavio vijest sa nadnaslovom „Profesor fizičkog ne mijenja odjevnu kombinaciju decenijama“ i naslovom „Isto odijelo nosi 40 godina“.

Tekst je potpisan inicijalima, kao autorski, iako su istu vijest prenosili tih dana brojni domaći i inostrani online mediji. „Dnevne novine“ su u tri vijesti objavljene u rubrici „Zanimljivosti“ 4. marta navele na kraju jednog od paragrafa odakle su posuđene, ali to nije učinjeno i za četvrtu objavljenu vijest u toj rubrici („Slanik od 50 miliona eura“), iako je lako pretpostaviti da je i ona posuđena.

Karakterističan je i primjer iz „Vijesti“. U izdanju od 12. aprila objavljen je tekst s nadnaslovom „Pernati dinosaurusi: Nova faza paleontologije“ i naslovom „Perje služilo održavanju ravnoteže?“. U podnaslovu teksta se otkriva identitet priređivača tekstova na ovu temu, ali se iz teksta ne može vidjeti koji su izvori korišćeni, pa se može govoriti o plagiranju. O istoj temi je, primjera radi, ranije pisao hrvatski portal „Znanost“ pod naslovom „Paleontolozi otkrili fosile pernatih dinosaurusu na američkom tlu“, a autor je naveo da je kao izvor koristio ono što je već objavio „Discover Magazine“.

Netipičan primjeri ogrješenja o načelo br. 12 saradnici HRA su uočili u više dnevnih novina u izdanjima od 8. marta 2013, a radi se o izbjegavanju da se otkrije pozadina autorskog teksta sekretara za spoljnu politiku SAD Džona Kerija. Način na koji je tekst objavljen u „Pobjedi“ ostavljao je utisak kao da je pisan upravo za taj dnevnik ili preuzet odnekud bez navođenja medija gdje je izvorno objavljen. Isti tekst je „Blic“ objavio tako kao da Džon Keri piše upravo za taj list⁴⁵, a „Dan“ je isti tekst objavio parafrazirajući ga i citirajući, takođe ne navodeći o kakvoj vrsti teksta je riječ. Riječ je, u stvari, o tekstu koji je upućen na adrese više medija i objavljen na internet stranici ambasade SAD u Crnoj Gori.⁴⁶ Iako se ovdje ne može govoriti o plagijatu, ima elementa toga zbog činjenice da se ne navodi način na koji su mediji došli u posjed ovog teksta i dobili pravo da ga objave.

.....

45 Više informacija dostupno na: <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/371217/Dzon-Keri-pise-za-Blic-Zasto-zene-zauzimaju-kljucno-mesto-u-spoljnoj-politici-SAD>.

46 Više informacija dostupno na: http://podgorica.usembassy.gov/secretary_kerry_op_ed_mne.html.

Osim pomenutih, primjeri kršenja načela br. 12 uočeni su i u sljedećim tekstovima:

- „Vještački list koji će spasiti svijet“, „Bigfut postoji?“, „Sjeme proklijalo od topline mladog Sunca“, „Higsov bozon možda ima dvojnika“ („Dan“);
- „Esmeralda: Droga joj uništila život“ („Vijesti“).

3.12.2. Kršenja načela br. 12 u tv programima

MSS u izvještajima koji se odnose na period 1. mart – 1. oktobar nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 12 u informativnim programima radio i televizijskih stanica koje su njegove članice, a ni u relevantnim emitivnim medijima koji nijesu.

Monitoring HRA glavnih informativnih emisija vodećih televizija u Crnoj Gori, nije, takođe, zapažen nijedan primjer kršenja ovoga načela.

3.13. Zaključci i preporuke

■ HRA zaključuje da bi određena načela i smjernice Kodeksa trebalo dalje precizirati tako da ne ostavljaju prostora za sumnju o tome što se njima zabranjuje. U izvještajima samoregulatornih tijela u posmatranom periodu nije bilo predloga za dopunu Kodeksa.

■ **Samoregulatorna tijela bi trebalo da predlažu nove smjernice za primjenu načela Kodeksa, slijedeći završni savjet u postojećem Kodeksu, koji glasi: „Ove smjernice nijesu definitivne, već se mogu doradivati u skladu s etičkim dilemama koje bude donosila praksa“.**

Primjera radi, imajući u vidu potrebu da se, kroz proces samoregulacije, osujeti i sankcioniše uvredljiv govor u medijima koji svojom vulgarnošću i uvredljivošću „spušta nivo javne komunikacije na uličarski nivo“, kako je to ispravno istakao MSS, a imajući u vidu da tu vrstu govora nije uvijek moguće podvesti pod ono što se u Kodeksu, ali i inače, definiše kao govor mržnje, bilo bi nužno da se, u skladu sa uporednom praksom, dopuni postojeći Kodeks na način koji bi procjenjivačima etičnosti medijskih sadržaja olakšao posao.

■ HRA zaključuje (kao i u prvom izvještaju) da je drugi stav iz načela 2 Kodeksa („Novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji“) formulisan tako da može biti tumačen na različite načine od strane samoregulatornih tijela i da nije lako obrazložiti njegovo kršenje.

■ **HRA ponovo preporučujeda ovo načelo u Kodeksu bude precizirano kroz odgovarajuće smjernice, u kojima bi trebalo jasno razlučiti kada se od novinara očekuje da radi u duhu navedenog načela, a kada ne, zbog toga što neke novinarske forme (vijesti, izvještaji) nijesu uvijek ni pogodne za tako što.**

■ *U postojećem Kodeksu nema dovoljno uporišta za kritikovanje medijske prakse da se, bez konsultacija sa nedležnim informatorima, preuranjeno objavljuju informacije koje bi mogle biti iskorišćene suprotno javnom interesu, kao što je bio slučaj objavljivanja informacije o održavanju Parade ponosa u Budvi, koja je doprinjela ili mogla doprinjeti da se protivnici manjinskih seksualnih grupa organizuju da nasilno ometaju događaj.*

■ **HRA smatra da bi, u odnosu na ovakve i slične slučajeve trebalo dopuniti Kodeks na način koji bi predstavljao jasan orijentir za etično postupanje.**

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE IZVJEŠTAJA

■ Nakon što su „Vijesti” imenovalе Ombudsmana za svoje čitaoce, od relevantnih medija u Crnoj Gori van bilo kakvog samoregulatornog procesa ostali su samo dnevnik „Dan” i nedjeljnik „Monitor”.

■ **Oba medija bi trebalo što prije da se odluče za neki model samoregulacije, posebno imajući u vidu da dnevni list „Dan” prednjači u zabilježenim slučajevima kršenja Kodeksa.**

■ Izuzimajući jedan primjer, kada je postupao po žalbi u odnosu na RTCG, Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) uopšte nije utvrdio kršenja Kodeksa od strane emitivnih medija (radio i TV). Istovremeno, ograničeni monitoring HRA samo glavnih informativnih emisija pet najgledanijih televizija pokazuje da su u tim programima česta kršenja Kodeksa, pa je svakako neophodno da se televizijske stanice podvrgnu aktivnoj samoregulaciji.

■ **MSS bi trebalo da više pažnje posveti nadziranju emitivnih medija, posebno onih koji su njegovi članovi, a ako to nije u mogućnosti da čini, onda to treba i da naglasi u svojim izvještajima, jer se u protivnom zaključuje da MSS ne smatra da ovi mediji krše Kodeks.**

■ Iako je početkom ove godine najavio izradu posebnog pravilnika, MSS i dalje nema jasno propisanu proceduru postupanja po žalbama i pritužbama, a i po pravilu se ne pridržava odredbe svoga Statuta kojom je propisano da se od medija na koji se odnosi pritužba ili žalba traži izjašnjenje (MSS je od 1. marta do 1. oktobra 2013. to učinio samo u jednom slučaju).

■ **MSS treba da što prije usvoji pravilnik kojim će biti precizno razrađena procedura podnošenja predstavki i žalbi, kao i postupanja po njima. Tim pravilnikom bi trebalo urediti i pitanje sankcija prema onim medijima – članovima koji ne sarađuju u ovom postupku sa MSS-om. Ponavljamo preporuku iz prethodnog izvještaja da MSS poštuje svoj Statut i traži izjašnjenje od svakog medija u odnosu na koga primi pritužbu ili žalbu, odnosno u odnosu na koga procjenjuje da li je prekršio Kodeks.**

■ Po žalbama koje se upućuju MSS odlučuje Komisija za pritužbe i žalbe, tijelo koje nije predviđeno Statutom MSS. U čl. 4 Statuta je navedeno da Monitoring tim, pored ostalog, „odlučuje po žalbama podnijetim protiv bilo koje medijske organizacije u Crnoj Gori kada su u pitanju povrede Kodeksa novinara Crne Gore i o tome obavještava javnost”.

■ Statutom MSS bi trebalo predvidjeti postojanje Komisije za pritužbe i žalbe kao posebnog organa koji će i organizaciono i personalno biti različit od Monitoring tima. Ovo posebno iz razloga što postojeći Monitoring tim čini dvoje aktivnih novinara iz medija koji su članovi MSS, a Komisija za pritužbe i žalbe bi trebalo da bude nezavisna od uređivačkih timova u medijima i da na toj nezavisnosti gradi svoj autoritet. Osim toga, broj članova tijela MSS koji rade po žalbama i pritužbama bi trebalo da bude veći od tri. Vodič za samoregulaciju medija (OSCE, Beč 2008, str. 57) sugerise da je optimalni broj članova neinokosnih samoregulatornih tijela između 7 i 11 članova.

■ MSS samo sporadično primjećuje kršenja načela 10 Kodeksa, odnosno pretpostavke nevinosti, koja su, prema evidenciji HRA, daleko najčešća ogrješenja medija o norme propisane Kodeksom novinara Crne Gore. U odnosu na prethodni izvještaj HRA, broj evidentiranih primjera kršenja pretpostavke nevinosti u štampanim medijima se povećao skoro pet puta. Ovakva situacija zahtijeva iznalaženje načina za njeno prevazilaženje.

■ MSS i ostala samoregulatorna tijela bi trebalo da podrže predlog da se, u slučaju nastavka trenda rasta kršenja pretpostavke nevinosti u medijima, dopunom Zakona o krivičnom postupku da ovlašćenje sudu da uočava i kažnjava kršenja pretpostavke nevinosti u medijima pozivajući se na obavezu poštovanja te pretpostavke koju mediji imaju i na osnovu Zakonika o krivičnom postupku.

■ Nakon kršenja pretpostavke nevinosti, monitorinzi HRA i MSS pokazuju da se mediji najčešće ogrješuju o načela 1 i 3 Kodeksa, a time i o temeljne standarde novinarske profesije. Ta ogrješenja su najvidljivija u primjerima neizbalansiranog izvještavanja, favorizovanja jedne strane i izbjegavanja provjeravanja informacija dobijenih od imenovanih ili neimenovanih izvora.

■ Samoregulatorna tijela bi, osim što uočavaju primjere kršenja ovih načela Kodeksa, trebalo da intenziviraju kampanju unutar novinarske i medijske zajednice o neophodnosti dosljedne primjene etičkih i profesionalnih standarda u crnogorskom novinarstvu i da tako doprinesu prevazilaženju aktuelnih antagonizama čiji su korišteni izvan profesije.

■ U više od jedne trećine primjera kršenja Kodeksa koje je u svojim izvještajima istakao MSS (37), nije precizno navedeno koja su osnovna načela i smjernice Kodeksa prekršeni i na koji način. Takođe, dešava se i da MSS blanko kritikuje pojave i medije bez navođenja konkretnih primjera za takve tvrdnje, kao i da primjere novinarske prakse koje ocjenjuje kao neetične na neodgovarajući način dovodi u vezu s nekim od načela Kodeksa i smjernicama koje ta načela objašnjavaju.

■ Da bi se izbjegao utisak pristrasnosti i djelovalo obrazovno i preventivno, uvijek kada se kvalifikuje kršenje načela Kodeksa ili odgovarajuće smjernice trebalo bi u izvještajima dati potpun i detaljan opis primjera kršenja i objasniti na koji način to djelo predstavlja ogrješenje o etičke norme.

■ Izvještaji Ombudsmana TV Vijesti su donekle uopšteni i djeluju kao da su pisani samo za interne potrebe i namijenjeni onima koji su već detaljnije upućeni u njihov sadržaj.

■ Izvještaji Ombudsmana bi trebalo da budu metodološki ujednačeni i detaljniji. U izvještajima bi trebalo što preciznije interpretirati žalbe gledalaca i njihovu argumentaciju, kao i reakcije Ombudsmana i argumentaciju u prilog ili protiv gledaočeve žalbe, da bi profesionalna i laička javnost mogla i sama da procjenjuje valjanost argumenata. Ovo je važno kako zbog izgradnje kredibiliteta Ombudsmana, tako i zbog medijskog opismenjavanja televizijskog auditorijuma, odnosno građana/građanki, kao i samih novinara.

■ Ombudsman TV Vijesti nije u pisanoj formi odgovorila na žalbu gledaoca za koju je procijenjeno da je neosnovana, već u telefonskom razgovoru, iako je aktom o uspostavljanju Ombudsmana predviđeno da se sa gledaocima komunicira preko pisma, elektronske pošte i faksa.

■ Ombudsman bi svaku zvaničnu komunikaciju sa gledaocima trebalo da obavlja na način predviđen aktom o osnivanju, jer je važno da ostane arhiva odlučivanja i komunikacije sa gledaocima.

■ HRA zaključuje da bi određena načela i smjernice Kodeksa trebalo dalje precizirati tako da ne ostavljaju prostora za sumnju o tome što se njima zabranjuje. U izvještajima samoregulatornih tijela u posmatranom periodu nije bilo predloga za dopunu Kodeksa.

■ Samoregulatorna tijela bi trebalo da predlažu nove smjernice za primjenu načela Kodeksa, slijedeći završni savjet u postojećem Kodeksu, koji glasi: „Ove smjernice nijesu definitivne, već se mogu doradivati u skladu s etičkim dilemama koje bude donosila praksa”.

Primjera radi, imajući u vidu potrebu da se, kroz proces samoregulacije, osujeti i sankcioniše uvredljiv govor u medijima koji svojom vulgarnošću i uvredljivošću „spušta nivo javne komunikacije na uličarski nivo”, kako je to ispravno istakao MSS, a imajući u vidu da tu vrstu govora nije uvijek moguće podvesti pod ono što se u Kodeksu, ali i inače, definiše kao govor mržnje, bilo bi nužno da se, u skladu sa uporednom praksom, dopuni postojeći Kodeks na način koji bi procjenjivačima etičnosti medijskih sadržaja olakšao posao.

■ HRA zaključuje (kao i u prvom izvještaju) da je drugi stav iz načela 2 Kodeksa („Novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji”) formulisan tako da može biti tumačen na različite načine od strane samoregulatornih tijela i da nije lako obrazložiti njegovo kršenje.

■ **HRA ponovo preporučuje da ovo načelo u Kodeksu bude precizirano kroz odgovarajuće smjernice, u kojima bi trebalo jasno razlučiti kada se od novinara očekuje da radi u duhu navedenog načela, a kada ne, zbog toga što neke novinarske forme (vijesti, izvještaji) nijesu uvijek ni pogodne za tako što.**

■ U postojećem Kodeksu nema dovoljno uporišta za kritikovanje medijske prakse da se, bez konsultacija sa nedležnim informatorima, preuranjeno objavljuju informacije koje bi mogle biti iskorišćene suprotno javnom interesu, kao što je bio slučaj objavljivanja informacije o održavanju Parade ponosa u Budvi, koja je doprinjela ili mogla doprinjeti da se protivnici manjinskih seksualnih grupa organizuju da nasilno ometaju događaj.

■ **HRA smatra da bi, u odnosu na ovakve i slične slučajeve trebalo dopuniti Kodeks na način koji bi predstavljao jasan orijentir za etično postupanje.**

3

TREĆI IZVJEŠTAJ

MONITORING NOVINARSKIH SAMOREGULATORNIH TIJELA U CRNOJ GORI

1. oktobar 2013 – 1. mart 2014.

1. AKTUELNO STANJE U MEDIJSKOJ SAMOREGULACIJI

1.1. Opšti pregled

U periodu koji je obuhvaćen ovim izvještajem (1. 10. 2013 – 1. 3. 2014), u Crnoj Gori su nastavila da djeluju dva kolektivna samoregulatorna tijela, Medijski savjet za samoregulaciju (dalje MSS)¹, Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (dalje SSLŠ)² i dva inokosna samoregulatorna tijela – zaštitnici prava gledalaca, odnosno čitalaca (ombudsmani) u TV „Vijesti” i dnevnom listu „Vijesti”. Krajem februara 2014, dnevnik „Dan” je objavio da se opredijelio za inokosni model samoregulacije i da je na dužnost zaštitnika prava čitalaca izabrao dugogodišnjeg novinara i svog saradnika Iliju Jovićeveća.

SSLŠ su se 25. januara 2014. priključili: „Novine Nikšića”, časopis „Medijska politika” (Nikšić), „Regionalne novine” (Šavnik, Plužine i Žabljak), „Novine podgoričke baštine”, „Prosvjetni rad” i „Medijski dijalozi” (Podgorica), „Kolašinske novosti”, „More” (Budva), portal „Barinfo”, „Sloboda” i elektronske novine „E spona” (Berane). SSLŠ sada ima 22 člana. Tada je saopšteno da će ovo samoregulatorno tijelo u perspektivi prerasti u Samoregulatorni savjet za lokalne i periodične medije, kao i da se planira širenje „na ostale medije osim štampanih, prije svega portale, elektronske novine, regionalne i lokalne televizijske i radio servise i komercijalne stanice”.³

Slijedeći praksu TV „Vijesti” i dnevnika „Vijesti”⁴, i preporuku iz prethodnog izvještaja HRA⁵, dnevnik „Dan” je uspostavio instituciju za zaštitu prava svojih čitalaca, a izvršni direktor izdavača lista „Dan”, firme d.o.o. Jumedia Mont Podgorica, Mladen

1 MSS su početkom marta 2012. osnovali predstavnici 19 štampanih, elektronskih i internet medija, a kasnije su im se priključila još tri medija i online izdanje nacionalnog javnog serisa – portal RTCG.

2 SSLŠ je u aprilu 2012. osnovalo 11 lokalnih štampanih medija, od kojih neki izlaze samo povremeno.

3 „Samoregulatorni savjet za lokalnu i periodičnu štampu: Pristupilo 11 novih članova” Pobjeda, 26.1.2014. . http://www.pobjeda.me/2014/01/26/samoregulatorni-savjet-za-lokalnu-i-periodicnu-stampu-pristupilo-11-novih-clanova/#.U2fV_qJqCU.

4 U slučaju dnevnika Vijesti, Poslovnik o radu Ombudsmana zajedno su donijeli i usvojili Ombudsmanka Božena Jelušić i glavni i odgovorni urednik dnevnika „Vijesti” Mihailo Jovović, čime je istaknuta novinarska i urednička odgovornost u pitanjima profesionalne etike.

5 Preporuka HRA: „Nakon što su „Vijesti” imenovalе Ombudsmana za svoje čitaoce, od relevantnih medija u Crnoj Gori van bilo kakvog samoregulatornog procesa ostali su samo dnevnik „Dan” i nedjeljnik „Monitor”. Oba medija bi trebalo što prije da se odluče za neki model samoregulacije, posebno imajući u vidu da dnevni list „Dan” prednjači u zabilježenim slučajevima kršenja Kodeksa”.

Milutinović, je 25. februara 2014. godine donio Poslovnik o radu zaštitnika prava čitalaca dnevnika „Dan“⁶. U članu 1 Poslovnika je utvrđen način rada Ombudsmana „u postupcima pokrenutim po uložnim žalbama na sadržaj objavljen u štampanom izdanju ‘Dana’ i njihovim izdanjima na svim platformama, kada smatraju da nijesu u skladu sa odredbama Kodeksa novinara Crne Gore“⁷.

Prema članu 2 Poslovnika, „Ombudsman je nadležan da odlučuje o žalbama koje se podnose povodom konkretnog sadržaja objavljenog u ‘Danu’“, a članom 3 su propisani kriterijumi koje žalbe moraju zadovoljavati da bi po njima bilo postupano. Ti kriterijumi su identični onima koji su ranije ustanovljeni u Poslovniku o radu Ombudsmana dnevnika „Vijesti“⁸.

Članom 13 Poslovnika je predviđeno da odluka Ombudsmana kojom se žalba usvaja mora biti objavljena u Danu „i to najkasnije u trećem izdatom broju od dana prijema odluke, odnosno u roku od sedam dana od dana prijema odluke u internet i izdanju na drugim platformama“. Istim članom je predviđeno i da „Ombudsman može donijeti odluku kojom se žalba usvaja bez obaveze ‘Dana’ na objavljivanje odluke, samo na izričit zahtjev podnosioca žalbe“.

Kao i kod Poslovnika o radu ombudsmana u dnevniku „Vijesti“, i „Dan“ je svome Ombudsmanu dao mogućnost da, osim rješavanja po žalbi, „može i samoinicijativno reagovati pisanim upozorenjem uredništvu na eventualna kršenja Kodeksa“, kao što može, „kada smatra za potrebno, objaviti autorski članak u „Danu“ o negativnim i pozitivnim trendovima u poštovanju kodeksa od strane novinara i urednika“ toga dnevnog lista.

.....

6 Poslovnik je dostupan na internet stranici: www.dan.co.me/ombudsman.

7 Poslovnik, kao gore.

8 Žalbe treba da budu u pisanom obliku (kovertirane i dostavljene na adresu: 13. Jul bb Podgorica, Dnevne novine DAN, sa naznakom ŽALBA za Ombudsmana), poslate elektronskom poštom (na mail: ombudsman@dan.co.me) ili na fax 020 481 505; da se odnose na konkretne sadržaje objavljene u Danu za koje se smatra da su u suprotnosti sa Kodeksom novinara Crne Gore; ako su žalbe podnijete u pisanom obliku da sadrže odštampani sadržaj koji je objavljen u Danu i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa, a ako se podnosi u elektronskom obliku, da se dostavi internet link ka sadržaju koji je objavljen i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa ili skenirani sadržaj ili na drugi način da je u prilogu elektronske pošte; da je podnijeta blagovremeno, i to ako je sadržaj objavljen u štampanom izdanju – u roku od 30 dana od dana objavljivanja; ako je sadržaj objavljen putem interneta ili na drugoj platformi putem koje je stalno dostupan javnosti, sve dok takav sadržaj ne bude uklonjen; da se odnose lično na podnosioca žalbe ili da je žalba podnijeta uz pisanu saglasnost lica koje smatra da je oštećeno objavljenim sadržajem; da se navede adresa elektronske pošte ili adrese za prijem pošte; ako se objavljeni sadržaj odnosi na maloljetnu osobu, da je žalbu podnio roditelj ili drugi staralac kao zakonski zastupnik maloljetnika ili da su roditelji dali pisanu saglasnost trećem licu da podnese žalbu u ime maloljetnika i da se naznači podnosilac žalbe imenom i prezimenom, ako je fizičko lice, ili punim nazivom i matičnim brojem ako je pravno lice. U žalbi na sadržaj za koji podnosilac žalbe smatra da krši Kodeks novinara Crne Gore može postaviti zahtjev u kome će navesti prijedlog poravnjanja radi bržeg otklanjanja povreda Kodeksa novinara Crne Gore i otklanjanja posljedica takve povrede. Prijedlog mora da sadrži preciziranu obavezu Dana, način i rokove za izvršavanje te obaveze.

„Dan” na prvoj stranici svoga online izdanja objavljuje svakodnevno poziv čitaocima da pišu zaštitniku njihovih prava kao i informaciju gdje mogu da iznesu svoje primjedbe, sugestije, žalbe i kritike.

Nedjeljnik „Monitor” još nije prihvatio neki oblik samoregulacije, uprkos najavama.

MSS je u svom desetom izvještaju pozdravio „početak rada novinskih ombudsmana u dnevnim listovima ‘Vijesti’ i ‘Dan’”, ocjenjujući „da je početak njihovog rada bitan za medijsku zajednicu u Crnoj Gori” i izražavajući nadu „da će doprinijeti profesionalnijem radu ovih medija”.⁹ MSS je naglasio „da je otvoren za saradnju sa svima kojima je stalo do etičkog i profesionalnog novinarstva u našoj državi”¹⁰, a izvršni sekretar MSS Ranko Vujović je i lično uputio žalbu¹¹ Ombudsmanki dnevnika „Vijesti”. I predsjednik SSLŠ Amer Ramusović je na svečanosti priključenja novih medija ovom samoregulatornom tijelu ukazao na neophodnost saradnje i poručio da „novinari, udruženja, sami mediji, a posebno samoregulatorna tijela, trebalo bi da udruže napore u podizanju profesionalnih standarda kako bi ojačali društvenu poziciju novinarstva, čime će se stvoriti uslovi za unapređene samoregulatornih mehanizama za suzbijanje prije svega govora mržnje u medijima.”¹²

Nakon posljednjeg izvještaja HRA, nijedno samoregulatorno tijelo, a ni bilo ko drugi iz medijske, odnosno novinarske zajednice, nije pokretao pitanje dorade Kodeksa novinara Crne Gore u svrhu njegovog poboljšanja i prilagođavanja novim etičkim izazovima, što je bila jedna od preporuka HRA iz prethodnih izvještaja.

1.1.1. Zaključci i preporuke:

■ *Priključivanje novih lokalnih medija Samoregulatornom savjetu za lokalnu štampu i odluka dnevnika „Dan” da slijedi iskustvo TV Vijesti i dnevnika „Vijesti” i uspostavi zaštitnika prava svojih čitalaca novi su primjeri afirmacije potrebe za uspostavljanjem djelotvorne samoregulatorne prakse u crnogorskoj medijskoj zajednici. Od uticajnih medija je sada van samoregulatornog procesa ostao jedino nedjeljnik „Monitor”.*

9 Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. decembar 2013 – 15. februar 2014, st. 2.

10 Ibidem.

11 Ranko Vujović je, u svojstvu predsjednika Upravnog odbora regionalne konferencije „Riječ, slika, neprijatelj”, uputio 18. januara 2014. godine žalbu Ombudsmanki dnevnika „Vijesti” zbog odbijanja tog lista da objavi njegovo reagovanje na otvoreno pismo Tee Gorjanc Prelević, izvršne direktorke HRA, napisano povodom pomenute konferencije. Ombudsmanka je u svom izvještaju za januar navela da je, povodom pomenute žalbe, „zaključila da ipak nije bilo mogućnosti da se poslati demanti objavi, jer se u poslatom tekstu nisu ispravljali pogrešni ili neistiniti navodi, odnosno argumentovano osporavali navodi iz otvorenog pisma”.

12 „Pristupanje novih članova samoregulatornom savjetu za lokalnu štampu”, E-spona, 14. januar 2014: više na: <http://espona.me/index.php/kultura/107-pristupanje-novih-clanova-samoregulatornom-savjetu-za-lokalnu-stampu>

■ **Krajnje je vrijeme da „Monitor“ za sebe odabere odgovarajuću formu samoregulacije, kao što bi to trebalo da urade i brojni elektronski mediji¹³ koji nijesu uključeni ni u jedno od postojećih kolektivnih samoregulatornih tijela.**

Pozdravljanje od strane MSS-a osnivanja Ombudsmana u TV Vijesti i dnevnicima „Vijesti“ i „Dan“ i pokazivanje spremnosti na saradnju, predstavlja ohrabrujući korak u pravcu smanjivanja nepovjerenja i početka saradnje različitih samoregulatornih tijela; MSS bi javno deklarisanu spremnost za saradnju sa Ombudsmanima dnevnika i televizije „Vijesti“, kao i dnevnika „Dan“ mogao početi prosleđivanjem žalbi koje dobija, a odnose se na te medije, bez izjašnjavanja o njima. Ovo tim prije što MT MSS ni do sada u postupanju po žalbama nije od medija koji nijesu njegovi članovi tražio izjašnjenje povodom žalbi ili sopstvenih nalaza, iako je time kršio odredbe svoga Statuta.¹⁴

U slučaju neslaganja u primjeni Kodeksa, tj. različitih tumačenja osnovnih načela i pratećih smjernica, samoregulatorna tijela bi trebalo da iniciraju zajedničke debate, u cilju ujednačenog tumačenja Kodeksa i unaprjeđenja poštovanja profesionalnih standarda i ljudskih prava od strane medija.

.....

13 Lokalni javni emiteri: Radio Andrijevića, Radio Bar, Radio Berane, Radio Bijelo Polje, Radio Budva, Radio Cetinje, Radio Danilovgrad, Radio Herceg Novi, Radio Kotor, Radio Nikšić, Radio Pljevlja, Radio Rožaje, Radio Ulcinj, TV Budva, TV Nikšić, TV Pljevlja.

Komercijalni emiteri: Radio 083, Radio Adriatic, Radio Boom, Radio City, Radio Cool, Radio Corona, Radio D. Radio D plus, Radio Delfin, Radio DRS, Radio Elita, Radio F, Radio Glas Plava, Radio Gusinje, Radio Homer, 777 TV Lutrija Crne Gore, Novi TV, Srpska TV, TV APR, TV Boka, TV Corona, TV Glas Plava, TV Mojkovac, TV Panorama, TV Sun. (Izvor: Agencija za elektronske medije: http://www.ardcg.org/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1)

14 Član 21 Statuta MSS, stav treći: „Prije sačinjavanja mjesečnog izvještaja Monitoring tim je dužan da zatraži mišljenje medija koji je, predstavkom gledalaca/čitalaca/slušalaca ili na osnovu praćenja Monitoring tima označen da je kršio Kodeks novinara Crne Gore“.

2. AKTIVNOST I REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH TIJELA

2.1. Aktivnost Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS)

2.1.1. Opšte informacije

Izvještaji

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je u periodu koji obuhvata ovaj izvještaj objavio dva izvještaja, koji predstavljaju analize neetične medijske prakse koje je sproveo njegov Monitoring tim, kao i odluke po žalbama upućenim MSS. Prvi izvještaj je obuhvatio period od 1. oktobra do 1. decembra 2013, a drugi vrijeme od 1. decembra 2013. do 15. februara 2014. godine. Ovaj posljednji izvještaj je deseti po redu izvještaj MSS.

Iako je članom 7 Statuta MSS¹⁵ predviđeno da se, osim periodičnih, objavljuju i polugodišnji i godišnji izvještaji o poštovanju Kodeksa, MSS nije do sada objavio ni jedan takav izvještaj.

Javnost rada

Kao što je to činio i ranije, MSS je dva posljednja periodična izvještaja predstavio na konferencijama za novinare, a nastavio je i sa praksom da ih ne objavljuje odmah po predavljanju na svojoj internet stranici (<http://medijskisavjet.me>).¹⁶ U slučaju dva posljednja izvještaja MSS, prošlo je i do 15 dana između predavljanja izvještaja i objavljivanja na internet stranici.

.....

15 „Savjet se osniva kao nevladina organizacija koja ima za cilj da: unapređuje i razvija medijsku samoregulaciju u Crnoj Gori, implementira Kodeks novinara Crne Gore u cilju zaštite građana od neetičkog izvještavanja u medijima, podiže nivo svijesti o značaju istinitog i pravovremenog izvještavanja. Radi realizacije postavljenih ciljeva Savjet će obavljati slijedeće djelatnosti: praćenje sprovođenja Kodeksa novinara Crne Gore u medijima, objavljivanje mjesečnih, polugodišnjih i godišnjih izvještaja o poštovanju Kodeksa novinara Crne Gore, odlučivanje o predstavkama i žalbama građana na rad medijskih kuća i povrede Kodeksa novinara Crne Gore, obavještavanje medijskih kuća o konkretnim predstavkama i žalbama.”

16 MSS nije ni svoja posljednja dva izvještaja prosljedio HRA, a imajući u vidu ranije iskazanu nespremnost za saradnju, HRA se nije više obraćala zahtjevima MSS-u nego je čekala da izvještaji budu objavljeni.

Obavješćavanje građana

U navedenom periodu, MSS nije sprovodio javnu kampanju obavješćavanja građana o svom djelovanju i podsticanja da se žale na neetično ponašanje medija. Jedino je na prvoj strani Portala Analitika, koji je član MSS, postavljen baner na kome su objavljeni kontakti MSS i poruka – poziv zainteresovanima da se obrate ovom samoregulatornom tijelu. Slični baneri nijesu primijećeni na internet stranicama, a ni u štampanim izdanjima ili radio i televizijskim programima drugih medija članova MSS.

Ostale aktivnosti

MSS je bio suorganizator regionalne medijske konferencije u Crnoj Gori pod nazivom „Riječ, slika, neprijatelj“, koja je izazvala dosta kontroverzi u crnogorskoj stručnoj i laičkoj javnosti i doprinijela dodatnoj polarizaciji unutar crnogorske novinarske i medijske zajednice. Na konferenciju nijesu pozvani predstavnici crnogorskih medija koji kritički vrjednuju vlast i događaje u društvu kao ni nevladine organizacije iz Crne Gore koje su realizovale projekte koji se tiču slobode izražavanja, uključujući i HRA. Konferencija koja je finansijski podržana i od dva resorna ministarstva (Ministarstvo kulture i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava), iskorišćena je za naglašeno jednostrano prikazivanje crnogorske medijske scene i aktera na njoj.

2.1.2. Rezultati rada Monitoring tima MSS

2.1.2.1. Postupanje po žalbama na sadržaje objavljene u medijima

Monitoring tim (MT) MSS-a je u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. primio ukupno 19 žalbi, od kojih je 13 prihvatio u potpunosti ili djelimično, a šest odbacio.

Najveći broj žalbi (12) odnosio se na medije koji nijesu članovi MSS, a upola manje (7) na medije članice ovog samoregulatornog tijela. Od medija koji nijesu članice MSS, najviše žalbi se odnosilo na dnevnik „Vijesti“ (7), onda na dnevnik „Dan“ (4), a jedna žalba se odnosila na TV „San“ iz Bijelog Polja. Kada je riječ o članovima MSS-a, tri žalbe su se odnosile na dnevnik „Pobjeda“, dvije na TV „Pink M“ i jedna na „Skala radio“ iz Kotora.

MT MSS je odbio po dvije žalbe koje su se odnosile na dnevnik „Pobjeda“ i TV „Pink M“ i po jednu u odnosu na dnevnik „Vijesti“ i „Skala radio“. Iako je odbio žalbu u odnosu na „Skala radio“, MT MSS je u tom slučaju kontaktovao da je radio prekršio načelo br. 1 Kodeksa jer je dopustio objavljivanje neetičnih komentara posjetilaca svoje internet stranice na račun podnosioca žalbe. Žalba je odbijena jer se podnosilac žalbe nije žalio zbog toga, već se, kako je navedeno u izvještaju MT MSS, žalio samo „zbog neobjavljivanja njegovog komentara, a kasnije i demantija na portalu radio Skale“¹⁷.

17 Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. decembar 2013 – 15. februar 2014, str. 8 (podnosilac žalbe je novinar Siniša Luković, a MT MSS je konstatovao da se njegov neobjavljeni komentar „ne odnosi

MSS je, odlučujući po 13 žalbi koje je usvojio, konstatovao da su mediji 17 puta prekršili neko od načela Kodeksa.¹⁸

Jedna od žalbi koje je MSS primio u periodu od 1. oktobra do 15. marta, nije se ticala medija, već postupanja MT MSS. Udruženje priređivača igara na sreću (UPIS) se, naime, žalilo na odluku Monitoring tima. MSS je prihvatio da je njegov Monitoring tim pogriješio u procjeni o tome koje načelo Kodeksa je u konkretnom slučaju bilo prekršeno.¹⁹

MSS još nije usvojio pravilnik²⁰, kojim bi bila regulisana procedura postupanja po žalbama, a čije je usvajanje najavljeno početkom prošle godine.

2.1.2.2. Nalazi Monitoring tima MSS

U periodu koji obuhvataju deveti i deseti izvještaj MSS (1. oktobar 2013 – 15. februar 2014), MT MSS je, nezavisno od žalbi, evidentirao 66 primjera kršenja Kodeksa. Najčešće je, prema njihovoj evidenciji, kršeno načelo br. 1, koje se tiče poštovanja istine – 29 puta, a onda načelo br. 10, koje se odnosi na poštovanje pretpostavke nevinosti – 12 puta. Prema nalazima MT MSS, sedam puta je kršeno načelo br. 3, koje se tiče neprikosnovenosti činjenica i njihovom stavljanju u pravilan kontekst, tri puta načelo br. 4, koje se odnosi na obavezu objavljivanja ispravke, pet puta načelo br. 5, koje se tiče govora mržnje, sedam puta načelo br. 8, koje se odnosi na zaštitu privatnosti i tri puta načelo br. 9, koje se odnosi na zaštitu djece, drugačijih i hendikepiranih.

MT MSS je našao da je dnevnik „Dan“ u 34 navrata prekršio Kodeks, dnevnik „Vijesti“ 15 puta, „Dnevne novine“ 10 puta, dnevnik „Pobjeda“ šest puta, a samo jednom „Blic“, izdanje za Crnu Goru.²¹

MT MSS se u izvještaju koji obuhvata period od 1. oktobra do 1. decembra 2013. bavio online medijima (portalima), dok je u izvještaju za vrijeme od 1. decembra 2013. do

na inicijalni tekst, već na komentare koji su objavljeni povodom njega“ i zbog toga je odbio njegovu žalbu).

18 Detaljnije o tome koja su načela prekršena, vidjeti u poglavlju 3.1.3. (HRA analiza postupanja MT MSS).

19 Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. oktobar 2013 – 1. decembar 2013, str. 5.

20 „MSS treba da što prije usvoji pravilnik kojim će biti precizno razrađena procedura podnošenja predstavki i žalbi, kao i postupanja po njima. Tim pravilnikom bi trebalo urediti i pitanje sankcija prema onim medijima – članovima koji ne sarađuju u ovom postupku sa MSS-om. Ponavljamo preporuku iz prethodnog izvještaja da MSS poštuje svoj Statut i traži izjašnjenje od svakog medija u odnosu na koga primi pritužbu ili žalbu, odnosno u odnosu na koga procjenjuje da li je prekršio Kodeks“. (Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori, drugi izvještaj, preporuka HRA, str. 10.

21 Mediji koje je MT MSS evidentirao kao najčešće kršitelje Kodeksa („Dan“ i „Vijesti“) nijesu članovi MSS niti priznaju njegovu nadležnost.

15. februara 2014. samo napomenuo da nije nadzirao te medije²². Ipak, zaključeno je da to što se MSS online medijima nije bavio „ne znači da su oni radili profesionalno”.²³ „Na nekima od njih i dalje dominiraju uvredljivi komentari, što je i najveći problem sa ovim medijima”, konstatuje se u izvještaju MSS, bez preciziranja o kojim medijima je riječ.²⁴

U izvještaju kojim je obuhvaćeno vrijeme između 1. oktobra i 1. decembra 2013. godine, MT MSS je registrovao kao sporne komentare ispod ukupno 13 tekstova na portalu „Vijesti”.

MT MSS se ni u jednom od osam prethodnih izvještaja nije bavio emitivnim medijima, (radio i TV), koji inače čine većinu članova ovog samoregulatornog tijela, a s takvom praksom je nastavio i u desetom izvještaju za period od 1. decembra do 15. februara. U devetom izvještaju, koji obuhvata period od 1. oktobra do 1. decembra 2013, MT MSS je ocijenio da je TV „Pink M” više puta prekršila Kodeks u informativnom programu, ali je naveden samo jedan primjer.

2.1.3. HRA analiza postupanja MT MSS

2.1.3.1. HRA analiza postupanja MT MSS po žalbama

MT MSS u izvještajima uglavnom ne predstavlja stavove obje strane i ne obrazlaže dovoljno na čemu temelji svoje zaključke, pa je teško, bez uvida u cijelu dokumentaciju pojedinačnih slučajeva, procijeniti da li su njihove procjene utemeljene. Sudeći na osnovu onoga što je navedeno u izvještaju, pojedine ocjene djeluju utemeljeno i nesporno, ali ne sve.

Jedna od utemeljenih ocjena MT MSS je ona povodom žalbe Etičkog komiteta Specijalne bolnice za psihijatriju iz Dobrote, koja se odnosila na tekst objavljen u dnevniku „Vijesti” 22. oktobra pod naslovom „Ludi Milan u Srbiji nastavlja liječenje”. Etički komitet je smatrao, a MT MSS mu dao za pravo, da je korišćenjem izraza „Ludi Milan” i „monstrum” prekršen Kodeks. Prema procjeni MT MSS, u ovom slučaju „Vijesti” su prekršile načela br. 1 i br. 8, odnosno smjernice za tumačenje tih načela²⁵.

.....

22 Prema Statutu MSS (čl. 21), izvještajima njegovog Monitoring tima treba da je obuhvaćen „rad elektronskih medija, dnevnih i sedmičnih printanih medija i relevantnih web portal”.

23 Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. decembar 2013 – 15. februar 2014, str. 2.

24 Izvještaj, kao gore, str. 2.

25 „Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje. Stoga, novinari ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem”. „Fizičke ili mentalne bolesti, kao i povrede, pripadaju sferi privatnosti pogodjenih osoba. Iz obzira prema takvim osobama i članovima njihovih porodica, u takvim slučajevima mediji ne treba da objavljuju imena i fotografije, i treba da izbjegavaju omalovažavajuće izraze da

Postupajući po žalbama koje su se odnosile na medije koji nisu članice ovog samoregulatornog tijela MT MSS nije pokazao neophodnu objektivnost. Uprkos obavezi iz svog Statuta²⁶ da u svakom slučaju traži izjašnjenje medija na koga se odnosi žalba, on to nije uvijek činio.

MT MSS je u izvještajima naveo informacije koje pokazuju da je tražio izjašnjenje, ali samo u slučajevima u kojima su se žalbe odnosile na medije koji su članovi MSS (traženo je izjašnjavanje od "Skala radija", dnevnika „Pobjeda” i TV „Pink M”, ali ne i od dnevnika „Dan” i „Vijesti”). Osim toga, MT MSS je u izvještaju naveo da je, povodom žalbi zbog neobjavljivanja reagovanja, dobio uvjerenja od svojih članica, „Pobjede” i TV „Pink M”, da su objavili reagovanje, ali nije naveo i da li je provjeravao tačnost tih navoda.²⁷

MSS je, takođe, zasnovao stav o kršenju Kodeksa u televizijskom prilogu bez uvida u taj prilog, već isključivo na osnovu izjašnjenja medija, koji je član MSS. U konkretnom slučaju, radilo se o pritužbi direktorice HRA da TV „Pink Montenegro” nije objavila njeno reagovanje na prilog objavljen 16. 1. 2014. u programu INFOMONTE, u kome je navedeno sljedeće: „Opozicioni mediji u Crnoj Gori koji sebe nazivaju nezavisnim i pojedine nevladine organizacije i te kako su povezani i međusobno se pomažu koristeći se novcem građana koje godinama ubjeđuju da je istina samo ono što oni serviraju, piše današnja 'Pobjeda'. Tako je direktorica Akcije za ljudska prava Tea Gorjanc Prelević jedan od suvlasnika 'Monitora', dok je direktorica CGO Daliborka Uljarević godinama pomagala tabloid Vijesti i stipendirala urednika Nedeljka Rudovića”. Osim spominjanja imena u tekstu priloga, u prilogu je prikazana i fotografija Tee Gorjanc Prelević. Uprkos tome, MT MSS je odbio žalbu HRA i odluku obrazložio odgovorom koji je primio od TV „Pink M”, da se u pomenoj vijesti „nigdje ne pominje da je nevladina organizacija Tee – Gorjanc Prelević, odnosno Akcija za ljudska prava trošila novac građana”.

Jedna od žalbi povodom koje MT MSS nije tražio izjašnjenje medija, protivno svom Statutu, bila je žalba pravnog zastupnika Vladimira Popovića iz Beograda, jednog od osnivača i izvršnog direktora NVO Institut za javnu politiku, na dnevnik „Vijesti”. Žalba je podnesena zbog neobjavljivanja odgovora na tekst sa nadnaslovom „Nastavak primitivizma: Popovićev advokat traži od SEEMA da povuče osudu njegovog napada na novinare” i naslovom „Beba opet plače i vara”. Tekst se bavio žalbom koju je Popovićev pravni zastupnik poslao medijskoj organizaciji SEEMO povodom

bi opisali bolest i patnju. Tako se treba vladati čak i kada su pomenuti izrazi u svakodnevnoj upotrebi”.

26 U čl. 21, stav tri Statuta MSS piše: „Prije sačinjavanja mjesečnog izvještaja Monitoring tim je dužan da zatraži mišljenje medija koji je, predstavkom gledalaca/čitalaca/slušalaca ili na osnovu praćenja Monitoring tima označen da je kršio Kodeks novinara Crne Gore.”

27 U odgovoru MSS-a na tužbu Akcije za ljudska prava (HRA) navedeno je sljedeće: „Dobili smo informacije da je reagovanje Akcije za ljudska prava objavljeno na televiziji "Pink M" 30. 12. 2013. u informativnim emisijama 'Minut – dva' koje su se emitovale od 12h do 18h toga dana. Monitoring HRA je utvrdio da je reagovanje objavljeno dan kasnije, 31. 12. 2013.

njenog reagovanja na incident u kome su učestovali Popović i dvojica novinara dnevnika „Vijesti“, a koji je u „Vijestima“ predstavljen kao napad na novinare. U neobjavljenom odgovoru od 12. septembra 2013, kako navodi MT MSS u izvještaju, Popovićev advokat je dao svoje viđenje snimka nadzorne kamere koja je zabilježila incident i njegove autentičnosti, kao i ukupne situacije koja je nastala oko navodnog incidenta.

MT MSS je ocijenio da su „Vijesti“ imale obavezu da objave reakciju na tekst, navodeći da je to bila njihova ustavna, zakonska i etička obaveza. Dodatni argument MT MSS u prilog ocjeni da je reagovanje trebalo objaviti je to što su, kako je navedeno, „Vijesti“ samo jednom objavile stav druge strane o spornom događaju i to kao reagovanje Popovićevog pravnog zastupnika, a da su o istome objavile više tekstova.

Imajući u vidu da MT MSS nije pribavio mišljenje medija na koji se žalba odnosi i cijenio njihovu argumentaciju, teško je procijeniti da li je ocjena MT MSS na mjestu i da li su „Vijesti“, u konkretnom slučaju, prekršile načelo br. 4 Kodeksa.

MT MSS je postupao po žalbi koja je istovremeno bila upućena i Ombudsmanu „Vijesti“ i ovaj primjer pokazuje potrebu za saradnjom samooregulatornih tijela, da prsljeđuju jedni drugima žalbe koje se odnose na njihove članove. Pravni zastupnik biznismena Zorana Bećirovića se žalio i MT MSS i Ombudsmanu „Vijesti“ zbog toga što ovaj dnevnik nije blagovremeno objavio ispravku, iako je priznato da je učinjena greška u tekstu. I dok MT MSS u svom izvještaju navodi da su „Vijesti“ ispravku objavile tek poslije 25 dana, i to tek kada je advokat zaprijetio tužbom, ombudsmanka dnevnika „Vijesti“, od koga MT MSS nije tražio da se izjasni po žalbi, preuzima odgovornost na sebe zbog toga kašnjenja, koje objašnjava potrebom da provjeri argumentaciju novinara. (Vidjeti detaljnije u poglavlju: 3.3. Aktivnost Ombudsmana dnevnog lista „Vijesti“).

Prema našem mišljenju sporna je ocjena MT MSS, iznesena povodom žalbe direktora Željezničkog prevoza, da je dnevnik „Vijesti“ prekršio načelo br. 5 Kodeksa²⁸ time što u opremi teksta ima govora mržnje. MT MSS je povredu Kodeksa, odnosno govor mržnje registrovao u rečenici: „Sendviči samo za crnogorske putnike“, objavljenoj u sklopu teksta pod naslovom: „Pomaže li tužba protiv javašluka“ (19. septembar 2013). MT MSS je ocijenio „da je novinar potpuno proizvoljno izveo konstataciju koja može da ima za posledicu širenje nacionalne mržnje²⁹ i time napravio ogrješenje o načelo br. 5 Kodeksa.“ Iako bi zaključak o proizvoljnosti konstatacije bio na mjestu, veoma je nategnuto tumačenje da to može imati za posledicu širenje nacionalne mržnje. Kao

28 „Rasu, vjeru, nacionalnost, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju i porodični status čovjeka, novinar će pomenuti samo ako je to neophodno za informaciju“.

29 „Mediji ne smiju da objavljuju materijal koji je namijenjen širenju neprijateljstva ili mržnje prema osobama zbog njihove rase, etničkog porijekla, nacionalnosti, pola, fizičkih nedostataka, vjere ili političke pripadnosti. Isto važi i ako postoji velika vjerovatnoća da će objavljivanje nekog materijala izazvati prethodno navedeno neprijateljstvo i mržnju“ (Smjernica za načelo 5, Kodeksa).

i u nekim primjerima koje smo navodili u našem prvom i drugom izvještaju, MT MSS pretjeruje kada ocjenjuje da je nešto govor mržnje i neadekvatno tumači sadržaj ovog pojma, koji je svojevremeno definisan u preporuci Savjeta Evrope iz 1997. godine.³⁰

Na osnovu izvještaja se vidi da MT MSS nije nijednom iskoristio mogućnost, predviđenju Statutom³¹, da posreduje u sporovima između medija, s jedne, i fizičkih ili pravnih lica s druge strane.

2.1.3.2. HRA analiza postupanja MT MSS po osnovu sopstvenog monitoringa

MT MSS je u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. evidentirao 83 primjera kršenja nekog od 12 osnovnih načela Kodeksa. U periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. saradnici HRA su u monitorovanim štampanim medijima, na portalima i u glavnim informativnim emisijama pet vodećih televizijskih stanica evidentirali 511 primjera.

MT MSS je našao da su mediji čiji je sadržaj analiziran najčešće kršili načelo br. 1 Kodeksa (odnosi se na tačnost) i u svojim izvještajima je predstavio 32 primjera za to (tri na osnovu žalbi). Prema nalazima MT MSS, drugo po učestalosti kršenja je načelo br. 10 (odnosi se na pretpostavku nevinosti) i MT MSS je evidentirao 14 primjera za to (dva na osnovu žalbi).

Monitoring koji su sproveli saradnici HRA pokazuje obrnuti redoslijed, odnosno da se najčešće krši pretpostavka nevinosti, odnosno načelo br. 10, a da je drugo po učestalosti kršenja načelo br. 12 (navođenje izvora informacije), dok je na trećem mjestu načelo br. 1 koje se odnosi na tačnost.

Saradnici HRA su od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. u nadziranim medijima našli 311 primjera kršenja načela br. 10. U slučaju kršenja načela br. 1 Kodeksa, saradnici HRA su evidentirali 62 primjera. (Ostala poređenja vidjeti u tabeli na narednoj strani).

.....

30 Preporuka o govoru mržnje Komitet ministara Savjeta Evrope iz 1997.: „Govor mržnje podrazumjeva sve vrste izražavanja koje šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući netoleranciju izraženu kroz agresivni nacionalizam i etnocentrizam, diskriminaciju i neprijateljstvo spram manjina, migranata i ljudi sa useljeničkim porijeklom.“

31 „Monitoring tim posreduje u sporovima između medijskih organizacija ili novinara sa fizičkim i pravnim licima u slučajevima kada su se medijske organizacije ili novinari ogriješili o temeljne principe novinarske etike, kako ti sporovi ne bi završavali na sudu“ (Statut Medijskog savjeta za samoregulaciju, čl. 21, stav 6).

Uporedni pregled rezultata monitoringa MSS i HRA

Kršenja Kodeksa novinara Crne Gore	Monitoring MSS + žalbe	Monitoring HRA (štampa / TV / portali)
Načelo br. 1	33	62
Načelo br. 2	2	
Načelo br. 3	11	38
Načelo br. 4	6	1
Načelo br. 5	6	6
Načelo br. 6		
Načelo br. 7		
Načelo br. 8	8	23
Načelo br. 9	4	4
Načelo br. 10	15	311
Načelo br. 11		8
Načelo br. 12		56
Ukupno	85	509

MT MSS nije našao nijedan primjer kršenja pet od 12 osnovnih načela Kodeksa – za kršenje načela br. 2 (dužnost novinara da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao na slobodan komentar i kritiku), br. 6 (etično prikupljanje informacija), br. 7 (zaštita povjerljivih izvora informacija), br. 11 (obaveza neprihvatanja privilegija koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju novinarsku autonomnost i nepristrasnost) i načela br. 12 (zabrana plagiranja).

Saradnici HRA nijesu našli nijedan primjer za kršenje dva načela – načela br. 6 i br. 7.

Prema nalazima MT MSS, dnevnik „Dan“ je od 1. oktobra 2013, do 15. februara 2014. Kodeks prekršio 36 puta – najčešće načelo br. 1, koje se tiče tačnosti. U istom periodu, prema nalazima saradnika HRA, dnevnik „Dan“ je prekršio Kodeks 144 puta, od čega načelo br. 10, koje se odnosi na pretpostavku nevinosti, čak 116 puta.

Nakon dnevnika „Dan“, prema nalazima MT MSS, po učestalosti kršenja Kodeksa dolazi dnevnik „Vijesti“, kod koga su nađena 24 primjera kršenja, od čega se skoro polovina odnosi na načelo br. 1. Podsjećamo na to da ovi dnevnikari nijesu članovi MSS, i da su se, nakon neuspjelog pokušaja stvaranja samoregulatornog tijela sa nedjeljnikom „Monitor“³², odlučili za uspostavljanje sopstvenih Ombudsmana.

I rezultati monitoringa HRA pokazuju da dnevnik „Dan“ najčešće krši Kodeks, ali na drugom mjestu naše liste su „Dnevne novine“, a na trećem dnevnikari „Pobjeda“ i „Vijesti“ sa istim brojem kršenja (detaljnije vidjeti u tabeli u nastavku).

KRŠENJE OSNOVNIH NAČELA KODEKSA		
1. oktobar 2013 –15. februar 2014.		
Medij	Monitoring MSS	Monitoring HRA
Dan	36	144
Dnevne novine	10	83
Vijesti	24	73
Pobjeda	7	73
Blic (izdanje CG)	1	45
Portal CdM		14
Portal Vijesti	4	3
Portal In4S		3
Portal Analitika		1
TV Pink M	1	43
TV Vijesti		10
TVCG		10
Atlas TV		7
TV San	1	
Skala radio	1	
Ukupno	85	509

32 Dnevnikari „Vijesti“ i „Dan“, te nedjeljnik „Monitor“ osnovali su Savjet za štampu krajem maja 2012, ali ovo samoregulatorno tijelo nikada nije profunkcionisalo i ostalo je samo na papiru.

Za razliku od MT MSS, koji je kod dnevnika „Pobjeda” (koji je član MSS) evidentirao samo sedam primjera kršenja nekog od osnovnih načela Kodeksa, saradnici HRA su našli jednak broj primjera kršenja Kodeksa kod „Pobjede” i dnevnika „Vijesti” – 73. kod „Dnevnih novina”, takođe člana MSS, MT MSS je od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. evidentirao samo 10 primjera kršenja nekog od osnovnih načela, a saradnici HRA čak 83, što ovaj dnevnik stavlja odmah iza dnevnika „Dan” po učestalosti kršenja Kodeksa. Razlika između onoga što je uočio MT MSS i stanja koje je rezultat saradnika HRA očigledna je i u slučaju dnevnika „Blic”, izdanje za Crnu Goru, takođe člana MSS. Za isti period, MT MSS je otkrio samo jedan primjer kršenja osnovnih načela Kodeksa, a saradnici HRA 45.

Saradnici HRA su zabilježili 70 primjera kršenja Kodeksa u centralnim informativnim emisijama pet posmatranih televizija, koje su najgledanije u Crnoj Gori. Više od polovine svih evidentiranih kršenja (43), odnosi se na TV „Pink M”. Međutim, MT MSS je u istom periodu samo u dva navrata registrovao kršenje Kodeksa od strane ove televizije.

Evidentirajući neetičnost kod TV „Pink M”, MT MSS je kao prvi primjer naveo *reality* program „Farma”, ne navodeći, pritom, o kršenju koga osnovnog etičkog načela Kodeksa je riječ. U slučaju ove vrste programa nije, međutim, riječ o novinarskom sadržaju, pa se njegovom eventualnom neetičnošću može baviti samo za to ovlašćeni regulator, a ne samoregulatorno tijelo.

MT MSS je, baveći se TV „Pink M”, naveo da je primijećeno „u više navrata u informativnom programu ‘Minut, dva’” da se upotrebljavaju omalovažavajuće riječi „koje vrijeđaju dostojanstvo osoba koje su predmet izvještavanja”. Ne navodeći kada su se desili prvi, MT MSS je precizirao da se „posljednji takav primjer desio (se) u nedjelju, 15. decembra” i da se radilo o sljedećem: „Konkretno, u pomenutom informativnom programu, u prilogima u kojima se govori o istrazi koja se vodi protiv bivših menadžerki CKB banke, Milki Ljumović i Bose Tatar, korišćeni su izrazi ‘žuta’ i ‘crna’, za identifikaciju osoba o kojima se govori”.

Ovaj slučaj jeste primjer dobrog zapažanja neetičnosti, ali je MT MSS propustio da navede i dokumentuje i ostale primjere netičnog postupanja TV „Pink M” koji su se, prema konstataciji iz izvještaja, desili „u više navrata u informativnom programu ‘Minut, dva’”.

Za razliku od perioda između 1. oktobra i 1. decembra 2013, kada je MT MSS vršio monitoring online medija (portala), to nije radio za vrijeme od 1. decembra 2013. do 15. februara 2014, koje pokriva njegov deseti izvještaj, ali nije naveo razloge zašto to nije činio. MT MSS je u devetom izvještaju kao sporne registrovao komentare ispod ukupno 13 tekstova na portalu „Vijesti”. U slučaju četiri teksta koji se tiču Parade ponosa³³, MT MSS je s pravom konstatovao da su u komentarima koje je citirao u izvještaju

33 „Organizatori Parade: Ne plašimo se nereda, biće nekoliko stotina učesnika”; „Parada ponosa slogan povorke je ‘Crna Gora ponosno’, a brkovi simbol”; „Parada u Podgorici: Policija spremna, prijetnje ozbiljne”; „Radojičić: Parada pokazala gdje je Crna Gora, stidim se ispada mladih”.

kršene etičke norme navedene u smjernicama za načelo br. 5 Kodeksa. U slučaju komentara ispod dva teksta³⁴ koji se odnose na incident u parlamentu (Đukanović–Abazović) opisno su navedeni primjeri uvredljivog govora, ali nije konstatovano kršenje nekog od osnovnih načela Kodeksa, dok se ostali tekstovi samo nabrajaju i navode komentari koje je MT MSS procijenio kao sporne, ali nije i precizirao zbog čega su oni problematični u odnosu na načela i smjernice Kodeksa.

Baveći se problematičnim komentarima ispod tekstova na portalu „Vijesti“, MT MSS u izvještaju koji obuhvata period od 1. oktobra do 1. decembra 2013. na strani 18 izlazi iz uloge procjenitelja etičnosti sadržaja i upušta se u neprihvatljivo dijagnosticiranje stanja autora problematičnih komentara.³⁵

Saradnici HRA su u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. zabilježili 22 primjera kršenja osnovnih načela Kodeksa u tekstovima objavljenim na nadziranim portalima³⁶, od čega se 15 primjera tiče načela br. 10, odnosno kršenja pretpostavke nevinosti. Prema nalazima HRA, najčešće je načelo br. 10 kršio portal CdM – 12 puta. Ovaj portal je inače Kodeks prekršio ukupno u 14 navrata.

2.1.4. Zaključci i preporuke

■ *Iako je početkom 2013. godine MSS na svojoj zvaničnoj internet stranici najavio usvajanje pravilnika kojim bi bila regulisana procedura postupanja po žalbama, taj dokument još nije usvojen.*

■ **Neophodno je da MSS što prije usvoji najavljeni pravilnik i time dodatno precizira obaveze i odgovornost svoga Monitoring tima i onemogućući voluntarizam u njegovom postupanju.**

■ *MT MSS, koji odlučuje i po žalbama, i dalje ne primjenjuje iste kriterijume kada je riječ o proceduri odlučivanja. U većini slučajeva, i to kada je riječ o žalbama na medije koji nijesu njegovi članovi, nije traženo izjašnjavanje o navodima iz žalbi, čime su propustili da pokažu neophodnu objektivnost. Takođe, nije bilo pokušaja da se posreduje u sporovima između podnosioca žalbi i medija.*

■ **Neophodno je da MT MSS primjenjuje iste kriterijume pri odlučivanju o žalbama, koji su propisani Statutom MSS. Tome bi, svakako, doprinijelo i usvajanje pravilnika kojim bi bila jasno i precizno propisana procedura postupanja po žalbama.**

34 „Đukanović Abazoviću: Sjedi, bitango – Pozitivna traži hitnu sjednicu Kolegijuma“, 21. novembar 2013.

35 „Nažalost, postalo je gotovo pravilo da komentari služe za izražavanje poremećenih, bolesnih i zadržanih stavova čitalaca koji anonimno i bez censure administrator portal iskazuju svoje frustracije, mržnju i agresiju, ne štedeći pritom nikoga i ništa“.

36 Treba imati u vidu da je sadržaj portala „Vijesti“ u velikom broju slučajeva podudaran sa sadržajem istoimenog dnevnog lista i da se vodilo računa o tome da primjeri kršenja Kodeksa koji su primijećeni i u dnevniku in a portal budu statistički prikazani samo jednom.

■ U nekoliko slučajeva MT MSS je odluku o žalbi utemeljio na odgovoru medija na čiji rad se žalba odnosila.

■ **Iako je MSS dužan, prema svom Statutu, da traži izjašnjenje medija na koje se odnosi žalba, odluku treba da donese objektivno, na osnovu uvida u sporni novinarski materijal, a ne samo na osnovu tvrdnji medija na koga se žalba odnosi.**

■ Primjer odlučivanja po pritužbi Udruženja priređivača igara na sreću na odluku MT MSS po njihovoj žalbi pokazao je da u postojećim aktima MSS nije riješeno pitanje više instance u odlučivanju po žalbama. Pravno i logički neodrživo je rješenje da se podnosilac žalbe koji je nezadovoljan odlukom MT MSS žali istoj instanci.

■ **Izmjenama i dopunama Statuta MSS trebalo bi predvidjeti drugostepeni organ koji odlučuje po žalbama.**

■ Baveći se problematičnim komentarima ispod tekstova na portalu „Vijesti“, MT MSS na jednom mjestu u izvještaju izlazi iz uloge procjenitelja etičnosti sadržaja i upušta se u neprihvatljivo dijagnostifikovanje psihičkih stanja autora spornih komentara – „komentari služe za izražavanje poremećenih, bolesnih i zadržanih stavova čitalaca“.

■ **Koliko god bi ovakva ocjena mogla bila utemeljena, samoregulatorna tijela bi trebalo da se uzdrže od dijagnostifikovanja zdravstvenog stanja autora komentara, a da budu izdašnija u nuđenju i pronalaženju rješenja za unapređivanje uređivačke prakse u novim elektronskim medijima.**

■ Kada se upoređuju podaci do kojih je došao MT MSS i oni do kojih su došli saradnici HRA, vidljivo je da su glavni razlozi za velike razlike u tome što MT MSS ne obraća dovoljno pažnju na najučestalije primjere kršenja Kodeksa (kršenje načela br. 10 – poštovanje pretpostavke nevinosti) i što uopšte ne poklanja pažnju kršenjima načela br. 11 (obaveza neprihvatanja privilegija koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju novinarsku autonomnost i nepristrasnost) i br. 12 (zabrana plagiranja).

■ **MT MSS bi trebalo da jednaku pažnju poklanja kršenjima svakog od osnovnih načela Kodeksa i smjernica u kojima su ta načela razrađena i objašnjena ili da makar navede opravdane razloge za selektivni pristup.**

■ Do značajne razlike u uporednom monitoringu MT MSS i HRA dolazi i zbog toga što se Monitoring tim MSS, po pravilu, kršenjem Kodeksa u televizijskim programima bavi samo na osnovu žalbi, a vrlo rijetko sam sprovodi monitoring njihovih programa. Monitoring HRA glavnih informativnih emisija samo pet najgledanijih televizija u Crnoj Gori bilježi veliki broj kršenja Kodeksa, u čemu prednjači TV „PINK Montenegro“, članica MSS.

■ **MT MSS trebao bi, makar periodično, nadgledati rad elektronskih medija, prije svega televizija koje signalom pokrivaju cijelu Crnu Goru, a koje su članice ovog samoregulatornog tijela (TVCG, TV Pink M, TV Prva).**

■ *Za razliku od prethodnih izvještaja MT MSS, u kojima je zabilježeno čak 37 primjera navođenja da je Kodeks prekršen, ali bez preciziranja konkretnog načela Kodeksa koje je prekršeno 37, u devetom i desetom izvještaju, MT MSS je unaprijedio obrazloženja i ovaj propust je zabilježen samo u nekoliko slučajeva.*

■ **Da bi ocjena o kršenju Kodeksa bila utemeljena i uvjerljiva, kao i da bi se moglo spriječiti slično postupanje ubuduće, neophodno je uvijek u izvještajima precizno navesti koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i koja je smjernica prekršena, kao i način na koji je to učinjeno.**

2.2. Aktivnost Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ)

2.2.1. Opšte informacije

Izvještaji

U periodu koji obuhvata ovaj izvještaj, SSLŠ nije objavio izvještaj o eventualnim primjerima kršenja Kodeksa novinara Crne Gore u medijima koji su njegovi članovi, niti se na drugačiji način oglasio povodom eventualnih primjera neetične prakse u tim medijima.

Javnost rada

Ovo samoregulatorno tijelo nema svoju internet stranicu na kojoj bi informisalo svoje članove i javnost o svojim aktivnostima. Povodom uključivanja novih medija u SSLŠ, održana je konferencija za novinare, na kojoj je bilo riječi i o aktivnostima ovog samoregulatornog tijela.

Obavještavanje građana

SSLŠ nije vodilo posebnu kampanju obavještavanja građana o tome da se mogu žaliti na eventualna neetična postupanja medija koji su njegovi članovi

.....

Ostale aktivnosti

SSLŠ je sredinom decembra 2013. organizovao konferenciju „Samoregulacija medija, od teorije do prakse“, čiji je cilj bio, kako je saopšteno, „podizanje svijesti lokalnih medija u vezi sa samoregulacijom u eri medijske ekspanzije”³⁸.

2.2.2 Rezultati rada SSLŠ

Pošto ne postoji niti jedan izvještaj o aktivnostima vezanim za pitanja poštovanja profesionalne novinarske etike u lokalnim štampanim medijima koji su članovi SSLŠ, o rezultatima ne tome polju se ne može ništa saopštiti. Kao rezultat vrijedan pažnje se može, međutim, uzeti to što je SSLŠ uspio da motiviše nove lokalne štamparne medije da mu pristupe.

2.2.3. HRA analiza aktivnosti SSLŠ

Statutom SSLŠ je predviđeno izdavanje godišnjih izvještaja o poštovanju Kodeksa. SSLŠ je prvi takav izvještaj objavilo 3. marta 2013, a do 1. marta 2013, kada je zaključen ovaj izvještaj, nije objavljen njihov novi izvještaj. Podsjećamo da u tom prvom i za sada jedinom izvještaju nije naveden nijedan primjer kršenja Kodeksa.

Iako smo kao rezultat vrijedan pažnje istakli to što je SSLŠ proširio svoje članstvo, izražavamo rezervu prema činjenici da su članovi postala i dva časopisa („Medijski dijalozi” i „Medijska politika”), imajući u vidu da se u časopisima objavljuju naučni, a ne novinarski i publicistički tekstovi. Nije uobičajeno da ovi mediji budu izjednačeni ni kada je samoregulacija u pitanju.

Pošto najveći broj medija koji su članice SSLŠ izlazi periodično i u malim tiražima, teško je očekivati neku veću ažurnost i angažman ovog samoregulatornog tijela.

2.2.4. Zaključci i preporuke

■ *SSLŠ i dalje nema poseban akt kojim bi bio regulisan način rada njegovog Suda časti (Monitoring tima), tijela predviđenog Statutom, i procedura podnošenja žalbi i postupanja po njima. Postojanje takvog akta bi moglo da stimuliše potencijalne žaliocce.*

38 "Ramusović: Samoregulacija medija nužnost i obaveza prema građanima", portal Vijesti, 15.12.2013 (<http://www.vijesti.me/vijesti/ramusovic-samoregulacija-medija-nuznost-obaveza-prema-gradanima-clanak-166359>); "Završen skup o samoregulaciji medija; Učiniti sve da vlada profesionalnost, a ne zakon tržišta", Pobjeda, 15.12.2013 (<http://www.pobjeda.me/2013/12/15/završen-skup-o-samoregulaciji-medija-uciniti-sve-da-vlada-pofesionalnost-a-ne-zakon-trzista/#.U2kFz3Os5e4>).

■ **Neophodno je da odgovarajuće tijelo SSLŠ usvojiti akt kojim bi bio regulisan rad Suda časti (Monitoring tima) i procedura podnošenje žalbi i postupanja po njima.**

2.3. Aktivnost Ombudsmana TV „Vijesti”

2.3.1. Opšte informacije

Izvještaji

Ombudsmanka³⁹ TV „Vijesti” je u periodu od 30. septembra 2013. do kraja januara 2014. objavila samo jedan izvještaj.

Javnost rada

Informacija o izvještaju Ombudsmanke objavljena je u informativnim emisijama TV „Vijesti”. Izvještaj je blagovremeno dostavljen i HRA, koji ga koristi za potrebe ovog izvještaja.

Obavještavanje građana

TV „Vijesti” je, u periodu obuhvaćenom izvještajem svoje Ombudsmanke, nastavila povremeno da informiše javnosti (putem reklama) o postojanju ovog vida samoregulacije i mogućnostima koje njegovo postojanje pruža građanima/građankama.

Ostale aktivnosti

Ombudsmanka je u izvještaju istakla da je učestvovala na sastancima u vezi sa samoregulacijom medija u Crnoj Gori, ali nije precizirala kojim.

2.3.2. Rezultati rada Ombudsmana TV „Vijesti”

U kratkom izvještaju Ombudsmanka je konstatovala da od septembra 2013. do januara 2014. nije dobila ni jednu zvaničnu pritužbu na kršenje Kodeksa od strane ovog medija.

.....

39 U nastavku izvještaja koristimo riječ "ombudsmanka" pošto je na dužnosti osoba ženskog pola, Aida Ramusović. Ombudsmanka je u izvještaju navela da je preventivno reagovala više puta i izrazila zadovoljstvo zbog toga što je novinari često kontaktiraju, te da su najčešće dileme bile u vezi sa prikazivanjem „ugroženih društvenih grupacija”.

2.3.3. HRA analiza aktivnosti Ombudsmana TV „Vijesti“

Ombudsmanka TV „Vijesti“ nije u izvještaju govorila detaljnije o svojim samoinicijativnim aktivnostima, čime je, prema našem mišljenju, propuštena prilika da se dodatno afirmiše uloga Ombudsmana.

U periodu od 1. oktobra do 1. marta saradnici HRA su u monitoringu centralne informativne emisije TV „Vijesti“ zabilježili 11 primjera kršenja Kodeksa.

Najčešće, pet puta, prekršeno je načelo br. 8 o poštovanju privatnosti, odnosno smjernica⁴⁰ za tumačenje toga načela koja govori da žrtve nesreća ili zločina imaju pravo na posebnu zaštitu svojih imena, odnosno da bi objavljivanje njihovih imena trebalo biti izuzetak, a ne pravilo.

U svim evidentiranim kršenjima Kodeksa, TV „Vijesti“ je objavila imena građana koji nijesu javne ličnosti i koji su povrijeđeni ili poginuli u saobraćajnim nesrećama, iako u tim slučajevima nije bilo okolnosti koje bi opravdale takvo kršenje privatnosti.

Pitanje zaštite identiteta žrtava nesreća i zločina relevantno je i za naročito upečatljiv slučaj kršenja Kodeksa od strane novinara TV „Vijesti“ (16. decembar) kada su objavili ime i prezime žrtve prije objavljene obdukcije i službene potvrde indentita osobe čije su tijelo ronci izvukli iz Morače. U monitoringu koji sprovode saradnici HRA, taj je prekršaj evidentiran i kao kršenje načela br. 1, odnosno kao propust da se provjeri tačnost informacije.

Novinari TV „Vijesti“ su, u spomentom periodu, po dva puta prekršili načela br. 1 (odnosi se na potrebu da se objavljuju tačne, provjerene i cjelovite informacije) i načelo br. 10 (zabrana kršenja pretpostavke nevinosti), te jednom načelo br. 11 (obaveza razdvajanja informacija i reklama).

Primjećujemo i da nije ostvarena saradnja između Ombudsmanki TV „Vijesti“ i dnevnika „Vijesti“, koja bi bila neophodna. Naime, prema izvještaju Ombudsmanke dnevnika „Vijesti“, koji je obuhvatio dva posljednja mjeseca prošle godine, jedna od žalbi koja je stigla na tu adresu odnosila se na TV „Vijesti“. Ombudsmanka dnevnika „Vijesti“ je u svom izvještaju samo konstatovala da se ta žalba odnosila na TV „Vijesti“, ali nije navela o kakvoj žalbi je bilo riječi i da li je žalbu proslijedila Ombudsmanki TV „Vijesti“. S druge strane, Ombudsmanka TV „Vijesti“ takvu žalbu u svom izvještaju uopšte ne pominje.

.....

40 „Žrtve nesreća ili zločina imaju pravo na posebnu zaštitu svojih imena. Nije uvijek pravilo da se otkrije identitet žrtve radi toga da bi javnost bolje razumjela nesreću ili zločin. Izuzeci se mogu tolerisati ako je dotična osoba javna ličnost ili u slučaju posebnih okolnosti. „

2.3.4. Zaključci i preporuke

■ Iako je od uspostavljanja Ombudsmana prošlo skoro godina dana, TV Vijesti još nijesu usvojile interni etički kodeks, predviđen odlukom o osnivanju Ombudsmana.

■ **Imajući u vidu konstataciju ombudsmanke da je novinari često kontaktiraju radi otklanjanja etičkih dilema, to bi mogao da bude dodatni podsticaj za što skoriju izradu i usvajanje internog etičkog kodeksa i programskih smjernica.**

■ Monitoringom HRA utvrđeno je kršenje više načela, a posebno načela br. 8 u odnosu na objavljivanje imena žrtava nesreća u informativnom program TV Vijesti.

■ **Bilo bi korisno da Ombudsmanka, u preventivnom radu, o kojem govori u svom izvještaju, novinarima skrene pažnju na te i druge greške, kako se one ne bi ponavljale.**

2.4. Aktivnost Ombudsmana dnevnog lista „Vijesti“

2.4.1. Opšte informacije

Izvještaji

Ombudsmanka⁴¹ dnevnog lista „Vijesti“ je počela sa radom 3. novembra 2013. Do 1. marta 2014. je objavila tri izvještaja, pri čemu prvi izvještaj obuhvata posljednja dva mjeseca 2013, a druga dva izvještaja obuhvataju januar, odnosno februar 2014.

Javnost rada

Ombudsmanka je o svojim aktivnostima obavještavala zainteresovanu javnost posredstvom posebne stranice na portalu „Vijesti“ (www.vijesti.me/ombudsman), a njeni izvještaji su objavljivani i u štampanom izdanju dnevnika „Vijesti“. Svaki njen izvještaj je, nezavisno od toga, blagovremeno dostavljen i HRA, odnosno autorima ovog izvještaja.

Obavještavanje građana

Na portalu „Vijesti“ i u štampanom izdanju „Vijesti“ čitaoci su redovno pozivani da se obrate Ombudsmanki ako procijene da je prekršen Kodeks i time povrijeđeno neko od njihovih prava.

.....

⁴¹ U nastavku izvještaja koristimo riječ ombudsmanka pošto je na dužnosti osoba ženskog pola, Božena Jelušić, koja i sama koristi rodno ispravan termin u svojoj javnoj komunikaciji i svojim izvještajima.

Ostale aktivnosti

Ombudsmanka je na svojoj stranici na portalu „Vijesti“ 24. decembra 2013. objavila tekst pod naslovom „Administrator u areni“, u kome je otvorila raspravu o funkciji komentara posjetilaca portala i problemima uređivanja tog dijela sadržaja. U razgovoru na ovu temu je učestvovalo više od 50 posjetilaca.

2.4.2. Rezultati rada Ombudsmana dnevnika „Vijesti“

Ombudsmanka je od 3. novembra 2013. do 1. marta 2014. primila ukupno 36 žalbi, od čega osam tokom prva dva mjeseca, a po 14 u januaru, odnosno februaru 2014.

Ombudsmanka je u svojim izvještajima navela da je više puta „samoinicijativno reagovala“⁴² u nastojanju da se unaprijedi uređivačka praksa i politika dnevnika „Vijesti“.

Prema evidenciji HRA, Ombudsmanka je u 13 slučajeva prihvatila žalbe prigovarača, a učinila je suprotno u 11 slučajeva. Šest žalbi je riješeno medijacijom⁴³ između podnosioca žalbe, s jedne, i „Vijesti“ s druge strane.

U pet navrata tokom januara i februara 2014. Ombudsmanka je samoinicijativno reagovala povodom objavljenog sadržaja. Jedna od tih reakcija se ticala, kako je navedeno, „zaštite prava na privatnost“ u okviru teksta objavljenog na portalu Vijesti, **„Haos na groblju u Petrovcu: Majstor otima, čisti i preprodaje grobnice“** (<http://www.vijesti.me/vijesti/haos-groblju-petrovcu-majstor-otima-cisti-preprodaje-grobnice-clanak-172055>). Problem je bila fotografija koja se na Portalu mogla uvećati i na kojoj su se lako mogla pročitati imena pokojnika na grobnicama, što se moglo smatrati kršenjem njihovih prava i prava njihovih srodnika na privatnost“, navedeno je u izvještaju. Ombudsmanka je predložila uklanjanje fotografije, i to je „odmah i urađeno“.

Ombudsmanka je u izvještaju za novembar i decembar sugerisala uredništvu dnevnika „Vijesti“ da naslovne strane treba da budu uravnoteženije u smislu da se na njima „nađe balans“ između „priča o uspjehu i priča o konfliktima“.

.....

42 Prema Poslovniku o radu zaštitnika čitalaca „Vijesti“, Ombudsman nema obavezu monitoringa kao što je to predviđeno Statutom MSS za Monitoring tim već je, u čl. 13, rečeno da „Ombudsman, osim rješavanja žalbi, može i samoinicijativno reagovati pismenim upozorenjem vijesti.me, uredništvo je dužno da upozorenje objavi u roku iz člana 12. ovog Pravilnika. Ombudsman može, kada smatra za potrebno, objaviti autorski članak u Vijestima o negativnim i pozitivnim trendovima u poštovanju Kodeksa od strane novinara i urednika Vijesti.“

43 U Poslovniku o radu zaštitnika čitalaca „Vijesti“, u čl. 8 je navedeno: „Ako se uredništvo u odgovoru na žalbu izjasni o predlogu poravnanja postavljenom u žalbi tako da prihvati predlog poravnanja, onda se medijacija smatra uspjelom i stranke se pozivaju da poravnanje izvrše, a postupak po žalbi se obustavlja.“

U februarском izvještaju, Ombudmanka je konstatovala da je u izdanjima novina od toga mjeseca „zapazila značajan broj naslova i nadnaslova sa znakom pitanja, odnosno nekim oblikom potencijala, kako bi se ostavio prostor i za drugačije tumačenje, odnosno da se ne bi ugrozila presumpcija nevinosti“.

U vezi sa tim je konstatovala da je riječ „o izrazito pozitivnom pomaku u pravcu nalaženja balansa u izvještavanju o pitanjima od javnog interesa“, ali da „i dalje treba nastojati na stišavanju senzacionalističkog tona naslova/nadnaslova“.

U izvještaju za februar 2014, Ombudsmanka je na sebe preuzela krivicu za kašnjenje objavljivanja ispravke po žalbi pravnog zastupnika biznismena Zorana Bećirovića, oko koje se (kako smo naveli ranije u izvještaju) izjašnjavao i MT MSS. Ona je navela da se kašnjenje desilo zato što je „u procesu utvrđivanja kršenja Kodeksa cijenila i novinarkine neosporene navode“, a koji su govorili o tome da je ona nastojala da upravo kod Bećirovićevog pravnog zastupnika utvrdi istinu u vezi sa sadržajem priče na kojoj je radila, ali da nije naišla na saradnju. Ombudsmanka je, u vezi sa ovim slučajem, konstatovala da, „kao što je važna odgovornost medija, postoji i odgovornost prema medijima koji izvještavaju o pitanjima od javnog interesa i da načela transparentnosti i prava na informaciju treba svi da poštuju“.

2.4.3. HRA analiza postupanja Ombudsmana dnevnika „Vijesti“

Na osnovu argumentacije iznesene u izvještajima, Ombudsmankine procjene i odluke se uglavnom doimaju kao utemeljene, ali je problematično to što te procjene i odluke ne prati uvijek jasno naznačavanje konkretnih načela, odnosno smjernica Kodeksa koje su prekršene i načina na koji je to urađeno. Takođe, Ombudsmanka dosljedno ne koristi pojmove sadržane u Kodeksu, pa ponegdje u svojim izvještajima navodi kao „odredbe“ ili „članove“ ono što je u Kodeksu jasno definisano kao „osnovna načela“.

Značajno je u njenom radu to što je čak sedam sporova riješila kroz proces medijacije.

Jedan od primjera uspješne medijacije je onaj između uredništva dnevnika „Vijesti“ i Javnog preduzeća „Morsko dobro“, koje je reagovalo povodom teksta objavljenog 4. decembra 2013. pod naslovom „**To je morsko zlo**“. JP „Morsko dobro“ je bilo pogođeno time što su, kako su procjenjivali, u tekstu iznesene tvrdnje za koje se ne iznose nepobitni dokazi, a nije im ni ostavljen prostor da se od optužbi odbrane. Uredništvo je odbacilo optužbe, ali se saglasilo da naslov teksta i legenda ispod fotografije mogu biti etički problematični u smislu miješanja žanrova vijesti i komentara, i pokazalo spremnost da objavi objašnjenje/izvinjenje. JP „Morsko dobro“ se saglasilo sa ovim predlogom.

Ombudsmanka je u dva navrata dala za pravo žaliocima i uočila da su naslovne kompozicije tekstova (nadnaslov, naslov, podnaslov) i/ili legende ispod fotografija neetične u smislu da su kroz njih izraženi vrijednosni sudovi (komentar) a da objavljeni

tekstovi pripadaju žanrovski vijestima, čime je došlo do kršenja načela br. 3, koje ne dozvoljava miješanje vijesti i komentara.

Riječ je o tekstovima „**Pejović bi malo da se posvađa sa Lekićem preko novina**“, na koji se žalila portparolka političke partije Pozitivna Crna Gora, i tekstu sa naslovom „**Neki u partiju, a neki u Splendid**“, na koji se žalio Demir Hodžić. U slučaju drugog teksta, Ombudsmanka je našla da je legenda ispod Hodžićeve fotografije „**Od MANS-a do Zukorlića**“ tendenciozna.

Ombudsmanka je, prema našem mišljenju, pravilno postupila i kada je dala za pravo Bobanu Šćepanoviću, koji se žalio 29. decembra 2013. godine zbog teksta „**Dobio otkaz jer je bio na protestu**“, objavljenog 16. decembra 2013. „Nakon pažljive analize i izjašnjavanja obje strane“, Ombudsmanka je procijenila da su prekršena načela br. 1 i br. 2 Kodeksa „u smislu da su činjenice dijelom iskrivljene“, i da su „čitaoci su, u kontekstu slučaja Beranselo, svakako mogli steći utisak da je riječ o neutemeljenom progonu“.

Primjer neutemeljene procjene Ombudsmanke je onaj u kome se saglasila sa čitaocem koji joj je 23. januara 2014. ukazao na to da fotografiju uz tekst „**Ulcinjnski ribar na ušću rijeke Bojane ulovio rijedak primjerak krnje**“ „ne odražava moralan i human odnos prema životinjama“. Ombudsmanka se saglasila sa ovim stavom, ali svoje saglašavanje nije dovela u vezu sa nekim od osnovnih načela Kodeksa ili smjernicama koje objašnjavaju ta načela.

Ombudsmanka u izvještajima govori o žalbama i onda kada prigovori, sugestije i komentari koje je dobijala od čitalaca nijesu ispunjavali kriterijume koje bi trebalo da imaju žalbe⁴⁴, prema Pravilniku. U izvještajima za januar i februar u listu žalbi su uvrštene i samoinicijativne reakcije Ombudsmanke na kršenja Kodeksa, što djeluje zbunjujuće, jer je u čl. 3 Poslovnika o zaštiti prava čitalaca „Vijesti“ jasno definisano šta se pod žalbom podrazumijeva.

U izvještaju koji se odnosi na januar, Ombudsmanka je navela da se nije odredila

44 Žalbe moraju da ispune sljedeće kriterijume da bi se njima moglo postupati: -da budu u pisanom obliku ili poslate elektronskom poštom;

- da se odnose na konkretne sadržaje objavljene u Vijestima za koje se smatra da su u suprotnosti sa Kodeksom novinara Crne Gore;

- ako su žalbe podnijete u pisanom obliku da sadrže odštampani sadržaj koji je objavljen u Vijestima i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa, a ako se podnosi u elektronskom obliku, da se dostavi internet link ka sadržaju koji je objavljen i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa ili skenirani sadržaj ili na drugi način da je u prilogu elektronske pošte;

- da je žalba podnijeta blagovremeno, i to:

ako je sadržaj objavljen u štampanom izdanju – u roku od 30 dana od dana objavljivanja,

ako je sadržaj objavljen putem interneta ili na drugoj platformi putem koje je stalno dostupan javnosti, sve dok takav sadržaj ne bude uklonjen;

- da se odnose lično na podnosioca žalbe, ili da je žalba podnijeta uz pisanu saglasnost lica koje smatra da je oštećeno objavljenim sadržajem -da se navede adresa elektronske pošte ili adrese za prijem pošte-koja se odnosila na tekst sa nadnaslovom „Plus, Minus“ i naslovom „Do većine trgovinom“, zato što nije blagovremeno dobila stav uredništva povodom navoda iz žalbe. U februarском izvještaju, međutim, Ombudsmanka više ne pominje ovu žalbu, niti kako je u vezi sa njom.

prema žalbi

- ako se objavljeni sadržaj odnosi na maloljetnu osobu, da je žalbu podnio roditelj ili drugi staralac kao zakonski zastupnik maloljetnika, ili da su roditelji dali pisanu saglasnost trećem licu da podnese žalbu u ime maloljetnika

- da se naznači podnosilac žalbe imenom i prezimenom, ako je fizičko lice, ili punim nazivom i matičnim brojem ako je pravno lice”!

U žalbi na sadržaj za koji podnosilac žalbe smatra da krši Kodeks novinara Crne Gore može postaviti zahtjev u kome će navesti prijedlog poravnjanja radi bržeg otklanjanja povreda Kodeksa novinara Crne Gore i otklanjanja posljedica takve povrede. Prijedlog mora da sadrži preciziranu obavezu "Vijesti", način i rokove za izvršavanje te obaveze.” postupila. Prema članu 8, stavu 2 Poslovnika o radu Zaštitnika prava čitalaca „Vijesti”, neblagovremeno izjašnjavanje uredništva ne vezuje ruke Ombudsmanki i ona je dužna da odluči po žalbi.⁴⁵

Ombudsmanka je preuzela na sebe odgovornost za kašnjenje u objavljivanju jedne ispravke, ali nije navela i da je ovakvim postupanjem prekršila član 7 Poslovnika o radu Zaštitnika prava čitalaca „Vijesti”. Ona se, sudeći prema izvještaju, nije držala procedure koja predviđa da se u kompleksnim slučajevima mora obratiti podnosiocu žalbe i uredništvu za dodatna pojašnjenja, a nije se držala ni predviđenog roka od 13 dana.⁴⁶

Jedna od žalbi koja je pristigla tokom prvog izvještajnog perioda nije se, prema napomeni Ombudsmanke, odnosila na dnevnik ili portal „Vijesti”, već na TV Vijesti, pa zbog toga nije razmatrana. Ombudsmanka ne navodi da li je žalbu proslijedila svojoj kolegici, Ombudsmanki TV „Vijesti”, ali, sudeći prema njenom izvještaju (o kome je već bilo riječi), ta žalba nije stizala u njene ruke, niti je poznata njena sudbina.

2.4.4. Zaključci i preporuke

■ U Poslovniku o radu Ombudsmana „Vijesti” u čl. 3 je propisano da žalba, da bi bila razmatrana, treba, pored ostalog, da sadrži: ime i prezime podnosioca žalbe, ako je fizičko lice, ili puni naziv i matični broj ako je pravno lice. Ombudsmanka je do sada razmatrala i žalbe koje ne sadrže taj kriterijum.

■ Iako je ovakav ombudsmankin stav razumljiv u interesu žalilaca,

.....

⁴⁵ „Ako uredništvo ne da odgovor u roku, podnosilac žalbe se obavještava o tome dopisom, a Ombudsman donosi odluku po žalbi”.

⁴⁶ Poslovnik o radu zaštitnika Vijesti, čl. 7 glasi: „Ako je žalba formalno uredna, Ombudsman dostavlja žalbu glavnom uredniku Vijesti, ili njegovim zamjenicima, (u daljem tekstu uredništvo) koji su dužni da u roku od sedam dana od prijema dopisa odgovore na žalbu i da se izjasne o predlogu poravnjanja podnosioca žalbe, ako je takav predlog postavljen. Ako ni nakon primljenog odgovora uredništva, činjenice koje su bitne za odlučivanje po podnijetoj žalbi nisu dovoljno, potpuno ili tačno utvrđene, radi njihovog potpunog i tačnog utvrđenja, Ombudsman odgovor uredništva šalje podnosiocu žalbe, koji može da se u roku od tri dana naknadno izjasni i upotpuni ili pojasni činjenične navode žalbe i odgovora na žalbu. Izjašnjenje podnosioca žalbe na odgovor uredništva se dopisom dostavlja uredništvu sa pozivom na dodatno izjašnjenje i upotpunjavanje ili razjašnjenje činjenica bitnih za odlučivanje po žalbi u roku od tri dana.”

bilo bi uputnije pridržavati se Poslovnika i tako edukativno uticati i na podnositelje žalbi.

■ Ombudsmanka je u izvještajima kao žalbe tretirala i svoje samoinicijativne intervencije, kao i prigovore koji nijesu pisani u formi žalbi i u skladu sa Poslovníkom o radu Zaštitnika čitalaca Vijesti, što je zbunjujuće.

■ **U narednim izvještajima Ombudsmanka bi trebalo da se pridržava terminologije koja je propisana Poslovníkom i da pravi jasnu razliku između postupanja po žalbama i samoinicijativnih intervencija i angažmana po osnovu prigovora koji nemaju propisanu formu žalbi.**

■ Ombudsmanka ne navodi uvijek koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i način na koji je to urađeno, i ne koristi dosljedno terminologiju koja je korišćena u pisanju Kodeksa.

■ **Poželjno je da se uvijek prilikom identifikovanja ogrješenja o profesionalnu etiku navede koje načelo, odnosno smjernica Kodeksa je prekršena i na koji način je to učinjeno. Poželjno je, takođe, pridržavanje i terminologije koja je korišćena u Kodeksu.**

3. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA

Napomena: Upporedni monitoring i analiza koji slijede odnose se samo na rad MT MSS, a ne i Ombudsmana TV „Vijesti“ i dnevnika „Vijesti“, zbog toga što za razliku od pomenutih Ombudsmana, Monitoring tim MSS ima obavezu da vrši monitoring, tj. da po sopstvenoj inicijativi u kontinuitetu nadzire poštovanje Kodeksa od strane medija, a ne samo da odlučuje po žalbama fizičkih i pravnih lica zbog kršenja Kodeksa. Ombudsmani, s druge strane, imaju obavezu da odlučuju po žalbama, a ne i da pažljivo prate i bilježe kršenja Kodeksa u medijima koji su ih uspostavili. Imajući to u vidu, rezultati monitoringa HRA pored se samo sa rezultatima monitoringa MT MSS.

3.1. Načelo br. 1 Kodeksa

„Dužnost je novinara da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.“

3.1.1. Kršenja načela br. 1 u štampi i online medijima⁴⁷

Upporedni monitoring pokazuje učestalost jednostranog izvještavanja, pa je prema monitoringu MT MSS, načelo br. 1 najčešće kršeno, dok je prema monitoringu HRA na drugom mjestu. Primijećeno je da se ovo načelo, po pravilu, krši kada mediji koriste, kao izvor vijesti, optužujuća saopštenja jedne strane, dok drugoj ne nude mogućnost da se odmah izjasni o optužbama, što, ponekad, dobija karakteristike kampanje s ciljem javne kompromitacije ljudi.

MT MSS je u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. evidentirao ukupno 32 primjera kršenja načela br. 1 Kodeksa, od čega tri primjera po osnovu žalbi. U devet od 32 slučaja, pored načela br. 1, utvrđeno je kršenje najmanje i još jednog osnovnog načela Kodeksa.

.....

⁴⁷ Primjeri neetične prakse nađeni u dnevniku „Vijesti“, a ponovljeni i na istoimenom portalu nijesu duplo prikazivani. Isto važi i za dio primjera koji su istovremeno evidentirani u „Dnevnim novinama“ i na portalu „Cafe del Montenegro“, koji često preuzima sadržaje iz „Dnevnih novina“. Ovo ne važi samo za primjere kršenja načela br. 1, nego i za primjere kršenja ostalih načela.

Po 13 primjera kršenja ovog načela MT MSS je pronašao u dnevnicima „Vijesti” i „Dan”, medijima koji nijesu članovi MSS, a preostalih šest primjera u medijima koji su članovi ovog samoregulatornog tijela – četiri u dnevniku „Pobjeda” i po jedan u „Dnevnim novinama” i internet stranici „Skala radija”.

U istom periodu, saradnici HRA koji su vršili monitoring dijela medija (navedeno u uvodu ovog izvještaja) su otkrili 41 primjer kršenja načela br. 1 Kodeksa⁴⁸. U sedam slučajeva je uočeno da je u istom tekstu, u kome je prekršeno ovo načelo, prekršeno bar još neko načelo Kodeksa.

I prema nalazima HRA, dnevnik „Dan” je od praćenih medija najčešće kršio načelo br. 1 Kodeksa. U periodu koji pokrivaju posljednja dva izvještaja MT MSS, saradnici HRA su našli da je „Dan” prekršio načelo br. 1 Kodeksa u 14 navrata, tj. za jedan primjer više nego MT MSS.

Saradnici HRA su evidentirali 11 primjera kršenja načela br. 1 Kodeksa kod dnevnika „Vijesti”, što je dva manje od nalaza MT MSS.

U medijima koji su članovi MSS, saradnici HRA su otkrili više primjera kršenja načela br. 1 nego što ih je našao MT MSS. MT MSS je evidentirao kršenje načela br. 1 samo u dva medija koji su članovi MSS – „Pobjedi” i „Dnevnim novinama”, dok su saradnici HRA te primjere pronašli još i u „Blicu”, izdanje za Crnu Goru i na portalu „Café de Montenegro”. MT MSS je u „Pobjedi” otkrio četiri, a u „Dnevnim novinama” jedan primjer kršenja načela br. 1, a saradnici HRA su u „Pobjedi” našli devet, a u „Dnevnim novinama” tri primjera. Saradnici HRA su po tri primjera pronašli i u „Blicu”, izdanje za Crnu Goru, i na portalu „Café del Montenegro”.

Kao i MT MSS, i HRA je uočila kod većine posmatranih medija sklonost jednostranom izvještavanju, posebno uslučajevima kada se u saopštenjima iznose optužbe na nečiji račun, a ne daje se odmah prilika optuženoj strani da odgovori. Jedan od tekstova koji ilustruje ovu pojavu, a koji je uočio i MT MSS i saradnici HRA, je onaj pod naslovom **„Džigiju televiziju niko ne kontroliše”**, objavljen u dnevniku „Dan” 19. decembra 2013.

HRA je saglasna i sa procjenom MT MSS u slučaju teksta **„Keljmendijev drug nosilac liste DPS-a”**, objavljenog u dnevniku „Dan” 23. januara 2014. MT MSS je konstatovao da je u naslovu izrečena teška optužba na račun lokalnog funkcionera Demokratske partije socijalista, koji je u svojstvu direktora ulcinjske EPCG u julu 2010. navodno prikačio na elektro-mrežu bespravno izgrađeni hotel „Kaza grande”, kosovskog biznismena optuženog za šverc narkoticima.

HRA je saglasna sa MT MSS i oko neetičnog postupanja dnevnika „Pobjeda” u tekstu pod naslovom **„CGO stipendira urednike Vijesti i ne plaća porez”**, objavljenom 16.

.....

48 Do kraja februara saradnici HRA su evidentirali još šest primjera kršenja načela br. 1 Kodeksa.

januara 2014, u kome su, kako je primijetio MT MSS, iznesene sumnje u pogledu legalnosti rada podgoričke nevladine organizacije Centar za građansko obrazovanje, ali postoji razlika u pristupu. Sporni tekst počinje zaključkom: „Mreža tzv. nezavisnih medija i nevladinih organizacija pronalazi odlične šeme da se međusobno pomažu, koristeći se novcem građana koje godinama ubjeđuju da je istina samo ono što oni serviraju, odnosno da je njihova riječ i ocjena mjerodavna jer su toliko moralni i čisti da svakome drugome mogu očitati lekciju!“. MT MSS smatra da je u ovom slučaju „Pobjeda“ bila obavezna da zatraži i stav druge strane o spornim optužbama, dok je stav HRA da ovdje nije riječ o informativnom tekstu, dakle žanru koji bi zahtijevao da se o kontroverznom pitanju čuje i druga strana, već o komentaru koji je glavna urednica „Pobjede“ napisala na osnovu sumnji koje je ona tretirala kao utvrđene činjenice. Riječ je, dakle, o komentaru koji je prezentiran tako da stvori utisak kao da je zasnovan na činjenicama, čime je prekršeno načelo br. 3 Kodeksa, odnosno odgovarajuća smjernica⁴⁹.

MT MSS i HRA su potpuno različito procijenili tekstove objavljene u dnevnicima „Dan“ i „Vijesti“ 26. januara 2014. pod naslovom **„Dječaka vezali, majku mučili“, odnosno „Vezali ženu i sina i odnijeli nakit i 650 eura“**. MT MSS je svoju ocjenu o kršenju načela br. 1 temeljio na tome što se naknadno ispostavilo da je cijeli događaj o kome su izvještavala pomenuta dva dnevnika navodno izmislila žena da bi, opet navodno, prikrila od supruga svoju ljubavnu avanturu. MT MSS je, pritom, prećutao da su se i „Vijesti“ i „Dan“ pozvali na policijske izvore i da nijesu bili u prilici da provjere navode svojih izvora, kao i to da su istovjetnu priču, pozivajući se takođe na policijske izvore, objavili i drugi mediji („Pobjeda“, portali RTCG i „Café del Montenegro“).

HRA smatra i da MT MSS nije imao dobar pristup pri procjenjivanju etičnosti teksta pod naslovom **„Politički život obilježila afera Snimak“**, objavljen u dnevniku „Dan“ 16. novembra 2013. MT MSS je kršenje načela br. 1 Kodeksa vidio u tome što se u naslovnoj kompoziciji prepoznaje stav jednog od učesnika skupa sa koga se izvještava. HRA, međutim, smatra da je iz teksta jasno da je riječ o izvještaju sa skupa i da je novinar samo prenosio tamo iznesene stavove, bez obaveze da ih i provjerava.

HRA smatra neutemeljenom procjenu MT MSS da je dnevnik „Vijesti“ prekršio načelo br. 1 u tekstovima čiji je sadržaj preuzet iz italijanskih medija, a odnosi se na sudski proces zbog šverca cigareta, koji je vođen pred italijanskim sudovima protiv crnogorskih državljana, među kojima je bio i premijer Milo Đukanović. MT MSS je procijenio da su „Vijesti“ citirale dokumente na način koji je stvarao pogrešan utisak o sudskom procesu. HRA, međutim, misli da je u tekstovima **„Raj za šverc i kriminalce“** i **„Mafija je finansirala i izbornu kampanju“**, objavljenima 19. i 20. januara 2014, na profesionalno korektan način preneseno pisanje italijanske štampe, a da je normalno da će percipiranje toga sadržaja biti različito u zavisnosti od političkih i drugih stajališta.

49 „Mišljenja i ocjene u komentaru moraju biti zasnovani na činjenicama. Komentar ne smije da bude prezentiran tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici.“

U nastavku ćemo navesti nekoliko karakterističnih primjera kršenja načela br. 1 koje su evidentirali saradnici HRA, ali ne i MT MSS. Primjeri su nađeni i u medijima koji su članovi MSS i onima koji nijesu.

Na samom početku perioda koji pokriva ovaj izvještaj, saradnici HRA su evidentirali ne-tipično ogrešenje više medija (dnevni „Pobjeda“, „Dan“, „Vijesti“, „Blic“, portal „Analitika“) o načelo br. 1, u smislu izostavljanja važne informacije, čime su se ogriješili o obavezu da budu tačni⁵⁰ njihovi izvještaji, u konkretnom slučaju sa konferencije za novinare ministra poljoprivrede i ruralnog razvoja Petra Ivanovića o novčanoj pomoći Crnoj Gori iz Abu Dabija.

Ministar je, prema navodima medija, rekao sljedeće: „*Abu Dhabi Fund for Development* odobrio je Crnoj Gori 50 miliona dolara za poljoprivredu“, a niko od novinara prisutnih na press konferenciji nije postavio pitanje što to znači „odobrio“. Ako je ministar zaboravio da kaže o čemu je riječ, trebalo je da ga novinari izvještači pitaju, jer je skrivanje ili zanemarivanje ovako važne informacije predstavljalo kršenje načela br. 1 Kodeksa, odnosno jedne od smjernica⁵¹ za to načelo. Treba uvijek imati na umu da je obaveza novinara da, kako se kaže u načelu br. 1 Kodeksa, „istrajno traga za istinom“, a ne da kao istinu prihvata ono što mu zvaničnici kažu.

U „Dnevnim novinama“ je 12. novembra 2013. objavljen tekst pod naslovom **„Nezavisni mediji ključni za evropske integracije“**, koji predstavlja izvještaj o početku rada regionalne konferencije „Riječ, slika, neprijatelj“, a u kome je prećutano da na konferenciju nijesu pozvani mediji na koje će biti fokusirana kritika tokom narednih dana („Vijesti“, „Dan“, „Monitor“, TV Vijesti). Ovim prećutkivanjem je prekršena smjernica za načelo br. 1, u kojoj se kaže da „novinari moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije.“

Dnevnik „Pobjeda“ je 30. januara 2013. objavio tekst **„Razbijeno ogledalo HRA“**, koji predstavlja reakciju UO Konferencije „Riječ, slika, neprijatelj“ na otvoreno pismo izvršne direktorke HRA Tee Gorjanc Prelević organizatorima konferencije i izložbi koja je bila njen sastavni dio. „Pobjeda“ nije prethodno objavila tekst na koji se reaguje, iako joj je bio proslijeđen, a kao izgovor za objavljivanje reagovanja⁵² je navedeno to da taj tekst nijesu objavile „Vijesti“, u kojima je objavljen tekst Tee Gorjanc Prelević.

.....

50 „Prije objavljivanja izvještaja, novinar treba da bude siguran da su preduzete sve odgovarajuće mjere kako bi se provjerila njegova tačnost. Novinari moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije“ (Smjernica a) za načelo br. 1 Kodeksa.

51 „Prije objavljivanja izvještaja, novinar treba da bude siguran da su preduzete sve odgovarajuće mjere kako bi se provjerila njegova tačnost. Novinari moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije.“

52 Zanimljivo je da je reagovanje koje je potpisao prvi čovjek MSS i član njegovog Monitoring tima Ranko Vujović, u svojstvu predsjednika UO Konferencije „Slika, riječ, neprijatelj“ upućivano i medijima, članovima toga samoregulatornog tijela, iako oni prethodno nijesu objavili tekst Tee Gorjanc Prelević na koji se reaguje. Ovakva praksa se može karakterisati kao neka vrsta pritiska i svjesno guranje medija u kršenje Kodeksa. Objavljivanje reagovanja na tekst koji je objavljen u drugom mediju ne predstavlja kršenje Kodeksa, jedino pod uslovom da se istovremeno prezentiraju i stavovi druge strane, odnosno ono na što se reaguje.

Objavljivanjem reagovanja ne tekst koji prethodno nije ponuđen svojim čitaocima, „Pobjeda” je prekršila opšte etičke standarde profesionalnog novinarstva koji su izraženi u načelu br. 1 i smjernicama za to načelo Kodeksa. „Pobjeda” nije morala da objavi otvoreno pismo organizatorima izložbe „Riječ, slika, neprijatelj”, iako bi se, imajući u vidu da je ovo medij u većinskom državnom vlasništvu, moglo govoriti o njegovoj obaveznosti da objavljuje mišljenja koja se tiču rasprave o važnim i kontroverznim pitanjima unutar jednog društva, ali kada je već odlučila da se uključi, onda je morala paralelno upoznati svoje čitaoce i sa tekstom na koji je reagovano⁵³.

U dnevniku „Blic”, izdanje za Crnu Goru, objavljen je 3. decembra 2013. tekst pod naslovom **„Doktorat stavljen na uvid bez saglasnosti komisije”**, u kome su navedene optužbe dr Tanje Bećanović na račun dvoje drugih članova komisije za doktorat Vladimira Vojinovića. Novinar, međutim, nije dao priliku drugima da odgovore na optužbe. Ova priča nije od onih koje gube na aktuelnosti ako 'odstoje', pa je ovakvom jednostranošću prekršeno načelo br. 1 Kodeksa, u smislu ogrješenja o princip tačnosti i neophodnosti da se ne naglašava samo jedan aspekt priče.

Od nekoliko primjera ogrješenja dnevnika „Vijesti” o načelo br. 1 koje nije evidentirao MT MSS izdajamo kao ilustrativan primjer tekst pod naslovom **„Ukinuli treneru premije da ne plaća alimentaciju”**, objavljen 22. oktobra 2013. U tekstu je bivša supruga trenera iznijela optužbe, ne navodeći nikakve dokaze za to, osim svoju riječ. Tekst je završen rečenicom: „Iz FSCG juče nije odgovoreno na pitanja poslata mail-om”. Novinar je trebalo da provjeri optužujuću verziju priče bivše supruge i da sačeka odgovor optužene strane. Kao i u prethodnom primjeru iz „Blica”, ni ova priča nije od onih koje gube na aktuelnosti, niti bi odgodom njenog objavljivanja do prikupljanja dodatnih informacija bila nanesena šteta bilo kome, a ponajmanje bi na gubitku bio interes javnosti da zna.

Dnevnik „Dan” je u broju od 16. januara 2014. objavio tekst pod naslovom **„Sto bacile na djecu”**, u kome su iznesene optužbe stanara na račun komšinica koje se smatraju duševno oboljelim osobama, a koje navodnim bacanjem stvari sa terase svoga stana ugrožavaju bezbjednost ostalih stanara. Identitet optuženih nije otkriven direktno, ali jeste indirektno, a cijeli tekst je baziran na priči stanara i kratkoj izjavi jedne od sestara, koja daje za pravo optužbama, ali samo kada je riječ o njenoj sjestri. Iako je u nadnaslovu rečeno da stanari bezuspješno traže pomoć nadležnih, jer im komšice ugrožavaju bezbjednost, novinar nije ni pokušao da čuje i šta o cijelom slučaju misle ti optuženi nadležni.

Iako ovaj problem ne treba ignorisati, način na koji je obrađena priča sugerise da je motiv za objavljivanje više senzacionalističke prirode, nego pomaganje da problem bude riješen i zaštićena svačija prava. (Ovo je jedan od primjera gdje je, osim načela

53 Pobjeda je kasnije objavila regovanje Tee Gorjanc Prelević na tekst Upravnog odbora Konferencije „Riječ, slika, neprijatelj”, što je MT MSS konstatovao povodom žalbe koju je Gorjanc Prelević uputila ovom samoregulatornom tijelu.

br. 1, prekršeno i načelo br. 8 Kodeksa, koje nalaže da novinari treba krajnje pažljivo da se odnosi prema privatnom životu ljudi.)

Pošto izvještaj MT MSS završava sa 15. februarom 2014, a ovaj izvještaj HRA obuhvata i period do kraja februara 2014, u njemu navodimo i primjer kršenja načela br. 1 u tekstu „**Šamar za perverznu glavu**“, koji je izvorno objavljen na portalu "Café del Montenegro" 22. februara 2014, a u cjelosti ga je preuzela „Pobjeda“ u štampanom i online izdanju.

U autorskom tekstu izvjesnog Mihaila Terzića, čiji je povod bio fizički napad na opozicionog poslanika u crnogorskom parlamentu Nebojšu Medojevića, koji se desio na aerodromu u Beogradu, izneseno je više ocjena ličnosti političara (poslanik i partijski lider) Nebojše Medojevića koje nijesu zasnovane na činjenicama, već na uvjerenju autora. Autor u tekstu insinuiira da je Medojević bio član kriminalnog 'zemunskog klana' („Nije se desilo u Šilerovoj u Zemunu, nekadašnjem Medinom štabu,...“), kvalifikuje ga kao „denucijanta i olajavača svega crnogorskog“, kao nekoga ko „šizoidno kleveće“, a napad na Medojevića predstavlja kao „udarac u perverznu glavu građanina Medojevića“. Jedna od smjernica za načelo br. 1 Kodeksa, koja se odnosi na opšte profesionalne standarde, govori o obavezi da se objavljuju isključivo tačne informacije, a da komentari budu čestiti.⁵⁴

Osim u analiziranim tekstovima, kršenje načela br. 1 saradnici HRA su našli i u sljedećim tekstovima;

■ u dnevniku „Dan“:

- „Ministar radio u ime države, a za račun Krolinga“ (3. oktobar 2013)
- „Po naredbi Jova Kapičića ubijeno 20 i mučeno 10 ljudi“ (3. oktobar 2013)
- „Žene biju, ćerke prodaju“ (18. oktobar 2013)
- „Sudiji Jovaniću namještali predmete“ (21. oktobar 2013)
- „Krastavci iz Albanije zatrovani pesticidima“ (30. oktobar 2013)
- „Profesor manipuliše studentima“ (12. novembar 2013)
- „Ne daju zimnicu, cijepaju listice“ (29. novembar 2013)
- „Ćoćo bježi od suda“ (14. decembar 2013)
- „Korupmirano 25 policajaca“ (25. decembar 2013)
- „Država daje jedino špijunima“ (21. januar 2014)
- „Lukšić je znao za sve, ali je ćutao“ (22. januar 2014)
- „Državu oštetili za dva miliona“ (4. februar 2014)
- „Riječ, slika neprijatelj Daliborka“ (12. februar 2014)
- „Ne poštuju odluke suda“ (25. februar 2014)
- „Masakriran pa opljačkan“ (26. februar 2014)
- „Djevojčica se udavila u jami“ (28. februar 2014)

54 „Novinari moraju da njeguju najviše profesionalne i etičke standarde. Oni moraju da preduzmu sve razložne korake kako bi bili sigurni da objavljuju isključivo tačne informacije, i da su njihovi komentari čestiti“.

■ u dnevniku „Vijesti“

- „Prvo upucan, pa ostao bez posla“ (11. oktobar, 2013)
- „Čekala šest sati da joj kažu da nije za bolnicu“ (18. oktobar, 2013)
- „Brkovićev sin udario biciklistu“ (24. oktobar, 2013)
- „Sin vlasnika ‘Vektre’ vozio neregistrovani automobil i pokosio Petera Vajsa, koji pomaže Crnoj Gori da suzbije korupciju“ (27. oktobar, 2013)
- „Burić srušio cijelu terasu“ (30. oktobar 2013)
- „Najteže mi je kad gledam one što su ‘sredili’ penziju“ (30. oktobar 2013)
- „Kako je načelnik Centra za vaskularnu hirurgiju u Kliničkom centru Davor Musić spojio državni posao i privatni angažman“ (8. novembar 2013)
- „Konjević traži glave onih što mu rade iza leđa“ (14. novembar 2013)
- „Vasilije Lalošević kupio garsonjeru“ (5. februar 2014)

■ u dnevniku „Pobjeda“

- „Radončić: Milki Tadić niko ni pod prozor nije pljunuo, a kamoli prijetio“ (15. januar 2014)
- „Amfilohije: Moliću se za mitropolita Mihaila“ (20. januar 2014)
- „Anatomija jedna hajke (1)“ (20. januar 2014)
- „Anatomija jedna hajke (2)“ (21. januar 2014)
- „SLUČAJ CKB: Cijela pjaca zna za Skill i stanove“ (24. januar 2014)
- „Zbog 800.000 eura Krgović zažmurio na oba oka“ (1. februar 2014)
- „Pejović: Kad me ne poznaješ što laješ Medojević: Posao mi je da lajem“ (22. februar 2014)
- „Brajušković: Zla namjera je očigledna“ (25. februar 2014)

■ ... u dnevniku „Blic“, izdanje za Crnu Goru

- „Pas litalica napao petogodišnjaka, pedijatar tražio da dovedu psa na pregled“ (18. oktobar 2013)
- „Ministar Žugić nezakonito izabran za docent“ (28. januar 2014)

■ u „Dnevnim novinama“

- „Sumnjivim odlukama oštećena Crna Gora“ (20. januar 2014)
- „Ignorisanje Ministarstva, tjeranje sa portirnice“ (30. januar 2014)

■ na portalu "Café del Montenegro"

- „Riječ, slika i neprijatelj: Gorjanc-Prelević stala u odbranu reketaškog novinarstva“ (28. decembar 2013)
- „Djevojčica se udavila u jami“ (28. februar 2014)

3.1.2. Kršenje načela br. 1 u televizijskim programima

MT MSS u izvještajima koji se odnose na period od 1. oktobra do 15. februara nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 1. u informativnim programima te-

levizijskih stanica. Mediji su, doduše, prenijeli stav izvršnog sekretara MSS-a, Ranka Vujovića, koji je s pravom ocijenio da je TV „Vijesti“ prekršila „više novinarskih pravila“ u izvještaju o potrazi za nestalim osobama (vidi dolje, TV „Vijesti“ 11. decembar 2013.), uključujući i „objavljivanje podataka bez provjere”⁵⁵, što je kršenje načela br. 1, ali u svom izvještaju MT MSS taj slučaj nije spomenuo.

Prema monitoringu HRA, u centralnim informativnim programima televizija Crne Gore, „Pink M”, „Vijesti”, „Atlasa” i „Prve” načelo br. 1 prekršeno je 21 put, pri čemu je daleko najveći broj kršenja zabilježen kod televizije „Pink M” (13). U programima TVCG zabilježeno je 5 kršenja, na Televiziji „Vijesti” 2, a jednom u programu TV „Atlas”.

Najčešći razlog narušavanja načela br. 1 u televizijskim programima jeste jednostrano izvještavanje, odnosno naglašavanje samo jednog aspekta priče i nedostatak komentara druge strane. U slučaju TV „Pink M” takav pristup novinarstvu je postao pravilo i rezultirao serijom priloga u kojima se sistematski iznose optužbe, a da se ne objavljuju izjave prozvanih osoba, bilo u sklopu istog priloga ili naknadno, kao komentar ili reagovanje. Ovako izvještavanje ima sve odlike kampanje blaćenja, čime se narušava i načelo br. 10, koje se odnosi na pretpostavku nevinosti.

TVCG: DNEVNIK 2, (15. oktobar) – O presudi suda u Londonu u slučaju tužbe Stanka Subotića protiv Ratka Kneževića, objavljena je jednostrana informacija, odnosno saopštenje advokatskog tima Subotića, bez navoda da je kontaktiran i Ratko Knežević, odnosno njegovi pravni zastupnici. Načelo br. 1 je prekršeno i time što je bez ograde prenesena tvrdnja Subotićevog tima da se „Knežević zajedno sa porodicom iz Londona, kako bi izbjegao sudsku odgovornost, preselio u Hrvatsku”.

TVCG: DNEVNIK 2 (22. oktobar) – Uredništvo javnog servisa je objavilo nepotpunu informaciju o sedmom izvještaju Medijskog savjeta za samoregulaciju, jer nisu naveli da je MSS kritikovao i rad dnevnika „Pobjeda”. Objavljivanjem samo informacija o greškama koje je MSS utvrdio u radu dnevnih listova „Vijesti” i „Dan” prekršena je smjernica koja navodi da „novinari moraju težiti da objezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije”.

TVCG: DNEVNIK 2 (12. novembar) – U izvještaju o promociji knjige Šekija Radončića preneseni su stavovi autora bez ikakve ograde, iako je on iznio optužbe na račun drugih osoba. Tako je u najavi i u prilogu navedena rečenica „Knjiga je ...lična ispovijest o satanizaciji koju su Radončiću pripremile njegove dojučerašnje kolege” na osnovu čega gledaoci mogu steći utisak da je i novinar utvrdio da su navodi autora knjige tačni. U smjernicama za načelo br. 1 navodi se i da „novinari nikada ne

.....

55 „Izvršni direktor za samoregulaciju Ranko Vujović, izjavio je da je izvještavanje pojedinih medija o dvije nestale osobe, od kojih je jedna pronađena, vrlo problematično i neprofesionalno. Vujović se posebno osvrnuo na izvještavanje Dana i TV Vijesti, dodajući da je prekršeno više novinarskih pravila, kao što je navođenje punih imena i prezimena saopštavanje detalja koji su izraz nepoštovanja prema porodici, ali i objavljivanje podataka bez potvrde policije i patologa.” (TV Pink, Montenegro, 13. decembar 2013)

smiju da objave... neosnovanu optužbu na račun drugih, koja ima za cilj da ugrozi njihovu reputaciju”.

TV PINK M: INFOMONTE (28. oktobar) – Izvještavajući o postupku pred podgoričkim Osnovnim sudom po tužbi Lutrije Crne Gore i Džek Pot-a protiv dnevnika „Vijesti” i NVO MANS za povredu ugleda i časti, novinari su prenijeli stav samo jedne strane, advokata Bojića, koji je odbranu optužio za opstrukciju.

TVCG: DNEVNIK 2 (21. novembar) – Naročito upečatljiv primjer objavljivanja nepotpune informacije predstavlja izvještaj iz parlamenta o „verbalnom sukobu premijera i poslanika „Pozitivne” u kojem se, međutim, ne navodi što je premijer rekao poslaniku Dritanu Abazoviću. Ni u najavi, ni u izvještaju o raspravi u sali, kao ni u kasnijim izjavama Abazovića i Mila Đukanovića nije objavljena ključna informacija – što je premijer rekao, odnosno zbog čega su poslanici „Pozitivne” napustili salu, a sam se premijer naknadno izvinio javnosti.

TVCG: DNEVNIK 2 (22. novembar) – Objavljen je jednostran izvještaj o suđenju po tužbi Lutrije Crne Gore i Jack Pota protiv izdavača Daily presa, izdavača dnevnog lista „Vijesti”, i NVO MANS. U izvještaju su preneseni samo navodi tužilaca, bez argumenta odbrane. Takođe, objavljena je izjava samo advokata koji zastupa tužioca.

TV PINK M: INFOMONTE (25. novembar) – U prilogu o Zakonu o zaštiti državnih interesa u rudarsko-metalurškom sektoru prilika za komentar data je isključivo protivnicima ovog zakona, što predstavlja jednostrano izvještavanje. Budući da je Zakon dobio većinu u parlamentu, bilo je dovoljno potencijalnih sagovornika i među pobornicima Zakona.

TV PINK M: INFOMONTE, (25. novembar) – U prilogu u kojem su preneseni navodi dnevnika „Pobjeda”, iznesena je tvrdnja da su „članovi porodica Perović, Ljumović i Tatar do ... desetina miliona dolazili novcem državnih firmi koji su pokrivali minuse u CKB.” U prilogu nije objavljen stav prozvanih osoba.

TV PINK M: INFOMONTE, (26. novembar) – Ponovo je objavljen jednostran izvještaj koji se bazira na pisanju lista „Pobjeda”, a bez informacija o reakcijama ili stavovima prozvanih osoba. U prilogu je iznesena tvrdnja da „danas objavljeni podaci potvrđuju da su članovi porodica Perović, Ljumović i njima bliske osobe dolazili do miliona ne kupovinom već uglavnom fiktivnim ugovorima o poklonima i preuzimanjem akcija firme koje su prethodno otjerali u stečaj”, ali gledaocima se ne iznose dokazi ili argument za iznesenu tvrdnju.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (26. novembar) – O najavi blokade na Fakultetu političkih nauka u Podgorici izvještavano je na senzacionalistički način. U najavi je kazano da je „situacija došla do usijanja”, a u prilogu novinar govori o haosu: „Blokada fakulteta, kako je najavljeno, trajaće od 12 do 15 časova. Time se samo nastavlja

haos na fakultetu." Iako su u izvještaj uključeni predstavnici svih strana, zbog korišćenja pretjerano teških kvalifikacija događaja, prekršeno je načelo br. 1, odnosno smjernica koja se odnosi na tačnost.

TV PINK M: INFOMONTE (9. decembar) – U prilogu o navodnom osnivanju nove banke od strane Bose Tatar i Milke Ljumović iznosena je tvrdnja da je veliki „broj članova porodica odgovornih lica iz ovih institucija, svojevremeno zaposlen kod njih dvije, ili darivano kreditima, zbog čega te institucije čute o kršenju pravila". Ponovo nije objavljen stav nikoga od relevantnih sagovornika ili pomentih osoba, niti su gledaocima ponuđeni dokazi za navedene tvrdnje.

TV PINK M: INFOMONTE (13. decembar) – „Dok specijalno Tužilaštvo godinu dana istražuje predmet pljačke CKB, glavni protagonisti ove pljačke Bosa Tatar i Milka Ljumović, otvaraju novu banku. Novinari 'Pobjede' pokušali su da dobiju potvrdu ove skandalozne vijesti o kojoj se u bankarskim krugovima govori već nekoliko mjeseci." Ovaj izvještaj nije praćen informacijom jesu li kontaktirani prozvane osobe.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (11. decembar) – U izvještaju o akciji ronilaca koji su iz rijeke Morače izvukli tijelo muškarca grubo je prekršeno načelo br. 1, jer je objavljen identitet nastradalog, iako ta informacija nije bila potvrđena. „Ronioni Regionalnog centra iz Bijele izvukli su tijelo mlađeg muškarca iz rijeke Morače u podgoričkom naselju Dahna. Pretpostavlja se da je riječ o studentu iz Berana Ratku Nišaviću, ali je obdukcija u toku", rečeno je u najavi priloga. Jednostavno rečeno, o identitetu preminulih se ne pretpostavlja, već se objavljuju samo provjerene informacije. U prvoj rečenici izvještaja nestala je pretpostavka i prešlo se u tvrdnju – „Ronioni su pronašli Nišavića dok su tragali za drugim nestalim mladićem Antonom Dedivanovićem iz Podgorice." (Osim načela br. 1, koji obavezuje novinara da preduzme sve kako bi provjerio tačnost informacije, ovim izvještajem prekršeno je i načelo br. 8, koje štiti imena žrtava nesreća ili zločina).

TV PINK M: INFOMONTE (23. decembar) – Prenoseći pisanje dnevnika „Pobjeda" o imovini u vlasništvu porodica Milke Ljumović i Bose Tatar, TV „Pink M" je prenio mišljenje – komentar, kao da je riječ o utvrđenoj činjenici. Tako je navedeno da „Pobjeda otkriva podatke o brojnim nekretninama koje posjeduju članovi ovih porodica, a koje su kupovali novcem od prodaje akcija CKB-a do kojih su došli sumnjivim putem." Izbor ovog lista kaže da postoje podaci da su firme koje su radile renoviranje bankarskih prostora i nekretnina plaćane navodno stanovima, te da su ti stanovi ustvari njihova lična vlasništva.

TV PINK M: INFOMONTE (15. januar) – Prenoseći pisanje „Pobjede" o, navodno, nelegalnom poslovanju poslanika Pozitivne CG Mladena Bojanića TV „Pink M" je prekršila načelo br. 1 koje obavezuje novinara da ne objavljuju jednostrane informacije, kao i da učini sve da bi se provjerila tačnost informacija." Malverzacijama na berzi, kao vlasnik Holder brokera, a kasnije i direktor nove berze hartija od vrijednosti, Bojanić

formira fond zajedničkog ulaganja Aktiva Integra, preko kojeg je opraio 1,7 miliona eura." U ovom slučaju, iznesene su optužbe, prezentirane kao utvrđene činjenice, koje mogu ugroziti reputaciju poslanika, bez iznošenja njegovog komentara.

TV PINK M : INFOMONTE (16. januar) – Prenoseći pisanje „Pobjede”, u prilogu se tvrdi da je Tea Gorjanc Prelević jedan od suvlasnika „Monitora”, te da u radu Akcije za ljudska prava koristi novac građana. „Opozicioni mediji u Crnoj Gori koji sebe nazivaju nezavisnim i pojedine nevladine organizacije i te kako su povezani i međusobno se pomažu koristeći se novcem građana koje godinama ubjeđuju da je istina samo ono što oni serviraju, piše današnja ‘Pobjeda’. Tako je direktorica Akcije za ljudska prava Tea Gorjanc Prelević jedan od suvlasnika ‘Monitora’...” TV „Pink” je već 31. decembra 2013. objavila reagovanje Gorjanc Prelević u kojem je pojašnjeno da ona nije suvlasnica „Monitora”, što znači da je „Pink M” svjesno objavio netačnu informaciju, kao i da nije, očigledno, učinio sve da provjeri drugi navod, o korišćenju novca građana.

TV PINK M: INFOMONTE (20. januar) – U prilogu o pisanju „Pobjede” o načinu poslovanja bivših menadžerki CKB-a prekršeno je više načela Kodeksa. U najavi priloga govorilo se o „pljački CKB”-a, te nastavilo: „Jedan od bliskih saradnika iz te finansijske institucije objašnjava mehanizme kako su dvije menadžerke Milka Ljumović i Bose Tatar godinama pljačkale banku i to uz pomoć i zaštitu monetarne vlasti”. U prilogu nisu objavljene činjenice koje bi potkrijepile tvrdnje o nelegalnom poslovanju, a nema ni komentara prozvanih osoba, kao ni informacija da je komentar od njih tražen.

TV PINK M: INFOMONTE (21. januar) – Neimenovani izvor iz CKB-a u listu „Pobjeda” je iznio niz novih optužbi na račun Bose Tatar i Milke Ljumović, a TV „Pink M” ih je prenio kao neosporne činjenice, bez dokaza ili komentara prozvanih osoba. U prilogu se tvrdi da je sprovedena „pljačka CKB-a”, da su nelgalne poslove „osmislile” Tatar i Ljumović, te da su članovima familija davale kredite koje su onda „otpisivale na račun banke”.

TV PINK M: INFOMONTE (22. januar) – I u ovom izvještaju, zasnovanom na pisanju lista „Pobjeda”, prekršena je smjernica koja traži da se obezbjede cjeloviti izvještaji, jer se mišljenje novinara ili uredništva „Pobjede” da je izvršena pljačka Crnogorske komercijalne banke, gledateljima predstavlja kao utvrđena činjenica. „Kako je izgledalo pljačkanje CKB u vrijeme vladavine tandema Milka Ljumović-Bose Tatar najbolje pokazuje sledeći primjer.”

TV PINK M: INFOMONTE (24. januar) – Višestruko je prekršen Kodeks i u prilogu o navodno nezakonitom ugovoru CKB-a sa kompanijom koja je vršila građevinske radove rekonstrukcije poslovnica banke. Iako je više osoba optuženo za nezakonito poslovanje, njihove reakcije ili pokušaji da ih se kontaktira nisu objavljeni, ponovljena je tvrdnja da je izvršena pljačka banke, kao izvor navedene su anonimne osobe, čije tvrdnje novinari TV „Pink M”, koliko se vidi iz priloga, nisu provjerili. „Ovako ostvarena zarada dijeljena je sa menadžerkama banke, uglavnom u kvadratnim metrima.

Sistem je bio prost. Donji nivo se prodaje banci za poslovnicu, a na spratu se prave stanovi za porodice Tatar i Ljumović. Tako je urađeno u Kotoru, ali i na Cetinju. Baha-tost je bila tolika da su komšijama otimala terase da bi proširile stanove koje su za sebe ostavljale, kako tvrde komšije sa Cetinju”.

TV ATLAS: FORUM (26. januar) – Prilog o mogućnosti da očevi prisustvuju porođaju u novom porodilištu Kliničkog centra nije u skladu sa smjernicama za načelo br. 1 koje govore da novinari moraju težiti da objavljuju tačne, cjelovite informacije. U najavi priloga se kaže: „Građani su podijeljeni, neki muškarci kažu da bi voljeli da prisustvuju tom činu, dok žene nisu za tako nešto”, a u prilogu navodi: „Žene su jedno-glasne – partnerima nije mjesto u sali za porođaje.” Ovakve tvrdnje moraju biti pot-krepljene rezultatima istraživanja koje je sprovedeno na dovoljno velikom uzorku, a ne, kao što je ovdje slučaj, na osnovu odgovora dviju žena u uličnoj anketi.

3.2. Načelo br. 2 Kodeksa

„Novinar je dužan da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštava-nje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku. Novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji”.

3.2.1. Kršenja načela br. 2 u štampi i online medijima

Primjere kršenja načela br. 2 Kodeksa nije pronašao MT MSS, a HRA smatra da je to učinjeno u dva navrata i da su se o ovo načelo ogriješili portal „Café del Montenegro” i dnevnik „Pobjeda”, članovi MSS.

I jedan i drugi medij su objavili reagovanje Upravnog odbora Konferencije „Riječ, slika, neprijatelj” na kritički osvrt na taj skup izvršne direktorice HRA Tee Gorjanc Prelević, a da prethodno nijesu objavili i njen tekst. Portal „Café del Montenegro” nije, čak, ni linkom uputio svoje posjetioce/posjetiteljke na tekst koji je predmet reakcije, a koji je objavljen na zvaničnom veb sajtu HRA.

Objavljivanjem reakcije na tekst Gorjanc Prelević, koji je imao formu otvorenog pi-sma i podsticao na dijalog o kontroverznim pitanjima od javnog interesa, a neobjav-ljivanjem teksta na koji se reaguje, „Pobjeda” i „Café del Montenegro” su jednoj strani omogućili korišćenje prava na slobodan komentar i kritiku, a drugoj su to uskratili, čime su prekršili načelo 2 Kodeksa.

3.2.2. Kršenja načela br. 2 u televizijskim programima

Ni MT MSS ni saradnici HRA nisu pronašli kršenje načela br. 2 u televizijskim programima.

3.3. Načelo br. 3 Kodeksa

„Za novinara su činjenice neprikosnovene, a njegova obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Obaveza je da vijest i komentar budu jasno razdvojeni“.

3.3.1. Kršenja načela br. 3 u štampi i online medijima

Od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. godine, MT MSS je evidentirao ukupno devet primjera kršenja načela br. 3 Kodeksa. Za isti period, saradnici HRA su evidentirali 16 primjera kršenja istog načela.

Prema nalazima MT MSS, načelo br. 3 Kodeksa je u četiri navrata prekršio dnevnik „Dan“, a po jednom dnevniku „Vijesti“, „Dnevne novine“, „Blic“, izdanje za Crnu Goru i „Pobjeda“. Kršenja su u slučaju dnevnika „Pobjeda“ ustanovljena tokom postupanja po žalbama.

Prema nalazima saradnika HRA, dnevnik „Pobjeda“ je najčešće kršila načelo br. 3 Kodeksa u navedenom periodu. U ovom mediju načelo br. 3 je prekršeno šest puta. Saradnici HRA su ustanovili da je isto načelo dnevnik „Vijesti“ prekršio u tri navrata, „Dnevne novine“ dva puta, a po jednom dnevniku „Dan“ i „Blic“, izdanje za Crnu Goru, te portali Analitika, Café del Montenegro i IN4S.

Osim što je broj primjera koje su pronašli saradnici HRA veći od onog koji je evidentirao MT MSS, ne podudaraju se ni novinarski sadržaji u kojima su ta kršenja uočena. Ipak, na osnovu onoga što je prezentirano u izvještajima MT MSS, HRA smatra da su njihove procjene o kršenju načela br. 3 na mjestu. Ilustrativan primjer dobre procjene MT MSS je u slučaju žalbe direktora Uprave za igre na sreću Marka Čulafića na tekst **„Uprava za igre na sreću, Marko Čulafić: Crna Gora kao Las Vegas“**, objavljen u dnevniku „Pobjeda“ 1. decembra 2013. Čulafić se žalio na postupak novinara koji su odgovore dobijene od portparola Uprave za igre na sreću putem e-maila, pripisali njemu i čitaocima predstavili da su, u stvari, razgovarali sa njim. MT MSS je utvrdio da se jasno vidi da su pitanja upućena portparolu Uprave i da su odgovori poslani sa iste e-mail adrese, a da se ni u pitanjima ni u odgovorima nigdje ne pominje ime direktora Čulafića. Pripisivanjem odgovora njemu, „Pobjeda“ je, procijenio je ispravno MT MSS, prekršila načelo br. 3 Kodeksa.

Navodimo i primjer gdje je MT MSS samoinicijativno ispravno procijenio da je došlo do kršenja načela br. 3 u dnevniku „Blic“, izdanje za Crnu Goru. U tekstu **„Subotiću ostali troškovi“** je iznesena tvrdnja da je sud u Londonu u presudi naveo da tokom procesa nije dokazano da je Ratko Knežević oklevetao Stanka Subotića. MT MSS je procijenio da ta tvrdnja ne stoji, kao i da je sporna i konstatacija u nadnaslovu da je lon-

donski sud ocijenio da nema Kneževićeve krivice. Sud se, kako je napomenuo MT MSS, u pomenutom slučaju proglasio nenadležnim, pa, prema tome, nije uopšte utvrđivao nečiju vinost ili nevinost. MT MSS nije propustio da istakne da je „Blic“ već u narednom izdanju ispravio učinjenu grešku objavljivanjem reakcije Subotićevog advokata.

Od primjera koje je naveo MT MSS, zanimljiv je i primjer iz dnevnika „Vijesti“. U izdanju od 1. decembra 2013. objavljen je tekst **„Snimci će pokazati je li bilo namjere“** sa nadnaslovom „GAS: Vujica Gojačanin (20) u pritvoru zbog sumnje da je u petak džipom ugrozio sigurnost advokatu Danilu Mićoviću“. MT MSS u izvještaju napominje da je riječ o advokatu iz tima branilaca Baranina Šćepana Bujića, kojem se sudi za ubistvo braće Gojačanin. Tekst je ilustrovan fotografijom, snimljenom u automobilu, na kojoj se s leđa vidi muška osoba, na mjestu vozača, i ruka osobe na suvozačevom mjestu koja pokazuje srednji prsti. Ispod fotografije je legenda: „Poruka iz džipa: Gojačanin i Perazić“. MT MSS konstatuje da se Identitet snimljenih osoba ne može pouzdano utvrditi, da se ne zna kada je fotografija snimljena i da li uopšte ima veze sa spornim događajem o kome „Vijesti“ izvještavaju. HRA ocjenu o kršenju načela br. 3 Kodeksa temeljenu na ovakvim navodima smatra ispravnom.

Navešćemo i nekoliko ilustrativnih primjera kršenja načela br. 3 koje su zapazili saradnici HRA, a u svojim izvještajima ih ne pominje MT MSS.

Dnevnik „Pobjeda“ je u izdanju od 3. oktobra 2013. objavila tekst pod naslovom **„Žene najčešće ubijaju iz ljubomore i u samoodbrani“**, koji je ilustrovan fotoportretom žene iza rešetaka, ispod koje nema legende koja bi razrješavala dilemu da li je riječ o fotoportretu zatvorenice iz zatvora u Spužu ili, što je vjerovatno slučaj, o fotografiji nepoznate žene, posuđene sa interneta, kojom se samo željela ilustrovati priča. U jednoj od smjernica⁵⁶ za načelo br. 3 se upravo govori o tome kako mediji treba da koriste simboličke slike, da ne bi svoju publiku doveli u zabludu.

Identičan slučaj kršenja načela br. 3 saradnici HRA su zapazili u vikend izdanju „Dnevnih novina“ (3/4. novembar 2014). Tekst pod naslovom **„Prijavili nastavnika da je tukao učenika“** ilustrovan je fotografijom dječaka (profil), ali bez legende koja bi upućivala na to o kakvoj fotografiji je riječ – fotografiji dječaka koji je navodno tučen ili je riječ o nekoj neutralnoj fotografiji koja je tu samo da bi njome bila ilustrovana priča.

Ovakav prestup je kod „Dnevnih novina“ uočen i u izdanju od 14. novembra 2013, u kome je objavljen tekst pod naslovom **„Prosjeck dobar, ali previše izostanaka“**, koji je ilustrovan fotografijom grupe učenika, ali bez legende koja bi sugerisala čitaocu o kakvoj je fotografiji riječ.

.....

56 „Ako neka ilustracija, naročito fotografija, na prosječnog čitaoca može ostaviti utisak da se radi o autentičnom dokumentu, uprkos činjenici da je u pitanju simbolička slika, takav slučaj se mora pojašniti. Foto montaža ili druge intervencije na autentičnim dokumentima moraju biti jasno označene kao takve u prapratnom tekstu ili na neki drugi, odgovarajući način“.

Navodimo i primjer iz „Vijesti” od 3. decembra 2013, u kome se ovaj medij ogriješio o onaj dio načela br. 3 koji propisuje da vijesti treba razdvajati od komentara. U tekstu pod naslovom **„Šef biroa vrijeđa, Vlada ćuti”**, koji se bavi izjavom Srđana Kusovca (bivšeg glavnog urednika „Pobjede”, a tada savjetnika premijera Mila Đukanovića) objavljenom na društvenoj mreži Twiter i reakcijama na tu izjavu ljudi iz NVO sektora. Između dva citata izvršne direktorice CGO Daliborke Uljarević postoji komentar⁵⁷ koji, doduše, nije izričito pripisan Uljarević, ali bi se, zbog načina na koji je plasiran, mogao razumjeti i kao njen. Autor teksta je na ovaj način narušio etičko načelo o odvajanju onoga što je informacija/vijest od autorovog mišljenja o nečemu ili nekome.

Portal „Café del Montenegro” je 6. oktobra 2013. objavio tekst o istraživanju javnog mnjenja bez dodatnih informacija na koje medij obavezuje jedna od smjernica⁵⁸ načela br. 3 Kodeksa. Ovaj portal nije objavio podatke o naručiocu, agenciji koja je radila istraživanje, uzorku i potencijalnim odstupanjima. Vlasnik portala Boris Darmanović se narednog dana izvinio zbog ovog propusta, na koji mu je ukazano iz konkurenata medija.

Početkom februara 2014. (4. februar) isti etički prekršaj napravio je portal In4S, koji je, kao ekskluzivu, objavio tekst pod naslovom **„Za ulazak u NATO 37 odsto, protiv 48 odsto”**. U tekstu se govori o istraživanju javnog mnjenja u koje je, navodno, portal imao uvid, ali se ne navodi naziv agencije koja je istraživala, ne navodi se ko je naručilac istraživanja, niti bilo koji drugi relevantan podatak na koji je ukazano u smjernici za načelo br. 3 Kodeksa.

Osim u analiziranim tekstovima, kršenje načela br. 3 saradnici HRA su našli i u sljedećim tekstovima:

■ u dnevniku „Pobjeda”

- „Klikovac: U toku izviđaj poslovanja CGO” (17. januar 2014)
- „Započela „unutarpartijska bitka” za gradonačelničku fotelju u Herceg Novom: Opoziciji su svi jednako neprihvatljivi” (7. februar 2014)

■ u dnevniku „Vijesti”:

- „Angažovao Mitrovića i Pink za hajku na B92” (22. oktobar 2013)

57 „Bivši urednik Pobjede će ostati upamćen kao novinar koji nije imao zadržke u odbrani režima koristeći svaku priliku i mogućnost, psujući i lično vrijeđajući protivnike i kritičare režima. Objavljivanje psovki, najmještanje foto i reporterskih sačekuša, plasiranje ljekarskih dijagnoza javnih ličnosti, bili su normalna pojava u Kusovčevom novinarstvu.”

58 „Kada objavljuju rezultate agencija za ispitivanje javnog mnjenja, mediji treba da navedu broj ispitanika, datum sprovođenja istraživanja, identitet naručioca istraživanja, kao i pitanja postavljena u anketi. Ako niko nije naručio istraživanje, mediji treba da istaknu da je ono sprovedeno na inicijativu same agencije.”

3.3.2. Kršenja načela br. 3 u televizijskim programima

MT MSS je u izvještajima za period od 1. oktobra do 15. februara zabilježio, postupajući po žalbi, kršenje od strane TV „San”.

Prema monitoringu HRA glavnih informativnih emisija vodećih pet televizija u Crnoj Gori, u periodu od 1. oktobra do 1. marta, načelo br. 3 prekršeno je 22 puta. U kršenju ovog načela uvjerljivo prednjači TV „Pink M”, članica MSS, u čijoj je centralnoj informativnoj emisiji zabilježen 21 primjer kršenja. U programu TVCG evidentirano je jedno kršenje.

Vrlo često, u izvještajima i priložima objavljenima na TV „Pink M”, osim načela br. 3 kršena su i načelo br. 1, odnosno princip cjelovitosti informacije, kao i načelo br. 10, koje govori o pretpostavci nevinosti. Uočljivo je da televizija „Pink M” načelo br. 3 krši gotovo isključivo u izvještajima o istim temama, odnosno osobama. Riječ je o priložima o krivičnoj prijavi protiv Milke Ljumović i Bose Tatar, o porodicama Ljumović, Tatar i Perović, o radu televizije i lista „Vijesti”, nedjeljnika „Monitor” i NVO-a CGO i Akcija za ljudska prava. U svim navedenim izvještajima se informacije miješaju s komentarima i time se krši načelo br. 3 Kodeksa.

TV PINK M: INFOMONTE, (18. oktobar) – U najavi za prilog o tome ko je nadležan da procijeni da li ima elemenata krivičnog djela u nekom slučaju prekršeno je načelo br. 3, jer komentar nije bio jasno odvojen od činjenica. Tako se kao činjenica prezentuje stav – komentar da „vlasnici i urednici Vijesti uz dio NVO sektora i opozicionih stranaka danima pokušavaju da opovrgnu odluke Tužilaštva, raznim manipulacijama čitalaca i gledalaca”.

TV PINK M: INFOMONTE, (18. oktobar) – U izvještaju o predstavljanju knjige Šekija Radončića TV „Pink M” je prekršila obavezu da vijest i komentar budu jasno razdvojeni, jer je prezentirala mišljenje autora kao neospornu, utvrđenu činjenicu. Tako u najavi priloga voditelj kaže: „Prvi put u Crnoj Gori Radončić otvara pandorinu kutiju tajnih odnosa laži i prevara koje se kriju iza kulisa priče o nezavisnom novinarstvu”. U prilogu se, između ostalog, kaže da knjiga „objavljuje dokaze o beskrupuloznim otimačinama i nezakonitim radnjama nekoliko vlasnika nedjeljnika 'Monitor' i dnevnog lista 'Vijesti’”.

TV PINK M: INFOMONTE, (21. oktobar) – Mišljenje novinara ili uredništva prezentovano je kao utvrđena činjenica i u najavi priloga o razlozima zbog kojeg vještačenje u slučaju CKB banke nije sprovedeno na Ekonomskom fakultetu u Podgorici. Načelo 3 je prekršeno u sljedećoj rečenici: „Informativna redakcija 'Pink M' televizije nastavlja da istražuje razloge zbog kojih predmet optuženih bivših funkcionera CKB bake na čelu sa direktorkom Milkom Ljumović mjesecima stoji nedirnut u Tužilaštvu, a u isto vrijeme pod apsolutnom medijskom zaštitom kod crnogorske javnosti.” U samom prilogu nema argumentacije ili činjenica koje dokazuju tvrdnju da je slučaj pod „apsolutnom medijskom zaštitom kod crnogorske javnosti”.

TV PINK M: INFOMONTE, (23. oktobar) – Mišljenje novinara ili uredništva prezentirano je kao činjenica i u ovom prilogu. U najavi se kaže – „u narednom prilogu podsjećamo koliko već traje opstrukcija i odugovlačenje ovog predmeta“, ali u samom izvještaju nema dokaza tvrdnji o „opstrukciji i odugovlačenju“. Takodje, u prilogu se govori o „više milionskoj šteti koja je nanijeta banci“, iako ta činjenica nije utvrđena. Komentar je očigledan i u konstataciji „svi optuženi su pušteni da se brane sa slobode uz uvrijedljivo i do tada nezabilježeno obrazloženje suda, što je na samom startu ovoga procesa, svima jasno pokazalo, da će zakon u ovom slučaju biti tretiran vidno drugačije“.

TV PINK M: INFOMONTE, (25. oktobar) – U prilogu podvodom intervjuja profesora Miška Perovića, suvlasnika dnevnog lista i televizije Vijesti, izneseno je više kvalifikacija, komentara koji nisu tako najavljeni, što predstavlja kršenje pravila o odvajanju činjenica i komentara. Npr. „zloupotrijebljavajući vlasništvo nad televizijom sa nacionalnom frekvencijom, u takozvanom intervjuu, svojim komentarima pokušao je da vrši pritisak na pravosudne organe koji vode istragu“.

TV PINK M: INFOMONTE, (25. novembar) – U kombinaciji vijesti i komentara višestruko je prekršeno načelo 3 u prilogu o „kampanji interesne grupacije 'Vijesti' protiv organizatora i učesnika konferencije „Riječ slika, neprijatelj“ iznose se ocjene koje se prezentuju kao činjenice, na primjer: „oni (Vijesti, prim.a.) i njihovi vojnici danima maltetiraju i vrijeđaju učesnike, pišu pamflete, objavljuju laži.“

TV PINK M: INFOMONTE, (25. novembar) – Komentar i vijest nisu odvojene, kako nalaže načelo 3 Kodeksa, ni u prilogu u kojem se prenosi pisanje lista Pobjeda. Objavljeno je: „Današnja Pobjeda objavljuje nove skandalozne detalje o aferi pljačke Crnogorske komercijalne banke (CKB)... Krediti kojima su akcije firme kupovane su po nalogu „Crne“ i „Žute“ ... Te su tako članovi porodica Perović, Ljumović i Tatar do ovih deseti-miliona dolazili novcem državnih firmi koji su pokrivali minuse u CKB.“

TV PINK M: INFOMONTE (26. novembar) – U žanrovskoj mješavini informacija i komentara, kao o utvrđenim činjenicama se govori o „aferi pljačke Crnogorske komercijalne banke“ te se bez bilo kakve ograde tvrdi da su spomente porodice „dolazile do miliona ne kupovinom akcija već uglavnom fiktivnim ugovorima o poklonima i preuzimanjem akcija firmi koje su prethodno otjerali u stečaj“.

TV PINK M: INFOMONTE (4. decembar) – Mišljenje urednika ili novinara o vlasnicima „Vijesti“ prezentovano je kao činjenica i u sljedećem sadržaju: „Na osnovu detalja iz afere Pljačke Crnogorske komercijalne banke (CKB) koji su se pojavili u medijima „poslednjih“ nekoliko nedjelja javnost je mogla da se uvjeri da je nezakonito poslovanje sastavni dio rada vlasnika Vijesti... A da je kršenje zakona stil rada koji vlasnici Vijesti primjenjuju.“

TV PINK M: INFOMONTE (9. decembar) – Komentar je predstavljen kao činjenica i u prilogu u kojem se Bosa Tatar i Milka Ljumović nazivaju „glavnim protagonistima

pljačke CKB”, te se tvrdi da je „zid ćutanja iz državnih institucija oko pominjanja ovog skandala, posljedica je prije svega jakog uticaja Ljumovićeve i Tatarove, na državne institucije, jer je veliki broj članova porodica odgovornih lica iz ovih institucija, svojevremeno zaposlen kod njih dvije, ili darivano kreditima.”

TV PINK M: INFOMONTE (13. decembar) – I ovom prilogu se govori o „pljački CKB” kao da je riječ o utvrđenoj činjenici, govori se o „navodnoj istrazi Tužilaštva”, kao i da je dekan Ekonomskog fakulteta Milivoje Radović predmet „dodatno obesmišljavao”, a da pri tome nije naglašeno da se time iznosi mišljenje ili komentar, a ne činjenice.

TV PINK M: INFOMONTE (13. decembar) – Izvještavajući o upozorenju MSS-a da su list „Dan” i TV „Vijesti” prešile Kodeks, prešeno je pravilo o odvajanju komentara i vijesti, pa je tako izvještaj završen komentarom” poslije nedavnog rješenja Agencije za elektronske medije TV Vijesti, kojim je potvrđeno da ova televizija konstantno krši zakone, ovo je još jedan dokaz da su profesionalni standardi novinarstva zabranjeni u televiziji Željka Ivanovića i Miodraga Perovića.”

TV PINK M: INFOMONTE (23. decembar) – Prenoseći pisanje „Pobjede” o imovini u vlasništvu porodica Milke Ljumović i Bose Tatar, PINK M prenosi mišljenje – komentar, kao da je riječ o utvrđenoj činjenici. Tako se navodi da „Pobjeda otkriva podatke o brojnim nekretninama koje posjeduju članovi ovih porodica, a koje su kupovali novcem od prodaje akcija CKB-a do kojih su došli sumnjivim putem.”

TV PINK M: INFOMONTE (13. januar) – Prenoseći pisanje „Pobjede”, „PINK M” ne odvaja komentar od činjenica, pa navodi da „novinari Pobjede javno pitaju zbog čega su za vrh Tužilaštva pojedini mediji privilegovani, zbog čega Tužilaštvo favorizuje te tabloide i istog trenutka odgovara na njihove zahtjeve, a očigledno je da iz vrha Tužilaštva informacije stalno cure upravo u te privilegovane tabloide.”

TV PINK M: INFOMONTE (15. januar) – Iako su u najavi priloga o izjavama Šekija Radončića i Milke Tadić Mijović objavljeni stavovi obiju strana i pravilno prezentovani, kao njihovi lični stavovi -mišljenja, a ne činjenice, u samom prilogu to nije slučaj, jer se navodi niz kvalifikacija koje činjenično nisu potkrijepljene: „Tabloid Vijesti već dva dana na silu forsira temu navodne prijetnje novinarima. U čitavu priču uključuje se i takozvani Sindikat medija. Na taj način pokušavaju da stvore sliku ugroženosti novinara pa nakon lažnih informacija o bačenoj eksplozivnoj napravi ispred stana pisca Jevreman Brkovića stižu i neistinite tvrdnje Milke Tadić da joj je prijetio novinar i publicista Šeki Radončić... Podsjetimo da je Radončić zbog njene kolumne u kojem je vrijeđala njega i novinara Darka Šukovića...”

TV PINK M: INFOMONTE (16. januar) – U prilogu koji se poziva na pisanje lista Pobjeda TV PINK M prenosi komentar, koji ni na koji način ne odvaja od utvrđenih činjenica. Tako se kaže: „Opozicioni mediji u Crnoj Gori koji sebe nazivaju nezavisnim i pojedine nevladine organizacije i te kako su povezani i međusobno se pomažu koristeći se

novcem građana koje godinama ubjeđuju da je istina samo ono što oni serviraju, piše današnja Pobjeda. Tako je direktorica Akcije za ljudska prava Tea Gorjanc Prelević jedan od suvlasnika Monitora, dok je direktorica CGO Daliborka Uljarević godinama pomagala tabloid Vijesti i stipendirala urednika Nedeljka Rudovića". Uredništvo TV Pink je u decembru dobilo i objavilo reagovanje Tee Gorjanc Prelević u kojem je pojašnjeno da ona nije suvlasnica nedjeljnika Monitor, što ih nije spriječilo da ponovo objave informaciju, za koju su sada znali da je netačna, čime su prešli i smjernicu za načelo 3 da „mišljenja i ocjene u komentaru moraju biti zasnovane na činjenicama”.

TV PINK M: INFOMONTE (17. januar) – U izvještaju o informacijama iz Tužilaštva o istrazi o poslovanju NVO CGO PINK M činjenice nisu odvojene od komentara u kojem se iznosi mišljenje uredništva ili novinara. Navodi se da „Uljarević drsko poručuje...”, te se nastavlja „iako su sebe proglasili dežurnim kritičarima koji svemu i svakome nalaze mane koji sebe predstavljaju učiteljima demokratije promovišu evropske standarde očigledno debelo im je zasmetalo kada njih neko pita da li rade po zakonu i evropskim standardima.”

TV PINK M: INFOMONTE (19. januar) – Komentar nije bio odvojen od činjenica u prilogu o izjavi specijalne tužiteljke za organizovani kriminal o vještačenju u slučaju CKB. Izjave tužiteljke komentarisane su na sljedeći način: „Mada tužilac Ivanović nije objasnila zašto je izvještaj vještaka uopšte toliko značajan, posebno poslije prethodne igre sa vještačenjem dekana Ekonomskog fakulteta Milivoja Radovića, jer je šteta i prevara koja je napravljena od strane ovih menadžerki toliko očigledna da nalaz vještaka nije ni potreban.”

TV PINK M: INFOMONTE (22. januar) – I u ovom izvještaju, zasnovanom na pisanju lista Pobjeda, komentar, mišljenje novinara ili uredništva da je izvršena pljačka Crnogorske komercijalne banke, se prezentuje kao utvrđena činjenica. „Kako je izgledalo pljačkanje CKB u vrijeme vladavine tandema Milka Ljumović-Bose Tatar najbolje pokazuje sledeći primjer...”

TV PINK M: INFOMONTE (24. januar) – Ponavlja se tvrdnja da je izvršena pljačka banke, a navodi se, između ostalog i „bahatost je bila tolika da su komšijama otimale terase da bi proširile stanove koje su za sebe ostavljale, kako tvrde komšije sa Cetinja”.

TV PINK M: INFOMONTE (13. februar) – U sklopu izvještaja o otvaranju izložbe „Riječ, slika, neprijatelj” u Beranama komentar nije odvojen od činjenica, pa je gledateljima, umjesto informacije što se dogodilo, ponuđeno tumačenje, odnosno komentar novinarke. Nadovezujući se na izjavu Ranka Vujovića, člana Organizacionog odbora izložbe da: „Reakcije prozvanih i njihovih saveznika, mjesecima i nakon izložbe, samo dokazuju koliko je izložba pogodila problem koji već godinama opterećuje našu medijsku scenu”, novinarke nastavlja: „Da su ovi navodi tačni svjedoči neuspješan pokušaj dopisnika opozicionog tabloida Vijesti iz Berana, Tufika Softića, da sa neakvim propagandnim razglednicama skrene pažnju na listu DF-a i SNP, na kojoj se nalazi

njegova supruga Nada Softić." Međutim, osim ovog kometarata u kojem se gledateljima tumači što je bila namjera novinara Softića, nema informacije o samom događaju.

Tek se iz izvještaja drugih medija moglo saznati da je Softić izvještavao o performansu grupe Luka Berane, koji su na izložbi postavili razglednice.

TVCG: DNEVNIK 2 (16. februar) – U prilogu o prodaji uvozne i domaće flaširane vode u crnogorskim prodavnicama komentar ili mišljenje novinarkе ili uredništva – da postoji velika razlika u kvaliteti uvoznih i domaćih voda – objavljeno je kao da je riječ o utvđenoj činjenici."

3.4. Načelo br. 4 Kodeksa

„Obaveza novinara je da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju, pogotovo onu koja može naškoditi, pridržavajući se, pri tom, pravila da ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način”.

3.4.1. Kršenja načela br. 4 u štampi i online medijima

MT MSS je evidentirao ukupno šest primjera kršenja načela br. 4 u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. godine, od čega četiri zahvaljujući žalbama zainteresovanih osoba. U istom periodu saradnici HRA su evidentirali jedan primjer. Svih sedam primjera kršenja načela MT MSS je našao u dva medija koji nijesu članovi MSS – u „Danu” (4) i „Vijestima” (3). Saradnici HRA su jedan primjer našli u dnevniku „Dan”.

Već smo, analizirajući postupanje MT MSS po žalbama, konstatovali da oni u izvještajima uglavnom ne predstavljaju stavove obje strane i ne obrazlažu dovoljno na čemu temelje svoje zaključke, te da je zbog toga teško procijeniti da li su iznesene ocjene na mjestu. Takve ocjene su tim upitnije zbog izostanka zahtjeva za izjašnjavanjem medija protiv kojih su žalbe podnijete, što dovodi do favorizovanja argumentacije podnosioca žalbe.

Sudeći na osnovu argumentacije iznesene u izvještaju, MT MSS je s pravom ocijenio da dnevnik „Dan” nije postupio u skladu sa Kodeksom i da se ogriješio o načelo br. 4, jer nije na propisani način ispravio grešku učinjenu u izvještaju iz sudnice objavljenom u izdanju od 16. oktobra 2013. Kako je naveo MT MSS, „Dan” je na naslovnoj i na strani 9 objavio tekst pod naslovom **„Milo je znao da rade bez tendera i dozvole”** u kome su dati opširni izvodi iz svjedočenja optuženog bivšeg predsjednika opštine Budva Rajka Kuljače. U narednom izdanju je, kako navodi MT MSS u izvještaju, na strani 8 „Dan” objavio Kuljačino reagovanje, u kome se kaže da on u svom iskazu nije mislio na Mila Đukanovića, već na budvanski DPS i na Bora Lazovića. MT MSS smatra da „Dan” nije ispoštovao pravila koja važe za objavljivanje demantija, a da ih je, kako

smatra, u konkretnom slučaju tim prije valjalo ispoštovati zbog toga što je greška nastala zbog proizvoljnog tumačenja iskaza datog tokom sudskog procesa. MT MSS je ocijenio da „Dan” nije ispoštovao ni jednu od sugestija iz odgovarajuće smjernice⁵⁹ za načelo br. 4 Kodeksa.

Utemeljen je i stav MT MSS da je dnevnik „Dan” postupio na način suprotan smjernicama za načelo br. 4 Kodeksa, jer je demanti Elektroprivrede Crne Gore navoda iznesenih u tekstu **„Biračima DPS-a opraštao dug za struju”** od 8. februara 2014. integrisan u tekst koji je objavljen u narednom izdanju lista pod naslovom **„Tužilac neće protiv DPS-a”**, a nije dat posebno, što bi bilo u duhu smjernica za pomenuto načelo Kodeksa.

Saradnici HRA su zapazili da je dnevnik „Dan” na neodgovarajući način postupio u izdanju od 28. novembra 2013. godine, objavljujući reagovanje firme „Sublime Developments” doo Podgorica i Edina Kolarevića pod naslovom **„Nije naš kredit od šest miliona”**. Tekst na koji se reagovanje odnosi najavljen je na naslovnoj strani lista pod naslovom **„Dobio 11 miliona kredita za zgrade bez upotrebne dozvole”**, dok reagovanje nije imalo takav uređivački tretman, iako „Dan” nije doveo u pitanje tačnost navoda iz teksta reagovanja. U Zakonu o medijima, odnosno smjernicama za načelo br. 4 Kodeksa, precizno je navedeno da reagovanje mora biti plasirano na odgovarajući način, tj. da odgovara plasmanu teksta na koji se reaguje, što u ovom kontekstu znači objavljivanje ispravke na istom mjestu (u slučaju štampanih medija).

Nedjeljnik „Monitor” se, prema nalazima saradnika HRA, takođe ogriješio o načelo br. 4 Kodeksa, postupajući mimo onoga što se sugeriše u smjernicama za ovo načelo, odnosno protivno čl. 28 Zakona o medijima⁶⁰. „Monitor” je u rubrici „Inbox” 28. februara objavio reagovanje (**„Tražim zvanično izvinjenje”**) inostranog biznismena Neila Emilfarba na tekst iz prethodnog broja pod naslovom **„Uzbekistanac na Svet(ov)oj zemlji”**, a ne na mjestu koje bi odgovaralo plasmanu teksta na koji se reaguje.

Poznata je uređivačka praksa da se tekstovi reagovanja objavljuju u posebnim, za takve sadržaje predviđenim rubrikama. To može da bude opravdano kada je riječ o kritičkim procjenjivanjima nečijih stanovišta, polemikama, ali ne i kada je riječ o reagovanjima u kojima se osporava činjenična zasnovanost novinarskog teksta, što je to bio slučaj u navedenom primjeru.

59 „Ako medij utvrdi da je objavio izvještaj koji sadrži bitno iskrivljene činjenice, taj medij mora u najkraćem roku objaviti ispravku. Ispravka mora biti plasirana tako da odgovara plasmanu izvještaja na koji se odnosi. Pri tom se mora jasno naznačiti da se ispravka odnosi na prethodni nekorektni izvještaj”.

60 Član 28, stav 1 Zakona o medijima: „Ispravka ili odgovor se moraju objaviti bez izmjena i dopuna, na istoj strani štampe, odnosno u istoj emisiji elektronskog medija u kojima je objavljen programski sadržaj na koji se ispravka ili odgovor odnosi.”

3.4.2. Kršenje načela br. 4 u televizijskim programima

Ni MT MSS ni HRA nijesu u periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirali kršenja ovog načela.

3.5. Načelo br. 5 Kodeksa

„Rasu, vjeru, nacionalnost, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju i porodični status čovjeka, novinar će pomenuti samo ako je to neophodno za informaciju“.

3.5.1. Kršenja načela br. 5 u štampi i online medijima

U izvještajima MT MSS od 1. oktobra do 15. februara evidentirano je šest primjera kršenja načela br. 5 Kodeksa. U istom periodu, saradnici HRA su evidentirali takođe šest primjera⁶¹ kršenja navedenog načela, od kojih su neki isti kao oni koje je utvrdio MSS.

Prema navodima MT MSS, u četiri navrata je načelo br. 5 Kodeksa prekršio dnevnik „Dan“, a po jedan primjer ogrješenja o ovo načelo nađeno je u dnevnicima „Vijesti“ i „Dnevne novine“. Saradnici HRA su takođe evidentirali četiri kršenja ovog načela u dnevniku „Dan“ i dva na portalu IN4S.

Autorski tekst Dragana Mraovića pod naslovom „Parada“, objavljen u dnevniku „Dan“ 10. oktobra 2013. je i od saradnika HRA i od MT MSS prepoznat kao etički problematičan. Autor se bavio predstojećom Paradom ponosa u Podgorici, iznoseći jasne stavove protiv takvog događaja. U dijelu teksta je za to koristio i sljedeću argumentaciju: „Zahtjevi te populacije da bude zaštićena, legitimni na planu homofobije, pretvaraju se, na ovaj način, u političku opciju i koriste se kao argument za legitimizaciju muželožničkih brakova i usvajanje djece u korist onih koji neće da ih stvaraju onako kako je priroda naložila, ali, hoće da skreću tuđu djecu sa prirodnog puta radi svog egoističkog prohtjeva da im drugi daju ono što su sami mogli prirodno imati, ali nijesu htjeli. Preko parade srama direktno se vrši ideološki udar na porodicu, na temelj zdravog društva i time zdrave države...“

U citiranim stavovima autor je izložio svoje homofobne stavove, ne potkrepljujući ih ničim osim stereotipima koji vladaju u odnosu na pripadnike seksualnih manjina. Ovakvim stavovima autor je prekršio načelo br. 5 Kodeksa i smjernicu⁶² za to načelo koja se tiče govora mržnje.

.....

61 Do kraja februara saradnici HRA su evidentirali još jedan primjer primjera kršenja načela br. 5 Kodeksa i to u nedjeljniku „Monitor“

62 „Mediji ne smiju da objavljuju materijal koji je namijenjen širenju neprijateljstva ili mržnje prema osobama zbog njihove rase, etničkog porijekla, nacionalnosti, pola, fizičkih nedostataka, vjere ili političke pripadnosti. Isto važi i ako postoji velika vjerovatnoća da će objavljivanje nekog materijala izazvati prethodno navedeno neprijateljstvo i mržnju.“

Smatramo da je MT MSS postupio ispravno kada je u tekstovima koji prenose stavove mitropolita crnogorsko-primorskog Amfilohija pronašao govor koji se kosi sa načelom br. 5 i smjernicama koje to načelo tumače. Riječ je o tekstovima objavljenim u dnevniku „Dan“ 17. i 28. oktobra 2013. pod naslovom **„Parada bestidnosti zbog pederskih lobija“**, odnosno **„Amfilohije: Podgorica očišćena od grijeha“**.

Saradnici HRA su, mimo navedenih koje je primijetio MSS, evidentirali još pet primjera etički problematičnog sadržaja kada je riječ o seksualnim manjinama, od kojih su tri objavljena u „Danu“, a dva na portalu IN4S. U „Danu“ su to tekstovi pod naslovima **„Zbog parade nakon 57 godina obrijao brkove“** (20. oktobar 2013.), **„I stari Trako brkove mako“** (27. oktobar 2013.) i **„Dedejić odustao zbog provokatora sa sjekirama“** (21. oktobar 2013), a na portal IN4S tekstovi **„Pederski moral zapada“** i **„Rusije: Sukob pravoslavaca i LGBT aktivista“**.

HRA smatra da sve izjave, objavljene u pomenutim tekstovima, o tome da je gej populaciji potrebno liječenje, pripadaju govoru mržnje, jer nisu utemeljene u naučno dokazanim informacijama – činjenicama, koriste se s očiglednom namjerom da se stigmatizuje jedna manjina i podrži argumentacija homofobnih osoba, pogotovo onih koje su nasilne, odnosno koje promovišu nasilje. Te izjave su posebno problematične u tekstualnom kontekstu koji je homofobno intoniran. „Pederski moral zapada“ je, s druge strane, kritički intoniran pamflet protiv politike tolerisanja seksualnih manjina, a u uvodnom dijelu toga teksta se u problematičan kontekst stavljaju dva potpuno različita događaja – ubistvo Moamera el Gadafiga i organizacija Parade ponosa u Podgorici i koriste izrazi kojima se očigledno žele obezvrijediti i poniziti ljudi koji pripadaju seksualnoj manjini („pederski marš“, „pederska kvota“, „pederski raj“, „odvratna povorka srama“). Takođe, ponižavaju se i oni koji se za njihova prava zalažu, a koji se neutemeljeno optužuju da žele da uruše „neprikosnovenost crnogorske porodice...“ i sl.

HRA je saglasna sa MT MSS da su „Dnevne novine“ prekršile načelo br. 5 u tekstu **„Crnogorci pretukli dvojicu dječaka“**, objavljenom u vikend izdanju od 4/5. januara 2014, jer je u naslovu neopravdano istaknuta nacionalnost. Isto tako, u tekstu Monitora **„Uzbekistanac na Svet(ov)oj zemlji“**, kod koga smo već konstatovali kršenje načela br. 4...

HRA nije saglasna sa MT MSS u vezi sa kršenjem načela br. 5 u tekstu **„Kakvi popovi takva i istina“**, objavljenom u „Danu“ 26. novembra 2013. MT MSS je ocijenio da je u tekstu omalovažavana Crnogorska pravoslavna crkva, njeni sveštenici, vjernici i poštovaoci. Osim što navodi da je sporan nadnaslov izvještaja sa glavnog pretrisa održanog u Osnovnom sudu u Podgorici po tužbi Mitropolije crnogorsko-primorske protiv mitropolita Crnogorske pravoslavne crkve Mihaila, i sveštenika te crkve Dragana Pavlovića i Jovana Tomovića („Kontradiktorne izjave predstavnika tzv. CPC na suđenju po tužbi Mitropolije crnogorsko – primorske“) zato što se ispred CPC nalazi naznaka „tzv“, MT MSS nije naveo ništa drugo što bi se moglo okvalifikovati kao govor mržnje. CPC jeste postojeća vjerska organizacija u Crnoj Gori, ali budući je kanonski

nepriзнata od vodećih pravoslavnih crkava, ne može se „Danu” sporiti pravo da je naziva takozvanom. Jedino o čemu ovdje može biti riječi je da se ovo „takozvana” shvati kao komentar i da se onda konstatuje kršenje načela br. 3 Kodeksa, koje zahtijeva da „vijest i komentar budu jasno razdvojeni”.

3.5.2. Kršenje načela br. 5 u televizijskim programima

Ni MT MSS ni HRA nijesu u periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirali kršenje ovog načela.

3.6. Načelo br. 6 Kodeksa

„Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode. Odstupanje od ovog pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost”.

3.6.1. Kršenje načela br. 6 u štampi i online medijima

Ni MT MSS ni saradnici HRA nijesu u periodu koji pokriva ovaj izvještaj uočili primjere kršenja načela br. 6 Kodeksa.

3.6.2. Kršenje načela br. 6 u televizijskim programima

Ni MT MSS ni HRA nijesu u periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirali kršenje ovog načela.

3.7. Načelo br. 7 Kodeksa

„Pravo i obaveza je novinara da štiti povjerljive izvore informacija, ali i da uvijek provjeri motive povjerljivog izvora prije nego mu obeća anonimnost i zaštitu”.

3.7.1. Kršenje načela br. 7 u štampi i online medijima

Ni MT MSS ni saradnici HRA nijesu u u periodu koji pokriva ovaj izvještaj uočili primjere kršenja načela br. 7 Kodeksa.

3.7.2. Kršenja načela br. 7 u televizijskim programima

U periodu obuhvaćenom ovim izvještajem ni MT MSS ni HRA nijesu zabilježili kršenja ovog načela.

3.8. Načelo br. 8 Kodeksa

„Novinar je dužan da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi. Pravo na privatnost obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo“.

3.8.1. Kršenja načela br. 8 u štampi i online medijima

MT MSS je u periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirao osam primjera kršenja načela br. 8, od čega jedan po osnovu žalbe, dok su saradnici HRA pronašli dva primjera više⁶³.

Prema podacima iz dva izvještaja MT MSS od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014, dnevnik „Dan“ je u tri navrata prekršio načelo br. 8, po dva puta su to uradili dnevnik „Pobjeda“ i „Dnevne novine“, a jednom dnevnik „Vijesti“. Prema statistici HRA, njeni saradnici su po tri primjera kršenja načela br. 8 vidjeli u dnevnicima „Vijesti“ i „Dan“, a po dva u „Pobjedi“ i „Blicu“, izdanje za Crnu Goru.

Na osnovu argumenata prezentiranih u izvještaju MT MSS, smatramo da je njihova procjena utemeljena u slučaju teksta iz vikend izdanja „Dnevnih novina“ od 9/10. novembra 2013. MT MSS smatra da je u tekstu pod naslovom **„Đukić je iz zatvora prijetio klanu Đurovića“** prekršeno načelo br. 8, odnosno smjernica⁶⁴ koja upućuje na ostajanje u prihvatljivim granicama kada se izvještava o nesrećama. MT MSS s pravom smatra da su granice izvještavanja o nesreći (u ovom slučaju o ubistvu) pređene time što se to izvještavanje temelji na neprovjerenim spekulacijama anonimnih izvora, čime se, i prema našem mišljenju, neprofesionalno i neetično konstruiše priča o nesreći i time ne poštuju osjećanja članova porodice žrtve.

Smatramo utemeljenom procjenu MT MSS o kršenju načela br. 8 i u tekstu pod naslovom **„Pored takvog supruga, vibrator je neophodan“**, objavljenom u „Dnevnim novinama“ 16. januara 2014. MT MSS je naveo da je riječ o intervjuu sa suprugom pjevača Danijela Alibabića, u kome je njegova supruga iznosila detalje iz privatnog

63 Do kraja februara saradnici HRA su evidentirali još jedan primjera kršenja načela br. 5 Kodeksa i to u „Dnevnim novinama“.

64 „Prihvatljiva granica, prilikom izvještavanja o nesrećama i prirodnim katastrofama, je ona koja znači poštovanje prema patnji žrtava i osjećanjima članova njihovih porodica. Žrtve nesreće ne smiju se dovesti u situaciju da po drugi put pate zbog prikazivanja u medijima“.

života kojima se narušava obaveza novinara „da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi“.

U tekstu pod naslovom **„Buka remeti san“**, objavljenom u „Danu“ 9. februara, MT MSS je ispravno evidentirao kršenje načela br. 8, jer se medij ogriješio o privatnost potpisnika peticije čiji je faksimil objavio. Na peticiji su i matični brojevi potpisnika.

U izdanju „Dana“ od 25. januara 2014, u tekstu **„U istrazi prećutao da je Duško u opasnosti“**, na naslovnoj i strani 9 objavljen je faksimil prve stranice zapisnika sa saslušanja svjedoka (ministra Duška Markovića) na kome se vidi i njegova privatna adresa, čime je, prema procjeni HRA, prekršena smjernica za načelo br. 8 koja sugeriše: „Privatne adrese ljudi uživaju posebnu zaštitu“. Ovaj primjer nije evidentirao MT MSS.

Saradnici HRA su evidentirali i primjer iz „Vijesti“, gdje se u tekstu pod naslovom **„Ludi Milan u Srbiji nastavlja liječenje“**, objavljenom 22. oktobra 2013, neetično izvještava o preseljenju osobe osuđene za višestruko ubistvo. Iako se radi o počiniocu teškog zločina, budući da je riječ o mentalno teško oboljeloj osobi, on, prema našem mišljenju, ne bi trebao da bude predmet novinarskog omalovažavanja, kako se i upozorava u jednoj od smjernica⁶⁵ za načelo br. 8.

MT MSS je dobro procijenio i u slučaju teksta **„Branice se sa slobode“**, objavljenog u „Danu“ 9. februara. Riječ je o tekstu koji se bavi slučajem žene koja je osumnjičena za lažno prijavljivanje razbojništva kako bi, navodno, prikrila svoje nevjerstvo, a MT MSS smatra da „Dan“ nije uzeo u obzir interes troje maloljetne djece pomenute žene. „Cijeli slučaj zapravo je priča o preljubi, dakle, o poremećenim bračnim odnosima, u kojima djeca nisu smjela da budu dodatno povrijeđena medijskim izvještavanjem“, konstatuje MT MSS, sa čim se HRA slaže. MT MSS, međutim, nije dosljedan u vezi sa ovim slučajem, jer je previdio izvještavanje drugih medija o istoj temi. Prema nalazima saradnika HRA, načinom na koji su izvještavali o ovom slučaju, o načelo br. 8 su se ogriješili i dnevници „Pobjeda“ (5. februar 2014) i „Blic“ (6. februar 2014), ali i „Dan“ (5. februar 2014), i nekoliko dana prije teksta u kome je neetično izvještavanje primjetio MT MSS.

„Dan“ i „Pobjeda“ su objavili identitet supružnika, a „Blic“, izdanje za Crnu Goru, samo inicijale, ali je na osnovu priče o mužu policajcu i pisanju ostale štampe lako bilo shvatiti o kome je riječ. Iako je žena osumnjičena za krivično djelo lažnog prijavljivanja i o tome ranije javnost bila obaviještena posredstvom medija, to nikako ne znači da je interes javnosti zahtijevao da jedna porodična drama bude objelodanjena.

.....

65 „Fizičke ili mentalne bolesti, kao i povrede, pripadaju sferi privatnosti pogodjenih osoba. Iz obzira prema takvim osobama i članovima njihovih porodica, u takvim slučajevima mediji ne treba da objavljuju imena i fotografije, i treba da izbjegavaju omalovažavajuće izraze da bi opisali bolest i patnju. Tako se treba vladati čak i kada su pomenuti izrazi u svakodnevnoj upotrebi.“

U jednoj od smjernica⁶⁶ za načelo br. 8 Kodeksa se kaže da se o privatnom životu neke osobe izvještava samo u slučajevima od posebnog interesa za javnost, čega u konkretnom slučaju nije bilo. Ovdje treba posebno imati u vidu da supružnici imaju troje maloljetne djece, kako je s pravom primijetio MT MSS u svom izvještaju.

MT MSS je našao da je u "Pobjedi", u dvjema kolumnama Marka Vešovića („**Papak iz Papa i Smradončić iz Gusinja**", 18. oktobar, i „**Buđenje pacova**", 25. oktobar 2013) prekršeno, osim načela br. 1 i načelo br. 8, pri čemu je navedeno da je autor koristio uvredljiv rječnik govoreći o pojedinim osobama. MT MSS je dobro uočio da je autorov jezik uvredljiv i to se može dovesti u vezu sa načelom br. 1, koji se bavi opštim standardima, ali po našem mišljenju ne i sa načelom br. 8, jer se u tekstovima ne narušava ničija privatnost na način kako je to objašnjeno u postojećim smjernicama za ovo načelo. U jednom drugom tekstu istog autora zaista ima direktnog ogrješenja o načelo br. 8, ali MT MSS taj tekst nije pomenuo u svom izvještaju. Riječ je o kolumni pod naslovom „**Dosta sam odgađao**", objavljenoj u „Pobjedi" 13. januara 2014, u kojoj je autor objavio više informacija koje se tiču privatnog života više osoba čija imena nijesu navedena, ali su navedeni nadimci kojima im se u javnoj komunikaciji u kontinuitetu obraća isti autor i zbog toga su lako prepoznatljive. Primjeri: „Ženski vrhunac slobodoljublja u Crnoj Gori danas je gospoja koju je Ratko Knežević spolno upotrebljavao...", „...a što se tiče njenog muža, u Podgorici vele da nikad ne znaš kad je na heroinu, a kad je na herini". Navođenje ovakvih informacija u tekstu je u funkciji narušavanja privatnosti i grubog ponižavanja pomenutih osoba, čime se direktno krši načelo br. 8 Kodeksa.

MT MSS je našao da je dnevnik „Dan" prekršio načelo br. 8 u tekstu „**Tražili Antona našli Ratka**", objavljenom 12. decembra 2013. U tekstu je riječ o potrazi za dvojicom mladića koji su nestali i za koje se pretpostavljalo da su izvršili samoubistvo, a MT MSS smatra da je naslovom „Dan" pokušao da bude duhovit, što je neprimjereno izvještavanju o nesrećama. HRA smatra da je ova procjena MT MSS prilično nategnuta, jer iako ovakav naslov nije najsrećnije odabran, ne može se, ipak, tvrditi da je namjera bila da se bude duhovit.

Osim u analiziranim, kršenje načela br. 8 saradnici HRA su našli i u tekstovima „**Mugoša ustupio plac Milovom kumu**", objavljenim u „Vijestima" od 10. februara 2014. i „**Vjerio se Damir Mandić, kumuje mu Ljubo Bigović**", objavljenom u istom dnevniku 15. februara 2014. U prvom slučaju je pravo na privatnost prekršeno time što je objavljen jedinstveni matični broj, a u drugom se radilo o neopravdanom zadiranju u privatni život osobe bez njegove dozvole.

.....

66 „Izvještavanje o privatnom životu neke osobe može biti opravdano samo u slučajevima od posebnog interesa za javnost. Takvi slučajevi su, na primjer, radnje koje ugrožavaju zdravlje i bezbjednost građana i društva (kriminalne i terorističke radnje, korupcija, itd.). Izvještavanje o privatnom životu neke osobe, opravdano je i ako se time sprječava da javnost bude zavedena izjavom ili postupkom nekog pojedinca, kao, recimo, u slučaju kada neka osoba radi određene stvari u privatnom životu, a javno ih osuđuje."

3.8.2. Kršenja načela br. 8 u televizijskim programima

MT MSS u svojim izvještajima ne navode ni jedan primjer kršenja načela br. 8 u televizijskim programima.

HRA je evidentirala 13 takvih primjera, od čega po pet u programima televizija „Vijesti” i „Atlas” i tri u programu TVCG.

Većina primjera kršenja ovog načela (11 primjera) se odnosi na objavljivanje imena i prezimena žrtava saobraćajnih nesreća, što je u suprotnosti sa smjernicom za načelo br. 8 u kojoj stoji „žrtve nesreća ili zločina imaju pravo na posebnu zaštitu svojih imena” i da „nije uvijek pravilo da se otkrije identitet žrtve radi toga da bi javnost bolje razumjela nesreću ili zločin”, već da se „izluzeci (se) mogu tolerisati ako je dotična osoba javna ličnost ili u slučaju posebnih okolnosti.”

Ni u jednom od evidentiranih slučajeva žrtve nijesu bile javne ličnosti, niti je bilo riječi o posebnim okolnostima koje bi opravdale objavljivanje imena poginulih i ozlijeđenih.

Kršenje po ovom osnovu zabilježeno je sljedećim informativnim programima:

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (5): 25. oktobra 2013, 05, 06, 07, 11 i 13. januara 2014.

TV ATLAS: FORUM (4): 29. decembar 2013, 09, 11, 18 i 28. januara 2014.

TVCG: DNEVNIK 2 (3): 24. novembra 2013 i 10. februara 2014.

TVCG je prekršila smjernicu načela br. 8 koja od novinara zahtijeva krajnju uzdržanost odmjerenost u izvještavanju o samoubistvima.⁶⁷

TVCG (24. novembar) – U izvještaju o navodnom samoubistvu nije navedeno ime i prezime osobe koja je stradala u eksploziji bombe u Podgorici, ali je i iznesena tvrdnja da riječ o samoubistvu, što je popraćeno i kajronom „IZVRŠIO SAMOUBISTVO”, te su detaljno iznesene okolnosti pogibije, kao i pretpostavke da je osoba ostavila oproštajno pismo. Objavljeni su i detalji iz njegovog ličnog života. „Nezvanično se saznaje da je ubica ostavio oproštajno pismo i da je bio na potjernici nakon što se sa uslovnog otpusta nije vratio u zatvor u Spužu.”

U programu TVCG prekršena je i smjernica načela br. 8 koja govori o potrebnom oprezu u izvještavanju o medicinskim istraživanjima i terapijama.⁶⁸

.....

67 „Izvještavanje o samoubistvima od novinara zahtijeva krajnju uzdržanost i odmjerenost. U takvim situacijama ne treba objavljivati imena i detaljan opis okolnosti u kojima se samoubistvo desilo. Izuzeci su opravdani samo ako je to od izuzetnog interesa za javnost.”

68 (b): „Kada izvještava o aktivnostima samozvanih iscjelitelja i nadriljekara, novinar mora iskazati posebnu dozu razložne sumnje i uzdržanosti.”

TVCG: DNEVNIK 2 (12. decembar) – Povodom informacije da se u Crnoj Gori rađa ne-srazmjerno više muške djece, TVCG je objavila prilog o nadriljekaru koji može, kako se tvrdi, uticati na pol začetog djeteta i pomoći parovima koje muči neplodnost. „Da potomstvo ne treba prepuštati slučaju zna osamdesetosomogodišnji Bajo Šušakčević koji već pola vijeka pomaže parovima da se ostvare kao roditelji. Vaše je da izaberete muško ili žensko”, navodi se u prilogu. Time se krši načelo br. 8 u dijelu koji se odnosi na izvještavanje o aktivnostima samozvanih iscjelitelja – nadriljekara, a koje navodi da novinar mora iskazati posebnu dozu razložne sumnje i uzdržanosti. U prilogu TVCG ne samo što nije iskazana sumnja u tvrdnje nadriljekara, već se u završnim riječima gledaoci podstiču da diskriminišu nerođenu djecu na osnovu pola: „Ako sumnjajte, isprobajte, Bajo ne naplaćuje savjete. Bolje i to nego sve češći abortusi koji su nas svrstali među zemlje sa najvećom stopom poremećaja prirodnog prosjeka polova.”

3.9. Načelo br. 9 Kodeksa

„Novinar je dužan da štiti integritet maloljetnih osoba, drugačijih i hendikepiranih”.

3.9.1. Kršenja načela br. 9 u štampi i online medijima

MT MSS i HRA su evidentirali po četiri primjera kršenja načela br. 9, od čega je samo jedan isti, dok su ostali različiti. Tri primjera su pronađena u dnevniku „Dan”, a jedan u „Pobjedi”. Saradnici HRA su u „Danu” našli dva primjera, a po jedan u dnevnicima „Pobjeda” i „Blic”, izdanje za Crnu Goru.

Primjer koji su uočili i MT MSS i HRA je iz teksta objavljenog u dnevniku „Dan” 10. oktobra 2013. pod naslovom **„Silovao brataničnu pa je bacio sa terase”**. Imajući u vidu da se radi o maloljetnoj osobi, te da je njen identitet indirektno otkriven, u tekstu se nije vodilo računa o zaštiti interesa djece na način kako je to načelno sugerisano u smjernici⁶⁹ za načelo br. 9.

U slučaju teksta pod naslovom **„Izudarao mi je dijete i nabio mu glavu u klupu”**, objavljenog u dnevniku „Vijesti” od 16. novembra 2013, MT MSS je konstatovao i kršenje načela br. 9, ali to nije obrazloženo na način koji bi nas uvjerio da su postupili ispravno. U izvještaju nije precizirano na koji je način to načelo prekršeno, osim što se podsjeća, „da je navodna žrtva maloljetnik”, i da se u smjernicama za načelo br. 9 „sa posebnom pažnjom istražuju informacije koje zadiru u interese djece”.

Prema navodima iz izvještaja MT MSS, dnevnik „Dan” je u svom dodatku u izdanju od 8. februara objavio dva teksta (**„Hladnoća ih je privila jedno uz drugo”** i **„Nema brašna ni za priganice”**).

69 „Mediji su obavezni da postupaju u skladu sa načelima Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djece i da sa posebnom pažnjom istražuju informacije koje zadiru u interese djece.”

O donaciji Banke hrane ugroženim porodicama i uz oba teksta objavio fotografije maloljetne djece. MT MSS je procijenio da nije prikladno objavljivanje tih fotografija „radi izazivanja javnog sažaljenja zbog lošeg imovinskog stanja, bez obzira da li za to imaju saglasnost roditelja ili staratelja”. Međutim, smatramo da nije u pitanju kršenje Kodeksa ako je cilj novinarskog teksta da se izazove sažaljenje i tako podstakne na akciju pomoći. Neetično bi, po našem mišljenju, bilo ako bi sažaljenje bilo korišćeno za manipulaciju djecom u korist nekoga ili nečega drugog, što MT MSS nije utvrdio. U opštim smjernicama za izvještavanje o djeci UNICEF-a, u načelu 6 se kaže da novinari ne treba da objavljuju priču ili sliku koja bi mogla da dovede dijete, njegovu braću i sestre ili vršnjake u opasnost. U konkretnom slučaju takve opasnosti nema, tako da HRA nije saglasna s procjenama MT MSS.

Za razliku od MT MSS, saradnici HRA su evidentirali primjer iz dnevnika „Pobjeda”, u kome je, prema našem mišljenju, zaista prekršeno načelo br. 9 prilikom izvještavanja o maloljetnoj osobi. U izdanju od 10. decembra 2013. godine, „Pobjeda” je objavila tekst pod naslovom **„Epilog Pobjedine priče: Grba će u dom u Bijeloj”**, u kome je navedeno da će maloljetnik, čiji je identitet otkriven, biti smješten u dom za nezbrinutu djecu u Bijeloj, pošto roditelji „nemaju kapaciteta da brinu o njemu”. Vijest je ilustrovana fotografijom mališana. HRA smatra da je objavljivanjem identiteta mališana (puno ime i prezime) i fotografije prekršeno načelo br. 9 Kodeksa, posebno smjernica koja se tiče fotografisanja.⁷⁰ U konkretnom slučaju ne postoji nikakvo profesionalno opravdanje za objavljivanje identiteta i fotografisanje mališana, jer mu se na taj način nikako ne pomaže, a nikakav javni interes ne sugerise da bi trebalo učiniti ono što je učinila „Pobjeda”.

Saradnici HRA su primjere za prekršaje načela br. 9 pronašli u dnevniku „Dan” od 23. oktobra, u vijesti o saobraćajnoj nesreći, i u dnevniku „Blic”, izdanje za Crnu Goru od 23. novembra 2013. godine, u intervjuu sa dobitnicom nagrade Vlade SAD.

U vijesti o saobraćajnoj nesreći pod naslovom **„Motorom pokosio biciklistu”** navedeno je da je motor, kojim je biciklista udaren, vozio 17-godišnji mladić, čiji je identitet otkriven, i da je on krivac za nesreću. Iako će u lokalnoj sredini svi znati ime mladića koji je osumnjičen za izazivanje nesreće, HRA smatra da nije bilo opravdanja za otkrivanje njegovog identiteta u novinama.

U slučaju intervjuu pod naslovom **„Spojila biznis i humanost, pomaže da se invalidi zaposle”**, saradnici HRA su zapazili da je novinar koristi izraz „invalidi”, a intervjuisana osoba izraz „osobe s invaliditetom”, koji je prihvatljiviji. U naslovu je izraz koji pripada žargonu i koji je uvredljiv za ovu grupu ljudi. Kodeks u načelu br. 9 kaže da je novinar dužan da štiti integritet maloljetnih osoba, drugačijih i hendikepiranih, a to znači i da koristi jezik koji te osobe ne vrijeđa.

.....

70 „Mediji su obavezni da iskažu poseban obzir kada intervjuišu, fotografišu ili snimaju maloljetnike.”

3.9.2. Kršenja načela br. 9 u televizijskim programima

U periodu obuhvaćenom izvještajem, ni MT MSS ni HRA nijesu zabilježili primjere kršenja ovog načela.

3.10. Načelo br. 10 Kodeksa

„Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar mora uvažavati pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno, i ne smije ničim prejudicirati ishod sudskog postupka“.

3.10.1. Kršenja načela br. 10 u štampanim i online medijima

MT MSS je od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. našao 14 primjera za kršenje načela br. 10, koja se tiču pretpostavke nevinosti. Saradnici HRA su u istom periodu evidentirali 293 primjera.⁷¹

Iako je, prema monitoringu saradnika HRA, kršenje načela br. 10 i dalje daleko najčešći oblik kršenja Kodeksa u štampanim i online medijima, ipak uočavamo da je taj broj bitno manji u odnosu na naš drugi izvještaj, koji se odnosio na period od 1. marta do 1. oktobra 2013. godine. U tom periodu, koji je za mjesec i po dana duži od perioda koji obuhvata ovaj izvještaj, zabilježeno je čak 510 primjera kršenja načela br. 10.

Od 14 primjera koje je naveo MT MSS, po četiri se odnose na dnevnike „Vijesti” i „Dan”, a pet na „Dnevne novine”. Od svih primjera koje su uočili saradnici HRA u istom periodu, 116 je pronađeno u dnevniku „Dan”, 48 u „Dnevnim novinama”, 50 u dnevniku „Pobjeda”, 45 u dnevniku „Vijesti” i dodatna tri na portalu „Vijesti”, 23 u „Blicu”, izdanje za Crnu Goru i 11 na portalu „Café del Montenegro”.

Kod primjera koje su otkrili saradnici HRA, načelo br. 10, odnosno pretpostavka nevinosti je uglavnom kršeno u naslovima tekstova objavljenih u dnevnicima i na portalima. To je učinjeno u 261 slučaju. Najučestaliji, nakon toga, su primjeri kršenja načela br. 10 istovremeno u nadnaslovima i naslovima, ali je to primjećeno samo u 13 slučajeva. Zapažen je samo jedan slučaj kršenja načela br. 10, odnosno pretpostavke nevinosti u nadnaslovu, naslovu, prvom paragrafu i u ostatku teksta. Riječ je o tekstu sa nadnaslovom „Podgorička policija uhapsila Ognjena Vukovića i Miloša Rakočevića, zbog izživljavanja nad Milinkom Lepojevićem” i naslovom „Kolege pokušale da ga siluju”, objavljenom u dnevniku „Dan” 21. decembra 2013. godine.

.....
71 Od 15. februara do 1. marta 2014, saradnici HRA su evidentirali još 18 primjera kršenja pretpostavke nevinosti.

Kršenje pretpostavke nevinosti (1. oktobar 2013 – 1. mart 2014)

Kršenje pretpostavke nevinosti	Blic	Dan	Dnevne novine	Pobjeda	Vijesti	Ukupno
U naslovu	19	108	49	47	39	262
U naslovu i prvom paragrafu	2	3	2	1	1	9
U naslovu i tekstu	3	2			3	8
U naslovu i nadnaslovu	1	6	4	2		13
U naslovu prvom paragrafu i tekstu		1	1			2
U naslovu i fotografiji		1	1			2
U naslovu, podnaslovu, prvom paragrafu i tekstu		1				1
U naslovu i podnaslovu		3				3
U nadnaslovu i prvom paragrafu				1	1	2
UKUPNO	25	125	57	51	44	302

U samo dva slučaja je nađeno da je načelo br. 10 prekršeno formulacijom naslova i legendom ispod fotografije.

Prema nalazima saradnika HRA, načelo br. 10 je samo u sedam navrata kršeno u tekstovima u kojima je kršeno i neko od ostalih osnovnih načela, a to je u pet primjera bilo načelo br. 5.

(Naslovi tekstova u kojima je prekršeno načelo br. 10, odnosno pretpostavka nevinosti, su dati na kraju ovog izvještaja.)

3.10.2. Kršenja načela br. 10 u televizijskim programima

MT MSS je u svom IX izvještaju koji pokriva period od 1. oktobra do 1. decembra 2013. naveo da je u programu TV „Pink M” više puta prekršeno načelo br. 10 time što su bivše menadžerke CKB Milka Ljumović i Bose Tatar nazivane „Žuta” i „Crna”. Ocijenjeno da se „takvim kvalifikacijama diskredituje i urušava integritet osoba o kojima se izvještava”. Citirana je i smjernica za načelo br. 10 u kojoj se zabranjuje „portretisanje ličnosti kojim se prejudicira njen karakter, kao i optužbe koje narušavaju ustavni princip zaštite ljudskog dostojanstva”.

HRA je suglasna sa ocjenom da su navodni nadimci „Žuta” i „Crna” korišteni s namjerom da naruše dostojanstvo osoba i da ih se, na neki način, učini sličnima osobama iz kriminalnog svijeta koje najčešće imaju nadimke, ali napominjemo da je u nizu priloga TV „Pink M” o istrazi u slučaju CKB i na druge načine prekršena pretpostavka nevinosti dviju bivših menadžerki. Više puta je korištena sintagma „glavni protagonisti pljačke CKB”, a u svim, dolje navedenim primjerima, tvrdi se da su one prekršile zakone.

HRA je ukupno u periodu od 1. oktobra do 1. marta u informativnim programima pet televizija evidentirala 10 kršenja načela br. 10, od čega osam u programu TV „Pink M”, a dva u programu TV „Vijesti”.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (15. oktobar) – Prekršena je pretpostavka nevinosti u sljedećoj rečenici: „70-togodišnji Stanko Radusinović teško je povrijeđen kada je na njega nešto prije 16 sati bombu bacio njegov rođeni brat 81-godišnji Đorđije Radusinović.”

TV PINK: INFOMONTE, (25. novembar) – U jednom od ranije navedenih priloga o istrazi u CKB-u navodi se sljedeće: „Krediti kojima su akcije firme kupovane su po nalogu ‘Crne’ i ‘Žute’, kako su Tatarevu i Ljumovićevu zvali zaposleni, bili otpisivani, odnosno rađena je ispravka vrijednosti potraživanja... Tako (su) članovi porodica Perović, Ljumović i Tatar do ovih desetina miliona dolazili novcem državnih firmi koji su pokrivali minuse u CKB.”

TV PINK M: INFOMONTE, (26. novembar) Pozivajući se na dnevne novine „Pobjeda”, „Pink M” govori o „pljački CKB”, te navodi da objavljeni podaci potvrđuju „da su članovi porodica Perović, Ljumović i njima bliske osobe dolazili do miliona ne kupovinom već uglavnom fiktivnim ugovorima o poklonima i preuzimanjem akcija firmi koje su prethodno otjerali u stečaj.”

TV PINK M: INFOMONTE (9. decembar) – U prilogu u kojem se govori o navodnom otvaranju nove banke pretpostavka nevinosti je prekršenja sljedećom tvrdnjom: „Dok specijalno Tužilaštvo godinu dana istražuje predmet pljačke CKB, glavni protagonisti ove pljačke Bosa Tatar i Milka Ljumović otvaraju novu banku.”

TV PINK M: INFOMONTE (13. decembar) – U prilogu o toku istrage slučaja CKB, prekinuto je načelo br. 10 u sljedećoj rečenici: „Prvo je iz istrage sklonjena Aleksandra Popović, izvršna direktorka sektora sa klijentima i potpisnica spornih kredita, a zatim izuzeti krediti koje su 'Crna' i 'Žuta' dodjeljivale svojim porodicama”.

TV PINK M: INFOMONTE (20. januar) – U prilogu o pisanju lista "Pobjeda" o načinu poslovanja bivših menadžerki CKB-a prekršeno je više načela etičkog Kodeksa. U najavi priloga govori se o „pljački CKB”-a, te se nastavlja: „Jedan od bliskih saradnika iz te finansijske institucije objašnjava mehanizme kako su dvije menadžerke Miljka Ljumović i Bose Tatar godinama pljačkale banku i to uz pomoć i zaštitu monetarne vlasti”.

TV PINK M: INFOMONTE (21. januar) – Neimenovani izvor iz CKB-a, koji je izvor lista "Pobjeda", iznio je niz novih optužbi na račun Bose Tatar i Milke Ljumović, a „Pink M” ih je prenio kao neosporne činjenice. Tvrdi se da je provedena „pljačka CKB-a”, da su nelegalne poslove „osmislile” Tatar i Ljumović, te da su članovima familija davale kredite koje su onda „otpisivale na račun banke”.

TV PINK M: INFOMONTE (22. januar) – I u ovom izvještaju, zasnovanom na pisanju lista „Pobjeda”, komentar, mišljenje novinara ili uredništva da je izvršena pljačka Crnogorske komercijalne banke se prezentuje kao utvrđena činjenica. „Kako je izgledalo pljačkanje CKB u vrijeme vladavine tandema Milka Ljumović-Bose Tatar najbolje pokazuje sledeći primjer.” Osim načela br. 3, ovakvim izvještavanjem krši se i načelo br. 1 koje propisuje da informacija mora biti potpuna, a ne jednostrana, jer nema komentara, izjava prozvanih osoba, kao i načelo br. 10 koje propisuje da novinari ne smiju kršiti pretpostavku nevinosti.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (22. januar) – Pretpostavka nevinosti prekinuta je u izvještaju u kojem se dvojica uhapšenih nazivaju pljačkašima, te se otkrivaju njihova puna imena.

TV PINK M: INFOMONTE (24. januar) – Višestruko je prekršen Kodeks u prilogu o navodno nezakonitom ugovoru CKB-a sa kompanijom koja je vršila građevinske radove rekonstrukcije poslovnica banke, a pretpostavka nevinosti je narušena tvrdnjom: „Ovako ostvarena zarada dijeljena je sa menadžerkama banke, uglavnom u kvadratnim metrima. Sistem je bio prost. Donji nivo se prodaje banci za poslovnicu, a na spratu se prave stanovi za familije Tatar i Ljumović. Tako je urađeno u Kotoru, ali i na Cetinju. Bahatost je bila tolika da su komšijama otimala terase da bi proširile stanove koje su za sebe ostavljale, kako tvrde komšije sa Cetinja”.

3.11. Načelo br. 11 Kodeksa

„Novinar ne smije prihvatati privilegije bilo koje vrste koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju njegovu autonomnost i nepristrasnost, i nauditi slobodi odlučivanja izdavača i redakcije”.

3.11.1. Kršenja načela br. 11 u štampanim i online medijima

MT MSS u svoja dva posljednja izvještaja ne pominje ni jedan primjer kršenja načela br. 11.

Saradnici HRA su u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. godine našli tri primjera i to u dnevnicima „Pobjeda” i „Dnevne novine”, članovima MSS.

Tekst pod naslovom „**Fusnota: Gumarski prometej – ombudsman**”, objavljen u „Pobjedi” od 1. oktobra 2013. pisan je u formi novinarskog teksta i bavi se ličnošću i djelom advokata Veselina D. Radulovića. U tekstu su izneseni optužujući podaci o Raduloviću koji nijesu provjeravani na način kako nalažu profesionalni novinarski standardi. Tekst je nepotpisan, a autorstvo se može dovesti u vezu sa logom Udruženja igara na sreću, koje je postavljeno iznad teksta, ali nije grafički povezano, tako da se ne doima kao dio jedne cjeline.

HRA smatra da način obrade i prezentacije ovoga teksta predstavlja kršenje načela br. 11 Kodeksa i smjernice koje govore o razlici između informativnih sadržaja i reklama⁷². Problem sa ovim tekstom je taj što bi on trebao da bude u nekoj rubrici koja predstavlja forum za iznošenje različitih mišljenja, a objavljen je sa logom, što upućuje na to da je on tretiran kao reklamni, marketinški sadržaj.

U drugom tekstu iz dnevnika „Pobjeda” u kome je, prema našem mišljenju, prekršeno načelo br. 11, riječ je o kratkoj informaciji koja se bazira na saopštenju službe za odnose s javnošću nacionalne aviokompanije „Montenegroerlajns”. U tekstu naslovljenom „Poslovnica premještena u Bulevar Ivana Crnojevića”, citirana je rečenica: „Korisnike i na ovoj adresi očekuje tradicionalno ljubazno osoblje, brza rezervacija i kupovina karata i pristupačne cijene, što će i ubuduće biti prioritet nacionalne aviokompanije”. Tom rečenicom je, prema našem mišljenju, jedna važna servisna informacija „začinjena” samoreklamom, čime je prekoračena granica koja se u Kodeksu (smjernica 11.5)⁷³ označava kao prikrivena reklama.

Slično se desilo i u tekstu objavljenom u „Dnevnim novinama” 21. januara 2014, naslovljenom „Ušteda uz Pika karticu”. Vijest je bazirana na saopštenju kompanije „Dormeo”, a granica skrivene reklame je prekoračena rečenicom: „Januarsku privilegiju obezbjeđujemo kako bi kupci ovog mjeseca, kada se tradicionalno novac brže potroši usljed praznika, mogli da priuštite sebi omiljeni ‘Dormeo’ proizvod...”

72 „Reklame, novinske strane ili programi koje plaćaju sponzori, moraju se jasno razlikovati od informativnog sadržaja i moraju biti tako kreirane i predstavljene da ih čitalac/slušalac/gledalac prepozna kao takve. Novinar ne smije da se bavi reklamno – propagandnim poslovima.”

73 „Potreba za stalnim sticanjem i održavanjem kredibiliteta medija iziskuje posebnu pažnju kada se radi o propagandnim i reklamnim sadržajima. Tekstovi, tv i radio priloge ili programi koji se odnose na preduzeća, njihove proizvode, usluge ili događaje u vezi sa preduzećima ne smiju da prekorače granicu prikrivene reklame. Rizik da se to učini naročito je veliki ako priča prevazilazi opravdani interes javnosti ili interesovanje publike za tu informaciju. Ovo se također odnosi na reklamne tekstove, fotografije, tv i radio priloge i ilustracije koji nijesu prošli uređivačku obradu.”

3.11.2. Kršenja načela br. 11 u televizijskim programima

MT MSS nije u svojim izvještajima od 1. oktobra do 15. februara uočio kršenje načela br. 11 u televizijskim programima.

Saradnici HRA su monitoringom zabilježili šest takvih slučajeva, a velika većina se odnosi na nekritičko plasiranje materijala za odnose sa javnošću u sklopu informativnog programa, čime se gubi razlika između informativnog sadržaja i reklama.

U programu TVCG zabilježena su dva primjera kršenja načela br. 11, a u programima ostalih monitorovanih televizija („Vijesti“, „Pink M“, „Atlas“ i „Prva“) po jedan primjer.

Tri televizije, TVCG, „Pink M“ i TV „Vijesti“ su prekršile ovo načelo 7. novembra izvještavajući o stambenim kreditima banke Societe Generale Montenegro (SGM). Novinari su prenijeli ono što je, bez sumnje, propagandni materijal banke koja objavljuje informaciju o novom proizvodu želeći doprijeti do klijenata. Već samo objavljivanje informacije je kršenje načela br. 11, a greška postaje teža kada se objave ocjene SGM kojim hvale sebe ili svoj proizvod ili uslugu. Televizije takve informacije ne smiju objavljivati u informativnom programu, osim ako nijesu u sklopu izvještaja u kojem su navodi provjereni, na primjer, ako se uspoređuju stambeni krediti na tržištu i daje ocjena tih proizvoda.

TVCG: DNEVNIK 2 (7. decembar) – U izvještaju o otvaranju hipermarketa „Voli“ pređena je granica između informacije i reklame. Objavljeno je, između ostalog: „Petrošćima će, kažu, ponuditi 20 hiljada artikala po cijenama povoljnijim od konkurencije“. Tu tvrdnju novinari nijesu provjerili, ali su je potvrdili anketirani građani. Napominjemo da se anketa sprovedena među manje od 10 kupaca, koja je objavljena u sklopu priloga, ne može smatrati relevantnom metodom provjere navoda o cijeni proizvoda.

TV ATLAS: FORUM (26. decembar) – U prilogu o prijemu koji je za klijente i partnere organizovala Atlas Banka provlači se reklama i tvrdnja o superiornosti ove banke nad konkurentima u Crnoj Gori: „Poslovni partneri banke kažu da su i ove kao i prethodnih godina zadovoljni saradnjom ističući da je ovo možda jedina pouzdana finansijska institucija u Crnoj Gori.“

PRVA TV: VIJESTI (20. februar) – Objavljena je informacija o jačanju internet mreže kompanije Mtel, uz tvrdnje predstavnika kompanije o kvalitetu, što nije ni na koji način ispitano ili stavljeno u kontekst.

3.12. Načelo br. 12 Kodeksa

„Obaveza je novinara da bude solidaran sa kolegama u mjeri koja ga neće onemogućiti da valjano obavi profesionalni zadatak, niti dovesti u opasnost da se ogriješi o osnovne principe novinarskog kodeksa.“

3.12.1. Kršenje načela br. 12 u štampanim i online medijima

Dok MT MSS nije u svoja dva posljednja periodična izvještaja od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. evidentirali ni jedan primjer kršenja načela br. 12, saradnici HRA su u tom periodu našli 56 primjera.⁷⁴

Najviše primjera saradnici HRA su evidentirali u „Dnevnim novinama” (29) i „Blicu”, izdanje za Crnu Goru (14), u „Vijestima” 9, u „Danu” dva i po jedan u „Pobjedi” i na portalu RTCG.

U svim slučajevima je riječ o kršenju smjernice⁷⁵ načela br. 12 koja se odnosi na korišćenje tuđih tekstova, djelova tekstova ili fotografija, a bez navođenja izvora, nego se korišćeno predstavlja kao svoje.

Većinu primjera plagiranja saradnici HRA su evidentirali na osnovu podataka da su se iste vijesti i fotografije izvorno pojavljivale prethodno u drugim medijima (najčešće *online* inostranim medijima). Ima i primjera gdje su plagirane priče potpisane punim imenima ili inicijalima novinara (često u „Blicu”, izdanje za Crnu Goru), a da je sasvim jasno da ti novinari nijesu izvještavali o tom događaju sa lica mjesta, nego su plagirali tekst ili djelove teksta. Primjera radi, u „Blicu”, izdanje za Crnu Goru, od 16. januara 2014, objavljen je izvještaj o zločinu u SAD sa nadnaslovom „Horor u SAD: Dvoje učenika teško ranjeno u napadu” i naslovom „Dijete pucalo u djecu iz sačmarice”. Iznad teksta izvještaja je puno ime i prezime novinarkе, što bi bilo logično ako je ona izvještavala sa lica mjesta ili je dopisnica iz SAD. Pošto se tako nešto ne navodi, logično je zaključiti da je ona kompilirala djelove tekstova iz drugih, inostranih medija. Korišćene su i fotografije čije autorstvo je ostalo nepoznato.

U manjem broju slučajeva je diskretno naveden izvor za jedan dio objavljene priče, ali ostaje nejasno da li se i ostatak priče može pripisati istom izvoru ili nekom drugom, koji je ostao skriven. Takav je primjer teksta iz „Vijesti” od 19. novembra 2013. pod naslovom „Bez simuliranja i cenzure”, gdje se pri kraju drugog paragrafa navodi izvor jednog citata, ali ostaje nejasno da li je cijeli tekst preuzet iz danskog magazina „Filmmagasinet Ekko” ili samo taj jedan citat.

Saradnici HRA su primijetili da nedjeljnik „Monitor” koristi fotografije čije autorstvo ostaje nepoznato i izražava sumnju da se u jednom broju slučajeva radi o fotografijama koje su na posuđene iz drugih medija, a da to nije navedeno. Jedan od malobrojnih izuzetaka je fotografija sa naslovne strane izdanja nedjeljnika od 14. februara 2014, za koju je na stranici namijenjenoj za sadržaj navedeno da je preuzeta sa por-

74 Od 15. februara do 1. marta 2014, saradnici HRA su evidentirali još devet primjera kršenja načela br. 12 Kodeksa.

75 Novinar ne smije da se bavi plagiranjem. Pod plagijatom se podrazumijeva korišćenja tuđih informacija, riječi, ideja i slika bez odgovarajućeg navođenja izvora.

tala "Klix.ba". (Upravo nam je ova napomena skrenula pažnju da bi i dio drugih fotografija, posebno onih koje ilustruju priče koje tematski nijesu vezane za Crnu Goru, mogao biti plagiran).

(Naslovi tekstova u kojima je prekršeno načelo br. 12 su na kraju izvještaja.

3.12.2. Kršenja načela br. 12 u televizijskim programima

U periodu obuhvaćenom ovim izvještajem ni MT MSS ni HRA nijesu zabilježila kršenja ovog načela.

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE IZVJEŠTAJA

Mediji i samoregulatorna tijela u Crnoj Gori

■ Priključivanje novih lokalnih medija Samoregulatornom savjetu za lokalnu štampu i odluka dnevnika „Dan“ da slijedi iskustvo TV Vijesti i dnevnika „Vijesti“ i uspostavi zaštitnika prava svojih čitalaca novi su primjeri afirmacije potrebe za uspostavljanjem djelotvorne samoregulatorne prakse u crnogorskoj medijskoj zajednici. Od uticajnih medija je sada van samoregulatornog procesa ostao jedino nedjeljnik „Monitor“.

■ **Krajnje je vrijeme da „Monitor“ za sebe odabere odgovarajuću formu samoregulacije, kao što bi to trebalo da urade i brojni elektronski mediji koji nijesu uključeni ni u jedno od postojećih kolektivnih samoregulatornih tijela.**

Saradnja između samoregulatornih tijela

■ Pozdravljanje od strane MSS-a osnivanja ombudsmana u TV Vijesti i dnevnicima „Vijesti“ i „Dan“ i pokazivanje spremnosti na saradnju, predstavlja ohrabrujući korak u pravcu smanjivanja nepovjerenja i početka saradnje različitih samoregulatornih tijela.

■ **MSS bi javno deklarisanu spremnost za saradnju sa ombudsmanima dnevnika i televizije „Vijesti“, kao i dnevnika „Dan“ mogao početi prosleđivanjem žalbi koje dobija, a odnose se na te medije, bez izjašnjavanja o njima. Ovo tim prije što MT MSS ni do sada u postupanju po žalbama nije od medija koji nijesu njegovi članovi tražio izjašnjenje povodom žalbi ili sopstvenih nalaza, iako je time kršio odredbe svoga Statuta.**

U slučaju neslaganja u primjeni Kodeksa, tj. različitih tumačenja osnovnih načela i pratećih smjernica, samoregulatorna tijela bi trebalo da iniciraju zajedničke debate, u cilju ujednačenog tumačenja Kodeksa i unapređenja poštovanja profesionalnih standarda i ljudskih prava od strane medija.

■ *Potreba za uspostavljanjem saradnje uočena je i između Ombudsmanki TV i novine „Vijesti“, budući da žalba koja se odnosila na televiziju „Vijesti“, a*

koja je stigla na adresu Ombudsmanke dnevnika „Vijesti“ nije, sudeći prema njihovim izvještajima, stigla do Ombudsmanke TV „Vijesti“.

■ **Saradnja i prosljeđivanje žalbi značila bi svjesno djelovanje u prvenstvenom interesu gledalaca i čitalaca, čije interese Ombudsmanke (samoregulatorna tijela) treba da štite, a unaprijedilo bi i povjerenje u njihove uloge, kao i u medije koji su ih imenovali na te pozicije.**

Procedura po kojoj postupaju samoregulatorna tijela

■ *MT MSS, koji odlučuje i po žalbama, i dalje ne primjenjuje iste kriterijume kada je riječ o proceduri odlučivanja. U većini slučajeva, i to kada je riječ o žalbama na medije koji nijesu njegovi članovi, MT MSS nije tražio izjašnjenje tih medija o navodima žalbi, niti se pokušalo posredovati u sporovima između podnosilaca žalbi i medija.*

■ **Neophodno je da MT MSS primjenjuje iste kriterijume pri odlučivanju o žalbama koji su propisani Statutom MSS.**

■ *Iako je početkom 2013. godine MSS na svojoj zvaničnoj internet stranici najavio usvajanje pravilnika kojim bi bila regulisana procedura postupanja po žalbama, taj dokument još nije usvojen.*

■ **Neophodno je da MSS što prije usvoji najavljeni pravilnik i time dodatno precizira obaveze i odgovornost svoga Monitoring tima i onemogućí voluntarizam u njegovom postupanju.**

■ *U nekoliko slučajeva (žalbi u odnosu na medije koji su članovi MSS) MT MSS je odluku o žalbi utemeljio na odgovoru medija na čiji rad se žalba odnosila.*

■ **Iako je MSS dužan, prema svom Statutu, da traži izjašnjenje medija na koje se odnosi žalba, odluku treba da donese objektivno, na osnovu uvida u sporni novinarski materijal, a ne samo na osnovu tvrdnji medija na koga se žalba odnosi.**

■ *Primjer odlučivanja po pritužbi Udruženja priređivača igara na sreću na odluku MT MSS po njihovoj žalbi pokazao je da u postojećim aktima MSS nije riješeno pitanje više instance u odlučivanju po žalbama. Pravno i logički neodrživo je rješenje da se podnosilac žalbe koji je nezadovoljan odlukom MT MSS žali istoj instanci.*

■ **Izmjenama i dopunama Statuta MSS trebalo bi predvidjeti drugostepeni organ koji odlučuje po žalbama.**

■ *Baveći se problematičnim komentarima ispod tekstova na portalu „Vijesti“, MT MSS na jednom mjestu u izvještaju izlazi iz uloge procjenitelja etičnosti sadržaja i upušta se u neprihvatljivo dijagnostifikovanje psihičkih stanja*

autora spornih komentara – „komentari služe za izražavanje poremećenih, bolesnih i zadržanih stavova čitalaca”.

■ **Koliko god bi ovakva ocjena mogla bila utemeljena, samoregulatorna tijela bi trebalo da se uzdrže od dijagnosticiranja zdravstvenog stanja autora komentara, a da budu izdašnija u nuđenju i pronalaženju rješenja za unapređivanje uređivačke prakse u novim elektronskim medijima.**

■ Za razliku od prethodnih izvještaja MT MSS, u kojima je zabilježeno čak 37 primjera navođenja da je Kodeks prekršen, ali bez preciziranja konkretnog načela Kodeksa koje je prekršeno⁷⁶, u devetom i desetom izvještaju, MT MSS je unaprijedio obrazloženja i ovaj propust je zabilježen samo u nekoliko slučajeva.

■ **Da bi ocjena o kršenju Kodeksa bila utemeljena i uvjerljiva, kao i da bi se moglo spriječiti slično postupanje ubuduće, neophodno je uvijek u izvještajima precizno navesti koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i koja je smjernica prekršena, kao i način na koji je to učinjeno.**

■ Kada se upoređuju podaci do kojih je došao MT MSS i oni do kojih su došli saradnici HRA, vidljivo je da su glavni razlozi za velike razlike u tome što MT MSS ne obraća dovoljno pažnju na najučestalije primjere kršenja Kodeksa (kršenje načela br. 10 – poštovanje pretpostavke nevinosti) i što uopšte ne poklanja pažnju kršenjima načela br. 11 (obaveza neprihvatanja privilegija koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju novinarsku autonomnost i nepristrasnost) i br. 12 (zabrana plagiranja).

■ **MT MSS bi trebalo da jednaku pažnju poklanja kršenjima svakog od osnovnih načela Kodeksa i smjernica u kojima su ta načela razrađena i objašnjena ili da makar navede opravdane razloge za selektivni pristup.**

■ Do značajne razlike u uporednom monitoringu MT MSS i HRA dolazi i zbog toga što se Monitoring tim MSS, po pravilu, kršenjem Kodeksa u televizijskim programima bavi samo na osnovu žalbi, a vrlo rijetko sam sprovodi monitoring njihovih programa. Monitoring HRA glavnih informativnih emisija samo pet najgledanijih televizija u Crnoj Gori bilježi veliki broj kršenja Kodeksa, u čemu prednjači TV "PINK Montenegro", članica MSS.

■ **MT MSS trebao bi, makar periodično, nadgledati rad elektronskih medija, prije svega televizija koje signalom pokrivaju cijelu Crnu Goru, a koje su članice ovog samoregulatornog tijela (TVCG, TV Pink M, TV Prva).**

■ *SSLŠ i dalje nema poseban akt kojim bi bio regulisan način rada njegovog Suda časti (Monitoring tima), tijela predviđenog Statutom, i procedura*

76 Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori, drugi izvještaj, preporuka HRA, str.15.

podnošenja žalbi i postupanja po njima. Postojanje takvog akta bi moglo da stimuliše potencijalne žaliocce.

■ **Neophodno je da odgovarajuće tijelo SSLŠ usvojiti akt kojim bi bio regulisan rad Suda časti (Monitoring tima) i procedura podnošenja žalbi i postupanja po njima.**

■ *Iako je od uspostavljanja Ombudsmana prošlo skoro godina dana, TV Vijesti još nijesu usvojile interni etički kodeks, predviđen odlukom o osnivanju Ombudsmana.*

■ **Imajući u vidu podatak Ombudsmanke da je novinari često kontaktiraju radi otklanjanja etičkih dilema, to bi mogao da bude dodatni podsticaj za što skoriju izradu i usvajanje internog etičkog kodeksa i programskih smjernica TV „Vijesti“.**

■ *U Poslovniku o radu Ombudsmana dnevnog lista „Vijesti“ u čl. 3 je propisano da žalba, da bi bila razmatrana, treba, pored ostalog, da sadrži: ime i prezime podnosioca žalbe, ako je fizičko lice, ili puni naziv i matični broj ako je pravno lice. Ombudsmanka je do sada razmatrala i žalbe koje ne sadrže taj kriterijum.*

■ **Iako je ovakav Ombudsmankin stav razumljiv u interesu žalilaca, bilo bi uputnije pridržavati se Poslovnika i tako edukativno uticati i na podnosiocce žalbi.**

■ *Ombudsmanka je u izvještajima kao žalbe tretirala i svoje samoinicijativne intervencije, kao i prigovore koji nijesu pisani u formi žalbi i u skladu sa Poslovnikom o radu Zaštitnika čitalaca Vijesti, što je zbunjujuće.*

■ **U narednim izvještajima Ombudsmanka bi trebalo da se pridržava terminologije koja je propisana Poslovnikom i da pravi jasnu razliku između postupanja po žalbama i samoinicijativnih intervencija i angažmana po osnovu prigovora koji nemaju propisanu formu žalbi.**

■ *Ombudsmanka dnevnika „Vijesti“ ne navodi uvijek koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i kako je to urađeno, i ne koristi dosljedno terminologiju iz Kodeksa, što sve otežava razumijevanje njenih odluka.*

■ **Poželjno je da se uvijek prilikom identifikovanja ogrješenja o profesionalnu etiku navede koje načelo, odnosno smjernica Kodeksa je prekršena i na koji način je to učinjeno, čime bi bio izbjegnuta utisak pristrasnosti i djelovalo obrazovno i preventivno. Poželjno je, takođe, pridržavanje i terminologije koja je korišćena u Kodeksu.**

Nalazi uporednog monitoringa medija

■ Iako je kršenje pretpostavke nevinosti (načelo br. 10 Kodeksa) i dalje daleko najčešći primjer neetične prakse u medijima, ohrabrujuće je da su monitori HRA evidentirali znatno manji broj primjera nego u periodu koji je pokrивao naš drugi izvještaj, te činjenica da je Ombudsmanka dnevnika „Vijesti“ u februarским izdanjima novina „zapazila značajan broj naslova i nadnaslova sa znakom pitanja, odnosno nekim oblikom potencijala, kako bi se ostavio prostor i za drugačije tumačenje, odnosno da se ne bi ugrozila presumpcija nevinosti“.

■ **Preporučujemo medijima da se potrude da na zanemarljivu mjeru svedu broj primjera kršenja pretpostavke nevinosti. Olakšavajuća okolnost u ovom slučaju je ta što se ovo kršenje relativno lako prepoznaje i zbog toga ga je, uz dobru volju novinara i posebno urednika, moguće lako izbjeći.**

■ Uporedni monitoring pokazuje učestalost jednostranog izvještavanja, pa je načelo br. 1 najčešće kršeno načelo, prema monitoringu MSS, dok je prema monitoringu HRA na drugom mjestu. Ovo se načelo, po pravilu, krši kada mediji koriste, kao izvor vijesti, optužujuća saopštenja jedne strane, dok drugoj ne nude mogućnost da se odmah izjasni o optužbama.

■ **Da bi izvještavanje bilo izbalansirano, a novinarstvo ispunjavalo svoju svrhu kroz „traganje za istinom“, mediji moraju odmah dati priliku i drugoj strani da odgovori na optužbe, a ne samo ostavljati mogućnost da optužena strana naknadno reaguje. Takođe, mediji sami moraju provjeravati osnovanost iznesenih optužbi.**

■ Uočljiv je porast broja kršenja načela br. 12. Broj primjera plagiranja u monitorovanim medijima, posebno na portalima, je znatno veći od navedenog, jer nije uvijek lako utvrditi tu vrstu etičkog prekršaja bez temeljnije uporedne analize. U odnosu na prethodna dva izvještaja HRA, u ovom smo evidentirali više primjera očiglednog ili nevješto prikrivenog plagiranja.

■ **Kao što jasno ističu svoje autorstvo kada je riječ o tekstovima i fotografijama, poželjno je da mediji to isto čine kada koriste tuđe tekstove ili djelove tih tekstova, fotografije i druge grafičke ilustracije.**

■ Većina primjera kršenja načela br. 8 Kodeksa u nadziranim televizijskim informativnim programima odnosi se na objavljivanje imena i prezimena žrtava saobraćajnih nesreća.

■ **Mediji bi trebali se sa mnogo više pažnje i obzirnosti odnositi prema žrtvama nesreća ili zločina, jer one, prema Kodeksu, imaju pravo na posebnu zaštitu imena, osim u slučajevima posebnih okolnosti, koje uvijek trebaju biti pažljivo razmotrene.**

■ *MT MSS je u pojedinim tekstovima uvredljiv jezik doveo u vezu sa načelom br. 8 Kodeksa, odnosno sa narušavanjem privatnosti, iako postojeće smjernice za to načelo ne daju osnov za takav zaključak.*

■ **Potrebno je otvoriti pitanje moguće dopune smjernica Kodeksa za načelo br. 8, čime bi se uzelo u obzir da prema praksi Evropskog suda za ljudska prava povreda časti i ugleda mogu predstavljati povredu privatnosti.**

a) Naslovi tekstova u kojima je prekršeno načelo br. 10, odnosno pretpostavka nevinosti:

Iz „Dana“: „Oštetio banku za 6.530 eura“, „Pokrao Crveni krst i vrtić“, „Švercovali auto-djelove“, „Krali eksploziv“, „Oskrnio crkvu i udario policajca“, „Gvozdenović nezakonito izdao dozvolu“, „Ukrao auto“, „Švercovali duvan“, „Pornografske snimke slao u Njemačku“, „Beranac dilovao marihuana“, „Silovao brataničnu pa je bacio sa terase“, „Mladića ubo nožem u grudni“, „Muju Redži pozlilo u čeliji“, „Banku oštetio za 112.000 eura“, „Metke krili u šporetu“, „‘Divljak’ pokušao da pregazi policajce“, „Zapalili tendu, pa pobjegli“, „U pritvor zbog pokušaja ubistva brata“, „Opljačkao crkvu“, „Krali bicikla“, „Četiri rođeka dilovala 19 kila“, „Pucio na video nadzor policije“, „Maloljetnici ukrali zvono“, „Uhapšeni lopovi“, „Mladić pucio u policijske kamere“, „Zbog konobarice pucio u mladića“, „Bombaš poslat u Spuž“, „Policajac ubio divojarca“, „Prodavali heroin“, „Pao i drugi bombaš“, „Osmani pretukao Mandu Popović“, „Ukrao kola, pa sletio s puta“, „Muša opraio pola miliona“, „Napao prodavnicu“, „Ukrala 6.600 eura“, „‘Opelom’ udario staricu“, „Krio oružje i pancir“, „Izazvao saobraćajnu nesreću“, „Oštetio budžet za 800.000 eura“, „Otelili torbu“, „Drogu krili u kući“, „Pokušao da siluje djevojčicu“, „Ukrao 3.500 eura“, „Opljačkao ‘Rodu’“, „Ubio kćerku jer se smijala“, „Obio lokal i ukrao piće“, „Krali auta, obijali kuće“, „Skank krio u patosu kamiona“, „Sa pumpe odnio 1.700 eura“, „Ukrao telefon“, „Krali ležaje“, „Tukao policajca“, „Firme oštetili za 16.000“, „Prebili azilante, pa tražili otkup“, „Iz kladionice odnio 1.200 eura“, „Podgoričanin odnio sliku“, „Uhapšen jer je pokušavao da pregazi advokata“, „Rožajci silovali maloljetnicu“, „Krao kovertu“, „Bombom na brata zbog međa“, „Jedan tukao, drugi prijetio“, „Pljačkao i frizerske salone“, „Mladić ranjen nožem“, „Postavio eksploziv na auto policajca“, „Radnik ukrao 4.000 eura“, „Porez utajili, banku čašćavali“, „Izboli tetku nožem, pa je opljačkali“, „Uhapšen zelenaš“, „Krao novac i telephone“, „Marihuanu spremali za prodaju“, „Unuk kamenom ubio babu“, „Krao bakar sa hale“, „Beranac švercovao 45 kilograma kokaina“, „Maloljetnicima polomili rebra“, „Mučio invalida“, „Napao obezbjeđenje i lomip inventor“, „Krao robu iz prodavnice“, „Drogu krio u sobi“, „Mučili psa do smrti“, „Policajac uzeo mito od pet vozača“, „Bivši direktor pronevjerio 34.000“, „Uhapšeni lopovi“,

„Kolege pokušale da ga siluju“, „Odnio 500 eura“, „Krao telefone od košarkaša“, „Drogu krio u gaćama“, „Spremao skank za prodaju“, „Pokupao da se ugrije, pa zapalio kuću“, „Maloljetnici polomili stakla“, „Uhapšeni kradljivci“, „Obila slot aparat“, „Opljačkao tri auta“, „Izmislio pljačku“, „Uhapšen u krađi“, „Krali novac, telefone, šporete“, „Radnik

obezbjeđenja pljačkao kolege", „Opljačkali market", „Vlasnika 'kopa' kafe ucjenjivali za 8.000 eura", „Pronevjerio pola miliona eura", „Pare od vode stavljali u džep", „Prodavca tukao čekićem po glavi", „Ulcinjanin švercovao skank", „Maloljetnik dilovao drogu", „Ukrao 250 eura, pa izmislio razbojništvo", „Švercovao heroin", „Prisvojio 408 hiljada", „Krali televizore", „Švercovao drogue", „Ukrali kazan za rakiju", „Izvršili pljačku, pa tukli policiju", „Prodavali marihuana", „Odnio dokumentaciju", „Organizovali prostituciju u Podgorici i na Primorju", „Švercovao drogue", „Opljačkao knjižaru", „Krao novčanike i torbe", „Ubio mladiće koje nije poznao", „Napastvovao djevojčicu", „Opljačkali bračni par iz Njemačke", „Opljačkao kazino", „Prevozili skank", „Uhapšen zbog seksualnog zlostavljanja učenika", „Oštetio firmu za 11.000 eura", „Pronevjerio pazar", „Ukrao laptop", „Oteo 15 eura", „Obio auto, opljačkao magazine", „Švercovali tablet", „Aktivistima DPS-a na dan izbora dijelila po 200 eura", „Otuđio 15.700 eura".

Iz „Dnevnih novina“: „Držao pištolj i municiju različitog kalibra", „Ukrao novac i nakit iz auta", „Krao torbe sa plaže", „Silovao, pa zatim pokušao da ubije brataničnu", „Konobar nožem ubo gosta lokala u stomak", „Vlasnik Komerc Kormana prisvojio tuđe mašine", „U džepu nosio drogu", „Vrijedao i udarao Beranku", „Bombom pokušao da ubije brata", „Krali pa uništavali auta", „Dolijao provalnik crkve", „Bacio bombu zbog svađe sa gazdama", „Osmanagići oprali 72.000 eura", „Izazvao potres možga kako bi sakrio 150.000 E", „Izazvao požar na jahti", „U kući držali arsenal oružja", „U stanovima krili pakovanje skanka", „Nije vratila pozajmicu od 30.000 eura", „Djevojčica od starca ukrala više od šest i po hiljada eura", „Prebili bračni par pa im oteali 100.000 eura", „Oštetili firme za koje su radili za više od 16.000 eura", „Halilović organizovao šverc kokaina", „Ubica tvrdi da je usmrtio kćerku, a njena majka da joj on nije otac", „Iz kladionice Meridian ukrao 500 eura", „Kolašinci u autu držali drogue", „Crnogorci pretukli dvojicu dječaka", „Carinik falsifikovao ispravu", „Mladić krao bakarne šipke", „Policajac uhapšen zbog primanja mita", „Lažirao pljačku", „Ukrali 400 eura i uhapšeni", „Maloljetnik nožem prekratio tuču", „Stavio hipoteku na tuđu imovinu", „Švercovao cigare", „Baranin ocu zario nož u grudi", „Optužnica protiv razbojnika", „Ukrao pa prodao dva auta", „Uhapšen serijski razbojnik iz Podgorice", „Krenuo da proda skank", „Zatekla lopova u trafici", „Opljačkali market", „Pao i drugi 'reketaš' vlasnika Kopa kafe", „Uhapšen Beranac N: Bacio bombu ispred kafića", „Iz automobila ukrao torbicu", „Jedan lopov uhapšen, drugog traže", „Obio auto i ukrao torbicu", „Krali televizore iz kladionica", „Uhapšen Cetinjanin koji je obijao crkve", „Srbijanac oštetio budžet Crne Gore za pola miliona", „Umjesto predaje, tukli policajce", „Autom prevozili 14 kilograma skanka", „Švercovao drogue", „Prevezio marihuana", „Starac pokušao da obljubi djevojčicu", „Krali kozmetiku", „Policija zatekla razbojnika u krađi", „Mladić iz auta ukrao laptop", „Pljačkao kuće u Virpazaru", „Podmetnuli bombu", „Pijani ljekar izazvao sudar".

Iz „Pobjede“: „Krao novac, telephone, bankovne kartice...", „Potegli nož na dva dječaka", „Slao klipove pedofilskog sadržaja", „Mladići krali kablove", „Oštetio banku za 112.000 eura", „Šesnaestogodišnjak iz Podgorice krao novac, zlato, telefon", „Oštetila klijenta za skoro 23.000 eura", „U potkrovlju krili marihuanu i municiju", „Bombašu određen pritvoren od 30 dana", „Policajac i lovučuvar uhvaćeni u krivolovu", „Inscenirao

saobraćajni udes kako bi prisvojio 14.000 eura", „Baranin u kesi krio eksploziv", „Falsifikovali sanitarne knjižice", „Skank krio u rezervoaru", „U stanu krili skank", „Opljačkao market i kladionicu", „Hrvatski stručnjaci kontrolišu poslovanje bivših menadžera CKB", „Pokušao da opljačka dječaka", „Ukrao mobilni iz 'Golf'a", „Maloljetnici krali vrata, prozore, kapiju, cijevi...", „Uhapšen bombaš, pomagač u bjekstvu", „Razbojnik odnio novac i ključeve iz vozila", „Pretukli muškarca pa pokušali da ga siluju", „Podgoričanin opljačkao kladionicu i udario radnicu", „Šahmanović ošteti JP za 34.401 euro", „Počinje suđenje Vladanu Nicoviću jer je prevario kupce stanova", „Uz prijetnju pištoljem ukrao više od 1.000", „Prokockao stričev novac pa prijavio da je pokraden", „Blefirali da skupljaju otpad i obijali kuće", „Pokrao firmu u kojoj je bio zaposlen", „Tukli čuvara pajserom i šipkama po glavi", „Krao mobilne telefone za vrijeme utakmice", „Ukrao 'ford' i 'audi'", „Mladić 'odradio' pet krađa i odnio više od 1.000 eura", „Iz stanova krali novac i mobilne", „Ošteti firmu za skoro 8.000 eura", „Izmislio da je opljačkan da bi vratio dug", „Uhapšen bombaš", „Prijeteci htio da 'zaradi' 8.000 eura", „Prevario sugrađane za 408.000 eura", „Obio 'mercedes' i ukrao dokumenta", „Udario čekićem trgovca kad je odbio da mu preda novac", „Uhapšen Nikšićanin N: Krio 330 grama skanka", „Krali motore i LCD televizore", „Uhapšeni zbog krađe i napada na policajce", „Izrežirali pljačku 15 Alboninih prodavnica", „U stanu krio pištolj", „Drogu krio u donjem vešu", „Htio da se ugrije, pa zapalio kuću", „Starac pokušao da napastvuje djevojčicu", „Ispisivali grafite po školama i vrtićima", „Izudarao radnicu i ukrao 15 eura".

Iz „Vijesti“: „Radnici iz fabrike 'Polix' krali TNT", „Silovao pa pokušao da ubije brataničnu", „U vikendici krili trotilske metke", „Ukrao sat i lanac", „Nožem nasrnuo na Delibašića", „Novljani krali bicikla na primorju", „Maloljetnici ukrali crkvena zvonca", „Prodavao petarde u blizini škole na Vidrovanu", „Ukrao prilog iz crkve i ostavio kačket", „Trojica maloljetnika među napadačima", „Na 'lažne' porodilje uzeli 176.000 eura", „Pucio zbog konobarice", „Lomili po lokalu pa bacio bombu", „Čolović nabavio bombu za Džez klub", „Lopova 'zarobili' i čuvali prolaznici", „Zbog novca izazvao udes", „Arsenal oružja u kući Prelevića", „Razvojnim kreditima vraćao stare dugove", „Pijan je tukao do smrti zbog prečestih izlazaka", „Iz tri pljačke odnio 1.900 eura", „Braća silovala maloljetnicu", „Hrvat švercovao 44 kilograma skanka", „Radojica i Mikaš ubili divojarca", „Zabranili portparolu da daje informacije 'Vijestima' i 'Danu'", „Korumpirani policajci u ozvučenom presretaču", „Ulazio u stanove i krao novčanike", „Sajo u kući držao revolver i karabin", „Mandić opljačkao restoran u kome je radio", „Pretukli kolegu, pa pokušali da ga siluju", „Tuđi plac dao u zalog za kredit", „Nikšićanin „pao“ sa 38 boksova cigareta", „Ošteti firmu za 34.000 E", „Sin nožem ubi oca u grudima", „Marihuanu krio u gaćama", „Baranin nosio pištolj sa devet metaka u okviru", „Oko 330 grama trave hrio da proda za 400 eura", „Zapalio kuću da bi se ugrijeo", „Ćorac uhapšen dok je pljačkao Gradsku knjižaru", „Preuzeo, ali nije platio šest tona goriva", „Barać utajio porez", „Arsenal oružja kod Duška Glendže", „Pokrao ženu dok joj je 'pomagao'", „Obijali kuće i butike", „Maloljetnici polomili stakla na HGI u Tivtu", „Sekli kandido nosio za drogue", „Napao djevojčicu", „Isljam Jašari nožem pokušao da ubije sina".

Sa portala „Vijesti“: „Silovana djevojčica će od ponedjeljka biti u Domu za nezbrinutu djecu u Bijeloj“, „Uhapšeno petoro mladića koji su tukli srednjoškola koji je podržao Paradu“, „Napad na Džez klub: Radović se posvađao sa gazdama, pa pošao po bombu“.

Iz „Blica“: „Dolijao provalnik“, „Krao na plažama“, „Silovao i pokušao da ubije djevojčicu“, „Nožem prekratio svađu“, „Šarićeva prijateljica prisvojila 63.000 eura“, „Bombom na brata zbog imovine“, „Crnogorska i srpska policija uhapsile krijumčare skanka“, „Ukrali na desetine bicikla“, „Uhvaćeni kradljivci automobile“, „Pozajmila 10.000 eura i nije ih vratila“, „Nikšićanin hicem iz pištolja u kafani ‘Kod hama’ teško ranio Podgoričanina“, „Ljut na gazde bombom ranio 11 gostiju kluba“, „Ukrao pazar, pa inscenirao udes“, „Sa eksplozivom krenuo u ribolov“, „Uhapšen vođa barskog klana“, „Sin ubo nožem oca u grudi“, „Na prevaru uzeo šest tona dizela“, „Pokrao ukućane, pa lažno prijavio pljačku“, „Palicama nasrnuli na policajce“, „Slučajno zapalio napuštenu kuću u koju je došao da prespava“, „Cetinjanin obijao crkve“, „Krijumčarile drogu, pa doživjele udes“, „Ukradeni automobil htio da proda otpadu“.

Sa portala „Cafe del Montenegro“: „Pretučen dječak: Devetogodišnjaka udario šakom i bacao na beton“, „Srbijanac pokušao da siluje maloljetnicu u Bijelom Polju“, „Uz prijetnju nožem, od radnice kladionice Volcano oteo novac“, „Albanski državljani švercovao auto djelove i elektro-uređaje“, „Nakon svađe i tuče Albanac nožem ranio Ulcinjanina“, „Berane: U šporetu krili trotilske metke“, „Ne zna se kako je silovana djevojčica pobjegla iz bolnice“, „Buronje: Bacio bombu na rođenog brata“, „Pozajmila 10 hiljada eura koje nikad nije vratila“, „Novac izgubio na kocki, pa lažno prijavio da je napadnut i opljačkan“, „Nezvanično: U pucnjavi u Mojanovićima ranjen policajac“, „Sin Hanke Paldum kolima pregazio tri žene“.

b) Naslovi tekstova u kojima je prekršeno načelo br. 12:

Iz „Dnevnih novina“: „Deset najbizarnijih stvari na aukciji eBaY-a“, „Pozovi brata ako je kasno i plašiš se da sama ideš kući“, „‘Gonkur’ Pjeru Lemetru“, „Nekadašnji šef bostonskog podzemlja osuđen na dvije doživotne kazne“, „Sakupio kolekciju od 9.000 lutaka“, Bez naslova (atrfile), „Zamalo drugi dio ‘pada crnog jastreba’“, „Tusk pooštrava propise nakon teške nesreće“, „Ako neće Rusi, hoće Njemci“, „Eksperiment koji će sa pažnjom pratiti mnogi“, „Bliži mi se penzija“, „Cedungu statua od zlata“, „Nijesam platio porez jer sam se sudario sa kravom“, „Gafovi poznatih“, „PCG i SDP zajedno na izbor?“, „Festival limuna“, „Nigdje ne ide bez čačkalice“, „Osam mjeseci sam proveo u pritvoru kao Mladićev jatak“, „Nevjerovatne 3D tetovaže“, „Anželina ima 42 kilograma“, „U kući držao 300 pitona“, „Driblao najveće, a sada je majstor za kapučino i ekspres“, „Ovo su najhladnija mjesta na planeti“, „Barikade niču kao pečurke“, „Mur se povlači“, „Za jubilej kanala djeca slikala mural“, „Al-kaida uputila izvinjenje“, „Merkel spasila Hodorovskog“, „Kerol mrzio slavu“, „Šestonoga krava“, „EU ne može da ispuni sve zahtjeve Velike Britanije“, „Britanija pokreće raspravu o metodi ‘troje roditelja’“, „Najmanja tinejdžerka na svijetu“, „Svijetleći rogovi za irvase“

Iz „Blica“: „Prva dana u bolnici zbog depresije“, „Ukradeno 18 milijardi“, „Urugvaj otvara firme za proizvodnju marihuana“, „Drogiraju djecu i tjeraju ih na seks“, „Od-sjekli su mi uvo i bjesomučno tukli“, „Nije lako biti afrički dendi“, „Linčovali ga pred seljanima za primjer“, „Turska vlada može da zabrani svaki sajt“, „Papa na aukci-ji prodao svoj motor“, „Molio sam otmičare da me ubiju“, „Benzemi i riberiju prijeti zatvor“, „Kopilot oteo avion da bi dobio azil“, „Ćerka naciste hoće u briselske klupe“, „Djeca su tražila da umru“, „Renci sklonio Letu“.

Iz „Vijesti“: „Putin opet pustio suzu“, „Esmeralda: Droga joj uništila život“, „Irak predo-dređen da propadne“, „Optužnica protiv ‘dobrih momaka’“, „Indija: Silovana po naređe-nju seoskog savjeta“, „Suzan Bojl: Traži posao u kladionici“, „Rođak prodavao podatke o njemu“, „Ne prestaje da kupuje jakne“, „Janukovič pristaje i na predsjedničke izbore?“, „Nađena dva dnevnika u kojima je opisivao muke sa drogom“, „Stolice samo za zvijezde“,

iz „Dana“: „Sjeme prokljalo od topline mladog Sunca“, „Bigfut postoji?“

Iz „Pobjede“: „Vuk sa Vol strita zabranjen u Maleziji“,

sa portala RTCG: „Survao se autobus, 14 poginulih“.

5. DODATAK:**Naslovi tekstova u kojima je uočeno kršenje pretpostavke nevinosti****DAN**

„Ukrao mobilni i laptop“, „Bivši inspektor švercovao skank“, „Maloljetniku oteo telefon“, „Obili kiosk“, „Ukrao dva mercedesa“, „Napadao žene i otimao im torbe“, „Švercovao telefone“, „Majka i sin dilovali heroin“, „Ukrao pištolj“, „Kamenovali voz“, „Uhapšen ubica Antona Stanaja“, „Ukrala 2.500 eura“, „Taksisti ukrao vozilo“, „Ispod haube švercovali 60 kila skanka“, „Pretukao ga i uzeo mu mobilni“, „U autu krio 54 kila skanka“, „Anđelić se švercuje šest godina“, „Zamjeniku komandira polomili vilicu“, „Ošamario dječaka“, „Podgoričanin masakrirao drugove zbog droge“, „Odnio kazan za rakiju“, „Ukrali material vrijedan 23.000 eura“, „Falsifikovao bankovne kartice“, „Partnerne prevario za deset miliona dolara“, „Švercovao 75 kila marihuane“, „Ženama oti-
mao tašne“, „Ukrao 210 grama zlata“, „Slao prijeteće poruke“, „Trojka pala zbog krađe“, „Harao po Piperima“, „Pucio iz lovačke puške“, „Prodavao ukradene djelove“, „Ukrao zlatni nakit“, „Zapalio ćeliju, pa izbo cimere“, „Silovao djevojku“, „Rožajac švercovao heroin“, „Maloljetnik opljačkao kladionicu“, „Krao šta je stigao“, „Krali lopte i cigareta“, „Oteo dva telefona“, „Gradili bez građevinske dozvole“, „Ranio maloljetnicu“, „Kćerku lopatom pretukao na smrt“, „Pucio na komšiju, pa pobjegao“, „Maloljetnik ukrao telefon i zlato“, „Skank krio u krovu auta“, „Obijao kola i krao po ulazima“, „Gradili mimo propisa“, „Tablete spremio za preprodaju“, „Ubio komšiju“, „Ukradena vozila prodavali na otpadu“, „Istu kuću dva puta opljačkao“, „U lov s puškom bez dozvole“, „Pro-
nevjerio državni novac“, „Bacio bombu pa dobio metak“, „Albanac švercovao drogu“, „Ukrala 25.000, pa ih uplatila na svoj račun“, „Ukrao telefon“, „Galeniku oštetili za 12 miliona eura“, „Nožem ranio mladića“, „U pritvoru zbog silovanja“, „Europol uhapsio 18 ljudi osumnjičenih za trafikingu“, „Krivokapic širi govor mržnje“, „Podmetnula požar“, „Puškom lovio ribu“, „Krali metalne predmete“, „Krali metalne predmete“, „Dijana je preminula zbog nebrige ljekara“, „Nikola Dabanović laže!“, „Varvari lomili stolice“, „Opljačkali stan“, „Pretukao poznanicu“, „Dedo mozak šverca“, „Maloljetnik obijao kuće“, „Krali što su stigli“, „Pljačkali bankomate“, „Parama od kokaina kupovali stano-
ve“, „Napali policajca“, „Maloljetnik opljačkao apoteku“, „Švercovao dva kila skanka“, „Haker provalio na sajt“, „Iza rešetaka zbog droge“, „Izazvao udes, pa pucio u dva mladića“, „Organizovao prevare u kladionicama“, „Drogu čuvao za drugoga“, „Policija pravila lažne zabilješke“, „Krao rešetke“, „Švercovao 50 grama skanka“, „Švercovao četiri kilograma kokaina“, „Ubio zbog ljubomore“, „Ukrao ogrlicu“, „Spremao likvidaciju Luke Đurovića“, „Crnogorci organizovali ilegalno klađenje“, „Ukrao bankovnu karticu“, „Pesnicama na službenika ambasade“, „Podgoričanke pretukle djevojku“, „U kući krili arsenal oružja“, „Pretukao sugrađanina, pa ukrao 40 eura“, „Skank krio u patosu

vozila", „Ubio zbog duga", „Ukrao cigarete vrijedne 4.150 eura", „Preko firmi oprali milione", „Krali šta su stigli", „Pljačkali stovarišta i automobile", „Obili trafostanicu pod naponom", „Opljačkao kazino i ćevabdžinicu", „Nožem ubio komšiju i ranio njegovog sina", „Švercovali cigarete", „Podgoričanin pao sa kilogramom heroina", „Direktora častili 5.600 eura", „Diler u pritvoru", „Pljevljak rasturao drogu", „Diler iza rešetaka", „Panto nije vratio pivske flaše", „Ukrao kran od 35 tona", „Opljačkao školu", „Odnijeli cirkula", „Odnijela marke i dolare", „Švercovali heroin", „U rezervoaru krio skank", „Ukrali krov sa hotela", „Nacionalni savjeti spiskali 300 hiljada", „Ukrao auto, pa ga preprodao", „Bacio eksploziv na autobuse", „Žene šutirao i gađao kamenicama", „Heroin švercovali preko Crne Gore", „Ukrala četiri prstena", „Pretukao sugrađanina", „Prijeteci noževima ukrali 500 eura", „Nožem izbo trojicu mladića", „Krao mobilne i zlato", „Fingirali razbojništvo", „Falsifikovali kreditne kartice", „Oštetili firmu za 6.000 eura", „Krali iz vozila i hotela", „Divljao pijan, izazvao udes", „Švercovao Pakistance u Crnu Goru", „Mladića četiri puta ubo nožem", „Pucao u trudnu suprugu", „Policajac uzeo 200 eura mita", „Ukrala haljinu od 1.000 eura", „Autom vukao magarca", „Stoper izmislio da je opljačkan", „Zakopala dva djeteta u dvoristu", „U sobi krila eksploziv", „Krao šampone za kosu", „Preprodavao drogu u Budvi", „Ušao kroz gepek i ukrao auto", „Obijao vozila", „'Pink Panter' pao u Monpeljeu", „Pacijent pretukao ljekara", „Prisvojili 150 eura", „Ukrao alkohol i kakao prah", „Duguju porez", „Ranili mladiće", „Ukrao auto, pa ga prodao", „Krao zlato i kartice", „Ministar radio u ime države, a za račun Krolinga", „Umjesto pokojnika vozio marihuana", „Uhapšen zbog krađe", „Oštetio budžet za milion dolara", „Gliserom usmrtio Rusa", „Novcem od kokaina kupovao nekretnine", „Policajac oteo maloljetnika", „Prevarom zaradili 330.000", „Pregazio pješaka", „Dilovao drogu da bi zaradio za hljeb", „Iz Red taksija odnijeli 360 eura", „Heroin krio u pismima", „Kokain krila u apartmanu", „Švercovao cigarete".

DNEVNE NOVINE

„U Ulcinju uhvaćen lopov", „Mladic otimao torbe", „Opljačkao dva stana u Podgorici", „Klijentima davala drogu i 'na ler'", „Obijali vikendice bogatih Rusa", „Krala novac iz džepova prolaznika", „Razotkriven lopov betonskih statua", „Grčki državljani u autu prevezio 60 kg skanka", „Novljanin tražio reket od četrdeset hiljada eura", „Sa skankom htio da se ukrca na Sveca", „Trojac pljačkao po Herceg Novom", „Ukrali gromobran", „Uzeo pare i pobjegao", „Maloljetni Podgoričanin opljačkao kladionicu", „Maloljetnici krali", „Krao žice sa pruge ŽICG", „Kćerku lopatom prebio do smrti", „Radnik prijavio lažno razbojništvo", „Ukradenim autom provalili u radnju", „Pljačkao prodavnice i restorane", „Palicama izbacili goste iz kafića", „Dogovorili ubistvo dvojice 'kvartaša'", „Srbijanca pokrao i ostavio bez svijeti", „Navijači remetili mir i bezbjednost na utakmici", „Uhapšen zbog krađe", „Blagajnik pronevjerio 7.500 E", „Pritvor zbog ranjavanja brata", „Prijetio i zastrašivao birače", „Heklere i skank krio od Podgorice do Bijelog Polja", „Po očevom nagovoru pucao na komšiju, ali ga promašio", „Maloljetnik prijetio pištoljem", „Svađu prekratio sječivom", „Priatelj ga ubo nožem", „Osobu sa invaliditetom navodio na prosjačenje", „Tuzanina udrali i polivali vodom", „Mladić u kući krio

suboteks", „Milačić načinio prekršaj", „Potrošila pazar, pa prijavila pljačku", „Policajac ubio dvojicu mladića", „Pljevljak pretukao sugrađanku", „Udario ga kolima nakon prepirke", „Ukrao auto djelove", „Ukrao garderobu iz butika", „Uhapšen zbog bacanja dinamita", „Starca ubila pod dejstvom alkohola i droge", „Bjelopoljac organizovao kokainski lanac", „Vozili i pucali u vazduh", „Palestinci oštetili M:tel", „Zbog neuzvraćene ljubavi ubio bivšu", „Počinio osam krađa", „Bekriji zaplijenili arsenal oružja", „Pjevač napao vozača ambasade Crne Gore", „Odnio cigerete vrijedne 4.000 E", „Uhvaćen dok je prenosio 34 kilograma skanka", „Kosovar švercovao mobilne telefone", „Direktoru firme dali nadoknadu od 5.630 E", „Skinuli bakarne table sa hotela", „Sin vlasnika Pinka pregazio tinejdžerku, pa pobjegao", „Ukrao zlato u Donjoj Gorici", „Beranci ranili četvoricu mladića", „Gorivo plaćali lažnim novčanicama", „Stradali zbog neukosti raftera", „Ubili Rusa zbog 250 eura", „Ušetali preko balkona i opljačkali stan", „Iz šanka ukrao 130 eura", „Desetak sudija učestvovalo u krađi više od milion eura", „Normal prevario kupce stanova", „Kamenicama na kupače u Krašićima", „Zemunac napao tri policajca", „Naoružani opljačkali market", „U pljački angažovao maloljetnog rođaka", „Pocijepao umrlicu i bacio ikone", „Oštetili firmu sa Cetinja za 6.000€", „Bugari i Tivčanin skinuli kodove sa 300 računa", „Djeci prijetio gasnim pištoljem", „Krao torbe kupačima", „Uhapšen diler heroína", „Zvicer u policijskom pritvoru", „Maloljetnik prodavačici uperio pištolj u potiljak", „Napadnute inspektorke", „Opet napadnute dvije inspektorke", „Policajac uhapšen zbog primanja mita", „Prijavio lažno razbojništvo", „Otkriven mučitelj magarca", „Cetinjanka ukrala haljinu", „Eksplozive držala u spavaćoj sobi", „Maloljetnik ukrao 'seat'", „Podgoričanin opljačkao po dva puta iste objekte", „Odnio šampone za kosu", „Obio automobile Skupštine", „Uhapšen crnogorski Pink Panther", „Ukrali novac i alkoholna pića", „Maloljetnik ženi oteo novčanik", „Zarađivao koristeći alat firme Okov", „Ukradenim golfom smrskali Tojotu", „Pretukao doktorku na radnom mjestu", „Sekulović izbjegavali plaćanje poreza", „Prijava protiv pacijenta koji je prebio doktorku", „Pljačkao stanove", „Taksijem otišao po oružje, pa zapucao s vrata", „U pogrebnom vozilu švercovao marihuana", „Grk prenosio 59 kilograma skanka radi dalje preprodaje", „Policajac oteo i prebio maloljetnika", „Podgorički biznismen jahtom usmrtio Rusa", „Lazovići prevarili Dušana Bana", „Sugrađaninu nožem probio jetru u svađi", „Devetnaestogodišnjak pokosio pješaka", „Pljevljak komšiju ubio zbog žene".

VIJESTI

„Uhapšen diler marihuane", „Bajrami krao u Ulcinju", „Danilovgrađanin uhapšen zbog krađa", „Švercovao mobilne telefone", „Ženama otimao torbice", „Uhapšen ulični diler", „Učenik britvom dva puta ubo maturanta", „Napao inspektora pred djetetom", „Nož ispod grla kod Vezirovog most", „Ukrao taksu, pa se zakucio u ogradu", „Blagajnik prisvojio 7.500 eura", „Čamcem vozili 57 kilograma skanka", „Račun umalo platilo glavom", „Redža telefonom prijetio inspektorki", „Policajcu slomili vilicu i oteli pištolj", „Uzimao novac za apartmane, koje nikad nije izgradio", „Automobilom provalili u market", „Ukrali sanitarni material i Golf IV", „Popio' metak zbog 80.000 eura", „Obio 'Mimi' i ukrao novčanik", „Izašao iz zatvora i opljačkao zlataru", „Maloljetnik prijetio

zbog reportaže o selu", „Vrijednost tri fabrike umanjili 11 puta", „Ministar švercovao dokumenta o izvozu oružja", „Ukrao kablove i kazan za pečenje rakije", „Pucnjavom ugrožavali bezbjednost", „Obijali kuće i vikendice", „Zapalio ćeliju, pa lakše ranio cimer", „Lopatom ubio ćerku pred četvoro djece", „Motorom naletio na pješaka", „U šasiji krio 2,3 kilograma skanka", „Šenlučio na Oštrovcu", „Skinuo sve četiri gume sa BMV", „Bomba u centru Budve", „Pješak teško povrijeđen", „Ukradeni novac sakrila u banci", „Jovović na sud jer je tukao ženu", „Zapošljavao po partijskoj liniji", „Ojadila Lutriju Crne Gore za 10.000 eura", „Mladića kamenom udario u glavu", „U Kokotima krio suboteks", „Bivšem partneru zapalila stan", „Mijuškoviću pritvor zbog pokušaja ubistva", „Bujićev drug prijetio Džemalu Babačiću", „Opljačkali 195.000 eura u 13 pohoda", „Svađali se, pa mladića pregazio kolima", „Krao autodjelove na Zlatici", „Đedo kontrolisao unos droge u Evropu", „Pucao na komšiju", „U Tivtu ‘pali’ lopovi i falsifikatori", „Raičević slomio nos starijoj sugrađanki", „Zadavili ga zbog novca za stanarinu", „Ukrao kreditne kartice, pa otišao da digne pare", „Urlao i spominjao Luku Bojovića", „Žandarm ubio i spalio dvojicu mladića", „Mugoša krao cigarete u Mojkovcu", „Fočanac pljačkao pa napustio Crnu Goru", „Ubio komšiju zbog puta", „Pao sa skankom na granici", „Bježeći sa heroinom probio graničnu rampu", „Nedžad je nabavio heroin", „Ukrao kran od 35 tona", „Prijetio mi je smrću", „Heroin krili ispod sjedišta", „Bejzbolkom povrijedio sugrađanina", „Provalio u stan Baranina", „Iz frižidera ukrali oko 70.000", „Maloljetnik obijao kuće", „Turisti iz Čačka tukli drvenim palicama", „Krali iz Montenegro modern shoesa", „Prevaranti poslati u Spuž", „Trebinjac krao po Herceg Novom", „Vozio se Tivtom s pištoljem za pasom", „Službenik ANB prijetio turistima da će ih ubiti", „Liridon otišao na Kosovo", „Istukao djevojku i zapalio joj auto", „Vlasnika istukli i ukrali mu novac", „Otimali lančiće i novčanike", „Lažno prijavio da su mu oteali 200 eura", „Graničar uhapšen zbog primanja mita", „Prijava protiv mučitelja magarca", „U spuškome zatvoru spriječena dva pokušaja unošenja droge osuđenima: Naduvani otišli u posjetu u zatvor", „Ukrao ‘seat’ pa se vozikao Zabjelom", „Uhapšen maloljetni diler", „Ljekari umalo ubili Esmiru Murić", „Pao ‘Pink panter’", „Đurović, Lazović i Kalezić udarna trojka batinaškog voda", „Mladić se ušunjao u krevet između muža i žene", „Heroin krili u motociklu", „Mazio ženu dok je spavala pored muža", „Habana utajila 40.000 E", „Prvo tražio lijekove, pa onda pretukao doktoricu", „Ukrao auto, pa ga prodao na otpadu", „Djevojka ubijenog nosila francuski ključ zbog bezbjednosti", „Ulcinjanin donio drogu u zatvor", „Pošao po pokojnika sa tovarom droge", „Uhapšen provalnik", „Vozač ministra udario djevojčicu", „Ukrao dva vozila pa jedno zapalio".

POBJEDA

„Presrijetao žene i otimao im torbice", „Izmišljao stavove o povredi privatnosti Milke Ljumović", „Pokušao da opljačka maloljetnika", „Trojica Beranaca krali bakar i metal", „Podgoričanin ukrao taksu, zaradio prijavu", „Blagajnik Doma starih u Bijelom Polju ukrao 7.560 eura", „Tražili 50.000 eura da ne naude njemu i porodici", „Iz prodavnice ukrali ploče od aluminijuma", „Radnik kazina lažirao pljačku kako bi vratio dugove", „Pritvor nakon četiri krađe", „Krao kablove za struju pod naponom", „Iz lovačke

puške pucali na auta i kuće”, „Petnaestogodišnjak obio kladionicu i ukrao televizore”, „Počinio četiri krađe, pokušao dvije”, „Krali cigarete i fudbalske lopte”, „Gradili sportski objekat bez dozvole”, „Maloljetnik ukrao registar-kasu”, „Uhapšen zbog dilo-
vanja droge”, „Lopatom na smrt prebio kćerku”, „Adžović se kaje zbog ubistva kćerke”, „Dva puta obio istu kuću u Zagoriču”, „Potegao pištolj nakon svađe”, „Ukrao sva četiri
točka sa BMW-a”, „Ukrali pribor za pecanje”, „Navodio na prosjačenje”, „Nakon svađe
udario Baranina automobilom”, „Tukao je nogama i rukama”, „Uhapšen zbog krađe”, „Nikšićanin krao djelove sa pruge”, „Maloljetnik opljačkao apoteku”, „Vozač i saputnik
prijetili policajcima”, „Drama u Kotoru: Izazvao udes, pa pucao na sugrađane”, „MANS
propagira ubijanje državnih činovnika”, „Gorivo platio lažnom novčanicom od 200
eura”, „Teško ranio djevojku”, „Tuđim karticama ‘zaradio’ 200 eura”, „Ukrao cigarete”,
„Uhapšen provalnik”, „Krijumčar droge uhvaćen u potjeri”, „Ukrao 35 tona metala”,
„Ukrala četiri zlatna prstena”, „Baranin pretukao sugrađanina i sugrađanku”, „Šesna-
estogodišnjak nožem ranio trojicu”, „Razotkriven pomagač koji je odnio 80.000 eura”,
„Kopirao ključ da bi se dočepao novca”, „Maloljetnik tri puta pljačkao istu kuću”, „Ski-
movali podatke sa bankomata i skinuli 12.000 eura”, „Cetinjani oštetili preduzeće za
6.000 eura”, „Vozilom udario pjesake”, „Ukrala haljinu vrijednu više od 1.000 eura”,
„Lažno prijavio da su mu prijetili i ukrali 200 eura”, „Priveden zbog razbojništva”,
„Dodirivao ženu dok je spavala sa mužem”, „Podgoričanin odnio sve i svašta”, „Podgo-
ričani iz lokala odnijeli novac, viski i šampanjac”, „Ukrao novčanik i pobjegao”, „Po-
kušao da opljačka pumpu na Zlatici”, „Prodavac ukrao Okovu 800 eura”, „UPIS: Apel
nadležnim državnim institucijama”, „Protivpravno prisvojili 150 eura”, „Krao alko-
hol i kakao”, „Auto ukrao, pa ga prodao”, „Ukrao i zlatni lanac vrijedan 1.000 eura”,
„Ugovarali seks za 100 do 300 eura”, „Kod Baranina pronađeno pet grama kokaina”,
„Pogrebnim vozilom prevezio 83 kilograma marihuana”, „UPIS pozvao Tužilaštvo da
sprovodi zakone”, „Obijali kuće i krali mobilne telefone i zlato”, „Policajac i još dvije
osobe oteeli 15-godišnjaka”, „Vlasnici ‘Orgazma’ na prevaru uzeli više od 330.000 eura”,
„Nakon svađe nož mu zario u grudi”, „Ukrao, pa zapalio auto”, „Maskirani napadači
odnijeli 363 eura”, „Heroin krio u pismu”, „Ukrao auta pa ih zapalio”.

BLIC

„Riješene dvije krađe vozila”, „Baranin u kući držao arsenal oružja”, „Uhapšen Podgo-
ričanin preprodavac skanka”, „Prolaznicama otimao tašne”, „Stanaja ubio bivši član
misije UN sa Kosova”, „Tridesetogodišnjak napao maloljetnika”, „Razbojnik iza brave”,
„Opljačkao dva taksi vozila”, „Pokrali pogon za metaloprerađu”, „Taksista ukrao auto-
mobil pa udario u ogradu”, „Kradljivci iza brave”, „Stanaja ubio saradnik Mujo Sefa
sa Kosova”, „Uhapšena grupa maloljetnih lopova”, „Poslije svađe autom udario Ba-
ranina”, „Uhapšen kradljivac”, „Maloljetnik krao bronzane spomen-biste”, „Bjegunac
iz Spuža pljačkao vikendice”, „Uhapšeni brutalni razbojnici”, „Uhapšen kradljivac iz
Herceg Novog”, „Maloljetnik obio kladionicu”, „Splićanka optužena jer je na internet
oglašavala seksualne usluge”, „Prodavao tablete ‘suboxone’”, naslovom „Držalom ubio
kćerku”, „Belgijanac švercovao skank”, „Pucao ispred kuće na Oštrovcu”, „Bombaški

napad u centru Budve", „Policajac pretukao majku", „Ukrala 25.000 eura", „Obili zamrzivač sa sladoledima", „Golfom udario i teško povrijedio ženu", „Silovao djevojku s kojom je bio u vezi", „Uništiti skulpture na trgu", „Prijava zbog navođenja na prosjačenje", „Uhapšen vođa grupe krijumčara kokaina", „Uhapšen maloljetnik koji je pljačkao apoteke", „Riješena krađa", „Prijava protiv prevaranta", „Skank pokušao da prokrijumčari vozom", „Uhapšen kradljivac iz Boljevca", „Nikšićanin hakovao hrvatski sajt", „Veselin Pantović spremao likvidaciju Luke Đurovića", „Uhapšen razbojnik u Nikšiću", „Razbojnik iz Podgorice iza brave", „Ukralo cigarete iz trafike", „Nikšićanin krijumčario oko 34 kilograma skanka", „Sekretar na prevaru od Ruskinje uzeo 400 eura", „Maloljetni lopov iza brave", „Ukao kran vrijedan 77.000 eura", „Uhapšeni odmah poslije pljačke", „Ukrali 12000 eura i 46750 franaka", „Piroman podmetnuo požare u Tivtu", „Uhapšen i drugi akter lažne pljačke", „Preprodavali ukradene stvari", „Nožem teško ranio sugrađanina", „Tukao djevojku pa joj zapalio automobile", „Stoper lažno prijavio da je opljačkan", „Dječak ukralo automobile", „Beograđanin dilovao drogu u Budvi", „Dva puta pokrao 'Kužinu' i apoteku 'Sveti vrači'", „Uhapšen lažni ljekar koji je oboljelom djeci davao steroide", „Uhapšen 'Pink Panther' iz Crne Gore", „Kradljivac iz Podgorice iza brave", „Lopov mazio ženu dok je spavala s mužem", „Uhvaćen pljačkaš iz Podgorice", „Otkriveni kradljivci kabla s mosta", „Pokušao da opljačka benzinsku pumpu", „Pokušao da ukrade četiri flaše pića i kakao", „Zloupotrijebili pečat firme", „Prijava protiv pacijenta koji je pretukao doktorku", „Švercovali marihuanu u pogrebnom kombiju", „Usmrtio kupača pa prijavio leš u moru", „Gajio marihuanu", „Počinje suđenje ubici braće Gojačanin", „Švercovao skank u prtljažniku", „Policija traga za ubicom".

CAFÉ DEL MONTENEGRO

„Država oštećena za milion eura", „Podgorica: Pacijent pretukao doktorku na radnom mjestu", „Crnogorac u pogrebnom vozilu krijumčario 83 kg marihuane".

MONITOR

„Stanaja ubio njegov radnik", „Čvrsti temelji od bijelog praha".

4

ČETVRTI IZVJEŠTAJ

MONITORING NOVINARSKIH SAMOREGULATORNIH TIJELA U CRNOJ GORI

1. mart 2014 – 1. septembar 2014.

1. AKTUELNO STANJE U MEDIJSKOJ SAMOREGULACIJI

1.1. Opšti pregled

U periodu koji je obuhvaćen ovim izvještajem (1. 3 – 1. 9. 2014) desilo se nekoliko novina u sferi medijske samoregulacije u Crnoj Gori. Najbitnija je da se, poslije TV „Vijesti“, dnevnika „Vijesti“ i „Dan“, još jedan medij koji nije član Medijskog savjeta za samoregulaciju i ne prihvata njegovu nadležnost, nedjeljnik „Monitor“, odlučio da uspostavi ombudsmana, čime je ispunio naše preporuke iz dva prethodna izvještaja. Informacija o početku rada ombudsmana objavljena je u izdanju „Monitora“ od 5. juna 2014.

U ovom izvještajnom periodu je počeo da radi i ombudsman dnevnika „Dan“, o čijem smo postavljenju informisali u prethodnom izvještaju.

Novost je da već nekoliko mjeseci institut ombudsmana u TV „Vijestima“ u stvari postoji samo na papiru, jer nije imenovana zamjena nakon što je dosadašnja ombudsmanka prestala s radom.

Utisak je da samo na papiru postoji i Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu, budući da ne izvještava o svom radu, niti ima internet stranicu na kojoj informiše o ostalim svojim aktivnostima.

Novost je, takođe, da je Monitoring tim Medijskog savjeta za samoregulaciju (MT MSS) počeo, u izvjesnoj mjeri, da uvažava postojanje ombudsmana u medijima koji nijesu članovi MSS. Primjeri za to su odluka da ne prihvati da odlučuje o žalbi koja se odnosila na dnevnik „Dan“, već da žaliocu (ministar održivog razvoja i turizma Branimir Gvozdenović) preporuči da se obrati ombudsmanu tog dnevnog lista, što je bila preporuka HRA iz prethodnih izvještaja, kao i da uvaži neke odluke ombudsmana dnevnika „Vijesti“ i „Dana“ prilikom naknadnog odlučivanja o istim žalbama. U duhu saradnje i međusobnog uvažavanja samoregulatornih tijela je i najava MSS-a, saopštena na okruglom stolu posvećenom samoregulaciji, koji je održan u junu 2014, da će zajedno s ombudsmanima i Akcijom za ljudska prava (HRA) pristupiti doradi Kodeksa novinara Crne Gore (Kodeks).¹

.....

¹ Više informacija dostupno na: <http://www.pobjeda.me/2014/07/03/okrugli-sto-o-postovanju-novinarskog-kodeksa-mss-problem-dalje-tacnost-informacija/#.VA12sBbw9KI>.

Period koji je obuhvaćen ovim izvještajem HRA obilježila je i pojava novog štampanog medija u Crnoj Gori, beogradskog tabloida „Informer“ koji je 10. marta počeo da štampa posebno izdanje za Crnu Goru.

Već u prvom mjesecu izlaženja ovog lista bilo je uočljivo, kroz demantije i obraćanja u drugim medijima, da nekoliko osoba i institucija opovrgavaju ono što je objavljeno u „Informeru“ CG. U jednom od niza tekstova o navodnim malverzacijama u Lučkoj kapetaniji u Kotoru, objavljenom 3. aprila, „Informer“ CG je objavio izmišljene izjave programske direktorice HRA. Budući da uredništvo nije objavilo upućeni odgovor, HRA je tužila „Informer“ CG. Ovaj tabloid je spustio granicu profesionalnih i etičkih standarda toliko nisko da nije skandalizovao samo domaću i inostranu medijsku i laičku javnost, nego i američke i evropske diplomate u Crnoj Gori, koje su i prve reagovala na seriju tekstova u kojima je izvršna direktorica nevladine organizacije Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS) Vanja Čalović dovođena u vezu sa zoofilijom i u kojima je od nadležnih državnih institucija traženo da istraže da li su objavljene fotografije autentične ili montirane, a od Udruženja za zaštitu životinja da reaguju.

MSS, u čijem Statutu, u članu 7², stoji da za cilj ima zaštitu građana od neetičnog ponašanja medija u Crnoj Gori, reagovao je tek nakon što su to učinile ambasada SAD, diplomatska misija EU u Crnoj Gori, kolegijum predsjednika Skupštine Crne Gore, i nakon što ga je Akcija za ljudska prava pozvala da reaguje. Izvršni sekretar MSS Ranko Vujović jeste, u saopštenju za javnost³, rekao da je „Informer“ kršio Kodeks, ali se pridružio zahtjevima toga tabloida da nadležni državni organi ispituju da li je, zaista, na kompromitujućem video snimku i fotografijama izvršna direktorica MANS-a ili neko drugi. Na tome aspektu cijele afere je, u autorskom tekstu⁴, insistirala i urednica portala „Analitika“, ali i članica Monitoring tima MSS-a, Gordana Borović.

U izvještaju MT MSS-a objavljenom više od mjesec dana nakon reagovanja kojim su obuhvaćeni i sporni tekstovi „Informera“ CG, MSS nije više insistirao na ovom aspektu, već se samo bavio neetičnošću takve vrste novinarstva.

Problematično izvještavanje tabloida „Informer“ CG i odsustvo pravovremene i autoritativne reakcije samoregulatornih tijela bilo je tema razgovora Dunje Mijatović,

2 Savjet se osniva kao nevladina organizacija koja ima za cilj da unapređuje i razvija medijsku samoregulaciju u Crnoj Gori, implementira Kodeks novinara Crne Gore u cilju zaštite građana od neetičkog izvještavanja u medijima, podiže nivo svijesti o značaju istinitog i pravovremenog izvještavanja. Radi realizacije postavljenih ciljeva Savjet će obavljati sljedeće djelatnosti praćenje sprovođenja Kodeksa novinara Crne Gore u medijima, objavljivanje mjesečnih, polugodišnjih i godišnjih izvještaja o poštovanju Kodeksa novinara Crne Gore, odlučivanje o predstavkama i žalbama građana na rad medijskih kuća i povrede Kodeksa novinara Crne Gore, obavještavanje medijskih kuća o konkretnim predstavkama i žalbama.

3 Više informacija dostupno na: <http://www.cdm.me/drustvo/crna-gora/mss-o-pisanju-informera-utvrditi-da-li-je-u-pitanju-manipulacija-ili-autentican-materijal>.

4 Više informacija dostupno na: <http://portalanalitika.me/component/content/article/106-tema-extra-tv/151231-biljeka-o-skandalu>.

predstavnice OEBS-a⁵ za slobodu medija, prilikom njenog drugog uzastopnog boravka u Crnoj Gori, sa više predstavnika štampanih i online medija. Na sastanku održanom 16. jula 2014. je i najavljena pomoć OEBS-a projektu dopune Kodeksa, unapređivanju saradnje postojećih samoregulatornih tijela i, u perspektivi, nastojanju da se formira jedinstveno samoregulatorno tijelo za štampane i online medije u Crnoj Gori.

U periodu koji obuhvata ovaj izvještaj doveden je do kraja i jednogodišnji spor koji je HRA imala sa dnevnikom „Pobjeda“ zbog neobjavljivanja reagovanja na tekst dr Stevana Lilića pod naslovom „Lilić Gospodine Stano koga podržavate“, zbog čega je „Pobjeda“ kritikovana od strane MSS, u izvještaju koji obuhvata period od 15. jula do – 1. oktobra 2013⁶. „Pobjeda“ nije uvažila odluku samoregulatornog tijela čiji je član, nego se povinovala odluci Apelacionog suda, koji je potvrdio presudu Osnovnog suda u Podgorici, kojom je ovaj dnevnik obavezan da objavi reagovanje HRA iz septembra 2013. i izmiri sudske troškove.

.....

5 „OEBS je najoštrije osudio personalizovane i veoma uvredljive napade na Čalović. Zgrožena sam i ne mogu da vjerujem da Crna Gora to prihvata i kao država i kao društvo. Država je odgovorna građanima. Mora da se nađe način da se takve stvari prevaziđu. Moramo krenuti prema profesionalizaciji medija u Crnoj Gori – ocijenila je danas predstavnica OEBS-a za slobodu medija Dunja Mijatović. Mijatović boravi u svojoj prvoj zvaničnoj posjeti Crnoj Gori, a u okviru nje danas se sastala sa više visokih državnih zvaničnika, sa predstavnicima civilnog sektora i medijskim poslenicima. Mijatović se posebno osvrnula na izvještavanje dnevnog lista „Informer“, koje se tiče izvršne direktorke NVO Mans Vanje Čalović, rekavši da danas možda ima mnogo junaštva, ali da je ponestalo čojstva.... Međutim, kako kaže ona, puno se mora uraditi na implementaciji zakona rada samoregulatornog tijela, gdje će se OEBS uključiti aktivno. – Planiram da se vratim u Podgoricu ubrzo. Moramo naći jednu polaznu tačku, jer moramo krenuti prema nečemu što se zove profesionalizacija medija – zaključila je Dunja Mijatović.“ (Više informacija dostupno na: <http://portalanalitika.me/drustvo/vijesti/152948-mijatovi-moramo-krenuti-prema-profesionalizaciji-medija-u-crnoj-gori>).

6 „MSS je u međuvremenu tražio stav „Pobjede“ povodom pomenute žalbe, ali do danas nije dobio odgovor. Medijski savjet za samoregulaciju smatra da je neobjavljivanjem reagovanja Akcije za ljudska prava prekršeno načelo Kodeksa novinara koje propisuje obavezu novinara da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju, pogotovo onu koja može naškoditi, pridržavajući se, pri tom, pravila da ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući MSS takođe podsjeća da je pravo na objavljivanje ispravke i odgovora obaveza i po Ustavu Crne Gore, kao i po Zakonu o medijima. Medijski Savjet za samoregulaciju smatra da je ovo kršenje Kodeksa utoliko veće, jer je poslije dvije nedjelje objavljen odgovor profesora Lilića na reagovanje Akcije za ljudska prava koje nikada nije objavljeno.“ (Izvještaj MT MSS o radu crnogorskih medija za period 15. jul 2013 – 1. oktobar 2013)

2. AKTIVNOSTI I REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH TIJELA

2.1. Aktivnosti Medijskog savjeta za samoregulaciju

2.1.1. Opšte informacije

Izvještaji

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je do zaključenja ovog izvještaja HRA (početak septembra 2014) objavio tri izvještaja svoga Monitoring tima (MT). Dva izvještaja spadaju u redovne periodične izvještaje i njima je pokiven period od 15. februara do 31. aprila 2014, odnosno od 1. maja do 1. jula 2014. Treći izvještaj je obuhvatio period od 1. januara do 1. maja 2014, dakle i dio vremena koji su obuhvatila dva periodična, ranije objavljena izvještaja.⁷

Prvi put se desilo da MT MSS u jednom svom izvještaju ponavlja dio ranije objavljenog. To je urađeno za potrebe okruglog stola posvećenog novinarskoj etici, koji je Medijski savjet za samoregulaciju organizovao u saradnji sa Savjetom Evrope početkom juna 2014. Ono što je neobično u vezi s tim je da je iz izvještaja koji obuhvata period od 1. januara do 1. maja 2014. izostavljeno više primjera kršenja profesionalne etike koji su obrađeni u ranije objavljenim periodičnim izvještajima. Izostavljena su čak 2 ranije obrađena primjera kršenja nekog od načela Kodeksa, a da nijednom nije napomenuto da je to učinjeno, odnosno zašto je to učinjeno. Među izostavljenim primjerima najviše ih je iz dnevnika „Dan“ – 15, pa potom iz dnevnika „Vijesti“ – pet, dva iz „Informer“ CG, i po jedan iz dnevnika „Pobjeda“ i „Dnevne novine“.

U pomenutom izvještaju kojim su obuhvaćena prva četiri mjeseca 2014. izostavljena je serija tekstova koji su objavljeni u dnevnicima „Dan“ i „Vijesti“, a koji su rezultat zajedničkog istraživačkog rada OCCRP-a (*Organized Crime and Corruption Reporting Project*) i MANS-a (Mreža za afirmaciju nevladinog sektora). MT MSS je u svom redovnom izvještaju, koji obuhvata period od 15. februara do 31. aprila, ovu seriju tekstova koji se tematski bave spregom organizovanog kriminala i crnogorske vlasti procijenio kao etički problematične, nalazeći da su u njima kršena načela br. 1 i 7 Kodeksa.

.....

7 HRA je izvještaj MT MSS koji obuhvata period od 1. decembra 2013. do 15. februara 2014. analizirala u svom pretposljednjem izvještaju, odnosno trećem po redu, koji se odnosi na period od 1. oktobra 2013. do 1. marta 2014.

MSS nije ni jednom do sada objavio mjesečni i godišnji izvještaj o poštovanju Kodeksa Crne Gore, kako je predviđeno u članu 7 Satuta MSS-a⁸ i kako se može zaključiti da je predviđeno i Akcionim planom Vlade Crne Gore za poglavlje 23. Pravosuđe i temeljna prava, mjera 3. 4. 5.⁹

Javnost rada

MSS je iskoristio okrugli sto koji je organizovao zajedno sa Savjetom Evrope da prvi put jedan od izvještaja¹⁰ svoga MT predstavi i stručnoj, a ne samo opštoj javnosti. Svi ostali izvještaji MT MSS predstavljeni su samo na konferencijama za novinare. I posljednja dva izvještaja¹¹ objavljena su na zvaničnoj internet stranici MSS, nedugo nakon što su prezentovana na konferenciji za novinare.

Obavještavanje građana

MSS svoju zvaničnu internet stranicu ne ažurira redovno niti izuzimajući periodične izvještaje, na njoj objavljuje aktuelne informacije o svojim aktivnostima. Na stranici MSS-a nema ni riječi o okruglom stolu koji je MSS organizovao zajedno sa Savjetom Evrope, ali ni saopštenja koje je 22. juna izdao MSS, odnosno njegov izvršni sekretar Ranko Vujović, povodom pisanja „Informera“ CG o izvršnoj direktorici MANS-a Vanji Čalović. Na dan zaključenja ovog izvještaja (1. septembar 2014), u rubrici „Aktuelnosti“, na internet sajtu MSS-a, posljednja objavljena informacija datira od 27. septembra 2013.

MSS nije ni u periodu koji obuhvata ovaj izvještaj HRA sprovodio javnu kampanju obavještavanja građana o svom djelovanju i podsticanja da se žale na neetično ponašanje medija.

Od medija koji su članice MSS, portali „Analitika“ i RTCG, kao i internet izdanje Radija „Antena M“ na prvoj strani imaju obavještenje o postojanju MSS, kontakte MSS i poziv zainteresovanim da se žale ovom samoregulatornom tijelu. Iako je član MSS, portal „Cafe del Montenegro“ ne objavljuje navedene informacije.

8 Savjet se osniva kao nevladina organizacija koja ima za cilj da unapređuje i razvija medijsku samoregulaciju u Crnoj Gori, implementira Kodeks novinara Crne Gore u cilju zaštite građana od neetičkog izvještavanja u medijima, podiže nivo svijesti o značaju istinitog i pravovremenog izvještavanja. Radi realizacije postavljenih ciljeva Savjet će obavljati sljedeće djelatnosti praćenje sprovođenja Kodeksa

9 Mjera 3.4.5. glasi "Pripremiti Izvještaj o implementaciji profesionalnih i etičkih standarda u crnogorskom novinarstvu. Objavljivanje izvještaja o poštovanju Kodeksa novinara u medijima." Kao nadležni organ naveden je Medijski savjet za samoregulaciju, navedeni rok je decembar 2013 – decembar 2014", a kao indikator rezultata "Usvojen izvještaj o implementaciji profesionalnih i etičkih standarda u crnogorskom novinarstvu. Izvještaji objavljeni na web stranicama Medijskog Savjeta".

10 Izvještaj o radu crnogorskih štampanih medija za period 1. januar – 1.maj 2014 . (Ovaj izvještaj nije objavljen na internet stranici MSS – www.medijskisavjet.me)

11 XI Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 15. februar – 30. april 2014.
XII Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. maj –1. jul 2014. Izvještaji su dostupni na internet stranici MSS – www.medijskisavjet.me

Ostale aktivnosti

Osim odlučivanja po žalbama, monitorovanja dijela medija i objavljivanja izvještaja o tim aktivnostima, MSS je zajedno sa Savjetom Evrope organizovao početkom juna 2014. okrugli sto posvećen poštovanju novinara Crne Gore u medijima, **objavljivanje mjesečnih, polugodišnjih i godišnjih izvještaja o poštovanju Kodeksa novinara Crne Gore**, odlučivanje o predstavkama i žalbama građana na rad medijskih kuća i povrede Kodeksa novinara Crne Gore, obavješćavanje medijskih kuća o konkretnim predstavkama i žalbama novinarske etike u Crnoj Gori. Na tom skupu je, kako je izvijestio dnevnik „Pobjeda“¹², MSS najavio da planira zajednički rad na dopuni Kodeksa novinara Crne Gore sa postojećim ombudsmanima u medijima, kao i sa HRA.

2.1.2 Rezultati rada Monitoring tima MSS

2.1.2.1. Postupanje po žalbama na sadržaje objavljene u medijima

MT MSS je u periodu od 1. marta do 1. jula primio 22 žalbe. Sve su se, osim jedne, odnosile na tekstove objavljene u dnevnicima „Vijesti“ i „Dan“, medijima koji nijesu članovi MSS i koji imaju svoje zaštitnike prava čitalaca (ombudsmane). Na „Dan“ se odnosilo 1 žalbi, a sedam na „Vijesti“. Jedna žalba se odnosila na „Dnevne novine“, medij koji je član MSS.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja (ministar Petar Ivanović) je uputilo sedam žalbi, od čega se šest odnosilo na „Dan“, a jedna na „Vijesti“. Isti broj žalbi uputio je i biznismen Zoran Bećirović, preko svog pravnog zastupnika. Četiri njegove žalbe su se odnosile na „Vijesti“, a tri na „Dan“.

MT MSS se u slučaju žalbe koja se odnosila na „Dnevne novine“ obratio uredništvu i zatražio izjašnjenje, koje nije dobio, ali je o žalbi odlučio, nezavisno od toga.

Osam žalbi koje je razmatrao MT MSS prethodno su bile upućene ombudsmanima dnevnika „Dan“ i „Vijesti“ i oni su odlučivali o njima. MT MSS se samo u slučaju jedne žalbe saglasio sa odlukom ombudsmanke „Vijesti“, dok je u ostalih sedam slučajeva odlučio drugačije. MT MSS se, prema navodima iz izvještaja, složio i sa jednom odlukom ombudsmana dnevnika „Dan“, a ne i sa ostalima, nego je odlučio drugačije.

U slučaju svih žalbi koje je razmatrao, MT MSS je uvažio u cjelosti ili djelimično argumente žalilaca i našao da su u spornim tekstovima kršena osnovna načela Kodeksa, odnosno neke od smjernica za ta načela.

.....

¹² Više informacija dostupno na: <http://www.pobjeda.me/2014/07/03/okrugli-sto-o-postovanju-novinarskog-kodeksa-mss-problem-dalje-tacnost-informacija/#.VAL2sBbw9KI>.

Prema procjenama MT MSS, načela br. 1¹³ i br. 4¹⁴ prekršena su po trinaest puta, načelo br. 3¹⁵ dva puta i jednom načelo br. 10¹⁶.

MT MSS je samo jednu od žalbi koje su se ticale tekstova u dnevnicima „Dan“ i „Vijesti“ a nijesu prehodno upućene ombudsmanima u tim medijima prosljedio na adresu ombudsmana, ne izjašnjavajući se o njoj. Uradio je to u slučaju žalbe ministra održivog razvoja i turizma Branimira Gvozdenovića koja se odnosila na tekst pod naslovom „Milionska korupcija u poslovima sa Gvozdenovićem“ („Dan“, 28. maj).

MT MSS je ministru sugerisao da se njima obrati eventualno kasnije, ako ne bude zadovoljan odgovorom ombudsmana.

Sudeći na osnovu izvještaja, MT MSS nije prethodno tražio izjašnjenja nadležnih u medijima na koje su se žalbe odnosile, kako je to predviđeno članom 21 Statuta MSS-a¹⁷ (a na šta smo ih podsjećali u prethodnim izvještajima), osim u slučaju „Dnevni novina“, kako smo ranije napomenuli.

.....

13 „Dužnost je novinara da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.”

14 „Obaveza novinara je da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju, pogotovo onu koja može naškoditi, pridržavajući se, pri tom, pravila da ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način.”

15 „Za novinara su činjenice neprikosnovene, a njegova obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućuje njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Obaveza je da vijest i komentar budu jasno razdvojeni.”

16 „Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar mora uvažavati pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno, i ne smije ničim prejudicirati ishod sudskog postupka.”

17 Monitoring tim

Član 21

Monitoring tim čine Izvršni sekretar Savjeta i tri medijska eksperta koje bira Upravni odbor na period od četiri godine. Monitoring tim prati, evidentira i na redovnim konferencijama (najmanje jednom u 60 dana) za novinare objavljuje izvještaj o kršenjima Kodeksa novinara Crne Gore, računajući i odgovore na predstavke i žalbe čitalaca dostavljene Monitoring timu.

Prije sačinjavanja mjesečnog izvještaja Monitoring tim je dužan da zatraži mišljenje medija koji je, predstavkom gledalaca/čitalaca/slušalaca ili na osnovu praćenja Monitoring tima označen da je kršio Kodeks novinara Crne Gore.

Sa ekspertskim članovima Monitoring tima Izvršni sekretar zaključuje poseban ugovor na rok od četiri godine. Članovi Monitoring tima imaju pravo na novčanu nadoknadu do iznosa od najmanje dvije prosječne neto-zarade u Crnoj Gori u momentu zaključenja ugovora ako finansijske mogućnosti Savjeta to dozvoljavaju.

Monitoring tim odlučuje po žalbama podnesenim protiv bilo koje medijske organizacije u Crnoj Gori kada su u pitanju povrede Kodeksa novinara Crne Gore i o tome obavještava javnost.

Monitoring tim posreduje u sporovima između medijskih organizacija ili novinara sa fizičkim i pravnim licima u slučajevima kada su se medijske organizacije ili novinari ogriješili o temeljne principe novinarske etike, kako ti sporovi ne bi završavali na sudu.

U izvještaju Monitoring tima obuhvaćen je rad elektronskih medija, dnevnih i sedmičnih štampanih medija i relevantnih web portala. Članovi Monitoring tima autonomni su u sastavljanju izvještaja i niko sa strane nema pravo uticaja na rad članova Monitoring tima.

2.1.2.2. Nalazi Monitoring tima MSS

Od 1. marta do 1. jula, MT MSS je evidentirao 113 primjera kršenja Kodeksa i svi su u štampanim medijima, osim šest na Portalu „Vijesti“ (MSS i dalje ne monitoruje elektronske medije), i to u komentarima posjetilaca toga online medija.

Prema evidenciji MT MSS, monitorovani mediji su prekršili sedam od ukupno 12 osnovnih načela Kodeksa, odnosno neku od smjernica za ta načela.

MT MSS je najčešće u prekršaju nekog od osnovnih načela Kodeksa 'uhvatio' dnevnik „Dan“, a najmanje dnevnik „Pobjedu“. Prema rang listi MT MSS, „Dan“ je prekršio Kodeks 46 puta, „Informer“ CG 30 puta, „Vijesti“ 20 puta, „Blic“ CG šest puta, Portal „Vijesti“ šest puta, „Dnevne novine“ tri puta i „Pobjeda“ dva puta.

Najčešće je kršeno načelo br. 1 (odnosi se, uglavnom, na tačnost), i to 68 puta, a potom načelo br. 3 (odnosi se, prije svega, na obavezu poštenog odnosa prema činjenicama) – 18 puta, pa načelo br. 10 (odnosi se, uglavnom, na obavezu poštovanja pretpostavke nevinosti), u 10 navrata. (Vidjeti tabelu ispod) Prema nalazima MT MSS, dnevnik „Dan“ je načelo br. 1 prekršio 27 puta, „Informer“ CG je to učinio 17 puta, dnevnik „Vijesti“ 13 puta, „Blic“ CG šest puta, „Dnevne novine“ tri puta, a „Pobjeda“ dva puta.

Kršenje načela Kodeksa prema monitoringu MSS (1. mart – 1. ul 2014)								
Medij	Dan	Informer CG	Vijesti	Blic CG	Portal Vijesti	Dnevne Novine	Pobjeda	Ukupno
Načelo br. 1	27	17	13	6	6	3	2	74
Načelo br. 2								
Načelo br. 3	7	10	1					18
Načelo br. 4	1		1					2
Načelo br. 5					6			6
Načelo br. 6	1							1
Načelo br. 7	2		2					4
Načelo br. 8	1	2	1					4
Načelo br. 9								
Načelo br. 10	7	1	2					10
Načelo br. 11								
Načelo br. 12								

2.1.3. HRA analiza postupanja MT MSS

2.1.3.1. HRA analiza postupanja MT MSS po žalbama

MSS još nije ispunio obećanje da će izraditi poseban pravilnik kojim će definisati način podnošenja žalbi i postupanje nadležnog tima po njima. Takođe, MT MSS i dalje radi u krnjem sastavu, odnosno ima jednog člana manje nego što je to predviđeno članom 21 Statuta MSS. Statutom je predviđeno da „Monitoring tim čine Izvršni sekretar Savjeta i tri medijska eksperta koje bira Upravni odbor na period od četiri godine“. Osim izvršnog sekretara, aktuelni MT čine dva novinara, koji rade u medijima – članovima MSS.

MT MSS je postupio ispravno kada je ministru održivog razvoja i turizma Banimiru Gvozdenoviću sugerisao da žalbu koja se odnosila na dnevnik „Dan“ proslijedi ombudsmanu toga lista. Međutim, nejasno je zašto to nije urađeno i u slučaju drugih žalbi koje su se ticale dnevnika „Dan“, kao i onih koje su se odnosile na dnevnik „Vijesti“, čiji ombudsman radi i duže nego ombudsman lista „Dan“.

Ako uvažava činjenicu da dio medija, koji ne prihvataju nadležnost MSS-a, ima svoja inokosna samoregulatorna tijela (ombudsmane), MT MSS bi trebalo i da (kao što je to učinio u slučaju žalbe ministra Gvozdenovića) dosljedno slijedi logiku toga uvažavanja. Uvažavanje činjenice postojanja ombudsmana u pojedinim medijima bi, takođe, nalagalo da se MT MSS ne postavlja kao drugostepena samoregulatorna instanca, jer za tako nešto nema osnova ni u Statutu MSS, ni u logici samoregulacije.

Ovakvo presuđivanje MT MSS neće, prema našem mišljenju, doprinijeti jačanju samoregulacije, niti jačanju povjerenja među različitim medijima i samoregulatornim tijelima.

Osim toga, odlučivanjem o žalbama koje se odnose na medije koji ne prihvataju nadležnost MSS-a i sa kojima ovo tijelo nema uspostavljenu komunikaciju, MSS ne može pružiti punu zaštitu građanima, jer ne može posredovati u objavljivanju ispravke ili izvinjenja, niti će u mediju, koji je prekršio Kodeks biti objavljena odluka MSS-a o tome. Podsjećamo, stoga, na preporuku iz našeg prethodnog izvještaja, da MSS žalbe na medije koji imaju ombudsmane uputi njima, te da samooregulatori otvore debatu u slučaju različitog tumačenja Kodeksa.

Statutom MSS je predviđeno da MT, prije nego što odluči da li je neki medij prekršio Kodeks, nezavisno od toga da li je na moguće kršenje neko ukazao žalbom ili je to otkriveno tokom procesa monitorovanja, traži izjašnjenje 'osumnjičenog' medija. U čl. 21 Statuta MSS je, pored ostalog, precizirano „Prije sačinjavanja mjesečnog izvještaja Monitoring tim je dužan da zatraži mišljenje medija koji je, predstavkom gledalaca/čitalaca/slušalaca ili na osnovu praćenja Monitoring tima označen da je kršio Kodeks

novinara Crne Gore“. U slučaju postupanja po žalbama pristiglim MT MSS u periodu koji je obuhvaćen ovim izvještajem HRA, citirana odredba je, sudeći prema izvještajima MT MSS, ispoštovana samo u jednom slučaju, kada se žalba ticala „Dnevni novina“, medija koji je član MSS.

Ovakvim postupanjem, koje MT MSS praktikuje od početka rada, nastavljena je praksa nepoštovanja Statuta MSS i neravnopravnog odnosa prema medijima, prvenstveno prema medijima koji nijesu članovi MSS.

Nezavisno od utemeljivosti i jasnoće argumenata onih koji/e podnose žalbu, o spornoj stvari se može pravilno i pravedno suditi tek kada se čuju i argumenti autora/ke teksta i urednika/ce koji su ga opremili i dozvolili da bude objavljen. Koliko god pojedine procjene MT MSS djeluju utemeljeno na osnovu uvida u žalbe i sporne tekstove, ne može se uvijek samo na osnovu toga sa sigurnošću procijeniti da li je riječ o grešci koja se mogla ispraviti, počinjenoj u određenim nepovoljnim okolnostima (pritisak krajnjih rokova, brzina, nedostupnost relevantnih izvora...) ili o svjesnom kršenju profesionalne etike na nečiju štetu.

MT MSS tako, sa lakoćom, procjenjuje da su mediji kršili načelo br. 4 koje se tiče obaveznosti medija da „dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju“. U nekim procjenama MT MSS povodom žalbi Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, prema našem mišljenju, prepoznaje se nerazumijevanje suštine onoga što je sugerisano u smjernicama za načelo br. 4. Medij je, prema smjernicama, dužan „u najkraćem roku objaviti ispravku“, pod uslovom da je utvrdio „da je objavio izvještaj koji sadrži bitno iskrivljene činjenice“. Šta ako medij misli da nije objavio „bitno iskrivljene činjenice“, a žalilac samo svojom riječju garantuje da jeste? U takvim situacijama je od izuzetne važnosti medijatorska, a ne presuditeljska uloga samoregulatornih tijela, bilo da su ona inokosna ili kolektivna. U smjernicama za načelo br. 4 se, takođe, navodi da „osobe ili organizacije“ koje su „uvjerene da izvještaj medija sadrži netačne informacije ili neutemeljene kritike na njihov račun“, „mogu od medija koji je objavio takav izvještaj da zahtijevaju mogućnost odgovora i ispravke netačnih navoda“. To, međutim, prema tekstu ove smjernice, ne znači da je medij po automatizmu dužan da „uvaži to pravo“, već samo „ukoliko se složi da je izvještaj sadržao netačne informacije ili neutemeljene kritike“. Ukoliko bi važio princip automatizma, što svojim tumačenjima indirektno podržava MT MSS, onda bi se moglo desiti da novine budu zatrpene demantijima i reagovanjima, koja bi iz njih potisnula vijesti i novinarske priče.

Primjeri koji su navedeni i u ovom izvještaju pokazuju da u samoregulatornoj praksi često dolazi do nesporazuma oko tumačenja smjernica za načelo br. 4 koje se tiče prava na ispravku i odgovor, što dijelom može biti zbog nepreciznosti ovih smjernica i njihove neusklađenosti sa Zakonom o medijima.

2.1.3.2. HRA analiza postupanja MT MSS po osnovu sopstvenog monitoringa

MT MSS od početka rada samo povremeno elektronske medije¹⁸, (iako oni čine većinu članova MSS-a), a od 1. maja do 1. jula, MT MSS nema podataka ni o monitoringu *online* medija koji su njegovi članovi.

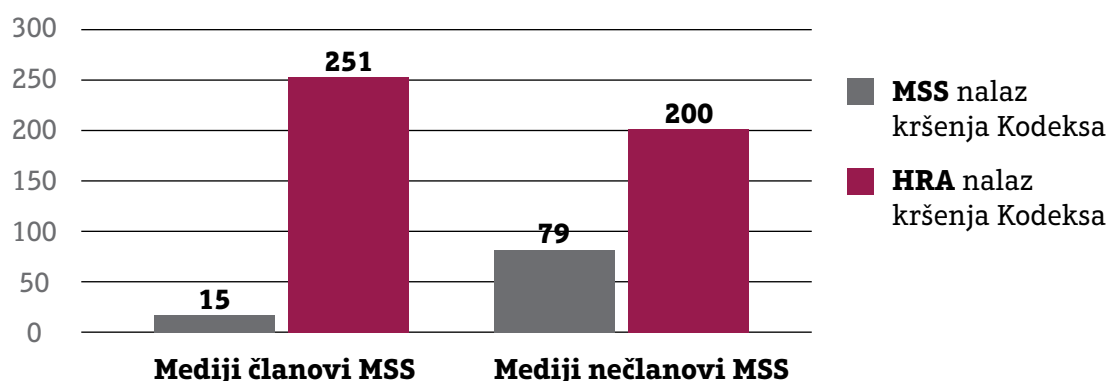
MT MSS nastavlja da zanemaruje obavezu iz svog Statuta da traži mišljenje medija kojeg kritikuje na osnovu sopstvenog monitoringa, isto kao što ne traži ni mišljenje onih medija protiv kojih je podnijeta žalba.

MT MSS nastavlja da previđa brojna kršenja načela br. 10, i br. 12, a zanemaruju i kršenje načela br. 11, što pokazuje uporedna analiza monitoringa MT MSS i monitoringa koji su u istom periodu radili saradnici HRA.

MT MSS je od 1. marta do 1. jula otkrio mnogo manje primjera kršenja profesionalne etike u štampanim i online medijima nego što su u istom periodu učinili saradnici HRA, koji, uz to, nijesu nadzirali „Informer“ CG u kome je MT MSS otkrio 30 primjera kršenja nekog od bazičnih načela Kodeksa.

Saradnici HRA, za razliku od MT MSS nijesu bili u prilici da evidentiraju primjere kršenja profesionalne etike ni po osnovu žalbi (MT MSS je postupajući po žalbama ustanovio kršenje Kodeksa u 29 slučajeva).

Kao što je činio i ranije, MT MSS više pažnje obraća na medije koji nijesu njegovi članovi, nego na one koji jesu. Prema njihova dva posljednja izvještaja, djeluje da su mediji koji nijesu pristupili MSS i ne prihvataju njegovu nadležnost mnogo češće kršili Kodeks nego mediji učlanjeni u MSS. Monitoring HRA, prikazan na grafikonu, pokazuje bitno drugačiju sliku.

¹⁸ Izuzetak je MT MSS napravio u devetom izvještaju, kojim je obuhvaćen period od 1. oktobra do 1. decembra 2013, u kome je ocijenio da je TV „Pink M“ više puta prekršila Kodeks u informativnom programu, ali je naveden samo jedan primjer.

MT MSS je, prema našem mišljenju, nepotrebno izašao iz okvira svoje nadležnosti i upustio se u političko komentarisanje prilikom procjenjivanja etičnosti sadržaja teksta „Zaplijenjen rokovnik funkcionera pun podataka“, objavljenog 11. marta u dnevniku „Vijesti“. Sporni komentar glasi „Politička borba u Crnoj Gori poprimila je i neke nesvakidašnje metode, kao što su upadi u partijske štabove političkih protivnika, što je nezabilježeno u dosadašnjoj praksi, a neki su mediji dali na ovaj način podršku takvim metodama“.

Za razliku od prve reakcije MSS-a na pisanje „Informera“ CG o izvršnoj direktorki MANS-a Vanji Čalović, koje je objavljeno u saopštenju za javnost, a u kome je naglašen zahtjev nadležnim državnim organima da utvrde autentičnost snimka navodne zoofilije, u svom periodičnom izvještaju MT MSS je akcenat stavio isključivo na neetično ponašanje „Informera“ CG, što je, prema našem mišljenju, jedino ispravno. MT MSS je konstatovao da su u spornim tekstovima kršena načela br. 1 i 3.

2.1.4. Zaključci i preporuke

■ *MSS još nije ispunio javno dato obećanje¹⁹ da će izraditi poseban pravilnik kojim će precizno definisati način podnošenja žalbi i postupanje Monitoring tima po njima.*

■ **Krajnje je vrijeme da MSS usvoji obećani poslovnik o načinu rada prilikom postupanja po žalbama, jer od toga umnogome zavisi kvalitet rada Monitoring tima MSS-a.**

■ *MSS ne koristi svoj internet stranicu da obavještava javnost o svojim aktivnostima, niti za vođenje kampanja kojima bi promovisao značaj samoregulacije i svoje uloge.*

■ **Na internet stranici MSS-a trebalo bi da budu objavljene informacije o svim aktivnostima tog udruženja, njegovog Monitoring tima, zvanična saopštenja i izjave koje je neko dao u svojstvu predstavnika ovog samoregulatornog tijela, uključujući i intervjue za medije.**

■ *MT MSS je nastavio sa praksom selektivnog poštovanja Statuta MSS pri odlučivanju o žalbama, jer samo od medija koji su njegovi članovi traži da se izjasne o žalbi prije nego je uzme u razmatranje.*

■ **MT MSS treba da poštuje Statut MSS i ravnopravno se odnosi prema svim medijima kada odlučuje o žalbama koje ih se tiču.**

.....

¹⁹ Duže od godinu dana na internet sajtu MSS stoji poruka „U toku je izrada posebnog pravilnika kojim će se definisati detaljnije način podnošenja žalbi i postupanje nadležnog tima po prijemu žalbe“ (<http://medijskisavjet.me/zalbe-i-postupci/>).

■ *MT MSS je samo jednu od žalbi koje su se ticale tekstova u medijima koji nijesu njegovi članovi proslijedio nadležnom ombudsmanu tog medija, ne razmatrajući je, dok je razmatrao više žalbi na račun takvih medija i odlučivao o njima nakon što su odluke o tim žalbama donijeli ombudsmeni tih medija.*

■ **MT MSS bi trebalo u svakom slučaju da prosleđuje žalbe ombudsmanima medija na koje se odnose. MT MSS treba da se oglasi nenadležnim i uputi žalioca na nadležno samoregulatorno tijelo u mediju na koji se žalba odnosi i tu bi trebalo da se završi njegova uloga.**

■ *Osim što samo sporadično monitoruje elektronske/emitivne medije, MSS je prestao nadzirati online medije i, praktično, svoju monitorsku funkciju, na koju ga obavezuje Statut MSS20, sveo samo na štampane medije, od kojih svi nijesu njegovi članovi.*

■ **MSS bi trebalo da kritički preispita način na koji je do sada ostvarivao nadzornu funkciju, prilagodi je svojim realnim mogućnostima, i svede je u okvire medija koji su njegovi članovi.**

■ *Iako je Statutom MSS-a predviđeno da njegov Monitoring tim čine Izvršni sekretar MSS-a i tri medijska eksperta koje bira Upravni odbor na period od četiri godine, Monitoring timu od početka nedostaje treći član dijela tima koji su u Statutu označeni kao medijski eksperti. Imajući u vidu da MT MSS stalno odlučuje u krnjem sastavu, a da ne postoji poslovnik o njegovom radu, može se dovesti u pitanje legitimitet njegovih dosadašnjih odluka.*

■ **MSS treba da kompletira svoj Monitoring tim na način kako je predviđeno Statutom MSS-a ili da, pak, prilagodi Statut postojećoj stvarnosti. Ovo važi i za sastav članova Medijskog tima, budući da nije uputno da se oni u Statutu nazivaju medijski eksperti, a da to stvarno budu novinari/urednici koji rade u medijima koji su članovi MSS-a.**

■ *Primjeri koji su navedeni i u ovom izvještaju pokazuju da u samoregulatornoj praksi često dolazi do nesporazuma oko tumačenja smjernica za načelo br. 4 koje se tiče prava na ispravku i odgovor, što dijelom može biti zbog nepreciznosti ovih smjernica.*

■ **Prilikom najavljenog rada na dopunama Kodeksa, trebalo bi i smjernice za načelo br. 4, a odnose se na korišćenje prava na ispravku i odgovor, uskladiti sa odredbama Zakona o medijama koji su preciznije i jasnije.**

.....

20 „Monitoring tim prati, evidentira i na redovnim konferencijama (najmanje jednom u 60 dana) za novinare objavljuje izvještaj o kršenjima Kodeksa novinara Crne Gore (...). U izvještaju Monitoring tima obuhvaćen je rad elektronskih medija, dnevnih i sedmičnih štampanih medija i relevantnih web portala.” (Čl. 21 Statuta MSS)

2.2. Aktivnosti Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ)

2.2.1. Opšte informacije

Izvještaji

U periodu obuhvaćenom ovim izvještajem HRA, SSLŠ nije objavio nijedan izvještaj o svojim aktivnostima. Statutom SSLŠ je predviđeno izdavanje godišnjih izvještaja. Posljednji izvještaj objavljen je u početkom marta 2013, dakle prije godinu i po dana.²¹

2.2.2. Zaključci i preporuke

■ *Budući da SSLŠ ne izvještava o svom radu, niti ima internet stranicu na kojoj informiše o ostalim svojim aktivnostima, utisak je da ovo samoregulatorno tijelo postoji samo na papiru.*

■ **Ukoliko želi da se nametne kao kredibilno samoregulatorno tijelo za lokalnu štampu, SSLŠ treba da kritički preispita svoj dosadašnji rad.**

■ *SSLŠ i dalje nema poseban akt kojim bi bio regulisan način rada njegovog Suda časti (Monitoring tima), tijela predviđenog Statutom, i procedura podnošenja žalbi i postupanja po njima. Postojanje takvog akta bi moglo da stimuliše potencijalne žalioce.*

■ **Neophodno je da odgovarajuće tijelo SSLŠ usvoji akt kojim bi bio regulisan rad Suda časti (Monitoring tima) i procedura podnošenja žalbi i postupanja po njima.**

2.3. Aktivnosti Ombudsmana TV „Vijesti“

2.3.1. Opšte informacije

Kao što smo već naveli u dijelu ovog izvještaja koji se bavi aktuelnom situacijom u medijskoj samoregulaciji u Crnoj Gori, TV „Vijesti“ je u periodu od 1. marta do 1. septembra (kraj rada na ovom izvještaju) bila bez ombudsmana, pošto se, kako nezvanično saznajemo, novinarka Aida Ramusović povukla sa te dužnosti, a direktor TV „Vijesti“ nije imenovao drugu osobu da je zamijeni.

.....

²¹ SSLŠ je prvi i za sada jedini izvještaj objavio 3. marta 2013. godine, u kome je konstatovano da u medijima koji su njegovi članovi nije evidentiran ni jedan primjer kršenja Kodeksa novinara Crn Gore.

2.3.2. Zaključci i preporuke

■ TV „Vijesti“ nije obavijestila javnost da je prestao da radi njihov ombudsman. Takođe, nema informacija o tome je li u međuvremenu stizale žalbe i što se sa njima događalo niti šta će se, u novonastaloj situaciji, dešavati sa eventualnim žalbama.

■ TV „Vijesti“ treba da što prije imenuje drugu osobu za ombudsmanka, ukoliko želi da nastavi ovaj vid samoregulacije. Ukoliko to iz nekih razloga ne može da učini u relativno kratkom roku, dužna je da o tome obavijesti svoje gledaoce.

2.4. Aktivnosti Ombudsmana dnevnog lista „Vijesti“

2.4.1. Opšte informacije

Izvještaji

Ombudsmanka dnevnika „Vijesti“, Božena Jelušić, redovno je, tokom perioda koji pokriva ovaj izvještaj, objavljivala mjesečne izvještaje o svome radu. Izvještajima su obuhvaćene žalbe, informacije o procedurama odlučivanja o njima, kao i same odluke, postupanja u odnosu na prigovore i primjedbe koje su ombudsmanki upućivali čitaoci/čitateljke, te informacije o ostalim aktivnostima koje je ombudsmanka imala. U periodu od 1. marta do 1. septembra, ombudsmanka je objavila pet mjesečnih izvještaja o svom radu.

Javnost rada

Ombudsmanka dnevnika „Vijesti“ svoje izvještaje objavljuje na posebnoj stranici Portala „Vijesti“²² i posjetioci mogu da ih komentarišu. U ‘meniju’ na vrhu i na dnu naslovne strane Portala postoji oznaka za tu stranicu (Ombudsman) i link do nje.

Povremeno se objavljuju informacije u vezi sa odlukama ombudsmanke po žalbama, nezavisno od mjesečnih izvještaja.

Obavještavanje građana

Na stranici na Portalu „Vijesti“ koja je namijenjena informacijama koje se tiču Ombudsmana objavljen je i poslovnik o njegovom radu, tako da su građani u prilici da budu informisani na koji način mogu zaštititi svoja prava uz pomoć ombudsmana.

.....

22 <http://www.vijesti.me/ombudsman/>

U štampanim izdanjima dnevnika „Vijesti“ u periodu koji je obuhvaćen ovim izvještajem nije bilo poziva čitaocima da se, u slučaju potrebe, žale ombudsmanu. Na redizajniranom Portalu „Vijesti“ ispod svakog teksta je, osim napomene o pravilima komentarisanja, obavještenje da se svako ko smatra da se tim tekstom krši Kodeks novinara može obratiti Ombudsmanu. U obavještenju je i link koji vodi do formulara za prijavu.²³

Ostale aktivnosti

Ombudsmanka je u periodu koji obuhvata ovaj izvještaj učestovala u radu Regionalne konferencije samoregulatornih tijela 2. i 25. marta u Prištini, pod pokroviteljstvom Ministarstva za spoljne poslove Norveške i Savjeta Evrope. Kako je navela u izvještaju za mart, ombudsmanka se na tom skupu upoznala sa njemačkom praksom u radu ombudsmana, što joj je pomoglo u odlučivanju po nekim žalbama. Na konferenciji je potpisan Memorandum o razumijevanju predstavnika samoregulatornih tijela i formiranju mreže samoregulatornih tijela Jugoistočne Evrope *Media Self-Regulatory bodies Network of South-East Europe* (MEDIA NETHics).

Ombudsmanka „Vijesti“ je u junu učestovala u radu „Legal Leaks“ radionice za novinare, koju je organizovao Sektor za komunikaciju i informacije UNESCO-a, u saradnji sa *Acces Info Europe*, Medijskim savjetom za samoregulaciju (MSS) i *South East European Network for Professionalization of Media*.

Ombudsmanka je dobila poziv za učešće na radionici nakon primjedbi da crnogorsku medijsku scenu predstavljaju samo članovi MSS-a.

2.4.2. Rezultati rada Ombudsmana dnevnika „Vijesti“

Od 1. marta do 1. septembra 2014, kad je zaključen ovaj izvještaj, ombudsmanka je odlučivala o 17 žalbi i reagovala povodom 10 različitih prigovora, odnosno primjedbi, koji nijesu ispunjavali formu žalbe koja je propisana Poslovnikom o radu ombudsmana²⁴.

.....

23 Više informacija dostupno na: <http://www.vijesti.me/obrasci/prijavi-ombudsmanu>.

24 – II ŽALBA

Član 3. Žalbe moraju da ispune sljedeće kriterijume da bi se po njima moglo postupiti:

- da budu u pisanom obliku ili poslate elektronskom poštom
- da se odnose na konkretne sadržaje objavljene u Vijestima za koje se smatra da su u suprotnosti sa Kodeksom novinara Crne Gore
- ako su žalbe podnijete u pisanom obliku da sadrže odštampani sadržaj koji je objavljen u Vijestima i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa, a ako se podnosi u elektronskom obliku, da se dostavi internet link ka sadržaju koji je objavljen i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa ili skenirani sadržaj ili na drugi način da je u prilogu elektronske pošte
- da je podnijeta blagovremeno, i to:
 - ako je sadržaj objavljen u štampanom izdanju – u roku od 30 dana od dana objavljivanja,
 - ako je sadržaj objavljen putem interneta ili na drugoj platformi putem koje je stalno dostupan javnosti, sve dok takav sadržaj ne bude uklonjen.

U slučaju devet žalbi, ombudsmanka je u cjelosti ili djelimično uvažila argumente žalilaca, dok je osam žalbi odbacila kao neosnovane ili procedura nije dokrajčena zbog odustajanja žalilaca.

U slučaju odlučivanja po tri žalbe, u kojima je ombudsmanka reagovala u korist žalilaca, radilo se o žalbama u vezi sa komentarima ispod tekstova na portalu, koji su, nakon reakcije ombudsmanke, uklonjeni ili vraćeni. U tim slučajevima ombudsmanka nije ustanovljavala koja načela Kodeksa su kršena.

U ostalim slučajevima je navedeno da su u cjelosti ili djelimično prekršena načela br. 1 (dva puta), načelo br. 3 (tri puta) i načelo br. 4 (tri puta).

U slučaju prigovora ili primjedbi, ombudsmanka je tri odbacila kao neosnovane, dok je ostale uvažila ili, u direktnoj komunikaciji, izrazila razumijevanje za mišljenje osoba koje su primjedbe uputile.

Ilustrativan je primjer jedne od uvaženih primjedbi, koja je bila načelne prirode i ticala se upotrebe riječi „autističan” u tekstu „Katastrofalno loš atomski zdesna i koji metar dublje do samog dna”, jer ona, kako je autor primjedbe primijetio, indirektno predstavlja stigmatizovanje onih koji pate od ove bolesti.

Ombudsmanka je predložila ispravku, što je i urađeno u dogovoru urednika Portala „Vijesti” i autora teksta Radenka Savića. Riječ „autističan” zamijenjena je riječju „hermetičan”.

Ombudsmanka je u izvještaju za mart napomenula da je samoinicijativno regovala radi uklanjanja komentara ispod teksta koji se ticao ispovijesti glumice Pamele Anderson, u kome je ona priznala da je bila silovana u djetinjstvu. Jedan komentar je, kako je navela ombudsmanka, bio „klasičan primjer okrivljivanja i postidivanja žrtve”, a u drugima je „opravdavano silovanje”.

Kada su u pitanju komentari posjetilaca Portala „Vijesti”, ombudsmanka je saopštila da se založila da oni ne budu omogućeni kada je riječ o vijestima koje se objavljuju u tzv. crnoj hronici.

Ombudsmanka se otvoreno požalila da joj medijacija između uredništva, s jedne, i pravnog zastupnika biznismena Zorana Bećirovića, s druge strane, nije uspjela zbog, kako je navela „izrazito tvrdokornih pozicija i nepovjerenja obiju strana”, kao i da se,

-
- da se odnose lično na podnosioca žalbe, ili da je žalba podnijeta uz pisanu saglasnost lica koje smatra da je oštećeno objavljenim sadržajem
 - da se navede adresa elektronske pošte ili adrese za prijem pošte
 - ako se objavljeni sadržaj odnosi na maloljetnu osobu, da je žalbu podnio roditelj ili drugi staralac kao zakonski zastupnik maloljetnika, ili da su roditelji dali pisanu saglasnost trećem licu da podnese žalbu u ime maloljetnika
 - da se naznači podnosilac žalbe imenom i prezimenom, ako je fizičko lice, ili punim nazivom i matičnim brojem ako je pravno lice

u jednom slučaju, uredništvo oglušilo o njen zahtjev da se izjasni povodom pristigle žalbe, ali je to nije omelo da odbaci žalbu u potpunosti.

2.4.3. HRA analiza aktivnosti Ombudsman dnevnika „Vijesti“

Onoliko koliko se može procijeniti na osnovu ograničenog uvida (autor ove analize može suditi samo na osnovu onoga što je navedeno u izvještajima ombudsmana, a ne na osnovu kompletnog materijala – tekst, žalba, izjašnjenje uredništva, odluka ombudsmana) u sadržaj žalbi i postupanja po njima, ombudsmanka se u radu pridržavala procedure propisane poslovníkom²⁵ o njenom radu i, prema našem mišljenju, u svim slučajevima, osim u jednom je postupala ispravno sa stanovišta zaštite Kodeksa. Na osnovu ovakvog uvida je moguće procijeniti i da savjesno pristupa žalbama i prigovorima čitalaca, insistirajući, pri tom, s pravom, na medijatorskom, a ne presuditeljskom aspektu svoje uloge, što je u skladu sa poslovníkom o njenom radu i u duhu samoregulacije²⁶.

Za takav pristup je ilustrativan primjer o neuspjeloj medijaciji, u kome je ombudsmanka odlučila drugačije nego MT MSS.

Predmet žalbe je bio dio teksta pod naslovom „Direktor Bepplera se žali – Hoće da me istjeraju iz CG“, u kome je sporna rečenica „Golikov, koji je protjeran, ranije je optužio bivšeg partnera Zorana Bećirovića, sa kojim se sada sudi, da stoji iza svega...“. Time je, prema mišljenju Bećirovićevog pravnog zastupnika, prekršeno načelo poštovanja istine i traganja za istinom iz načela br. 1 Kodeksa, kao i načelo neprikosnovenosti činjenica iz načela br. 3. Kodeksa, jer „Golikov nikada nije bio partner Bećiroviću“. Prema navodima ombudsmanke, ona je od uredništva dobila uvjeravanje o spremnosti da bude objavljena svaka ispravka svake netačnosti, ukoliko im se advokat obrati tim povodom. Međutim, prema navodima ombudsmanke, advokat je izrazio sumnju u dobronamjernost „Vijesti“ i istakao da bi jedina satisfakcija u ovom slučaju bila odluka ombudsmanke o kršenju Kodeksa. Ombudsmanka je, kako je navela, preporučila uredništvu da pojasni riječi „partner“u spornom sadržaju, međutim, kako navodi „medijacija u ovom slučaju uopšte nije uspjela, zbog izrazito tvrdokornih pozicija i nepovjerenja obiju strana“.

Prema našem mišljenju, žalioc je svoja prava mogao ostvariti korišćenjem prava na ispravku i odgovor, koje je predviđeno načelom br. 4 Kodeksa i Poslovníkom o radu

.....

25 Više informacija dostupno na: <http://www.vijesti.me/vijesti/poslovník-o-radu-zastitnika-prava-citalaca-vijesti-165786>.

26 Primjera radi, Pravilnik o radu Vijeća časti Hrvatskog novinarskog društva, u čl. 6 kaže „Ako se pred Vijećem časti pokrene i vodi postupak između dviju strana, Vijeće će prije svega pokušati riješiti spor tako da se postigne sporazum među stranama. Ako sporazumno rješenje nije moguće, Vijeće časti donijet će svoj sud“. U Vodiču za samoregulaciju medija – pitanja i odgovori“, koji je izdao OSCE 2008, kaže se, pored ostalog „Samoregulatorna tijela najbolje funkcionišu kada se sukobljene strane pomire u procesu medijacije i kada se problem riješi objavljivanjem ispravke, izvinjenja i sl.“

ombudsmanke „Vijesti“. Nastojanje ombudsmanke da bude više medijator²⁷ nego presuditelj je, po našoj ocjeni, bilo je više u duhu samoregulacije i onoga što je propisano poslovnikom o njenom radu, kao i preporukom iz prvog izvještaja HRA²⁸. Podnosilac žalbe, prema tom poslovniku, „može postaviti zahtjev u kome će navesti predlog poravnjanja radi bržeg otklanjanja povreda Kodeksa novinara Crne Gore i otklanjanja posljedica takve povrede“, a njegov predlog „mora da sadrži preciziranu obavezu „Vijesti“, način i rokove za izvršavanje te obaveze“. U nastavku je navedeno da „obaveza „Vijesti“ iz prethodnog stava ovog člana može biti uklanjanje spornog sadržaja, objavljivanje odgovora na informaciju ili objavljivanje ispravke informacije, javno izvinjenje i druge obaveze kojima bi se otklonile posljedice povrede Kodeksa“.

Saglasni smo sa ombudsmankinom procjenom i u slučaju žalbe o kojoj se uredništvo nije izjasnilo, a uputio je Milovan Baždar, sekretar za prostorno planiranje i izgradnju opštine Herceg Novi. On se žalio na tekst u vezi sa slobodnim pristupom informacijama za 3 građevinske dozvole „Herceg Novi papreno naplaćuje radoznalost za kopije dozvola traže 2.215 eura“. Baždar je smatrao da je članak imao senzacionalistički naslov i da novinar nije tražio izjašnjenje druge strane, a ombudsmanka je, prema našem mišljenju, ispravno zaključila da izvještavanje u ovom slučaju ima punu opravdanost, jer je riječ o borbi za transparentnost i građansku participaciju, a da je uz tekst bio priložen i odgovor opštinske službe.

Od slučajeva koje je u svojim izvještajima navela ombudsmanka, za nas je, jedino sporan stav u odnosu na dio prigovora žalioća u vezi sa tekstom „Presuda Završen spor vlasnika 'Avale' i 'Bjanke', Bećirović ide sa 0 miliona?“, u dijelu koji se odnosi na legendu ispod fotografije. Žalilac (biznismen Zoran Bećirović) je smatrao da ima kršenja Kodeksa u legendi ispod fotografije, gdje piše da je hotel „Avala“ prodana „ispod cijene, nakon neobične presude Vrhovnog suda“. Ombudsmanka je ocijenila da legenda predstavlja vrijednosni sud. Ovdje je, prema našem mišljenju, riječ o legendi koja ima formu novinarskog komentara (u konketnom slučaju je autor teksta rekao da nije njegov, što bi značilo da ga je napisao neko od urednika), za koji nema uporišta u tekstu, jer se u njemu ne prezentiraju dokazane činjenice na kojima bi kometar iz legende bio zasnovan²⁹. Legenda ispod fotografije je sastavni dio novinarskog teksta i za nju važe ista pravila kao i za ostale djelove teksta. Dakle, i na legendu koja, u stvari, predstavlja komentar odnosi se stav iz načela br. 3 da „komentar ne smije da bude prezentovan tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici.“

27 „Ombudsman promoviše dijalog između onih koji čitaju, slušaju ili gledaju sadržaj nekog medija i onih koji rade u tom mediju“ („Vodič za samoregulaciju medija – pitanja i odgovori“, OSCE, Beč 2008)

28 „Samoregulatorna tijela treba da imaju pravilnike kojima se precizno reguliše postupak medijacije između oštećene strane i medija na koji se odnosi prigovor ili žalba, a osnovni cilj te medijacije treba da bude mirenje sukobljenih strana i rješavanje problema objavljivanjem ispravke, izvinjenja i slično“. (Izvještaj HRA za period septembar 2012 – mart 2013)

29 Smjernica za načelo 3 Kodeksa „Mišljenja i ocjene u komentaru moraju biti zasnovani na činjenicama. Komentar ne smije da bude prezentiran tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici.“

2.4.4. Zaključci i preporuke

■ Ombudsmanka dnevnika „Vijesti“ insistira na medijatorskom, a ne presuditeljskom aspektu svoje uloge, što je, smatramo, više u duhu samoregulacije i razvijanja odnosa povjerenja između medija i građana. Naravno, objavljivanje ispravke i odgovora nemaju jednaku težinu u slučaju kršenja svih načela Kodeksa (neetično zadiranje u nečiji privatni život, recimo), i ne mogu se uvijek primjenjivati kao prvi lijek nakon kojeg slijedi procjena ombudsmana.

■ **Da bi bila precizirana medijatorska uloga, bilo bi neophodno u poslovniku o radu preciznije definisati obaveze uredništva prema ombudsmanki, kao i naglasiti da će ombudsman uvijek prvo pristupiti medijaciji, te da će u slučaju da ona ne uspije, donijeti odluku u korist žalioca ili medija.**

■ Ombudsmanka i dalje ne navodi uvijek koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i način na koji je to urađeno, i ne koristi dosljedno terminologiju koja je korišćena u pisanju Kodeksa.

■ **Poželjno je da se uvijek prilikom identifikovanja ogrješenja o profesionalnu etiku navede koje načelo, odnosno smjernica Kodeksa je prekršena i na koji način je to učinjeno. Poželjno je, takođe, pridržavanje i terminologije koja je korišćena u Kodeksu.**

2.5. Aktivnosti Ombudsmana dnevnog lista „Dan“

2.5.1. Opšte informacije

Izvještaji

Ombudsman dnevnika „Dan“ je počeo da radi početkom marta 2014. i do početka septembra, kada je zaključen ovaj izvještaj HRA, objavio je izvještaje o radu za mjesec mart, april, maj i jun.

Javnost rada

Odluke ombudsmana u kojima su djelimično ili u potpunosti uvaženi argumenti žalilaca objavljene su u štampanom i online izdanju lista, a mjesečni izvještaji sa informacijama o svim prispjelim žalbama i postupanju ombudsmana „Dan“ objavljuje na posebnoj stranici³⁰ online i štampanog izdanja lista. Posjetioci online izdanja nemaju mogućnost da komentarišu ove izvještaje, kao što je to slučaj kod izvještaja ombudsmanke dnevnika „Vijesti“.

.....

30 Više informacija dostupno na: <http://www.dan.co.me/ombudsman/index.php?nivo=2>.

Obavješćavanje građana

Na naslovnoj strani online izdanja dnevnika „Dan“ stoji obavješćenje o e-mail adresi i broj faksa ombudsmana, kao i linkovi koji vode na poslovnik o radu ombudsmana i na objavljene izvještaje. U štampanom izdanju lista ovakve pozive nijesmo zapazili tokom ovog izvještajnog perioda.

Ostale aktivnosti

U izvještajima ombudsmana dnevnika „Dan“ nema informacija o njegovim dodatnim aktivnostima.

2.5.2. Rezultati rada Ombudsmana dnevnika „Dan“

U periodu od 1. marta do 1. jula 2014. ombudsman dnevnika „Dan“ je dobio 10 žalbi, od čega najviše u martu, prvom mjesecu angažmana – pet. U aprilu je primio jednu žalbu, a u maju i junu po dvije.

Od prispjelih žalbi, tri su podnijeli građani koji nijesu javne ličnosti, ali su se osjetili oštećeni zbog navoda u nekom od tekstova. U jednom slučaju je žalbu podnio državni funkcioner, ministar održivog razvoja i turizma Branimir Gvozdenović. U ostalim slučajevima su žalbe podnosili biznismen, firma, komunalna policija, sportsko društvo i fudbalski klub.

Ombudsman je jednu žalbu uvažio u potpunosti, jednu djelimično, dok je tri žalbe odbacio kao neosnovane, od kojih jednu zato što nije ispunjavala kriterijume predviđene Poslovníkom. U četiri slučaja se nije izjašnjavao o žalbama, pošto je pokrenuti proces okončan na relaciji žalilac – uredništvo. Žalba koju je ombudsman u potpunosti uvažio je žalba ministra održivog razvoja i turizma Branimira Gvozdenovića, koja je prethodno bila upućena MT MSS, a onda je, na njihovu sugestiju, proslijeđena ombudsmanu.

2.5.3. HRA analiza aktivnosti Ombudsmana dnevnika „Dan“

Sudeći na osnovu objavljenih izvještaja i odluka (autor ove analize može suditi samo na osnovu onoga što je navedeno u izvještajima ombudsmana, a ne na osnovu kompletnog materijala – tekst, žalba, izjašnjenje uredništva, odluka ombudsmana), smatramo da je ombudsman dnevnika „Dan“ na početku angažmana pokazao primjerenu objektivnost u postupanju prema dobijenim žalbama, osim u jednom slučaju.

Kao i ombudsmanka „Vijesti“, i ombudsman dnevnika „Dan“ je nastojao da bude više medijator nego presuditelj, kad god je to bilo moguće.

U slučaju jedne od žalbi biznismena Zorana Bećirovića, ombudsman je, na uput urednice ekonomske rubrike, sugerisao žaliocu da pošalje reagovanje, što ovaj nije učinio. Smatramo da je ombudsmanova sugestija, izrečena ovim povodom, u duhu samoregulacije, i da je veoma važna za razumijevanje prava građana/čitalaca i razvijanje i njegovanje njihovih odnosa sa medijima, kao i uloge ombudsmana u tom procesu.

Ministar održivog razvoja i turizma Branimir Gvozdenović se žalio na navode iz teksta "Milionska korupcija u poslovima sa Gvozdenovićem", kojim se, kako je kazao, pokušava obmanuti javnost dovođenjem u vezu njegove ličnosti i ministarstva koje je vodio sa postupkom pravosudnih organa Republike Italije protiv Korada Klinija, bivšeg ministra za zaštitu životne sredine. Takvo povezivanje njegovog imena i Ministarstva održivog razvoja i turizma sa predmetnim slučajem, ministar je označio kao "krajnje zlonamjerno i neutemeljeno", a pisanje "Dana" kao "neetičko i nezakonito".

Ombudsman je, odlučujući po ministrovj žalbi, konstatovao da su pekršena četiri osnovna načela Kodeksa (načela br. 1, 3, i 10), što je, prema našem mišljenju, predstavljalo objektivan sud.

U slučaju žalbe AD "Ski resort – Kolašin 1 50" zbog teksta „Otkaz zbog protesta“, koju je ombudsman djelimično uvažio, nije navedeno koje je načelo Kodeksa prekršeno. Ombudsman je prihvatio žaliočev stav da naslov teksta nije odgovarajući, ali je napomenuo da je sam tekst uravnotežen i objektivan. Sugerisao je uredništvu da objavi njegovu odluku i izvini se, što je i učinjeno.

U slučaju dvije žalbe koje su se odnosile na neobjavljena reagovanja ombudsman se nije izjašnjavao zbog toga što je njegovo posredovanje dovelo do zadovoljavajuće reakcije uredništva – reagovanja su objavljena. U njegovom izvještaju je navedeno da je do dugog kašnjenja (od tri dana) objavljivanju reagovanja došlo zbog manjka prostora u novinama. Taj manjak je, kako je objašnjeno, bio posljedica obimnosti izvještavanja o predizbornoj kampanji.

Ombudsman se, prema našem mišljenju, morao jasnije odrediti prema obavezi uredništva da blagovremeno objavljuje reagovanja na tekstove ukoliko utvrdi da su ona u skladu sa onim što je predviđeno u smjernicama za načelo br. 4.³¹

.....

31 4.1 Ispravke

- a) Ako medij utvrdi da je objavio izvještaj koji sadrži bitno iskrivljene činjenice, taj medij mora u najkraćem roku objaviti ispravku. Ispravka mora biti plasirana tako da odgovara plasmanu izvještaja na koji se odnosi. Pri tom se mora jasno naznačiti da se ispravka odnosi na prethodni nekorektni izvještaj.
- b) Ako medij utvrdi da je objavio pogrešan izvještaj i time ugrozio reputaciju neke osobe ili institucije, mora, u najkraćem roku, objaviti izvinjenje. Izvinjenje mora biti plasirano tako da odgovara plasmanu izvještaja na koji se odnosi.
- c) „Odgovara plasmanu“ u ovom kontekstu znači objavljivanje ispravke na istom mjestu (u slučaju štampanih medija) ili u istoj emisiji (u slučaju elektronskih medija).
- d) U slučaju kada su neke osobe ili organizacije uvjerene da izvještaj medija sadrži netačne informacije ili neutemeljene kritike na njihov račun, one mogu od medija koji je objavio takav

Ilustrativan je primjer žalbe koju je uputila građanka iz Berana, a ticala se netačnosti u tekstu „Glasove kupovali drvima“, jer je ona povoljno rješenje bez intervencije ombudsmana. Ona je istovremeno od uredništva tražila da objavi njen demanti informacije da je posao u vrtiću dobila uz posredovanje Demokratske partije socijalista i požalila se ombudsmanu, tražeći isto. Uredništvo je, bez posredovanja ombudsmana, objavilo reagovanje, u kome je podnositeljka žalbe dokumentovala da je u pravu i time je spor bio riješen.

2.5.4. Zaključci i preporuke

■ Ombudsman dnevnika „Dan“ je sugerisao da oni koji smatraju da se medij o njih ogriješio iznošenjem bitno iskrivljenih činjenica ili netačnih informacija treba prvo da iskoriste mogućnosti koje sugerise Kodeks u načelu br. 4 u pogledu objavljivanja ispravke ili reagovanja, a da se ombudsmanu žale ukoliko smatraju da medij ne uvažava njihovo pravo i krši Kodeks.

■ **Iako smatramo da je sugestija ombudsmana ispravna i u skladu sa Poslovníkom o njegovom radu, preporučujemo da u početnom periodu samooregulacije u dnevniku „Dan“, ombudsman treba da što aktivnije učestvuje u uspostavljanju povjerenja između čitaoca i uredništva.**

■ U slučaju jedne žalbe koju je djelimično uvažio, ombudsman dnevnika „Dan“ nije naveo koji je dio Kodeksa prekršen.

■ **Trebalo bi uvijek, kada se kontatuje kršenje Kodeksa, navesti o kome je osnovnom načelu i smjernici riječ.**

2.6. Aktivnosti Ombudsmana nedjeljnika „Monitor“

2.6.1. Opšte informacije

Izvještaji

Ombudsmanka nedjeljnika „Monitor“ počela je s radom 4. jula 2014, kada je informacija o tome objavljena u izdanju nedjeljnika od tog datuma. Do 1. septembra 2014. ombudsmanka nije objavila nikakve informacije o svom radu.

Javnost rada

Iako je objavljen početak rada ombudsmana, „Monitor“ nije objavio nikakav dokument na osnovu koga bi javnost znala na koji način ombudsman postupa i donosi odluke, kakve su procedure za podnošenje žalbi i prigovora.

izvještaj da zahtijevaju mogućnost odgovora i ispravke netačnih navoda. Medij treba da uvaži to pravo ukoliko se složi da je izvještaj sadržao netačne informacije ili neutemeljene kritike.

Obavješćavanje građana

Od momenta objavljivanja informacije da je „Monitor“ za ombudsmanku imenovao Paulu Petričević, u svakom broju nedjeljnika se, u rubici „Inbox“, objavljuje osnovna informacija³² o tome, i e-mail adresa ombudsmanke.

2.6.2. Rezultati rada Ombudsmana nedjeljnika „Monitor“

Od jula do 1. septembra 2014, kada se završava period koji obuhvata ovaj izvještaj HRA, nijesu objavljene nikave informacije o radu ombudsmanke³³.

2.6.3. Zaključci i preporuke

Početak rada ombudsmanke nedjeljnika „Monitor“ nije pratila važna informacija o procedurama i pravilima po kojima se mogu žaliti zainteresovani čitaoci, odnosno građani, te kakva su prava i obaveze ombudsmankine s tim u vezi.

Monitor je dužan da objavi dokument kojim su regulisane prava i obaveze ombudsmanke, kao i popisane procedure podnošenja žalbi ili prigovora.

.....

32 „Počela je da radi naša ombudsmank Paula Petričević, poznata civilna aktivistkinja. Petričević će redovno pratiti rad Monitora i upozoravati na eventualna kršenja etičkih principa i profesionalnih standarda. Njena će djelatnost biti transparentna, a svi njeni ključni nalazi i odluke biće objavljeni u našem nedjeljniku. Čitaocima pozivamo da se obrate ombudsmanki, ako smatraju da se redakcija ogriješila o standarde profesije. Žalbe i komentari se mogu slati na e-mail monitor.omb@gmail.com“.

33 Iz komunikacije autora izvještaja sa ombudsmankom je informacija da je do 1. septembra stigla jedna žalba i da je tu žalbu uzela u razmatranje.

3. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA

Napomena Uporedni monitoring i analiza koji slijede odnose se samo na rad Monitoring tima Medijskog savjeta za samoregulaciju (MT MSS), a ne i na rad ombudsmena dnevnika „Vijesti“ i „Dan“, zbog toga što za razliku od pomenutih inokosnih samoregulatornih tijela, MT MSS ima obavezu da vrši monitoring, tj. da po sopstvenoj inicijativi u kontinuitetu nadzire poštovanje Kodeksa novinara od strane medija, a ne samo da odlučuje po žalbama zbog kršenja Kodeksa. Ombudsmeni, s druge strane, imaju obavezu da odlučuju po žalbama, ali ne i da pažljivo prate i evidentiraju kršenja Kodeksa u mediju koji je u njihovoj nadležnosti. Imajući to u vidu, rezultati monitoringa HRA porede se samo sa monitoringom MT MSS i to za period od 1. marta do 1. jula 2014, jer je taj period obuhvaćen u izvještajima MSS, koji su bili objavljeni do kraja rada na izvještaju HRA (1. septembra 2014).

Budući da su saradnici HRA nadzirali medije do 1. septembra 2014, u ovoj analizi biće navedeni i neki primjeri kršenja Kodeksa koji su zabilježeni nakon objavljivanja posljednjeg izvještaja MSS-a, odnosno u periodu od 1. jula do 1. septembra, ali ti podaci neće biti upoređivani sa nalazima MT MSS-a.

KRŠENJE OSNOVNIH NAČELA KODEKSA NOVINARA CRNE GORE 1. mart – 1. jul 2014.		
Medij / dnevne novine	Monitoring MSS + žalbe	Monitoring HRA
Dan	54	120
Dnevne novine	25	164
Vijesti	23	80
Pobjeda	3	47
Blic CG	6	40
Informer CG	34	/
Ukupno	145	451

KRŠENJE OSNOVNIH NAČELA KODEKSA NOVINARA CRNE GORE 1. mart – 1. jul 2014.		
Medij / portali	Monitoring žalbe MT MSS	Monitoring HRA
Portal Vijesti	12	28
Cafe del Montenegro	/	20
IN4S	/	11
Portal Analitika	/	6
Ukupno	12	65

KRŠENJE OSNOVNIH NAČELA KODEKSA NOVINARA CRNE GORE 1. mart – 1. jul 2014.		
Medij / televizije	Monitoring žalbe MT MSS	Monitoring HRA
Pink M	/	34
TVCG	/	11
TV Vijesti	/	19
Prva TV	/	7
TV Atas	/	1
Ukupno	/	72

Kršenja Kodeksa novinara Crne Gore		
NAČELA	Monitoring MSS žalbe	Monitoring HRA
Načelo br. 1	91	64
Načelo br. 2		1
Načelo br. 3	17	15
Načelo br. 4	14	
Načelo br. 5	6	16
Načelo br. 6	1	
Načelo br. 7	4	
Načelo br. 8	4	24
Načelo br. 9		2
Načelo br. 10	15	233
Načelo br. 11		19
Načelo br. 12		151
Ukupno	152	525

3.1. Načelo br. 1 Kodeksa

Dužnost je novinara da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću.

3.1.1. Kršenje načela br. 1 u štampi³⁴ i online medijima

MT MSS je od 1. marta do 1. jula 2014. evidentirao da je načelo br. 1 prekršeno 78 puta u dnevnim novinama i online medijima. MT MSS je, rješavajući po žalbama, našao da je ovo načelo prekršeno još 13 puta, dakle ukupno 91 put.

Prema podacima dobijenim na osnovu monitoringa, MT MSS je ustanovio da je u 25 slučajeva uz načelo br. 1 kršeno i još neko od osnovnih načela Kodeksa. U podacima dobijenim po osnovu razmatranja žalbi, u sedam slučajeva je, uz načelo br. 1, kršeno i još neko od osnovnih načela Kodeksa.

MT MSS je, na osnovu podataka dobijenih monitoringom, u dnevniku „Dan“ otkrio 28 primjera kršenja načela br. 1, u dnevniku „Informer“ CG 18 primjera, u dnevniku „Vijesti“ 13, u dnevniku „Blic“ CG šest primjera, u „Dnevnim novinama“ četiri primjera, u dnevniku „Pobjeda“ tri primjera i šest primjera na „Portal Vijesti“.

Prema podacima dobijenim na osnovu odlučivanja po žalbama, MT MSS je našao da su „Dan“ i „Vijesti“ po šest puta prekršili načelo br. 1, a da su to jednom učinile „Dnevne novine“.

Dnevници „Dan“, „Vijesti“ i „Informer“ CG u kojima je MT MSS našao najviše primjera kršenja načela br. 1, nijesu članice MSS. „Dan“ i „Vijesti“ od početka rada ovoga samoregulatornog tijela nijesu prihvatale njegovu nadležnost u sporovima sa čitaocima, već te sporove sada rješavaju preko vlastitih ombudsmana.

Prema evidenciji saradnika HRA, od 1. marta do 1. jula 2014, načelo br. 1 prekršeno je ukupno 6 puta ako se izuzme „Informer“ CG, kojeg saradnici HRA nisu nadzirali, naša rang lista štampanih i online medija prema učestalosti kršenja načela br. 1 podudara se sa listom koju je utvrdio MSS. I prema podacima dobijenim na osnovu monitoringa HRA, dnevnik „Dan“ je prednjačio u kršenju načela br. 1 – prekršio ga je 26 puta. Dnevnik „Vijesti“ je isto načelo prekršio u 10 navrata, „Blic“ CG u sedam, „Dnevne novine“ u šest, a „Pobjeda“ tri puta.

Prema nalazima saradnika HRA, portal „In4S“ se o načelo br. 1 ogriješio pet puta, „Portal Vijesti“ četiri puta, a portal „Cafe del Montenegro“ tri puta. Podaci dobijeni na osnovu monitoringa saradnika HRA za čitavi izvještajni period, u dužem periodu (od

³⁴ HRA nije imala kapaciteta da u okviru ovog projekta sprovodi i redovni monitoring dnevnika „Informer“, izdanje za Crnu Goru, koji je počeo da izlazi 10. marta 2014. godine.

1. marta do 1. septembra), pokazuju da je ukupno bio 101 primjer kršenja načela br. 1 Kodeksa, od čega su nađena u dnevniku „Dan“, 17 u dnevniku „Vijesti“, 13 u dnevniku „Blic“, izdanje za Crnu Goru, devet u „Dnevnim novinama“ i tri u „Pobjedi“. Što se monitorovanih online medija tiče, šest primjera je evidentirano na „Portal Vijesti“, a po jedan manje na portalima „In4S“ i „Cafe del Montenegro“.

Neke od primjera kršenja načela br. 1 su u periodu od 1. marta do 1. jula evidentirali i saradnici HRA i MT MSS i mišljenja su o njima podudarna u potpunosti ili djelimično (15), ali ima više primjera (33) gdje HRA procjenjuje da MT MSS nije na najbolji način odvagao kada je vrednovao postupanje medija.

Navešćemo nekoliko ilustrativnih primjera procjena MT MSS, sa kojima nismo saglasni.

MT MSS je procijenio da je prekršeno načelo br. 1 u tekstu „Preorao pravoslavno groblje“, objavljenom u izdanju lista „Dan“ od 1. marta 2014. u kojem jedan mještani rožajskog sela Bać tvrdi za njegovog suseljanina da je preorao pravoslavno groblje. Riječ je, smatra MT MSS, o teškim optužbama za koje je trebalo imati snažnije dokaze od neprovjerene izjave. Mi, međutim, mislimo da je novinar u ovom slučaju uložio napor da sazna istinu i da je kontaktirao sve relevantne izvore. Osim toga, neki od tih izvora (advokat navodno oštećenih porodica i bivši vlasnik zemljišta) djelomično potvrđuju tvrdnje glavnog izvora priče, dok ih niko, osim prozvanog lica, ne odbacuje“.

Prema mišljenju MT MSS, tekst „Voz otkinuo glavu psu, izgleda vezanom za šine“, objavljen marta u „Pobjedi“, predstavlja primjer senzacionalizma. Mi smatramo da u ovome tekstu nema elmenata senzacionalizma, već da se njime ukazuje na problematičan odnos prema životinjama. Riječ je, inače, o psu o kome su mediji ranije pisali kao o omiljenom u tom dijelu grada.

U slučaju tekstova objavljenih u „Danu“ i „Vijestima“ 27. marta 2014, pod naslovima „Inspektor nudio 10 hiljada za lažno svjedočenje“, odnosno „Inspektor mi nudio pare da lažno svjedočim“ MT MSS smatra da je prekršeno načelo br. 1 time što su izjavu policijskog inspektora, koji je optužen od čovjeka koji ima policijski dosije, objavili u malim boksovima. MT MSS smatra da je izjava optuženog inspektora data tek da bi se formalno ispoštovalo pravilo druge strane, a da je suštinski neuporedivo uočljivije data teška optužba na njegov račun. Mi, međutim, smatramo da je samim izdvajanjem izjave u boks njoj dat naglašen značaj, jer je smisao boksa u novinama upravo u tome da nešto istakne, a ne da ga sakrije.

Neke od tih primjera koje ne navodimo ovdje, a za koje mi smatramo da nijesu dobro odabrani, MT MSS je izostavio iz izvještaja³⁵ pripremljenog za okrugli sto o samoregulaciji medija, koji je MSS organizovao početkom juna u saradnji sa Savjetom Evrope.³⁶

35 Izvještaj o radu crnogorskih štampanih medija za period 1. januar – 1.maj 2014.

36 Više informacija dostupno na: <http://www.pobjeda.me/2014/07/03/okrugli-sto-o-postovanju-novi->

HRA i MT MSS, primjera radi, dijele u potpunosti mišljenje da je prekršeno načelo br. 1 u tekstu objavljenom u „Blicu“, izdanje za Crnu Goru 9. marta, pod naslovom „Gej parada na Vidovdan“. Autor teksta se pozvao na neimenovani izvor, a nije konsultovan niko od gej aktivista ili potencijalnih organizatora parade. Ispostavilo se da je informacija, koja je istog dana demantovana, bila puka glasina.

Kršenje smjernica za načelo br. 1 koje se odnose na tačnost dodatno je, prema mišljenju HRA, „začinjeno“ isticanjem u naslovu provokativne informacije da će parada biti organizovana na važan vjerski praznik³⁷.

Mišljenja HRA i MT MSS su podudarna i kod još jednog primjera kršenja načela br. 1 u dnevniku „Blic“, izdanje za Crnu Goru. Riječ je o tekstu s nadnaslovom „Skandalozna izjava Nebojše Kaluđerovića na tribini o Alijansi“ i naslovom „NATO ne treba da se izvini što je ubijao djecu“, objavljenom 30. marta. Iz objavljenog izvještaja u „Blicu“ se vidi da Nebojša Kaluđerović, savjetnik predsjednika Vlade Crne Gore, nije rekao ono što mu je pripisano u naslovu, već je, na pitanje o odgovornosti za bombardovanje mosta u Murini, rekao da treba da se izvini tadašnja vlast u Beogradu, koja je znala da će most biti vojna meta.

HRA je saglasna u potpunosti ili djelimično sa MT MSS u slučaju procjene etičkog kvaliteta više tekstova objavljenih u dnevniku „Dan“, koji su utemeljeni na nalažima nevladine organizacije Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS). Iako MANS nije svoje tvrdnje potkrijepio nesumnjivim dokazima, u tekstovima se one tretiraju kao provjerene činjenice i ističu u naslovima. „Dan“ nije ni pokušao da navode MANS-a provjeri kod nezavisnih izvora ili da, makar, da priliku drugoj strani da se o njima izjasni.

Smatramo da nevladine organizacije mogu da budu dobri saveznici istraživačkim novinarima, ali aktivisti iz nevladinih organizacija ne mogu da zamijene novinare, koji bi trebali svim informacijama, nezavisno od izvora, da pristupaju rukovodeći se najvišim profesionalnim i etičkim standardima.

I MT MSS i saradnici HRA su zapazili kršenje načela br. 1 u tekstu „Željko Ivanović Poltroni politički, doći ćemo vam glave“, objavljenom u „Pobjedi“ od 22. aprila. Tekst predstavlja izvještaj o incidentu koji se desio u jednom podgoričkom restoranu. U incidentu su, s jedne strane, učestovali izvršni direktor „Vijesti“ Željko Ivanović i njegov tjelohranitelj, a sa druge dvojica Podgoričana koji su poznati kao članovi i aktivisti Demokratske partije socijalista (DPS). „Pobjeda“ je svojim čitaocima ponudila samo verziju događaja iz ugla članova DPS, čime je naglasila jedan aspekt priče.

[narskog-kodeksa-mss-problem-dalje-tacnost-informacija/#.VB_QdldqDTd](#).

37 Smjernica (b) „Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje. Stoga, novinari ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem. Novinari moraju izbjegavati naslove ili reklamne slogane koji bi mogli navesti na pogrešan zaključak o suštini događaja ili pojave. Činjenice ne smiju biti iskrivljivane tako što će biti stavljene van konteksta u kome su se desile“.

MT MSS je procijenio da su i „Vijesti“, izvještavajući o istom incidentu, napravile isti etički prekršaj, jer su objavili verziju događaja iz ugla svoga izvršnog direktora i njegovog tjelohranitelja. Mi smatramo da dnevnik „Vijesti“ nije o događaju izvještavao jednostrano, jer njegovi čitaoci su verziju događaja suprotne strane dobili preko citiranja krivične prijave, podnesene protiv izvršnog direktora „Vijesti“ i njegovog tjelohranitelja od drugih aktera događaja.

Navešćemo i dva ilustrativna primjera kršenja načela br. 1 koje su uočili saradnici HRA, ali ne i MT MSS, iako je riječ o primjerima iz medija koji su članovi MSS-a.

U „Dnevnim novinama“ je 2. marta objavljen tekst pod naslovom „Poništavaju pečate zato što im je volja“, u kome je objavljena ispovijest Bjelopoljke, koja je novinaru ispričala svoju verziju priče o tome kako su joj srbijanski granični policajci poništili u pasošu pečate graničnih prelaza na Kosovu. Ona je navela da su joj rekli da to čine „što ih je volja“. U ovom slučaju je izostao i pokušaj novinara da sazna da li je riječ o samovolji graničnih policajaca ili su oni na takvo činjenje bili obavezani nekim propisom. Zbog ove jednostranosti, gdje se na riječ vjeruje izvoru koji se predstavlja kao žrtva, i isticanja samo jednog aspekta priče, prekršeno je više smjernica za načelo br. 1.

U dnevniku „Pobjeda“ je 25. maja objavljen tekst književnika Marka Vešovića, preuzet iz beogradskog online medija „E-novine“ pod nadnaslovom „Kako Miodrag Lekić brani Među Zemunca“ i naslovom „Propalice iz Dražinog fronta“. U tekstu se, kao dokazana činjenica, navodi nikada potvrđena glasina o tome da je Nebojša Medojević, lider opozicione partije Pokret za promjene, pripadao tzv. Zemunskom klanu.

Među tekstovima na portalima koje su saradnici HRA uočili zbog primjera kršenja načela br. 1 je i onaj objavljen 12. marta na portalu „In4S“ pod naslovom „Tajkuni režima napali Ivana Zankovića na kućnom pragu i prijetili mu likvidacijom“. Tekst je baziran samo na onome što je kazao oštećeni, a nema ni pokušaja da se provjeri njegova verzija događaja.

Jednostranost i odsustvo napora da se utvrdi istina saradnici HRA su našli i u tekstu „Petrovići ogorčeni na sudstvo Ko je kriv za napad psa?“, objavljenom na „Portal Vijesti“ 30. maja. U tekstu je predstavljena optužba jedne strane u sudskom sporu, koja ne prihvata verziju istine koja je utvrđena u sudskom postupku. U takvim slučajevima, nije dovoljno da medij da priliku nezadovoljnima da kažu kako misle da su oštećeni, već da pokuša da dodatno istraži slučaj. Ovako, naglašen je jedan aspekt priče i ona djeluje pristrasno.

Portal CdM je u naslovu vijesti, koju je objavio 1. marta, kao utvrđenu činjenicu plasirao informaciju koju je tek trebalo provjeriti. Naslov je glasio „Ubio se suvlasnik Greenwicha i Buda bara“, a u tekstu se kaže kako je to, u stvari, nezvanična informacija, pa zaključujemo da je onome ko je davao naslov bilo više stalo do senzacije nego do tačnosti.

3.1.2. Kršenje načela br. 1 u informativnim televizijskim programima

MT MSS u dva posljednja izvještaja koji se odnose na period od 1. marta do 1. jula 2014. nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 1 u programima televizijskih stanica.

HRA je sprovedla monitoring centralnih informativnih emisija televizija Crne Gore, „Pink M“, „Vijesti“, „Atlasa“ i „Prve“, i u periodu od 1. marta do 1. septembra evidentirala 19 kršenja načela br. 1.

Najveći broj kršenja zabilježen je u programu televizije „Pink M“ (7). Slijede TVCG i Televizija „Vijesti“ sa po 5 kršenja, te „Prva“ sa dva kršenja ovog načela.

Jednostrano izvještavanje, odnosno naglašavanje samo jednog aspekta priče ili iznošenje optužbi, tvrdnji ili napada na ličnosti ili institucije, čije reagovanje ili verzija događaja nisu objavljeni, najčešći su razlozi kršenja načela br. 1 u televizijskim programima.

Evidentirano je i više slučajeva objave reagovanja na događaje ili izjave, koji prethodno nisu objavljeni, niti su adekvatno objašnjeni u trenutku objavljivanja reakcije.

Načelo 1, odnosno cjelovitost i tačnost, kršena je i prećutkivanjem i potiskivanjem suštinskih informacija.

PINK M: INFOMONTE, 10. mart – *Objavljena je nepotpuna i neprovjerena informacija bazirana na tvrdnji novinara da „građani sve svoje slobodno vrijeme provode u kafiću ili kod kuće jer, kako kažu, nemaju naviku da posjećuju kulturna dešavanja“.* Ova tvrdnja ilustrovan je izjavom četiri sagovornika u anketi na ulicama Podgorice, koji djelimično potvrđuju tezu novinarke, ali nije potkrijepljena ni jednim relevantnim podatkom o stvarnom broju građana Podgorice koji posjećuju ili ne posjećuju kulturna dešavanja.

PINK M: INFOMONTE, 31. mart – U izvještaju o očekivanom početku suđenja bivšim menadžerkama CKB-a iznesene su nove optužbe na račun optuženih, ali i više drugih osoba, bez dokaza ili ograda, čime se pogrešno može stvoriti utisak da je riječ o već utvrđenim činjenicama. U prilogu nema stavova prozvanih osoba, ili njihovih zastupnika. „U tom periodu su Tatar i Ljumović odobravale milionske kredite članovima svojih porodica, kojima su oni kupovali akcije CKB-a, ali su se krediti kasnije otpisivali na račun Banke. Po istom scenariju milionske kredite dobili su i vlasnici Vijesti Miodrag Perović, Željko Ivanović, Slavoljub Šćekić i Ljubiša Mitrović, bez pokrića, a koristeći račune ruskih državljana kao kolaterale uz falsifikovanu prateću dokumentaciju više osoba.“

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM, 10. april – Objavljena je vijest o navodnom fizičkom sukobu dvojice advokata u zgradi ulcinjskog suda na nepotpun, jednostran način, jer je informacija o tome što se dogodilo prezetirana kao utvrđena činjenica, iako je bazirana isključivo na izjavi jednog od aktera sukoba. Navodi se, bez ograda „U ulcinj-

skom sudu je oko podne advokat Nebojša Batrićević neposredno prije suđenja fizički napao kolegu Vanju Mugošu", da bi u nastavku priloga bilo navedeno da je to izjavio advokat Mugoša, te da Batrićević nije htio komentarisati.

PINK M: INFOMONTE, 19. april – U prilogu, u kojem se prenosi intervju sa srpskim biznismenom Stankom Subotićem iz lista Pobjeda, njegovi stavovi o drugim osobama objavljeni su bez napomene da je riječ o citatu, odnosno ličnom stavu, a ne o činjenicama. „Oni su glavni tvorci medijske laži o njemu, vjerujući da će te laži uspjeti kad tad da pretvori u sudsku istinu. Zato su i pokušali da kućnog advokata Miška Perovića prodaju za državnog tužioca.”

PINK M: INFOMONTE, 1. maj – Navodi jednog od optuženih za sudjelovanje u organiziranoj kriminalnoj grupi o crnogorskom političaru Nebojši Medojeviću predstavljajući ga kao činjenicu. „Da je lider PZP-a Nebojša Medojević, povezan sa članovima Zemunskog klana, pisalo se godinama u nazad. Potvrda za to stigla je juče iz Specijalnog suda u Beogradu, gdje je jedan od optuženih i pripadnik grupe Darka Šarića, Boban Stojković, potvrdio da su klijenti Zemunskog klana bili i pojedini političari a među njima i Vojislav Koštunica i Nebojša Medojević, koji su uzimali novac od članova klana, radi finansiranja DSS-a i rušenja vlasti u Crnoj Gori.” Nije objavljena reakcija Nebojše Medojevića ili informacija da je reakcija zatražena.

TVCG: DNEVNIK 2, 13. maj – Prenesena je reakcija predstavnika DPS-a na tekstove o navodnoj kupovini ličnih karata, koji su prethodnih dana objavljivali listovi Dan i Vijesti, iako TVCG nije objavljivala informacije o tim navodima, niti je u uvodu za reakciju iz DPS-a dala cjelovitu informaciju o onome što su pomenuti listovi objavljivali. Funkcioner DPS-a optužio je Vijesti, Dan i nevladinu organizaciju MANS da „mjesecima iznose najbrutalnije laži za potrebe DF-a”, ali nisu navedeni stavovi prozvanih, niti je objavljeno da im je ponuđena mogućnost da reaguju.

PRVA: VIJESTI, 20. maj – Prilog o mogućnosti da porođaju u Kliničkom centru može da prisustvuje osoba koju trudnica izabere, u suprotnosti je sa smjernicama koje novinare upućuju na potrebu tačnog i balansirano izvještavanja. U prilogu se navodi da bi „mnogi muškarci rado zaobišli to iskustvo”, ali se kao dokaz ove tvrdnje ne nude nikakvi podaci iz istraživanja već je sve bazirano na izjavi dvojice građana anketiranih na ulici.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM, 25. maj – U izvještaju o nepravilnostima na biračnim mjestima, koje je navodno utvrdio MANS, novinar doslovno prenosi tvrdnje predstavnika MANS-a, pa tako, između ostalog, kaže „kako je dan odmicao, a neregulrnosti se gomilale, gomilali su se i šikaniranja i fizički napadi”, iako u tom trenutku ima izjavu navodno napadnute osobe i potpuno suprotne tvrdnje navodnog napadača, a nije sam bio na mjestu događaja, niti iznosi navode mogućih svjedoka.

TVCG: DNEVNIK 2, 25. maj – Iako je prethodnih dana u ovom programu objavljeno da će provođenje lokalnih izbora posmatrati CDT i MANS, na dan izbora, ni jednom

riječu nisu navedene ocjene MANS-a. Ovo predstavlja kršenje načela jedan, jer izvještaj o izbornom danu nije bio cjelovit zbog „prećutkivanja ili potiskivanja suštinskih informacija“, na šta se upozorava u smjernicama za ovo načelo.

PINK M: INFOMONTE, 25. maj – Ni u centralnom informativnom programu televizije PINK M nije objavljeno ništa o tvrdnjama MANS-a da su na izborima zabilježili brojne nepravilnosti, tako da ni njihovi gledaoci nisu dobili cjelovitu informaciju. Uprkos tome, objavljena je reakcija DPS-a na navode MANS-a.

PINK M: INFOMONTE, 25. maj – Prekršena je smjernica za načelo 1, koja izričito kaže da sva saopštenja, pa i saopštenja političkih partija „moraju biti jasno označena kao takva“, jer to nije urađeno u slučaju saopštenja DPS-a o tome da „aktivisti MANS-a, zajedno sa predstavnicima Demokratskog fronta dominiraju u kršenju izbornog procesa“. Iako je u najavi rečeno da je riječ o saopštenju, u prilogu se prenose ocjene DPS-a, bez napomene da je riječ o stavu političke partije, a ne o izvještaju, analizi ili komentaru novinara.

PRVA: VIJESTI, 25. maj – Tvrdnje političke partije (DPS) djelimično su preuzete, a da nisu bile jasno označene kao takve, u izvještaju o nepravilnostima na izborima. Takođe, su preuzeta „neslužbena saznanja“ drugih medija u kojima se navodi da je „Čalović je izazivala i omalovažavala članove biračkog odbora“, ali nema druge strane. Ni „Prva“ nije izvijestila o tvrdnjama MANS-a da je na izborima bilo nepravilnosti.

TVCG: DNEVNIK 2, 26. maj – U prilogu, koji je najavljen kao pregled reakcija opozicije na rezultate lokalnih izbora i analiza mogućih koalicija novinarka je iznijela nekoliko ličnih mišljenja i komentara koji su u suprotnosti sa smjernicom Načela 1, koja napominje da komentari novinara moraju biti čestiti. Navedeno je da su Demokratskom frontu „vjetar u jedra nesebično davali SDP potpomognuta Pozitivnom u Podgorici, a sve pod izgovorom da su kako Podgorici tako i Crnoj Gori neophodne promjene“, kao i da Miodrag Lekić „potpomognut širokom civilnom logistikom nije nigdje uspio da se domogne vlasti“. Korišćene fraze „pod izgovorom“ i „da se domogne vlasti“ sugerišu da je opozicija na nedopušten i nepošten način pokušala da dođe do onoga što joj ne pripada, što se u demokratskom društvu ne može smatrati čestitim komentarom.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM, 27. maj – Tvrdnja članova MANS-a da su napadnuti u prostorijama Opštinske izborne komisije objavljenja je kao činjenica, iako nema potvrde nezavisnih izvora, kao ni izjava svjedoka ili drugih aktera tog događaja. Iz kratkog snimka koji je emitovan u sklopu izvještaja, a koji su snimili članovi MANS-a, ne može se sa sigurnošću utvrditi što se tačno dogodilo.

TVCG: DNEVNIK, 2. jun – Objavljena je informacija da je predsjednik Skupštine Ranko Krivokapić razgovarao sa direktoricom MANS-a Vanjom Čalović o izvještaju njene organizacije o lokalnim izborima održanim 25. maja, ali nije naveden nijedan od ključaka te organizacije, koja je, kako su izvijestili drugi mediji, ukazala na brojne

nepravilnosti u izbornom procesu. Time je prekršena smjernica 2 načela 1, koja govori o tačnosti, i navodi da „*novinari moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije*”.

PINK M: INFOMONTE, 26. jun – Iako u programu nije objavljena informacija sa konferencije za novinare na kojoj je Vanja Čalović optužila direktora Instituta za javnu politiku Vladimira Popovića da je kreirao aferu o kojoj je pisao list „Informer” CG, objavljena je njegova reakcija u kojoj se navodi da će tužiti Čalović zbog „bezobzirnih laži i podvala u njenoj izjavi da je on montirao i distribuirao pornografski snimak seksa sa životinjom”. Budući da je izjava Čalović na koju je reagirao Popović bila lako dostupna novinarima Pink M, bilo je potrebno da sa sadržajem navoda na koje Popović reaguje upoznaju gledaoce, kako bi izbjegli jednostrano izvještavanje.

TVCG: DNEVNIK 2, 26. jun – U izvještaju sa konferencije za novinare direktorice MANS-a Vanje Čalović izostavljena je njena ocjena da je objavljivanje porno snimka na internetu, o kojem je pisao list „Informer” CG spominjući njeno ime, osveta „šefa DPS-a”, kao i da je on blizak prijatelj Vladimira Popovića, za koga je izjavila da je postavio sporni snimak na internet. Budući da je riječ o teškim optužbama na račun premijera, kao i da je TVCG već ranije objavio izjavu premijera o ovom slučaju, izostavljanje ove ocjene predstavlja kršenje načela 1, smjernice 2, koja u dijelu o tačnosti precizira da „novinari moraju težiti da objavljuju cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije”.

TVCG: DNEVNIK 2, 26. jun – Objavljeno je reagovanje Demokratske partije socijalista na izjavu Vanje Čalović, iako dio njene izjave, na koje se odnosi reagovanje DPS-a, nije objavljeno u Dnevniku. Naime, iako je u Dnevniku objavljen izvještaj sa konferencije za novinare Vanje Čalović, iz njega je izostavljen dio u kojem ona optužuje „šefa DPS-a” za ulogu u aferi koju je objavljivao „Informer” CG, čime je gledaocima prezentirana jednostrana i nepotpuna informacija.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM, 7. jul – U prilogu o odluci sudije Višeg suda Miroslava Bašovića da se osoba osumnjičena za ubistvo brani sa slobode, prekršeno je pravilo druge strane, budući da se ne navodi obrazloženje ovakve odluke sudije, a nema napomena ni da je novinar pokušao dobiti informaciju od suda ili sudije. Takođe, u prilogu se navodi da je riječ o postupanju sudije koje je „nezabilježeno u sudskoj praksi”, ali ta tvrdnja nije potkrijepljena činjenicama, već su kao izvor navedeni neimenovani „advokati koje smo kontaktirali”. Smjernica 2 navodi da pravo javnosti da zna „ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje”, te da novinari „ne smiju iskrivljivati informacije pretjeranim, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem.”

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM, 31. avgust – U prilogu o Rožaju, kao navodnom regrutnom centru za borce koji se u Siriji bore na strani pobunjenika, prekršeno je više smjernica Načela 1.

I u najavi i u prilogu objavljeno je ime i prezime lica za kojeg se tvrdi da je još prošle godine otišao u Siriju "kako bi pomogao svojoj braći po vjeri", uz fotografije naoružanog muškarca sa bradom. Za ovu tvrdnju novinarka ne nudi nikakav dokaz, a u prilogu napominje da nema službenih potvrda „čaršijskih priča“ o odlasku stanovnika sjevera Crne Gore na strana ratišta, čime je prekršila smjernicu 1 o opštim standardima u kojem se navodi da „novinar ne smije objaviti neosnovanu optužbu na račun drugih“. I u prilogu i najavi kaže se da je pomenuta osoba poginula na sirijskom ratištu, uz napomenu da to nije službeno potvrđeno, ali se, opet ne navode ni drugi mogući izvori, izjave svjedoka, članova porodice i sl.

Koristi se formulacija „zna se da je prošle godine u Siriji poginuo“. Novinari su dužni, kao što precizira Načelo 1 učiniti sve da provjere točnost informacija, a vijest o smrti se pogotovo ne može objavljivati na osnovu „čaršijskih priča“.

3.2. Načelo br. 2 Kodeksa

Novinar je dužan da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku. Novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji.

3.2.1. Kršenje načela br. 2 u štampi i online medijima

U izvještajima koji obuhvataju period od 1. marta do 1. jula MT MSS nije naveo nijedan primjer za kršenje načela br. 2 u štampanim i online medijima.

Saradnici HRA su jedan primjer uočili u testu objavljenom u „Pobjedi“, članici MSS-a.

Riječ je o tekstu pod naslovom „Sve crnogorske afere“, objavljenom 2. marta.³⁸ Posvećen je aferama koje su otvarane u Crnoj Gori posljednjih godina. U komentarima autora istaknute su informacije i činjenice koje idu u prilog verzijama afera koje je plasirala vlast, a tekst se završava kritikom „prodavaca magle“ u opoziciji, NVO i takozvanim „nezavisnim medijima“, kao i propagandističkom porukom „Svi pokušaji da se Crna Gora zaustavi na njenom evropskom i evroatlantskom putu završili su krahom“. Tekst je objavljen i u online izdanju „Pobjede“.

Ovakav jednostran, propagandistički pristup pitanjima od izuzetnog javnog interesa predstavlja, prema našem mišljenju, direktno dovođenje u pitanje suštine novinarstva, a posebno onoga što je istaknuto u drugoj rečenici načela „Novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji“.

.....

38 U istom tekstu je, prema mišljenju HRA, prekršeno i načelo br. 3 Kodeksa, jer komentari autora nisu bili utemeljeni nadokazanim činjenicama, već na pretpostavkama, koje sue predstavljene zentirni tako da se ostavi utisak kako je riječ o utvrdjenim činjenicama.

3.2.2. Kršenje načela br. 2 u informativnim televizijskim programima

Ni MT MSS ni saradnici HRA nisu pronašli kršenje načela br. 2 u televizijskim programima.

3.3. Načelo br. 3 Kodeksa

Za novinara su činjenice neprikosnovene, a njegova obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Obaveza je da vijest i komentar budu jasno razdvojeni.

3.3.1. Kršenje načela br. 3 u štampi i online medijima

U periodu od 1. marta do 1. jula, MT MSS je evidentirao 15 primjera kršenja načela br. 3 na osnovu podatka dobijenih monitoringom medija. U izdanjima „Informer“, izdanje za Crnu Goru, evidentirano je 11 primjera, tri primjera su pronađena u izdanjima dnevnika „Dan“, a jedan u dnevniku „Vijesti“.

MT MSS je po osnovu rješavanja žalbi našao da je načelo br. 3 prekršeno još dva puta – u dnevnicima „Dan“ i „Vijesti“, tako da je ukupno ovo načelo prekršeno 17 puta.

U istom periodu saradnici HRA su ustanovili 15 primjera kršenja načela br. 3. (Podsjećamo da saradnici HRA nijesu u ovom periodu pratili „Informer“ CG). U „Pobjedi“, koja je član MSS-a, saradnici HRA su našli četiri primjera kršenja načela br. 3, dok su tri našli u dnevniku „Vijesti“. U „Dnevnim novinama“, koje su takođe član MSS -a, zabilježena su dva kršenja. Po dva primjera kršenja načela br. 3 saradnici HRA su pronašli na portalu „In4S“ i „Portal Vijesti“, a po jedan primjer u nedjeljniku „Monitor“ i dnevniku „Dan“.

U slučajevima gdje je MT MSS ustanovio kršenje načela br. 3 kod dnevnika „Dan“, u tri slučaja je riječ o istim tekstovima u kojima je evidentirao i kršenje načela br. 1. Riječ je o tekstovima „Pred izbore za povrće i masline 300 000 eura“ (5. maj), „Opet kupuju glasove novcem IRF-a“ (7. maj) i „Evo Tužilaštvu novi dokazi“ (23. maj). U slučaju ovih tekstova smo se, podsjećamo, saglasili sa MT MSS da je kršeno načelo br. 1, ali smatramo da nema osnova da se govori i o kršenju načela br. 3. Smatramo, takođe, danačelo br. 3 nije prekršeno ni u tekstovima „Za predizborna zapošljavanja dali 50 hiljada eura“ („Dan“, 22. april), „Tajkuni zapošljavaju birače DPS-a“ („Dan“, 23. april) i „Evo Tužilaštvu novi dokazi“ („Vijesti“, 23. maj).

U navedenim slučajevima, MT MSS ocjene o kršenju načela br. 3 ne obrazlaže, nego tek konstatuje da je do kršenja došlo. Ilustracije radi, kada procjenjuje neetičnosti

u tekstu „Za predizborna zapošljavanja dali 50 hiljada eura“, MT MSS kaže sljedeće „MSS smatra da opaske poput ‘Činjenica da programom rada ZZZCG za 2013. godinu projekat zapošljavanja srednjoškolaca uošte nije predviđen, otvara ogroman prostor za sumnju...’ nije dovoljno utemeljen za tvrdnje o koruptivnim radnjama.

MSS smatra da je u ovom slučaju prekršena smjernica za načelo 3 ‘Mišljenja i ocjene u komentaru moraju biti zasnovani na činjenicama. Komentar ne smije da bude prezentiran tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici’.

Za razliku od MT MSS, mi smatramo da je, u konkretnom slučaju, novinarska sumnja u postojanje korupcije potpuno opravdana i da ni na koji način nije prekršena citirana smjernica.

U nastavku navodimo po jedan karakterističan primjer kršenja načela br. 3, koji su otkrili saradnici HRA, a previdio ih je MT MSS.

Na portalu „In4S“ je 1. marta objavljen tekst pod naslovom „Bajden zalupio vrata Đukanoviću“, što predstavlja komentar koji nije utemeljen u utvrđenim činjenicama, već se radi o čistom domišljanju, spekulaciji, što je suprotno smjernici koja glasi „Mišljenja i ocjene u komentaru moraju biti zasnovani na činjenicama. Komentar ne smije da bude prezentiran tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici“.

Na „Portal Vijesti“ je 6. maja objavljen tekst pod naslovom „Za građane Crne Gore Đoković najkvalitetniji sportista, Roling Stouns najbolji bend“, u kome su sadržane neke informacije iz istraživanja javnog mnjenja koje je radila švajcarska agencija ICERTIAS, ali nije jasno kazano za čije potrebe je ta sondaža javnog mnjenja urađena. Kodeks predviđa da mediji, kada objavljuju rezultate agencija za ispitivanje javnog mnjenja, „treba da navedu broj ispitanika, datum sprovođenja istraživanja, identitet naručioca istraživanja, kao i pitanja postavljena u anketi“. U slučaju da „niko nije naručio istraživanje, mediji treba da istaknu da je ono sprovedeno na inicijativu same agencije“.

Portal „Analitika“ se, takođe, ogriješila o smjernicu koja sugerise kako treba izvještavati o istraživanjima javnog mnjenja. U tekstu „Vučić za prvih 100 dana dobio četvorku od građana“, objavljen 26. jula, nije navela ko je naručilac istraživanja javnog mnjenja. Nedjeljnik „Monitor“ je u broju od 15. maja, objavio kraći test u rubrici „Hronika“ sa nadnaslovom „Odgođeno suđenje bivšim direktorkama CKB“ i naslovom „Premijerova osveta Vijestima“, koji odražava mišljenje jednog od advokata, citiranog u tekstu. Pošto vrijednosni sud iznesen u naslovu nije pripisan onome ko ga je izrekao, naslov može biti protumačen kao stav autora teksta ili uredništva „Monitora“ (tekst nije potpisan), što predstavlja ogrješenje o načelo br. 3 Kodeksa, kojim se sugerise da vijest i komentar moraju biti razdvojeni, kao i smjernice koja sugerise da „komentar ne smije da bude prezentovan tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici.“

„Dnevne novine“ u izdanju od 29. maja su se, takođe, ogriješile o načelo br. 3 tako što su komentarisale tamo gdje bi trebalo samo da informišu. Tekst sa nadnaslovom „Lovćen banka na ime kćerke Aleksandre“ i naslovom „Kako je Ljumović preveslala zakon i otvorila banku“ trebalo bi da je vijest o osnivanju banke, ali se u tekstu vijesti u dva navrata pojavljuje komentar, koji sugerije da je otvaranje te banke problematično jednom je to učinjeno u samom naslovu, a drugi put u tekstu „Uz uvođenje njemačkog partnera u posao, te stavljanja trećeg lica kao osnivača, Ljumović je ‘uspješno’ zaobišla zakon“. Ako su osnovane tvrdnje o „preveslavanju zakona“, onda je to trebao da kaže neki ekspert, a ne da novinar to tvrdi, ne pozivajući se, pri tom, ni na kakav autoritativan izvor.

U dnevniku „Dan“ od 22.maja objavljen je tekst sa nadnaslovom „Cetinjski sveštenici i monasi obavili molitvu očišćenja na grobu vladike Danila Petrovića Njegoša“ i naslovom „Mirašlije oskrnavile spomenik“. Osnova ove vijesti je saopštenje Mitropolije crnogorsko-primorske, u kome se nigdje ne navodi izraz ‘mirašlije’, što bi trebao da bude pogrda za vjernike i sveštenike Crnogorske pravoslavne crkve. Ovakav naslov predstavlja komentar i time se krši načelo br. 3, kojim se, pored ostalog, sugerije neophodnost razdvajanja vijesti i komentara.

Dnevnik „Vijesti“ je 3. juna objavio tekst sa nadnaslovom „Nasilje u porodici“ i naslovom „Godišnje 50 osoba traži liječenje“. Tekst je ilustrovan fotografijom grupe djece ispod koje je legenda „Među žrtvama su i djeca“. Nije, međutim, navedeno gdje je snimljena fotografija, ni koja je njena funkcija. Fotografija kojom je ilustrovan tekst koji se bavi osjetljivom temom je stavljena u nepravilan kontekst, jer se može zaključiti da su upravo djeca na fotografiji žrtve nasilja.

U dnevniku „Pobjeda“ od 16. juna objavljen je intervju sa nadnaslovom „Šeki Radončić, novinar, publicista, filmski stvaralac“ i naslovom „Medijska mafija pokušava da se dokopa vlasti“. Jedno od pitanja koje novinar postavlja sagovorniku glasi „Pri kraju vaše knjige čitalac ostaje zapanjen činjenicom da su privatni crnogorski mediji na neki način prouzrokovali tragičan kraj trojice ljudi?“. Sagovornik na pitanje odgovara ovako: „Crnogorski privatni mediji, koji se predstavljaju kao nezavisni, u smrt su poslali visokog funkcionera DPS-a Mladena Brajovića, policajca Božidara Jaukovića i tužioca Darka Đukića...“. U pitanju je sugerisano da je riječ o dokazanoj činjenici (dakle nečemu nespornom), što intervjuisani potvrđuje, ne navodeći niti jedan dokaz za svoju optužbu. Ovim je prekršeno načelo br. 3 i smjernica koja sugerije da „mišljenja i ocjene u komentaru moraju biti zasnovani na činjenicama“, a da „komentar ne smije da bude prezentiran tako da stvara utisak da se radi o utvrdjenoj činjenici“.

U periodu od 1. jula do 1. septembra, saradnici HRA su uočili još 10 primjera kršenja načela br. 3, od čega najviše u „Pobjedi“ – tri, dva u dnevniku „Vijesti“, a po jedan primjer u dnevnicima „Dnevne novine“ i „Blic“, izdanje za Crnu Goru, „Portal Vijesti“ i portalu TVCG.

Od ovih primjera je karakterističan onaj iz dnevnika „Pobjeda“ pod naslovom „Ne pomaže voda, majko“, koji predstavlja komentar v.d. glavne urednice Vesne Šofranac povodom kritike na račun toga lista od strane opozicionog političara Nebojše Medojevića. Autorka u komentaru pripisuje Medojeviću izjavu da mu je „posao da laje“, iako je upravo u „Pobjedi“³⁹ objavljeno da nije riječ o Medojevićevoj izjavi, već o izjavi⁴⁰ koju je dao nikšićki biznismen Veselin Pejović nakon što je fizički napao Medojevića na beogradskom aerodromu.

Ovim pripisivanjem, autorka komentara se ogriješila o smjernicu „Mišljenja i ocjene u komentaru moraju biti zasnovani na činjenicama. Komentar ne smije da bude prezentiran tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici“.

3.3.2. Kršenje načela br. 3 u informativnim televizijskim programima

MT MSS-a nije zabilježio kršenja načela br. 3 u televizijskim programima. Prema monitoringu HRA, u glavnim informativnim emisijama pet televizija u Crnoj Gori, u periodu od 1. marta do 1. septembra načelo br. 3 prekršeno je 16 puta.

Kao i u našem prethodnom izvještaju, gotovo svi primjeri kršenja obaveze da vijest i komentar budu razdvojeni zabilježeni su u programu „Infomonte“ televizije „Pink M“, čak 1. U Dnevniku 2 TVCG-a evidentirano je jedno kršenje ovog načela.

PINK M:INFOMONTE, 1. mart – U sklopu vijesti da je američka komisija za hartije od vrijednosti obustavila istragu o navodnoj korupciji u privatizaciji Telekomu Crne Gore, objavljen je i komentar koji, suprotno načelu 3, nije jasno razdvojen od informacija. Navodi se da je „*afeta Telekom samo jedna u nizu stvorenih afeta od strane opozicionih stranaka i medija i njima bliskih stranih činovnika kako bi Crnu Goru po ko zna koji put predstavili kao leglo korupcije i organizovanog kriminala*“.

PINK M:INFOMONTE, 2. mart – U analizi o „*afeti Telekom*“ nije jasno razdvojena vijest od komentara, pa gledaoci mogu steći dojam da je neosporna činjenica da su „*opozicioni lideri i njihovi mediji*“ u protekle dvije godine „*ogovarali po stranim ambasadama*“.

PINK M:INFOMONTE, 10. mart – Vijest o odluci suda da ne odredi pritvor za bivše čelnice Centralne komercijalne banke (CKB), Milku Ljumović i Bosu Tatar, nedopustivo je začinjena komentarima. Izvještava se da sud „*nije imao hrabrosti*“ da odredi pritvor,

.....

39 Više informacija dostupno na: <http://www.pobjeda.me/2014/02/22/pejovic-kad-me-ne-poznajesto-lajes-medojevic-posao-mi-je-da-lajem/#.VAXIUGPw9KI>.

40 „Medojević je zajedno sa ženom došao do ulaska u gejt za Podgoricu, iza njega je bio Veselin Pejović sa svojim advokatom Zoranom Vukčevićem. Pejović se u jednom trenutku približio lideru PzP, i prokomentarisao Evo smrada, đe si smradu, na što se Medojević okrenuo i rekao: Ja vas ne poznajem. Pejović ga na to pita Ne znaš, ja sam Pejović kojeg svaki dan prozivaš i pljuješ. Zašto laješ kad me ne znaš? Medojević odgovara To mi je posao. U tom trenutku Pejović mu je opalio šamar. Potom je Medojevićeva supruga počela da kuka i vrišti, a Medojević joj je rekao da pozove policiju.“

te da su optužene i „njihovi medijski zaštitnici unaprijed stvorili atmosferu straha” i „sliku o navodnoj nevinosti optuženih”.

PINK M:INFOMONTE, 12. mart – Vijest i komentar nisu odvojeni u vijesti o odluci Državne izborne komisije da odbije prijavu MANS-a o navodnom kršenju Zakona o finansiranju političkih partija. Bez napomene ili najave da je riječ o komentaru navodi se da Zakon „očigledno treba da služi kao sredstvo za dnevno političke napade i direktno učešće tokom izborne kampanje, što opozicionih partija i njihovih medija, saborci i koalicioni partneri, koji se predstavljaju stručnjacima civilnog sektora direktno koriste tokom izbornog procesa”.

PINK M:INFOMONTE, 12. april – Vijest i komentar nisu odvojeni u izvještaju da je ministar Petar Ivanović demantovao pisanje lista Vijesti o njegovim vezama sa Darkom Šarićem. Navodi se da su Vijesti „izmislile veze Šarića i Ivanovića”, kao i da su time vlasnici Vijesti priskočili u pomoć lideru DF-a Andriji Mandiću.

PINK M:INFOMONTE, 23. april – Uz vijest da je Crnogorska komercijalna banka reagovala i demantovala informaciju objavljenu u dnevnom listu Vijesti, objavljen je i komentar „ovo je samo još jedna u nizu neistina koje tabloid plasira skoro svakodnevno”.

PINK M: INFOMONTE, 6. maj – U uvodu za reagovanje jednog aktiviste DPS-a, koji time odbacuje pisanje lista Dan, objavljen je sljedeći komentar „Objavljivanjem tekstova o navodnoj kupovini glasova opozicioni mediji nastavljaju prljavim metodama da podmeću neistine i tako diskredituju aktuelnu vlast i DPS. Skoro svakodnevno tabloid Dan u sprezi sa opozicionim strankama objavljuje senzacionalne audio snimke o navodnoj krađi glasova za koje se ispostavi da su neosnovani i lažni”.

PINK M: INFOMONTE, 9. maj – Informacija da je Tužilaštvo otkrilo da telefon i kartica sa koga je pozivan aktivista DPS-a i sa koga je snimljen navodni dokaz o kupovini ličnih karata, pripada saradniku Vanje Čalović, Vuku Marašu, te da su na to reagovali iz MANS-a prezentirana je u žanrovskom hibridu komentara i vijesti, čime je prekršeno Načelo 3. Navodi se da niz „fabrikovanih afera” „zagađuju javni život Crne Gore”, te se zaključuje „ovo je najbolji dokaz da sprema tabloida Vijesti i Dan i organizacije MANS, ima isključivo političku ulogu direktnog učešća u izborima i pomoći pojedinim političkim grupacijama”.

PINK M:INFOMONTE, 10. maj – U uvodu na izjavu Zorana Jelića koji komentariše aferu o kupovini ličnih karata komentar je objavljen zajedno, a ne odvojeno od činjenica, pa se navodi da je riječ o „posljednjoj informacije o zloputrebama koje radi MANS”, te da se sredstva donatora „zloupotrebljavaju pod plaštom neke navodne demokratije”.

PINK M: INFOMONTE, 13. maj – Na početku izvještaja o pozivu DPS-a nadležnim organima da ispituju medijske izvještaje o navodnoj kupovini glasova, novinarka iznosi ocjenu da „već mjesecima dana novina Dan i NVO MANS, režiraju priče o navodnim

zloupotrebama“, što predstavlja očigledan komentar, i time kršenje načela 3 o odvijanju vijesti i komentara.

PINK M:INFOMONTE, 14. maj – Prilog o reakciji DPS na slučaj Argona Kaljaja predstavlja hibrid informacija, partijskog saopštenja i komentara koji nisu razdvojeni. Komentari su prezentirani kao da se radi o utvrđenim činjenicama, što je najizraženije u dijelu koji se odnosi na saopštenja članova MANS-a. „Dejan Milovac, Nikola Marković, Vuk Maras pa čak i Veselin Radulović Gumar su panično jedan za drugim pokušali da demantuju očigledne činjenice da se iz ovih kuhinja snima, lažno optužuje, montira i optužuje DPS a da niko iz DPS-a ni sa kim od ovih aktera nema nikakvih dodirnih tačaka.“

PINK M:INFOMONTE, 15. maj – Vijest o odgađanju suđenja bivšim menadžerkama CKB-a objavljena je zajedno sa komentarima. „Da će proces biti pod direktnim pritiskom vlasnika Vijesti, potvrdila je činjenica da su se danas obojica pojavila na suđenju, iako još nijesu učesnici u tom procesu“, kaže se u prilogu. Ni izjava koju je dao Željko Ivanović, jedan od vlasnika Vijesti, nije citirana, ili objavljena kao snimljena izjava, već je prepričana tako da su uključene i informacije koje nisu dio izjave, sudeći prema onome što su objavili drugi mediji.

PINK M:INFOMONTE, 24. maj – U prilogu u kojem se navodi da dnevni list „Vijesti“ krši izbornu tišinu, informacije su prezentirane zajedno sa komentarom: „*sve je podređeno direktnom miješanju u izborni proces, diskreditaciji najjače stranke u Crnoj Gori, te promovisanju lidera stranke koje su i stvarali vlasnici ovog tabloida.*“

TVCG: DNEVNIK 2, 26. maj – U prilogu koji je najavljen kao pregled reakcija opozicije na rezultate lokalnih izbora i analiza mogućih koalicija novinarka je iznijela više ličnih mišljenja i komentara, za koje bi gledaoci mogli steći utisak da je riječ o utvrđenim činjenicama. Tako se navodi da su Demokratskom frontu „*vjetar u jedra nesebično davali SDP potpomognuta Pozitivnom u Podgorici, a sve pod izgovorom da su kako Podgorici tako i Crnoj Gori neophodne promjene*“, kao i da Miodrag Lekić „*potpomognut širokom civilnom logistikom nije nigdje uspio da se domogne vlasti*“.

PINK M: INFOMONTE, 29. maj – U prilogu, u kojem se u prenosi informacija iz lista „Pobjeda“ o višestrukim potpisima partijskih čelnika na prigovorima koje je MANS predao izornoj komisiji, prekršena je smjernica 1 za načelo prema kojoj „*mišljenja i ocjene moraju biti zasnovani na činjenicama*“, a „*komentar ne smije da bude prezentiran tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici*. U žanrovskoj kombinaciji izvještaja i komentara navodi se i sljedeće: „*Takođe smo željeli da saznamo koji su to argumenti opredijelili da se ovako značajna suma para poreskih obveznika, da jednoj politički instruisanoj i neobjektivnoj grupi ljudi, na čijem je čelu kontroverzna i problematična osoba.*“

PINK M: INFOMONTE, 25. jun – Komentar nije prezentiran odvojeno od vijesti o drugom odgađanju suđenja bivšim menadžerima CKB-a, na zahtjev branioca. Na kraju

priloga se navodi „Ovim postupcima odbrane ostvaruje se već najavljeno opstruiranje koje su medijima najavljivale optužene Ljumović i Tatar, ali i vlasnici Vijesti Miodrag Petrović i Željko Ivanović.”

3.4. Načelo br. 4 Kodeksa

Obaveza novinara je da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju, pogotovo onu koja može naškoditi, pridržavajući se, pri tom, pravila da ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način.

3.4.1. Kršenje načela br. 4 u štampi i online medijima

MT MSS je, monitorujući štampane medije, u periodu od 1. marta do 1. jula, otkrio dva primjera kršenja načela br. 4, i to u dnevnicima „Dan“ i „Vijesti”.

MT MSS smatra da su „Vijesti” i „Dan” prekršile načelo br. 4 time što nijesu objavili reagovanja na istoj strani na kojoj su objavljeni i tekstovi na koje se reagovalo („Odgovara plasmanu”⁴¹). U smjernicama koje se odnosi na obavezu medija da objavi odgovor⁴² nije navedeno da taj odgovor mora da bude objavljen na istom mjestu gdje i tekst. Ta obaveza se odnosi samo na ispravku i izvinjenje.

Prema našoj procjeni, i „Dan” i „Vijesti” su postupile etično time što su objavile reagovanja.

Odlučujući po žalbama, MT MSS je ustanovio da je ovo načelo kršeno još 12 puta, takođe u dnevnicima „Dan” i „Vijesti”, medijima koji nijesu članovi MSS i imaju sopstvene omбудsmane. MT MSS je našao da je 10 puta načelo br. 4 kršio „Dan”, a dva puta „Vijesti”.

Ukupno je, dakle, prema nalazima MT MSS, načelo br. 4 prekršeno 1 puta.

Saradnici HRA u istom periodu nijesu utvrdili kršenje načela br. 4 u monitorovanim štampanim i online medijima. Primjere kršenja ovog načela saradnici HRA nijesu evidentirali ni u nastavku monitoringa – od 1. jula do 1. septembra 2014.

Kršenje ovog načela Kodeksa je teško primijetiti samo posmatranjem sadržaja novina, bez uvida u žalbe čitalaca, odnosno njihove zahtjeve za objavljivanjem ispravke i reagovanja.

.....

41 „Odgovara plasmanu” u ovom kontekstu znači objavljivanje ispravke na istom mjestu (u slučaju štampanih medija) ili u istoj emisiji (u slučaju elektronskih medija). (Kodeks novinara CG)

42 „U slučaju kada su neke osobe ili organizacije uvjerene da izvještaj medija sadrži netačne informacije ili neutemeljene kritike na njihov račun, one mogu od medija koji je objavio takav izvještaj da zahtijevaju mogućnost odgovora i ispravke netačnih navoda. Medij treba da uvaži to pravo ukoliko se složi da je izvještaj sadržao netačne informacije ili neutemeljene kritike.”

Na osnovu uvida samo u izvještaje MT MSS, nije uvijek moguće pouzdano procijeniti da li su, u slučaju žalbi, dobro odvagani argumenti za i protiv i utvrđeni etički prekršaji. Ovo tim prije zbog toga što se u izvještajima MT MSS ne navodi da li su povodom žalbi tražena izjašnjenja od medija i kakva je njihova argumentacija u vezi spornog postupanja.

U većini slučajeva, MT MSS nalazi da su mediji prekršili načelo br. 4 zbog neodgovarajućeg plasmana reagovanja, iako, kako smo ranije naveli, u smjernicama Kodeksa se „odgovarajući plasman” traži samo kada je riječ o ispravci i izvinjenju. Ilustracije radi, MT MSS je ocijenio da je „Dan” postupio neetično zbog načina na koji je objavio reagovanje Petra Ivanovića, ministra poljoprivrede i ruralnog razvoja, na optužbe da mu je optuženi za pranje novca i šverc kokaina Darko Šarić platio avionsku kartu za Ženevu („Dan”, 26. april 201).

U slučaju objavljivanja reagovanja ministra Ivanovića se, prema našoj procjeni, ne radi o vrsti ispravke o kojoj se govori u smjernici pod d)⁴³, jer „Dan” nije utvrdio da je bitno iskrivio činjenice. Riječ je, prosto, o ministrovom reagovanju u kome on negira navode iz teksta u „Danu.

U jednom drugom slučaju MT MSS je, prema našem mišljenju, procijenio ispravno kada je konstatovao kršenje načela br. 4. „Dan” nije objavio reagovanje dr Zorana Vukčevića, v.d. izvršnog direktora Investiciono-razvojnog fonda, na tekst „Najpovoljnije kredite davali firmama bliskim DPS-u”. Tekst je, prema navodima iz izvještaja MT MSS, ilustrovan fotografijom dr Vukčevića, iako on nije bio na čelu Investicionog fonda u vrijeme kada su se dešavale navodne malverzacije. Minimalna obaveza dnevnika „Dan”, kako s pravom konstatuje MT MSS, bila je da se objavi informaciju da je dr Vukčević stupio na dužnost u Investicioni fond nakon navodnih spornih radnji kojima se tekst bavio.

3.4.2. Kršenje načela br. 4 u informativnim televizijskim programima

Ni MT MSS, ni HRA nisu zabilježili primjere kršenja načela br. 4 u televizijskim programima.

.....

43 „U slučaju kada su neke osobe ili organizacije uvjerene da izvještaj medija sadrži netačne informacije ili neutemeljene kritike na njihov račun, one mogu od medija koji je objavio takav izvještaj da zahtijevaju mogućnost odgovora i ispravke netačnih navoda. Medij treba da uvaži to pravo ukoliko se složi da je izvještaj sadržao netačne informacije ili neutemeljene kritike.”

3.5. Načelo br. 5 Kodeksa

Rasu, vjeru, nacionalnost, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju i porodični status čovjeka, novinar će pomenuti samo ako je to neophodno za informaciju.

3.5.1. Kršenja načela br. 5 u štampi i online medijima

MT MSS je u periodu od 1. marta do 1. jula evidentirao, na osnovu sopstvenog monitoringa, šest primjera kršenja načela br. 5 i to svih šest u komentarima posjetilaca na tekstove objavljene na „Portal Vijesti“. Ovo su, ujedno, i jedini primjeri neetičnosti koje je MT MSS uočio u *online* medijima tokom ovog perioda.

Saradnici HRA su u uporednom periodu uočili 16 primjera kršenja načela br. 5, a u nastavku monitoring do 1. septembra – još 10, što je ukupno 26. Prednjači portal „Cafe del Montenegro“ sa šest primjera, a dalje slijede „Dnevne novine“ sa pet primjera, dnevnik „Vijesti“ i „Portal Vijesti“ sa po četiri primjera, portal „In4S“ sa tri primjera i portal „Analitika“ i dnevnik „Pobjeda“ sa po jednim primjerom.

Prema našoj procjeni, u svim komentarima koji su za MT MSS bili sporni korišćen je grub i uvredljiv jezik, ali se taj jezik ne može okvalifikovati kao govor mržnje na način kako je definisan u Kodeksu.⁴⁴ Za ilustraciju navodimo komentar na tekst „Ćulafić Na spisak glasača DPS-a stavio me sin Vuke Golubovića“ „E kad se samo vratim u 2012-u kad potukosmo DPS ološ na lokalnim izborima u Nikšiću! Prvi grad u CG koji je ustao PROTIV MAFIJE!!! PRVI GRAD KOJI JE REKAO NE MILU ĐUKANOVIĆU I BRANU MIĆUNOVIĆU !!! I PRVI GRAD KOJI JE MAFIJA RAZBILA NA PARAM PARČAD! PROKLETI DA STE IZRODI ŠTO SE PRODASTE! PROKLET BIO DRAGO ĐUROVIĆ, PROKLETI BILI POZITIVNA I DF! OLOŠI PRODANA!“

U većini primjera (1), koje su uočili saradnici HRA, načelo br. 5 je prekršeno navođenjem nacionalne pripadnosti osobe osumnjičene za neko krivično djelo, odnosno isticanje te činjenice u naslovu, za šta nije postojao nikakav profesionalni razlog. Naprotiv, takvim isticanjem je namjerno ili nenamjerno sugerisano javnosti da je to što je neko ove ili one nacionalnosti bitno za ono što je navodno učinio/la. U dva slučaja je u naslovu istaknuta nacionalna pripadnost žrtve saobraćajne nesreće.

.....

44 „(a) Mediji ne smiju da objavljuju materijal koji je namijenjen širenju neprijateljstva ili mržnje prema osobama zbog njihove rase, etničkog porijekla, nacionalnosti, pola, fizičkih nedostataka, vjere ili političke pripadnosti. Isto važi i ako postoji velika vjerovatnoća da će objavljivanje nekog materijala izazvati prethodno navedeno neprijateljstvo i mržnju.

(b) Novinari posebno moraju voditi računa da ničim ne doprinesu širenju etničke mržnje kada izvještavaju o događajima i pojavama koji u sebi sadrže elemente etničke mržnje. Obaveza je novinara da poštuje druge države i nacije.“

Saradnici HRA su evidentirali i sedam (neobrisanih) komentara⁴⁵ na po tri teksta objavljena na portalima In4S i CdM, kao, i jedan na Portalu Vijesti⁴⁶ u kojima ima elemenata govora mržnje.

3.5.2. Kršenja načela br. 5 u informativnim televizijskim programima

Ni MT MSS-a ni HRA nisu zabilježili kršenje načela br. 5 u informativnim televizijskim programima.

3.6. Načelo br. 6 Kodeksa

Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode. Odstupanje od ovog pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost.

.....

45 „Kucke dukljanske, laju li laju. To jedino i mogu da rade, milogorci bolesni. /Pogledajte ovog **dera sto nosi lancic sa srpskim orlovima i grbom Petrovica! Covjek je bijeda, slika i prilika dukljanskih gamadi i luzera. Nose srpske simbole a tita i papu u dusi! (Kao oni jadovi u Ukrajini sto ih nato cuska da ratuju protiv Rusa). Ovaj jad nije u stanju sebi da obrise zadnjicu a ne da cera Srbe iz Crne Gore. /Savremeni Crnogorci su ustaše u pokušaju/Šta drugo očekivati od pripadnika nacije koju je 5-te Milovan Đilas izmasturbirao u dnevnoj štampi a par mjeseci kasnije je se odrekao? Pokazuje se da je u pravu bio Nikodim Bogosavljević, bivši iguman manastira Dajbabe, kad je govorio o tom pasjem nakotu zvanom Crnogorci. Đavolja je to rabota.“ (In4S, 3. maj, „Fašizam U Pokretu za ubijanje Srba i funkcioner DPS-a Mitar Radonjić, na meti i muslimani“) „ovaj polutanac montenegrin (majka mu je bula) kao svi dukljani zamjenjuje teze ljubav prema gradu i državi...“ (In4S, 3. maj, „And the Oscar goes to.....Bane Popović“) „Simovici su najgora cucka kuca. To ce vam potvrditi sve Cuce“. (In4S, 31. maj)

„Mozeee mozeeee kad je u Rvatskom izdanju... Najgenocidnija nacija na balkanu..., Hitlerovi konjusari i sluge...“ (CdM, jun, „U Jasenovcu posadili cvijeće u bojama šahovnice u obliku ustaškog simbola“)

„sve vas treba sad dok ste na okupu najedeni i napiveni fino za ruku i preko granice dje god ocete samo sto dalje ste ovaj grad o jadu zabavili sa pljuvanjem djevojaka vatanjem za skakanjem vriskom vasom imam psa kuci ne morate me jos vi pratit po gradu kad idem“; „Položaj Roma će se popraviti kad prestanete VI ROMI da prodajete decu, da se ženite i množite međusobno i da lomite kosti deci kod su bebe da bi što bolje prošli u prošenju!“ (CdM, 6.maj, „Romi u Podgorici proslavljaju Đurđevdan Jedino danas imamo dobar ručak“)

„I sto je tu bruka, bolest je bolest i bez obzira koliko ovaj lobi ima para tu cinjenicu nece moc nikad da promijene?“; „Vaš portal je bruka,što podržavate ove nakaze“;

„izučava se zajedno sa prostitucijom, promiskuitetom, pedofilijom, ili u poglavljima o poremećajima seksualnih nagona i hormona“;

„A gdje bi to trebalo da se izucava kad je potpuno isto? I sta ima tu da se izucava, bolesnici kao I pedofili I slicni. I sta je ako nije poremećaj seksualnog nagona, najbolje da uce djecu da je normalno biti gej, da ne kazem sta socnije. Bruka je sto se reaguje na to“ (CdM, 31.maj, „Bruka U srpskim udžbenicima LGBT osobe zajedno sa pedofilima i prostitutkama“).

46 „Treba potamaniti ovo tvrdokorno islamsko zlo koje nanosi štetu selom islamskom svetu.“ (Potal Vijesti, 21. avgust, „Ubijene vođe vojnog krila Hamasa; Članice EU diskutuju o rezoluciji UN o primirju u Gazi“).

3.6.1. Kršenje načela br. 6 u štampi i online medijima

MT MSS je u periodu koji pokriva ovaj izvještaj uočio jedan primjer kršenja načela br. 6 Kodeksa na osnovu vlastitog monitoringa i to u dnevniku „Dan“. Prema njihovoj procjeni, to je učinjeno u tekstu „Za ličnu kartu 90 eura, isplata na dan glasanja“, objavljenom 5. aprila.

MT MSS je procijenio da „Dan“ nije koristio časne metode prilikom prikupljanja informacija koje sumnjiče određene osobe za političku korupciju. Radi se o tome da je „Dan“ u svom online izdanju prenio snimak i transkript razgovora (transkript i u štampanom izdanju) koji je objavljen i na internet stranici „prijavikorpciju.me“, koji je pokrenula Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS). „Dan“, dakle, nije autor pomenutog snimka, nezavisno od toga da li je on i u kojoj mjeri sporan, kako je konstatovao MT MSS pozivajući se na pisanje „Pobjede“. MT MSS zamjera „Danu“ što se nije ogradio od informacije koju je objavio MANS, „niti je zauzeo bilo kakvu distancu prema NVO MANS, što se tiče načina prikupljanja ‘dokaza o političkoj korupciji’“, a čije izvještaje redovno, potpuno nekritički preuzima, stavljajući u drugi plan profesionalne standarde“.

Prema našoj procjeni, MT MSS je u ovom slučaju jednostrano tumačio načelo br. 6 i smjernice koje ga objašnjavaju, a koje dopuštaju i korišćenje nečasnih metoda u prikupljanju informacija, ukoliko časne metode „nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost“.

(Ovaj primjer je u grupi onih koje MT MSS nije uvrstio u izvještaj za period od 1. januara do 1. maja 2014. godine, pripremljen za potrebe okruglog stola u saradnji sa Savjetom Evrope).

Saradnici HRA od 1. marta do 1. jula nijesu evidentirali primjere kršenja ovoga načela, kao ni u nastavku monitoringa do 1. septembra.

3.6.2. Kršenje načela br. 6 u informativnim televizijskim programima

Ni MT MSS-a ni HRA nisu zabilježili kršenje načela br. 6 u informativnim televizijskim programima.

3.7. Načelo br. 7 Kodeksa

Pravo i obaveza je novinara da štiti povjerljive izvore informacija, ali i da uvijek provjeri motive povjerljivog izvora prije nego mu obeća anonimnost i zaštitu.

3.7.1. Kršenje načela br. 7 u štampi i online medijima

MT MSS je evidentirao četiri primjera kršenja načela br. 7 u vremenu od 1. marta do 1. jula – dva u dnevniku „Vijesti“, a isto toliko u dnevniku „Dan“.

Prema procjeni MT MSS, ovo načelo je prekršeno u istraživačkim tekstovima koji su nastali kao rezultat saradnje regionalne mreže istraživačkih novinara (*Organized Crime and Corruption Reporting Project*), IRPI (*Investigative Reporting Project Italy*) i MANS-a (Mreža za afirmaciju nevldinog sektora). Riječ je dva ista teksta objavljena u „Danu“ i „Vijestima“ pod različitim naslovima, u kojima je MT MSS pronašao i primjere kršenja načela br. 3 „Fudbal, politika i kokain“ („Vijesti“, 7. april), „Milionsku imovinu Mogrena poklonili Šariću“ („Dan“, 7. april), „Đukanovićeva porodična banka opsluživala Šarića“ („Vijesti“, 8. april), „Đukanovićeva banka opsluživala Šarića“ („Dan“, 8. april).

MT MSS smatra da su „Dan“ i „Vijesti“ prekršili načelo br. 7, ali uopšte nije obrazložio takvo svoje mišljenje, osim što je citirao tekst načela.

Jedino što iz njegovog izvještaja upućuje na logiku procjenjivanja MT MSS je to što konstatuju „neuobičajeno visok nivo povjerenja u informacije dostavljene redakcijama sa pomenutih adresa“, pri čemu je riječ o regionalnoj mreži istraživačkih novinara (*Organized Crime and Corruption Reporting Project*). MT MSS, prema našoj procjeni, u uvijenoj formi hoće da kaže da „Dan“ i „Vijesti“ nijesu provjerili motive povjerljivog izvora prije nego mu obećana anonimnost i zaštitu, o čemu se govori u načelu br. 7. Pošto se može samo nagađati da li su, u konkretnom slučaju, novinari, odnosno mediji provjeravali motive povjerljivih izvora, onda nagađanje nije dobra osnova za ocjenu da je prekršen Kodeks.

(Tekstovi o kojima je ovdje riječ takođe nijesu uvršteni u izvještaj pripremljen za potrebe okruglog stola koji je MSS organizovao u saradnji sa Savjetom Evrope. Tim izvještajem je, podsjećamo, obuhvaćen period od 1. januara do 1. maja 2014. godine.)

U uporednom periodu, saradnici HRA nijesu uočili ni jedan primjer kršenja ovoga načela u monitorovanim medijima.

3.7.2. Kršenje načela br. 7 u informativnim televizijskim programima

Ni MT MSS-a ni HRA nisu zabilježili kršenje načela br. 7 u informativnim televizijskim programima.

3.8. Načelo br. 8 Kodeksa

Novinar je dužan da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi. Pravo na privatnost obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo.

3.8.1. Kršenje načela br.8 u štampi i online medijima

MT MSS je, na osnovu sopstvenog monitoringa, u vremenu od 1. marta do 1. jula 2014. evidentirao četiri primjera kršenja načela br. 8.

Dva primjera su uočena u „Informeru“ CG, (saradnici HRA, podsjećamo, nijesu nadzirali ovaj medij), a po jedan u dnevnicima „Vijesti“ i „Dan“.

U uporednom periodu, saradnici HRA su pronašli 2 primjera kršenja navedenog načela, a u nastavku monitoringa – do 1. septembra ukupno 69 primjera. Među tim primjerima nema onih iz „Dana“ i „Vijesti“ koje je uočio MT MSS, jer prema našoj procjeni u njima nema ogrešenja o načelo br. 8.

U slučaju teksta s nadnaslovom „MANS podnio krivičnu prijavu protiv 306 građana Berana zbog neregularnosti na lokalnim izborima“ i naslovom „Na sud svako ko je prodao glas“, objavljenog u izdanju „Dana“ od 12. marta, tačno je da je objavljen spisak osumnjičenih za političku korupciju, ali su na spisku zatamnjeni brojevi njihovih mobilnih telefona. Takođe, nijesu objavljene adrese osumnjičenih ljudi, kako pogrešno konstatuje MT MSS i na osnovu toga izvlači zaključak da je prekršeno načelo br. 8.

Prema našoj procjeni, ne može biti govora o kršenju načela br. 8 ni u tekstu objavljenom u dnevniku „Vijesti“ 13. maja pod naslovom „Vujanovići prodali dio nasljeđa“. MT MSS je ocijenio da su „Vijesti“ povrijedile privatnost porodice predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića, jer su objavile informaciju da je Vujanović prodao dio svojih nepokretnosti. MT MSS je zaključio da ta informacija nije od javnog interesa, previđajući činjenicu da je tu informaciju, upravo zbog javnog interesa, objavila predsjednikova supruga, da bi pokazala da porodica predsjednika države ne taji svoje prihode.

Od ukupnog broja evidentiranih primjera (69) kršenja načela br. 8 od 1. marta do 1. septembra, saradnici HRA su 16 primjera našli u „Dnevnim novinama“, po 15 u dnevnicima „Vijesti“ i „Dan“, osam na „Portal Vijesti“, pet u „Pobjedi“, četiri na portalu „Cafe del Montenegro“, tri u dnevniku „Blic“, izdanje za Crnu Goru, dva na portalu „Analitika“ i jedan primjer na portalu „In4S“.

Najveći broj (53) primjera kršenja načela br. 8 odnosi se na otkrivanje identiteta osoba kojima je nasilno oduzet život (ubistva, samoubistva, pogibije) ili su teže ili lakše povrijeđeni u različitim okolnostima⁴⁷.

U smjernici pod d) za načelo br. 8 se kaže da „žrtve nesreća ili zločina imaju pravo na posebnu zaštitu svojih imena“ i napominje da „nije uvijek pravilo da se otkrije identitet žrtve radi toga da bi javnost bolje razumjela nesreću ili zločin“, i da se „izuzeci (se) mogu tolerisati ako je dotična osoba javna ličnost ili u slučaju posebnih okolnosti“. Niti u jednom od slučajeva koje su evidentirali saradnici HRA, ne radi se o javnim ličnostima, niti su postojale posebne okolnosti koje bi opravdavale otkrivanje identiteta neke smrtno stradale ili povrijeđene osobe.

Zanimljiv primjer su saradnici HRA uočili u jednom slučaju kada je identitet žrtve ostao nepoznat, ali je otkrivanje nekih podataka moglo da izazove uznemirenost svih kojima su ti podaci ukazivali na identitet neke njima poznate ili drage osobe. „Portal Vijesti“ je 5. jula objavio vijest od naslovom „Podgorica U udesu poginula jedna osoba“, a u vijesti su bili inicijali poginule djevojke, podaci da je rođena u Srbiji i nagađanje odakle bi mogla biti.

Iz ostalih primjera kršenja načela br. 8 izdvajamo za analizu nekoliko karakterističnih iz medija u kojima su evidentirani.

Dnevnik „Vijesti“ je u izdanju od 2. marta objavio tekst pod naslovom „Razvod će Mićunovića koštati četiri miliona eura“, u kome se govori o razvodu kontroverznog biznismena Branislava Mićunovića i saopštavaju detalji o podjeli imovine iz sporazuma o rastavi braka. Isti dnevnik je u izdanju od 10. juna objavio tekst pod naslovom „Vjenčao se Damir Mandić“, koji je priča o ženidbi u zatvoru osuđenog za saučeništvo u ubistvu direktora i glavnog urednika dnevnika „Dan“ Duška Jovanovića. Vijest o Mandićevoj ženidbi u zatvoru su istoga dana objavile i „Dnevne novine“ pod naslovom „Oženio se Mandić, kumovao Bigović“. „Dnevne novine“ su se u izdanju od 22. avgusta bavile privatnim životom osobe koja je optužena za kriminalne radnje. Pod naslovom „Ženi se Duško Šarić“, dnevnik izvještava o privatnom dijelu života optužene osobe kao da je riječ o estradnoj zvijezdi.

U svim navedenim primjerima, prema našem mišljenju, novinari su kršili dvije smjernice⁴⁸ za načelo br. 8 jer su zadirali u nečiju privatnost, izvještavajući o privat-

47 Saradnici su tokom posljednjeg monitoringa posebnu pažnju obratili na nepoštovanje ove smjernice u medijima, imajući u vidu činjenicu da je na to skrenuta pažnja tokom rasprave vođene nakon javnog predstavljanja trećeg po redu izvještaja HRA, kada je dovođena u pitanje svishodnost pomenute smjernice.

48 „(a) Novinar ne smije da zadire u privatni život neke osobe i izvještava o njemu bez dozvole te osobe. Pravo javnosti da zna, mora se uvijek pažljivo odmjeriti u odnosu na lična prava ljudi.“;

„(b) Izvještavanje o privatnom životu neke osobe može biti opravdano samo u slučajevima od posebnog interesa za javnost. Takvi slučajevi su, na primjer, radnje koje ugrožavaju zdravlje i bezbjednost građana i društva (kriminalne i terorističke radnje, korupcija, itd.). Izvještavanje o privatnom životu

nom životu osoba bez njihove dozvole, a da se, pritom, nijesu bile stekle okolnosti zbog kojih bi javnost imala pravo da zna, recimo, ko sa kim zasniva ili rastavlja brak.

Dnevnik „Dan“ je u izdanju od 10. marta objavio specijalni dodatak, u kome je spisak imena i prezimena osoba kojima je, navodno, Demokratska partija socijalista dijelila novac na dan lokalnih izbora u Beranama. Objavljeni su brojevi telefona osoba sa spiska, kao i djelimično zatamnjeni, ali potpuno jasni jedinstveni matični brojevi. Istoga dana, „Dnevne novine“ su, pod naslovom „DPS optužen za kupovinu glasova“, objavile faksimil spiska imena i prezimena osoba čije je glasove, navodno, kupila Demokratska partija socijalista na izborima u Beranama. Uz imena su objavljeni i brojevi telefona tih osoba. Portal „In4S“ je 22. maja, uz test pod naslovom „Ekskluzivno Zaplijenjena evidencija DPS-a na Koniku“, objavio faksimile spiskova na kojima su imena i prezimena, jedinstveni matični brojevi i privatne adrese, a negdje i brojevi telefona većeg broja ljudi.

Ni u jednom od pomenutih primjera, bez obzira na osnovanost sumnje da su određene osobe činile nešto što je u suprotnosti sa zakonom, mediji nijesu imali pravo na učine javnim njihove privatne podatke. U smjernicama za načelo br. 8 se, doduše, izričito navodi samo da „privatne adrese ljudi uživaju posebnu zaštitu“, ali se ne pominju jedinstveni matični brojevi i privatni brojevi telefona. Nesumnjivo je, međutim, da i ovi podaci spadaju u sferu najstrožije čuvane privatnosti.

Dnevnik „Blic“, izdanje za Crnu Goru, prekršio je načelo br. 8 u tekstu objavljenom 5. jula pod naslovom „Sa pet metaka u grudi ubio nevjenčanu ženu“, time što je objavio imena djece iz prvog braka ubijene osobe. U jednoj od smjernica za ovo načelo se kaže da „kada su u pitanju članovi porodice i drugi ljudi koji su indirektno pogođeni nesrećom ili koji nemaju ništa sa zločinom i nesrećom, mora se biti krajnje obazriv pri objavljivanju njihovih imena i slika“. „Blic“ nije pokazao sugerisanu obazrivost.

Izvještavajući o pogibiji tri medicinske sestre iz Podgorice u saobraćajnoj nesreći, „Blic“, izdanje za Crnu Goru, u pretposljednem paragrafu javnosti predočava podatke iz privatnog života koji su potpuno irelevantni za priču. Novinar navodi da je jedna od poginulih žena bila udata, jedna vjerena, a jedna razvedena. Mediji su, izvještavajući o ovoj nesreći, inače podilazili znatiželji javnosti, ali se to donekle moglo pravdati okolnostima, ali je, po našem mišljenju, „Blic“, izdanje za Crnu Goru, napravio etički prekršaj ulaskom u dio privatnosti koji nema nikakve veze sa nesrećom i interesom javnosti da bude informisana o njoj.

Dnevnik „Pobjeda“ je u izdanju od 23. maja prenijela iz beogradskih „E-novina“ tekst književnika Marka Vešovića pod nadnaslovom „Kako Miodrag Lekić brani Među Zemunca“ i naslovom „Propalice iz Dražinog fronta“. Autor u više navrata napad lično-

neke osobe, opravdano je i ako se time sprječava da javnost bude zavedena izjavom ili postupkom nekog pojedinca, kao, recimo, u slučaju kada neka osoba radi određene stvari u privatnom životu, a javno ih osudjuje.”

sti⁴⁹ a ne njihove postupke, i tako, prema našem mišljenju, ne poštuje „nužno ljudsko dostojanstvo“, kako se sugerije u načelu br. 8. (U ovom tekstu je, kako smo ranije u izvještaju naveli, prekršeno i načelo br. 1 Kodeksa).

3.8.2. Kršenje načela br. 8 u informativnim televizijskim programima

MT MSS-a u svojim izvještajima ne navodi ni jedan primjer kršenja načela br. 8 u televizijskim programima.

HRA je evidentirala 23 primjera. Prednjači televizija „Vijesti“ sa 16 primjera kršenja ovog načela, a slijede TVCG sa tri primjera, „Atlas“ sa dva, te „Pink M“ i „Prva“ sa po jednim primjerom.

Gotovo svi primjeri (22) se odnose na otkrivanje identiteta žrtava saobraćajnih i drugih nesreća, iako ni u jednom od evidentiranih slučajeva žrtve nijesu bile javne ličnosti, niti je bilo riječi o posebnim okolnostima koje bi, prema Kodeksu, opravdale objavljivanje imena poginulih i ozlijeđenih.⁵⁰

U jednom od navedenih slučajeva uz otkrivanje imena i prezimena žrtve, nepotrebno su objavljeni i detalji privatnog života koji, ni na koji način, ne pomažu gledateljima da bolje shvate okolnosti nesreće.

TV CG: Dnevnik 2, 28. mart – U prilogu o pogibiji jednog muškarca u požaru koji je izbio u kući, navodi se i da se i da je ta osoba živjela sama, ali i da „nije radio nigdje i izdržavao se od socijalne pomoći“.

Osim slučajeva otkrivanja identiteta žrtava, zabilježen je i jedan primjer nekritičkog prenošenja tvrdnji o ljekovitosti biljnih čajeva.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM, 10. maj – U izvještaju o Danima prirodne medicine prenesena je tvrdnja prodavačice „Izdvojila bih brezovu vodu... vrlo je efikasna za liječenje oboljenja bubrega, gdje je u pitanju kamenac, žuči i tako dalje.“ U smjernicama za načelo br. 8 se navodi da „novinar mora iskazati posebnu dozu razložne sumnje i uzdržanosti kada izvještava o aktivnostima samozvanih iscjelitelja.“

.....

49 „I sjetio sam se da sam u svojim telefonskim razgovorima s prijateljima iz Podgorice, ako se pomene Meda Zemunac, cijelu priču skraćivao u riječi iz Papa koje pamtim od djetinjstva ‘To pička nije rodila. To je vjetar ko zna okle donio’. Meda Zemunac je čudo prirode, jer je plod vanmaterične trudnoće, i služi kao dokaz da je čak i jedan nemoguć oblik života ipak moguć, ali jedino u Montenegro. Pokušaj da zamislim utrobu koja ga je nosila bio bio teška uvreda materinstvu!“; „Stoga me nije zaprepastila ni Slobina jebačica koja se odaziva na ime Miodrag, prezime Lekić i nadimak Čaki, koju sam već portretirao za e-novine, a koja je sve činjenice o Medi Zemuncu, kako drolji i priliči, proglasila za „neki trač“, ali sam se tužno osmjehnuo rečenici SRAM TE BILO LEKIĆU! kojom su e-novine završile video prilog.“

50 TV „Vijesti“: 3,6 i 28. marta, 7. i 14. maja; 6,25, 27. i 29. juna; 2, 5. i 12. jula; 13, 25. i 31. avgusta, TVCG: 28. marta; 27. aprila; 2. maja, TV „Atlas“: 8. maj i 25. jula TV „Prva“: 29.jun, TV „Pink M“: 15. avgust.

3.9. Načelo br. 9 Kodeksa

Novinar je dužan da štiti integritet maloljetnih osoba, drugačijih i hendikepiranih.

3.9.1. Kršenje načela br. 9 u štampi i online medijima

MT MSS nije, ni na osnovu sopstvenog monitoringa, niti odlučujući po žalbama, evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 9 u štampanim i online medijima u vremenu od 1. marta do 1. jula.

U uporednom periodu, saradnici HRA su našli dva primjera kršenja ovog načela i to u dnevnicima „Dan“ i „Dnevne novine“. U nastavku monitoringa do 1. septembra evidentiran je i jedan primjer u dnevniku „Blic“, izdanje za Crnu Goru.

Dnevnik „Dan“ je u izdanju od 1. juna objavio tekst pod nadnaslovom „Sud obavezao Slavka Cekovića da plati izdržavanje dvoje maloljetnika iako je dokazano da im nije biološki otac“ i naslovom „Plaćam alimentaciju za tuđu djecu“. Tekst predstavlja ispovijest osobe koja tvrdi da je žrtva bivše žene i jedne nepravedne sudske odluke. U tekstu se ne koristi ni jedan drugi primarni niti sekundarni izvor. Pošto je navedeno puno ime i prezime osobe, indirektno je otkriven i identitet maloljetnih osoba koje navodno nijesu njegova djeca, a za koje on plaća alimentaciju.

U Smjernicama UNICEF-a za izvještavanje o djeci je, između ostalog, navedeno „Nemojte dodatno obilježavati nijedno dijete. Izbjegavajte svrstavanje ili opise zbog kojih ono može biti izloženo kazni – uključujući i dodatnu fizičku ili psihičku patnju, ili trajnoj zloupotrebi, podvajanju ili odbacivanju od strane lokalne zajednice u kojoj živi“. Izvještavanjem na način kako je to učinio „Dan“ u navedenom primjer, obilježeno je dvoje djece.

Dio prethodne argumentacije može biti primijenjen i u slučaju primjera iz „Dnevnih novina“. U izdanju od 23. juna, tekst pod naslovom „Kreće akcija prošnjak“ je ilustriran fotografijom na kojoj se vidi Romkinja. Ona je okrenuta leđima, ali njeno dvoje maloljetne djece, od kojih jedno stoji, a drugo ona drži u naručju, su okrenuta anfas. Ispod fotografije nema legende i može se samo pretpostaviti, imajući u vidu kontekst, da žena prosi. I u ovom slučaju je medij postupio suprotno onome što sugerišu Smjernice UNICEF-a za izvještavanje o djeci.

Treći primjer kršenja načela br. 9 je iz „Blica“, izdanje za Crnu Goru. Ovaj dnevnik je u izdanju od 10. jula objavio tekst pod nadnaslovom „Pas litalica unakazio petogodišnjakinju u centru Berana“ i naslovom „Djevojčicu iz čeljusti psa otrgli prolaznici“. Priča je ilustrirana fotografijom povrijeđne djevojčice koju u naručju drži muška osoba, koja nije identifikovana u legendi, a može se pretpostaviti da je riječ o ocu. Djevojčica ima na glavi povez i na ustima se vide povrede. U legendi piše „Još se ne zna da li je djevojčici oštećen vid“.

Da bi bila ilustrovana ova dramatična priča, nije, po našem mišljenju, bilo potrebno fotografisati povrijeđeno dijete i dodatno ga traumatizirati. Nije pokazan poseban obzir, koji sugerise smjernica za načelo br. 9 Kodeksa „Mediji su obavezni da iskažu poseban obzir kada intervjuišu, fotografišu ili snimaju maloljetnike“. Fotografija povrijeđenog djeteta, koje može ostati invalid, nije dobar način da se ukaže na ozbiljnost problema.

3.9.2. Kršenje načela br. 9 u informativnim televizijskim programima

U periodu obuhvaćenom izvještajem, ni MT MSS ni HRA nijesu zabilježili primjere kršenja ovog načela.

3.10. Načelo br. 10 Kodeksa

Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar mora uvažavati pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno, i ne smije ničim prejudicirati ishod sudskog postupka.

3.10.1. Kršenje načela br. 10 u štampanim i online medijima

MT MSS je za period od 1. marta do 1. jula, na osnovu sopstvenog monitoringa, našao 12 primjera kršenja načela br. 10.

Još jedan primjer kršenja ovog načela MT MSS je otkrio baveći se žalbom na tekst objavljen u dnevniku „Dan“, u kome je monitoringom uočeno šest primjera. Po dva primjera su zapažena u dnevnicima „Vijesti“, „Dnevne novine“ i „Informer“, izdanje za Crnu Goru.

U istom periodu, saradnici HRA su našli 223 primjera, a u nastavku monitoringa – do 1. septembra – još blizu 200 primjera, tako da su ih saradnici HRA za period od šest mjeseci otkrili ukupno 401.

Od ukupnog broja primjera koje su evidentirali saradnici HRA, 13 je nađeno u dnevniku „Dan“, 93 u „Dnevnim novinama“, 83 u dnevniku „Vijesti“, 2 u dnevniku „Pobjeda“, 26 u dnevniku „Blic“, izdanje za Crnu Goru, 12 na portalu „Cafe del Montenegro“, pet na portalu „Analitika“, po četiri na portalima „Vijesti“ i TVCG, i dva na portalu „In4S“.

Pošto monitoring pokazuje da nijedan medij nije u potpunosti imun na ovu vrstu etičkog prekršaja, njeno češće pojavljivanje u pojedinim medijima može biti djelimično posljedica i češćeg objavljivanja vijesti i priča koje se tiču kriminala. Naravno, time njihova odgovornost nije ništa manja.

U 31 primjera do kršenja načela br. 10, odnosno pretpostavke nevinosti, došlo je u naslovu vijesti, odnosno teksta i to tako što je naslov formulisan tako kao da je nečija krivica utvrđena činjenica, iako se kasnije u tekstu, u navećem broju slučajeva, sasvim etično objašnjavalo da je u pitanju tek sumnja, optužba i sl. Među tim primjerima je i onaj jedini oko koga su saglasni saradnici HRA i MT MSS, a tiče se teksta objavljenog u „Danu“ 16. aprila pod naslovom „Pare od kokaina prali preko Prve banke“. Riječ je o tekstu u kome se javnost obavještava da je nevladina organizacija MANS podnijela krivičnu prijavu, zbog sumnje da su prali novac preko Prve banke, protiv Darka Šarića i Stanka Subotića, koja je temeljena na podacima do kojih je došla Regionalna mreža istraživačkih novinara (OCCRP).

Iako ih je mnogo manje, iza navedenih primjera koje su otkrili saradnici HRA slijede oni gdje je pretpostavka nevinosti, osim u naslovu, kršena i u prvom paragrafu vijesti, odnosno teksta. Saradnici HRA su našli 3 takva primjera.

U ostalim slučajevima načelo br. 10, odnosno pretpostavka nevinosti kršena je u nadnaslovima, podnaslovima, tekstu ili u kombinaciji nekih od navedenih elemenata. Zanimljiv je primjer⁵¹ sa portal „Analitika“, gdje je sve do posljednjeg paragrafa izbjegavana zamka kršenja pretpostavke nevinosti, a onda se to desilo na kraju teksta.

Netipičan primjer kršenja načela br. 10, odnosno pretpostavke nevinosti saradnici HRA su našli u dnevniku „Pobjeda“, u intervjuu objavljenom u izdanju od 27. maja. Novinar je intervjuisao Jasenku Perović, predsjednicu Udruženja porodica deportovanih BiH. građana 1992. godine iz Crne Gore (Naslov: „Nezavisni mediji koriste žrtve za medijski obračun“) i postavio joj, pored ostalih, i ovo sugestivno, komentarisano pitanje „Direktnog učesnika u zločinu, slobodno se može reći egzekutora, Slobodana Pejovića takozvani ‘nezavisni’ crnogorski mediji (Vijesti i Monitor) proglašavaju herojem...“ Ovako formulisanim pitanjem novinar krši pretpostavku nevinosti, iznoseći tvrdnju o nečijoj krivici kao da je ona dokazana, i to ne o bilo kakvoj krivici.

Sljedeći primjer, koji nije jedini, interesatan je zbog toga što ukazuje na problem neodgovarajućeg korišćenja fotografija kojima se ilustruju vijesti iz tzv. „crne hronike“. U dnevniku „Vijesti“ od 11. marta objavljen je tekst pod nadnaslovom „Nova prijava protiv dvojice maloljetnika“ i naslovom „Dječaci iz Bara ukrali televizor i automobil“. Vijest je ilustrovana fotografijom dvojice maloljetnika koji na glavama imaju maske, ali se jednom, koji je u prvom planu, vide oči i dio lica. Ispod fotografije nema nikakve legende, čime se ostavlja mogućnost čitaocima da shvate da je upravo riječ o maloljetnicima koji se pominju u vijesti. U slučaju da je fotografija samo puka ilustracija koja nema veze sa dvojicom osumnjičenih maloljetnika, što je vjerovatno u pitanju, onda je u ovom slučaju prekršeno načelo br. 1 koje se odnosi na tačnost.

.....

51 „Laković je 30. juna u Stanišića pucao, navodno kako bi mu se osvetio za batine koje je od njega dobio nekoliko dana ranije na Zabjelu. Ta tuča nije prijavljivana policiji. (posljednji paragraf u tekstu pod naslovom „Zagoričani saslušavani zbog bombaškog napada na kuću Lakovića“, objavljen 30.jula 2014).

3.10.2. Kršenje načela br. 10 u informativnim televizijskim programima

MT MSS-a nije monitoringom utvrdio kršenje načela br. 10 u televizijskim programima. U glavnim informativnim programima pet televizija koje je HRA monitorirala zabilježeno je 17 primjera kršenja ovog načela.

Najviše (10), primjera evidentirano je u programima televizije „PINK M”, četiri u programu u televizije „Vijesti”, dva u programu televizije Crne Gore, te jedan u programu televizije „Atlas”.

Iako se najveći broj primjera odnosi na kršenje pretpostavke nevinosti, gdje medijski osumnjičene ili optužene za neko djelo proglašavaju krivim, u ovom izvještajnom periodu uočili smo i primjer kršenja obaveze da se objavi informacija o prekidu istrage, povlačenju ili ograničenju optužnice ili o smanjenju i ukidanju presude. Televizija „Pink M” je početkom godine objavila nekoliko priloga, u kojima je kršila Kodeks, a u kojima je optuživana direktorica Centra za građansko obrazovanje, Daliborka Uljarević. Međutim, nisu objavili i da je tužilaštvo, nakon istrage, odbacilo prijavu protiv nje.

Zanimljiv je i slučaj snimka pogubljenja američkog novinara Jamesa Foleya, jer uredništva nisu prepoznala potrebu da zaštite dostojanstvo žrtve, kao ni opasnost da objavljivanjem poruka počinitelja tog zločina postanu instrument u rukama kriminalaca.

PINK M: INFOMONTE, 31. mart – U izvještaju o očekivanom početku suđenja bivšim menadžerkama CKB-a iznose se optužbe koje su prezentirane kao činjenice.” U tom periodu su Tatar i Ljumović odobravale milionske kredite članovima svojih porodica kojima su oni kupovali akcije CKB-a, ali su se krediti kasnije otpisivali na račun Banke”, kaže se između ostalog čime se krši pretpostavka nevinosti.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM, 18. mart – U izvještaju o hapšenju Darka Šarića, pretpostavka nevinosti je prekršena time što se uz njegovo ime pominje da je riječ o „odbjeglom narko bosu”.

PINK M: INFOMONTE, 18. mart – Darka Šarića, koji je uhapšen zbog optužbe da se bavio švercom droge, u izvještaju o hapšenju više puta nazivaju „narko bos”.

PINK M: INFOMONTE, 19. mart – U najavi intervjua sa ministrom Duškom Markovićem, kao i u još tri pitanja u toku intervjua voditelj i novinar uz ime Darka Šarića navode „narko-bos”, iako je suđenje tek počelo i navodi optužnice nisu dokazani.

TV VIJESTI:VIJESTI, 24. mart – U izvještaju sa suđenja Darku Šariću, navodi se da je riječ o „optuženom pljevaljskom narko bosu”, čime se i dalje krši pretpostavka nevinosti, jer jezična konstrukcija ne dočarava dovoljno jasno ono što je, vjerovatno, bila namjera novinara da kaže, da je Šarić Pljevljak koji je optužen da je narko bos.

PINK M: INFOMONTE, 28. mart – U uvodu za izvještaj o hapšenju osumnjičenih za napad na novinarku Dan-a Lidiju Nikčević, *načelo br. 10 prekršeno je tvrdnjom „naručilac i finansijer prebijanja je vlasnik firme Narcis“*.

PINK M: INFOMONTE, 1. april – Pretpostavka nevinosti više puta je prekršena u prilogu o istrazi o poslovanju lista Vijesti, gdje se, između ostalog tvrdi da su „*vlasnici nezakonitim radnjama došli do miliona*“, a spominju se i osobe optužene u slučaju CKB, uz konstataciju „*pokazalo se da nijedna akcija vlasništva banke, nije kupljena ušteđevinom bilo koga od članova porodica Tatar, Perović, Ljumović, Popović*“, iako to nije utvrđeno činjenično stanje.

PINK M: INFOMONTE, 2. april – Navodni nezakoniti postupci vlasnika lista Vijesti, i ovom prilogu su prezentirani kao nesporni, bez ograde, odnosno napomene da se radi o sumnjama ili navodima treće strane.

PINK M: INFOMONTE, 10. april – U smjernicama o izvještavanju navodi se da se „kritika i komentar u vezi sa određenim slučajem moraju jasno razlikovati od izvještavanja o sudskoj proceduri“. To je prekršeno u prilogu o obavještavanju javnosti u vezi istrage o poslovanju lista „Vijesti“ u kojem se tvrdi da VDT „*odgovara na sva pitanja novinara Vijesti i Dan-a i na svaki tekst i izmišljenu aferu ovih medija predusretljivo otvara istrage*“.

PINK M: INFOMONTE, 16. april – U prilogu o slučaju CKB banke, odnosno o odluci da se optuženi brane sa slobode, načelo br. 10, narušeno je tvrdnjom „*optužnicom za slučaj CKB nisu obuhvaćeni svi glavni akteri pljačke među kojima je i kćerka Ljumovićeve, Aleksandra Popović*“.

PINK M: INFOMONTE, 24. jun – Dragoslava Kosmajca, koga je srpski premijer nazvan jednim od najvećih dilera droge na Balkanu, ali koji nije za takva djela osuđen, pa čak ni optužen, novinari nazivaju upravo tako – najveći diler droge na Balkanu.

TVVIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM, 4. jul – Iako je u najavi ispravno navedeno da je policija uhapsila osobu osumnjičenu za ubistvo, u prvoj rečenici izvještaja se eksplicitno navodi da je osumnjičeni kriv. „*Sa pet hitaca iz neposredne blizine Nikšićanin Branko Đurović pola sata prije ponoći pištoljem je usmrtio Tanju Šekarić sa kojom je živio posljednjih godina*.“

PINK M: INFOMONTE, 28. jul – Nije objavljena informacija Centra za građansko obrazovanje, koju su objavili drugi mediji izvještavajući sa konferencije za novinare, da ih je Osnovno državno tužilaštvo obavijestilo da se anonimna krivična prijava protiv te NVO odbacuje, čime je prekršeno načelo br. 10. Naime, izričito se navodi da medij mora u kontinuitetu izvještavati o krivičnom slučaju, te da se „*ovo tiče i slučajeva odustajanja od istraga*“.

TVCG: DNEVNIK 2, 5. avgust – Pretpostavka nevinosti prekršena je u naslovu „*vođe delija uhapšeni zbog reketiranja*“, koji se pojavio na ekranu iako je u izvještaju ispravno navedeno da su uhapšeni zbog sumnje da su se bavili reketiranjem.

TV CG: DNEVNIK 2, 20. avgust – Vijest da su islamski radikali u Iraku pogubili američkog novinara Jamesa Foleya objavljena je tako da se vidi žrtva koja kleči pored maskirane osobe sa nožem u ruci. Iako nije objavljen sam čin smaknuća, objavljivanjem ovog snimka prekršena je smjernica o izvještavanju o nasilju na štetu žrtve i njemu bliskih osoba. Osim toga, objavljivanjem izjave koju žrtva izgovara, pod pritiskom i očiglednim stresom, te poruke maskiranog krvnika, u kojoj se prijeti daljnjim nasiljem, medij upada u klopku i postaje instrument kriminalaca, širenjem poruke straha i terora.

TV ATLAS: FORUM, 20. avgust – Isto kršenje načela br. 10 evidentirano je i u ovom programu. Zanimljivo je i da je snimak objavljen iako se napominje da autentičnost nije potvrđena.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM, 20. avgust – I u ovom programu je objavljen snimak o posljednjim trenucima američkog novinara, ali bitno kraća i bez uznemirujuće poruke žrtve. Ipak, dovoljno se jasno vidi žrtva i maskirna osoba koja vitla nožem.

3.11. Načelo br. 11 Kodeksa

Novinar ne smije prihvatati privilegije bilo koje vrste koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju njegovu autonomnost i nepristrasnost, i nauditi slobodi odlučivanja izdavača i redakcije.

3.11.1. Kršenje načela br.11 u štampanim i online medijima

MT MSS nije u vremenu od 1. marta do 1. jula našao nijedan primjer kršenja načela br. 11 u štampanim i online medijima.

U uporednom periodu, saradnici HRA su u šest štampanih i online medija našli 19 primjera kršenja ovog načela, a u nastavku monitoring – do 1. septembra – još tri. Najviše primjera je nađeno u „Dnevnim novinama“ – osam, pet primjera je uočeno u dnevniku „Dan“, po tri na portalima „Vijesti“ i „Cafe del Montenegro“, a po jedan u dnevniku „Pobjeda“ i na portalu „Analitika“.

U evidentiranim primjerima je uglavnom načelo br. 11 kršeno nepoštovanjem smjernice kojom se upozorava da novinarski prilozi „koji se odnose na preduzeća, njihove proizvode, usluge ili događaje u vezi sa preduzećima ne smiju da prekorače granicu prikrivene reklame“⁵². Ta granica je uglavnom prelažena tako što se, uz ko-

.....

52 „Potreba za stalnim sticanjem i održavanjem kredibiliteta medija iziskuje posebnu pažnju kada se radi o propagandnim i reklamnim sadržajima. Tekstovi, tv i radio prilozi ili programi koji se odnose na preduzeća, njihove proizvode, usluge ili događaje u vezi sa preduzećima ne smiju da prekorače granicu prikrivene reklame. Rizik da se to učini naročito je veliki ako priča prevazilazi opravdani interes javno-

ristan informativni sadržaj, dodaju i marketinško-reklamne poruke kroz direktno ili indirektno citiranje osoba zaduženih za odnose s javnošću ili drugih predstavnika kompanija.

Ilustrativan primjer za ovo je tekst iz „Dневnih novina“ od 19. aprila, pod naslovom „Jaja neće poskupiti“. Obavještenje o sniženju cijena jaja je, u ovoj vijesti, začinjeno samoreklamerskom rečenicom „To je uslovljeno očekivanom povećanom potražnjom za jajima, na koju ‘Roda’, u skladu sa sloganom dobrog znaka za trgovinu, reaguje kao pravi prijatelj domaćinstava, omogućujući im znatne uštede“.

Na sličan način je prekoračena granica koja razdvaja novinarski od teksta reklame u vijesti pod naslovom „U Nikšiću otvorena drogerija ‘Dama’“, objavljenoj na Portalu „Vijesti“ 3. maja. Ta granica je pređena citatom iz govora direktorice marketinga „Kada smo stvarali ‘Damu’, posebnu pažnju smo posvetili samo jednoj stvari – da našim dragim potrošačima stvorimo mjesto na kome će pronaći sve što im treba za njegu, ljepotu i zdravlje. I uspjeli smo. Napravili smo mjesto koje kupovinu pretvara u uživanje“.

U „Dневnim novinama“ je 28. maja i 2. juna objavljena rubrika pod nadnaslovom „Razgovor uz kafu“, a tekst je, osim fotografije intervjuisane osobe, ilustrovan logom „Kuća kafe i čaja“, što sugerise da je ovaj tekst sponzorisan. Informacije o sponzorstvu, međutim, nigdje nema, tako da se ovdje radi o reklami, koja se „švercuje“ uz novinarsku formu i sadržaj.

U dnevniku „Dan“ je 2. jula objavljen tekst pod naslovom „Brige stop, uplate non-stop“ u kome su, osim korisnih servisnih informacija, plasirane i čisto marketinški intonirane poruke, poput ove „Nova usluga ‘elektronska banka – Zona 2 sata namijenjena je svim pravnim i fizičkim licima, klijentima HB, a omogućava bezbjednu, konformnu i brzu uplatu sredstava na račun...“.

U tekstu pod naslovom „Upoznajte Crnu Goru iz Porto Montenegro“, objavljenom na portalu „Analitika“ je 3. maja objavljen ovakav citat koji ovu vijest iz novinarskih uvodi u vode reklame „Otkrijte Crnu Goru iz vazduha, morem i kopnom – magični panoramski pogledi iz zaleđa Boke Kotorske i istraživanje planinskih vijenaca na sjeveru Crne Gore“.

sti ili interesovanje publike za tu informaciju. Ovo se takodje odnosi na reklamne tekstove, fotografije, tv i radio priloge i ilustracije koji nijesu prošli uredjivačku obradu.”

3.11.2. Kršenje načela br. 11 u informativnim televizijskim programima

MT MSS nije u svojim izvještajima uočio kršenje načela br. 11 u televizijskim programima.

Saradnici HRA su monitoringom zabilježili čak 28 primjera⁵³, što predstavlja značajan porast u odnosu na naša dva prethodna izvještaja, kada je uočeno 19⁵⁴, odnosno šest⁵⁵ primjera.

Ovaj porast, koji je posebno izražen u odnosu na period od septembra do marta, vjerovatno je djelomično uzrokovao činjenicom da se tokom kasnog proljeća i ljeta zbog turizma bitno pojačava ekonomska aktivnost u zemlji.

Time se povećava i broj informacija koje kompanije plasiraju o svojim proizvodima i uslugama, a koje mediji uglavnom nekritički prenose i time brišu razliku između informativnog sadržaja i reklama.

Ponekad je riječ o standardnim prikrivenim reklamama kao npr. u slučaju izvještaja (TV „Vijesti” i TVCG) sa kongresa mobilne telefonije u Barseloni, održanog 2. marta, u sklopu kojeg se reklamirao operater, koji je, vjerovatno, i sponzorirao odlazak tv ekipa na kongres.

Vrlo često se, međutim, u sklopu informativnih programa objavljuju i otvorene reklame. Jedan od najočiglednijih primjera ovakve prakse je prilog televizije „Prva” (11. maj) o agenciji za čuvanje djece u kojoj se precizno navodi koje usluge agencija nudi i kako ostvariti kontakt. Jednako očigledan primjer je prilog koji je TVCG emitovala 19. jula, a koji je u potpunosti bio posvećen jednom malom hotelu na primorju, gdje je dato i uputstvo kako pronaći hotel.

Veliki broj zabilježenih kršenja u ljetnjem periodu odnosi se upravo na reportaže o uspješnim hotelima, novim turističkim uslugama i eko selima, koji se, pretvaraju u reklame, uz uobičajene informativno-propagande priloge o bankama i teleoperaterima.

.....

53 TVCG: 2. mart, 9. i 19. jul, 17. i 21. Avgust
TV VIJESTI 2. mart, 8. maj (dva kršenja), 18. jun, 9. jul i 25. avgust
PINK M: 2, 8, i 22. maj, 3. jun, 1. i 19. jul, 21. i 22. avgust
PRVA: 2. i 11. maj, 17. i 28. jun, 9. i 30. jul, 21. i 31. avgust

54 MONITORING NOVINARSKIH SAMOREGULATORNIH TIJELA U CRNOJ GORI, DRUGI IZVJEŠTAJ, (mart 2013 – oktobar 2013).

55 MONITORING NOVINARSKIH SAMOREGULATORNIH TIJELA U CRNOJ GORI, TREĆI IZVJEŠTAJ, (1. oktobar 2013 – 1. mart 2014).

3.12. Načelo br. 12 Kodeksa

Obaveza je novinara da bude solidaran sa kolegama u mjeri koja ga neće onemogućiti da valjano obavi profesionalni zadatak, niti dovesti u opasnost da se ogriješi o osnovne principe novinarskog kodeksa.

3.12.1. Kršenje načela br. 12 u štampanim i online medijima

MT MSS nije evidentirao niti jedan primjer kršenja načela br. 12 u bilo kojem štampanom i online mediju od 1. marta do 1. jula.

U istom periodu, saradnici HRA su uočili 151 primjer kršenja pomenutog načela, a u nastavku monitoringa, koji je trajao do 1. septembra, još više od stotinu, tako da je za pet mjeseci broj primjera dostigao 262. U ove primjere nijesmo uvrstili one koji se tiču sportskih fotografija u dnevnim listovima, kao ni fotografija u nedjeljniku „Monitor“.

Saradnici HRA su tokom ovog perioda monitoringa prvi put obratili pažnju na činjenicu da se za brojne fotografije snimljene tokom sportskih događaja diljem planete (posebno u vrijeme svjetskog fudbalskog prvenstva u Bazilu) ne navode izvori, na osnovu čega, naravno, ne možemo tvrditi da te fotografije nijesu uradili fotografi tih redakcija (što se nepotpisivanjem možda želi sugerisati), ali imamo razloga da sumnjamo da bi moglo biti riječi o plagiranju koje se želi sakriti.

U navedenu brojku primjera kršenja načela br. 12 nijesmo uvrstili ni fotografije objavljene tokom monitorovanih pet mjeseci u nedjeljniku „Monitor“, a njihovi autori nijesu poznati, jer takođe ne možemo da tvrdimo da je riječ o plagiranju. Kao i u slučaju sportskih fotografija, imamo razloga da sumnjamo kako je u pojedinim slučajevima riječ o plagiranju, na šta smo skrenuli pažnju u našem prethodnom izvještaju. Napominjemo da „Monitor“ nije u posljednjih pet mjeseci naveo izvor niti za jednu objavljenu fotografiju.

Prema procjenama saradnika HRA koji su monitorovali online medije, postoji obilje tekstova i fotografija iz sfere zabave i sličnih oblasti čije je izvorno autorstvo vrlo teško ustanoviti, a koji „cirkulišu“ u štampanim i online medijima u regionu, pa i u Crnoj Gori.

Prema procjenama saradnika HRA i naknadne uporedne analize sadržaja, o plagiranju se pouzdano može govoriti u 19 primjera tekstova i pratećih fotografija objavljenih u „Dnevnim novinama“ od 1. marta do 1. septembra 2011. godine. Saradnici HRA su evidentirali 5 takvih primjera u dnevniku „Blic“, izdanje za Crnu Goru, 32 primjera u dnevniku „Vijesti“, 18 primjera u dnevniku „Pobjeda“, po četiri primjera na portalima „Vijesti“, TVCG i „In4S“, tri primjera na portalu „Cafe del Montenegro“, dva primjera na portalu „Analitika“ i jedan u dnevniku „Dan“.

Primjera radi, „Dnevne novine“ su 11.juna objavile tekst, ilustrovan fotografijom, o Kinezu koji je izmislio kofer koji mu je, ujedno, i prevozno sredstvo, ne navodeći izvor ni za jedno ni za drugo, a tu priču je ranije objavio *The Telegraf* ali i više drugih inostranih online medija.

U najvećem broju slučajeva, navedeni domaći mediji preuzimaju iz regionalnih ili inostranih medija gotove tekstove ili i tekstove i fotografije, ne navodeći izvore, ili praveći manje ili više kreativne kompilacije od posuđenog materijala. Najveći broj takvih tekstova nije potpisan, ali ima i plagiranih tekstova koji su potpisani inicijalima, inicijalima imena, a punim prezimenima novinara, ali i primjera da je plagirani tekst potpisan punim imenom i prezimenom novinara. Saradnici HRA su pronašli 0 takvih tekstova.

Ilustrativan je i primjer iz dnevnika „Blic“, izdanje za Crnu Goru, koji je u izdanju od 10. aprila objavio izvještaj o zločinu u jednoj američkoj školi pod naslovom „Upao li školu i klao djecu“. Tekst je potpisan punim imenom i prezimenom novinara „Blica“, objavljena je i fotografija sa lica mjesta, ali je potpuno jasno da izvještač ovog dnevnika nije bio na licu mjesta, već da je koristio tuđe informacije i od njih napravio tekst.

U jednom plagiranom tekstu objavljenom u „Dnevnim novinama“ 22. jula („Udovici pušača 23,6 milijardi dolara odšete“) piše, primjera radi „Advokati duvanske kompanije koja proizvodi cigarete Kamel, Kul, Vinston i Pal Mal nijesu bili dostupni za bilo kakav komentar“, pri čemu se ostavlja čitaocu da vjeruje kako je iz redakcije u Podgorici neko zvao advokate pomenutih kompanija.

3.12.2. Kršenje načela br. 12 u informativnim televizijskim programima

Ni MT MSS-a, ni HRA monitoringom nisu utvrdili kršenje ovog načela u informativnim televizijskim programima.

4. NALAZI UPOREDNOG MONITORINGA MEDIJA

■ Mediji često koriste istraživanja nevladine organizacije Mreža za afirmaciju nevladinog sektora (MANS) koja se tiču tvrdnji o kriminalu i korupciji na najvišim nivoima vlasti u Crnoj Gori, ali često ta istraživanja uzimaju zdravo za gotovo i ne pokušavaju da, koristeći novinarske metode i alate, dodatno provjere utemeljenost podataka do kojih je došao MANS.

■ **Pošto je novinarstvo, između ostalog, vještina provjeravanja, mediji su dužni da provjeravaju kod druge strane i nezavisnih izvora ono što im dostavljaju istraživači iz nevladinih organizacija ili bilo koji drugi manje ili više relevantan i pouzdan izvor.**

■ Monitorinzi MT MSS i HRA pokazuju da je i dalje veoma izraženo kršenje načela br. 1 i br. 3 koja se odnose na tačnost i izbalansiranost izvještavanja, odnosno neprikosnovenost činjenica, a koja su ključna za kredibilitet medija. Ova načela se i dalje, uglavnom, krše zbog naglašavanja jednog aspekta priče i neprovjeravanja informacija iz nezavisnih izvora, kao i zbog plasiranja komentara i mišljenja u sklopu vijesti, bez potrebnog odvajanja.

■ **Ponavljamo našu raniju preporuku da novinari moraju odmah dati priliku i drugoj strani da odgovori na optužbe i naglašavamo obavezu provjeravanja informacija iz nezavisnih izvora. Napominjemo i da Kodeks obavezuje na to da komentar i vijest budu jasno odvojeni.**

■ Kršenje pretpostavke nevinosti (načelo br. 10 Kodeksa) i dalje je daleko najčešći primjer neetične prakse u medijima.

■ **Ponovo preporučujemo medijima da se potrudе da na zanemarljivu mjeru svedu broj primjera kršenja pretpostavke nevinosti. Olakšavajuća okolnost u ovom slučaju je ta što se ovo kršenje relativno lako prepozna i zbog toga ga je, uz dobru volju novinara i posebno urednika, moguće lako izbjeći. Stavljanjem znaka pitanja na kraju iskaza koji sugerise nečiju krivicu moguće je, makar djelimično, umanjiti krajnji efekat toga iskaza.**

■ U značajnom broju primjera saradnici HRA su uočili kršenja načela br. 5 navođenjem nacionalne pripadnosti osobe osumnjičene za neko krivično djelo, odnosno isticanje te činjenice u naslovu, za šta nije postojao nikakav profesionalni razlog. Naprotiv, takvim isticanjem je namjerno ili nenamjerno suge-

risano javnosti da je to što je neko ove ili one nacionalnosti bitno za ono što je navodno učinio/la, što je u potpunoj suprotnosti sa Kodeksom.

■ **Preporučujemo medijima da u tekstu, a posebno u naslovima ne ističu nacionalnost onoga ko je osumnjičen ili optužen za neko krivično djelo, jer time samo doprinose produbljivanju stereotipa i podstiču netrpeljivost.**

■ U prethodnom izvještaju je naglašeno da se većina primjera kršenja načela br. 8 Kodeksa u nadziranim televizijskim informativnim programima odnosi na objavljivanje imena i prezimena žrtava saobraćajnih nesreća. Monitoring štampe i portala u posljednjih šest mjeseci je pokazao da je ta neetična praksa prilično raširena u tim medijima.

■ **Ponavljamo raniju preporuku da bi mediji trebali da se sa mnogo više pažnje i obzirnosti odnose prema žrtvama nesreća ili zločina, jer one, prema Kodeksu, imaju pravo na posebnu zaštitu imena, osim u slučajevima posebnih okolnosti, koje uvijek trebaju biti pažljivo razmotrene.**

■ Zabilježeno je više primjera u kojima su mediji objavili spiskove na kojima su bili vidljivi imena i prezimena građana i njihovi jedinstveni matični brojevi ili/i privatni telefonski brojevi i tako ozbiljno narušili njihovu privatnost. Ni u jednom od pomenutih primjera, bez obzira na osnovanost sumnje da su određene osobe činile nešto što je u suprotnosti sa zakonom, mediji nijesu imali pravo na učine javnim njihove privatne podatke.

■ **Pošto se u smjernicama za načelo br. 8 izričito navodi samo da „privatne adrese ljudi uživaju posebnu zaštitu“, ali se ne pominju jedinstveni matični brojevi i privatni brojevi telefona, preporučujemo dopunu Kodeksa kako bi bilo precizirano da i ovi podaci spadaju u sferu najstrožije čuvane privatnosti.**

■ Uočavanje velikog broja plagiranja po raznim osnovama u monitorovanim medijima i previđanje takve neetične prakse od strane samoregulatornih tijela upućuje na zabrinjavajući zaključak da se plagiranje (objavljivanje tuđih fotografija i tekstova bez priznavanja autorstva) ne doživljava kao ozbiljno kršenje etičkih normi.

■ **MT MSS, kao i postojeći ombudsmani, treba ubuduće da obrate više pažnje na plagiranje kao neetičnu praksu u medijima. Ovo je posebno važno činiti zbog mladih novinara koji su upućeniji na nove, internet medije, i kojima znanje stranih jezika omogućava da lakše tuđe uzimaju ne navodeći izvore. Ponavljamo ono što smo i u ranijim izvještajima istakli: Kao što jasno ističu svoje autorstvo kada je riječ o tekstovima i fotografijama, mediji to isto treba da čine kada koriste tuđe tekstove ili djelove tih tekstova, fotografije i druge grafičke ilustracije.**

■ *Uočen je značaj porast broja manje ili više prikrivenih reklama u informativnim programima televizija, što je rezultat činjenice da uredništva nekritički prenose propagandne materijale kompanija.*

■ **Novinar mora biti isključivo u službi javnog interesa, a ne u službi interesa kompanija, uključujući i svoju medijsku kuću. Od presudne je važnosti da gledaoci u svakom trenutku znaju što je reklama, a što novinarski obrađen sadržaj.**

5. DODATAK: Naslovi tekstova u kojima je kršen Kodeks novinara CG

Načelo 1

Dan: Jedan Rom na magistarskim studijama, Raspop podnio ostavku zbog mobinga, Kupovao sam lične karte za DPS po 150 eura, ZZZCG, Mimo zakona o finansiranju stranaka, Oglasio više slobodnih radnih mjesta, Policajac je kaznio zbog gledanja na sat, Sumnjive veze sa kriminalom preko Prve banke, Aco tuđim parama naplatio kredit Holder brokera, Direktor škole kupovao lične, Policajci zastrašivali glasače, Crkva na Rumiji velika svetinja, Izrešetan zbog šverca kokaina, Ko ne karikira jezik, kazne do 6.000 eura, Milovan Baždar tvrdi da je za zloupotrebu službenog položaja osumnjičen bez dokaza, Oteli su miimovinu uz blagoslov suda i vještaka, Umalo linčovan ispred džamije, Dijete prevela preko granice lažnim pasošem, Kalač nagovijestio samoubištvo, Mutljivina s izvještajima, Umro od batinanja u zatvoru;

Vijesti: Mićunovića zvali da smiruje Šarića, NVO tuže ministarstvo, Nestalo struje kad je Turčina krenulo, Djevojke se muški tukle, Širenje porodice uz pomoć heroina, Reis prozivao novinarku, Dozirali spise da bi ih izveli na sud, Pink M i Informer su Đukanovićevi, Nepoznavanje postupka kaucija će im biti vraćena ako se odazovu na suđenje, Mugoše Miomira molile da gradi, Zatvorenici ljuti na sociologa, Mićunović izbacuje Kneževića sa fakulteta;

Dnevne novine: Poništavaju pečate zato što im je volja, Perišiću od KAP-a 28.000 E, Biciklista naletio na kamion u pokretu, Kazino ostao bez struje kada je Turčin dobio na džek-potu, Netačne deklaracije varaju potrošače, Cimbalević se oženio u Vanuveru, Dobio novac, a Lob mu ga ne da, Romima normalno da tuku žene;

Blic CG: Tri Zarijina dana kao tri decenije, Gej parada na Vidovdan, Roditelji prepustili ulici šestoro djece, Gejevi hoće da se žene, ali vlada odugovlači, PIO ne poštuje odluku suda, Prvi deklarisan crnogorski gej se oženio, Ruskinja Novljaninu otela dvogodišnjeg sin, Dijete odvela s lažnim pasošem preko granice, Podgorički građevinar ojadio tivatsku opštinu;

In4S: Sutomore Tajkuni režima napali Ivana Zankovića na kućnom pragu i prijetili mu likvidacijom, Zaplijenjeni materijal: DPS u Beranama popunjavao zahtjeve za glasanje putem pisma, Portparolka NATO vrijeđala srpske žrtve, Direktor škole kupuje lične karte (VIDEO), UDG Crnogorski Megatrend;

CdM: Romi nevine djevojčice prodaju za 15.000 eura, Ubio se suvlasnik Greenwicha i Buda bara, ZIKS: Komandir prebio osuđenika zbog svjedočenja, Naježda zmija u Bijelom Polju, Godišnjica od Parade ponosa Otvorena Pandorina kutija jezika mržnje i netolerancije;

Portal Vijesti: Osveta zbog novinskog teksta, Palicom po glavi za 4.000 eura, Petrovići ogorčeni na sudstvo Ko je kriv za napad psa?, Čalović i Milovac fizički napadnuti u Izornoj komisiji, Mićunović izbacuje Kneževića sa fakulteta.

Načelo 2

Pobjeda: Sve crnogorske afere.

Načelo 3

Pobjeda: Medijska mafija pokušava da se dokopa vlasti, Oni koji su branili S.Č. i sad Vanju imaju istu metu, Vanjino koprcanje da pravda 150.000 eura, Crnogorskim jezikom govori 41, a srpskim 39 odsto građana, Dok drugi ćute, MANS 'presuđuje', Ne pomaže voda, majko;

Vijesti: Mitropolit Mihailo može da ulazi u crkve, Godišnje 50 osoba traži liječenje, Crnogorski pretekao srpski jezik za 2 odsto, P.I.svrsto i CANU među neprijatelje, Trafikanti jure djecu koja prose;

Portal Vijesti: DPS izgubio i pare i Berane, Šćekić kandidat za gradonačelnika, Anketa Svaki treći sa pozitivnim stavom prema državnim simbolima, Za građane Crne Gore Đoković najkvalitetniji sportista, Roling Stouns najbolji bend;

Dnevne novine: Kako je Ljumović preveslala zakon i otvorila banku, Prisilni brakovi tamna strana tradicije, Crnogorski zbori 1 odsto građana;

In4S: Bajden zalupio vrata Đukanoviću, Lokalni izbori Ucjene, kupovina ličnih karata, tuče, pištolji;

Potal RTCG: Crnogorski zbori 1,1% građana;

Dan: Mirašlije oskrnavile spomenik;

Blic CG: Crnogorski zbori dva odsto manje nego lani;

Portal Analitika: Vučić za prvih 100 dana dobio četvorku od građana;

Monitor: Premijerova osveta Vijestima.

Načelo 5

CdM: U Jasenovcu posadili cvijeće u bojama šahovnice u obliku ustaškog simbola, Tivat: Bosanac pokušao da ukrade brod, Romi u Podgorici proslavljaju Đurđevdan Jedino danas imamo dobar ručak, Rus prevario taksistu za 1.000 eura, Bruka U srpskim udžbenicima LGBT osobe zajedno sa pedofilima i prostitutkama;

Portal Vijesti: Ražnatoviću tri mjeseca zatvora zbog povrede novinara Mirka Boškovića, Na granici Crne Gore sa Hrvatskom uhapšen Albanac sa 52 kg marihuane, Ubijene vođe vojnog krila Hamasa; Članice EU diskutuju o rezoluciji UN o primirju u Gazi, Bosanac A.K. izručen Hrvatskoj;

Dnevne novine: Rusu produžen ekstradicioni pritvor, Uhapšen Makedonac, Uhapšen Crnogorac, Uhapšen Sbijanac, Albanac oslobođen za šverc marihuana;

In4S: Fašizam U Pokretu za ubijanje Srba i funkcioner DPS-a Mitar Radonjić, na meti i muslimani, And the Oscar goes to.....Bane Popović, SNP Simović koordinirao akcijom kupovine glasova u Pljevljima;

Vijesti: Rus pokošen dok je šetao trotoarom, Ruski tajkun zatrpava plažu, Ruskinja ga zatočila u vili, Protjerani Rus se vratio u Avalu;

Dan: Rusa udario autobus, Sudanac ilegalno prevezio ljude;

Portal Analitika: Bosanac A.K. izručen Hrvatskoj;

Pobjeda: Potaga za Rusom koji je udario turistkinju.

Načelo 8

Vijesti: Razvod će Mićunovića koštati četiri miliona eura, Manda se potukla s rođakom na svadbi, Dvoje mrtvih u 'Solarisu', Vjenčao se Damir Mandić, Izbjegavajući čeon sudar udario u parkirani automobil, Poginuo pomažući vozaču šlepera da se parkira, Poginuo motociklista Milosav Simonović, Obrenovčanin teško povrijeđen, Poginuo rađajući kraj oca, Belgijanac slomio nogu na planinarenju, Majka poginula, kćerka u bolnici, Slađana Radinović povrijeđena u udesu, Dvoje mrtvih u čeonom sudaru, 'Golfom 3' udario sudiju i njegovog dvogodišnjeg sina, Feliks ostao bez vozačke dozvole;

Dnevne novine: DPS optužen za kupovinu glasova, Pronađena dva beživotna tijela, Oženio se Mandić, kumovao Bigović, Sudar pasata i golfa u tunelu, Stradao mladić iz Novoga, U Novom poginuo motorist, Dječak spašen od utapanja, Majka poginula, kćerka povrijeđena, U Zeti poginule dvije osobe, Ženi slomljena potiljačna kost, Poginuo motociklista, Otac i kći kitično, U udesu dvoje povrijeđeno, Poginuo pješak, Šestoro povrijeđeno u udesukod Petrovca, Ženi se Duško Šarić;

Dan: Specijalni dodatak, Objesio se ispred kuće, Pronađeni mrtvi u magacinu, Povrijeđene četiri osobe, Poginuo motociklista, Teško povrijeđen motociklista, Smrt u smrskanim automobilima, Udesi u Nikšiću i Kolašinu, Poginuo motociklista, Otac i kćerka u teškom stanju, Stijena usmrtila mladića, Majka poginula, kćerka kritično, Mladić poginuo sijekući šumu, Prijava protiv oca Jovanke Radičević;

Portal Vijesti: Bar Uhapšeni osumnjičeni za podmetanje požara, Ulcinj U marketu „Solaris” pronađene dvije mrtve osobe, U pucnjavi u Nikšiću ranjena dva mladića, Udes na putu Pljevlja – Đurđevića Tara: Nikšićanin teže povrijeđen, Kod Pljevalja poginuo pješak, Poginuo radnik Željezare, Žabljak Dvoje povrijeđeno u udesu, Podgorica U udesu poginula jedna osoba;

Pobjeda: Propalice iz Dražinog fronta, Otac i kćerka i dalje na odjeljenju intenzivne njege, Teško povrijeđen vozač ‘reno’, Nišlija lakše povrijeđen na putu Kolašin-Mojkovac, Skočio u Moraču sa mosta Pjenavac;

CdM: Nikšić U pucnjavi ranjena dva mladića, Nova Varoš Poginule majka i kćerka sa Cetinja, Poginuo radnik Željezare prilikom pada sa kрана, Kolašinac skočio sa mosta Pjenavac;

Blic CG: Bile uzdanice i u profesiji i u svojim porodicama, Otac i kći na intenzivnoj, U Nikšiću poginuo motociklista;

Portal Analitika: Cetinjanka i njena majka poginule kod Nove Varoši, Kolašinac skočio sa mosta Pjenavac;

In4S: Ekskluzivno: Zaplijenjena evidencija DPS-a na Koniku.

Načelo 9

Dan: Plaćam alimentaciju za tuđu djecu;

Dnevne novine: Kreće akcija prosjak;

Blic CG: Djevojčicu iz čeljusti psa otrgli prolaznici.

Načelo 10

Dan: Krao bakarne šine, Opljačkao kladionicu, Cetinjanin udario policajca, Krali televizore, Krali šta su stigli, Uhvaćen u krađi, „Oteo” Podgoričanina jer mu nije platio vožnju, Drogu krio pod pazuhom, Uhvaćen sa 220 grama skanka, Baranka provaljivala u stanove, Ukrao mobilni telefon, Pare od kokaina prali preko Prve banke, Heroin krio u čarapi, Cetinjanin organizovao šverc dvije tone kokaina, Namamio ga u sobu, pa ubio, Pokušao da obije kiosk, Maloljetnici palili palme, Opljačkao prodavnicu, Ukrali aku-

mulatore, Drogiran pljačkao kuće po Beogradu, Crnogorci švercovali skank, Opljačkao pumpu, Švercom kokaina zaradili milione, Uhapšeni napadači, motiv i nalogodavci nepoznati, U patosu krio skank, Gađao policajce, Ukrali auto, U čarapi krio sintetičku drogu, Krali pare i tehničku robu, Rate uplaćivao sebi, Hladnokrvno pucali u mladića, Krao gorivo i akumulatore, Obijao kuće, Komšiji postavio bombu, Opljačkali pumpu, Krao gorivo i akumulatore, Dva puta silovao cimera u ćeliji, Džerija udario sjekirom po glavi, Švercovao skank, Prevozili 16 kilograma skanka, Skank krio u patosu, Nevjenčanu suprugu tukao do smrti, Švercovali 18 kila skanka, Švercovao 'bijelo', Švercovao skank preko granice, Služili kao paravan za Svetovu imovinu i firmu, Švercovao skank, Odbrana tražila odlaganje, Drogu krio u putnoj torbi, Skank krio u krovu auta, Uhapšena tri razbojnika, Opljačkao osam vozila, Rađenović držao pištolj bez dozvole, Štampali 350 lažnih novčanica, Dilovao heroin, Ukrali auto i televizor, Uhapšeni na djelu, Krali cigarete i novac, Dilovao kokain, Udarali odborničke kandidate Pozitivne i prekidali skup, Ukrali zlato, Ukrali novčanik i bojler, Baba tražila da joj unuke osude na po pedeset godina zatvora, Bio u bjekstvu, a slavio u DPS-u, Čekićem ubio sugrađanina, Bivši policajac dilovao marihuana, Makedonac švercovao zlato, Dječak opljačkao kazino, Ukrali skupe cigarete, Opljačkao 'Voli', Podgoričanin opljačkao 'Voli', Skank krio u rezervoaru, Pištoljem pokušali iznudu od 10.000 e, Ukrao ljekove vrijedne 12.000, Drogu krili ispod rezervnog točka, Pokušali da iznude 10.000 eura, Ubicama pružao logističku pomoć, Tukao desetogodišnjaka, Oteo 5.000 eura, pa ih potrošio, Crnogorci pljačkali po Italiji, Žarko Pavićević Opštinu oštetio za 75 hiljada eura, Prevezio 20 kilograma skanka, Identifikovan piroman iz Budve, Ubio ženu pa pozvao policiju, Starca pretukao pa pokrao, Podvodili plesačice u Budvi, Ranio komšiju, Bjelopoljac silovao Ukrajinu, Albanac prevezio 20 kilograma marihuana, Prijetio policajcu, Tukli trojicu mladića, Dilovao heroin, Švercovao 100 kilograma heroina, Vođe 'delija' pokušale da naplate 250.000 eura, Iznajmio auta, pa ih nije vratio, Silovao u Njemačkoj, Nasilnik u pritvoru, Krao cigarete, Obljubio djevojčicu, Ranio sugrađanina zbog konobarice, Aktivirao bombu ispod automobile, Pipkao djevojčicu, Utajili preko milion eura, Pretukli policajca i njegovu suprugu, Pet hitaca u leđa nevjenčane supruge, Švercovao cigarete, Predstavljao se kao policajac, Nehotice ranio brata, Dok je pljačkao policajci mu nesvjesno pomagali, Obijao lokale, Razbojnik u pritvoru, Krao po Baru, Nakon potjere kacigom gađao policajce, U stanu krio heroin i kokain, Rus ukrao pare, Na primorju podvodili djevojke, Davao maloljetniku drogu, Prebili Podgoričane pa pucali na njih, Ranio beskućnika, Satarom ubio ženu, Pokušao da sakrije pištolj, Diler u pritvoru, Švercovali heroin, Puštena na slobodu i nastavila da krade, Druga pozvao u pomoć pa pokušao da ga ubije, Novljanina tukao pištoljem, Pustio pse na policajce, Pokušao da ubije sugrađane, Opština Budva pronevjerila 3,5 miliona, Krao novac i nakit, Pljačkali lokale i tukli radnike, Nikšićni pljačkali firmu 'Montekargo';,

Dnevne novine: Falsifikovali pasoše i lične karte, U koferu krio marihuana, Maloljetnik oštetio EPCG za 8.000 eura, Uhapšen a 220 grama skanka, Krali dobrotvorne priloge iz crkve, Opljačkali magacin, Upadali u tuđe kuće i automobile, Mladić ukrao telefon bivšoj djevojci, Krali amfore i ćupove, U potkrovlju krio skank, Sjekirom nasrnuo na mladića, U krovu džipa švercovali 16 kilograma skanka, Štampali novac pomoću ske-

nera, Držao dvije puške, Palicom po izlozima, Priveden nakon krađe telefona, Poštar lažirao napad, Budvanin Ukrajinki isjekao ruku, Pucao u sestru i ostavio je zaključanu u zapaljenoj kući, Krao akumulator i gorivo, Upadao u tuđe kuće i iz njih krao novac i telephone, Nakon pljačke prijetio tužiocu, Šarić drogu nabavljao i za 'Ndragentu', Uhvaćen u krađi, Na smrt pretukao maloljetnu suprugu, Uhapšena trojica Kosovara, Pokušao da ukrade brod 'Sveti Marko', Italijan švercovao 10 kilograma skanka, Uhapšeni pljačkaši, Blagajnik odnio 32.000 eura, Dva puta krali isto vozilo, Maloljetnici ukrali automobil, Zbog tezge nožem nasrnuo na ženu, Pucao u koleginicu, pa zatim sebi oduzeo život, Maloljetnik nožem opljačkao kazino, Švercovao heroin, Uhapšen razbojnik, Pištoljem pokušali iznudu od 10.000 e, Bacio heroin, pa napao policajca, Nudila mito za muževu vizu, Ukrao zlatni lanac, Uzgajao kanabis, Ukrali 'golf' da bi otišao na more i u pljačku kuće, Iz tuđe kuće ukrao petsto hiljada eura, Premlatili braću, Švercovao skank, ne i heroin, Ubio brata, Akter pucnjave se predao policiji, Pokušao da iznudi .800 eura, Obili jedanaest automobile, Krali podupirače za građevinske skele, Pokušali da iznude 250.000 E, Prijetio policiji, Sekretar zloupotrijebio ovlaštenja, Oštetila RTV Nikšić za preko 37.000 eura, Iz Rode krala kozmetiku, Ukrao đaćku torbu, Benzinom polio vozilo BMW, Prebio sugrađanina i ukrao mu 80 eura, Pucao drug na druga, Ukrao 385 eura iz marketa, Oštetili budžet za 1.000.000 eura, Ubio ženu, pa se brani sa slobode, Krala po Sutomoru, Ranio bata, pa pucao na policiju, Pucao u nevjenčanu suprugu, Ojadila žirante za 100.000 eura, Priveden pljačkaš kladionice, Opljačkao tri objekta u Podgorici, Računovođa oštetio budžet za 5.137 eura, Srbijanac obio deset kuća, Krali kočione umetke sa vagona, Ranio suprugu nožem u stomak, Službenik bezbjednosti unio mobilni u zatvor, U frižideru čuvao sintetičku drogu, Nakon svađe potegao pištolj, Nožem izbo najboljeg druga, pa pobjegao, Stanišić i Klikovac u Spužu, Iznudili 50 eura na ime navodnih šlep usluga, Određen pritvor razbojniku, Pokrala turiste, Osumnjičeni pustio psa na policajca, Pištoljem izudarao Hercgnovljanina, Napao policajce, Krali željezo iz hala 'Radoja Dakić', Muzičar švercovao 20 pištolja, Crnogorac pao sa 30 kg marihuane, Tukli, maltretirali, krali, pa demolirali, Prodavao drogu djetetu;

Vijesti: Trio iz Bara iz kuća krao televizore, garniture, Kamionom švercovali farbu u Crnu Goru, Udario policajca tokom pretresa kuće, Kompija bombu postavio sudiji, Maloljetnici ukrali novac i obijali magacije sa alatom, Miki prodavao kokain Ndrangeti, Pakovanja skanka spremio za prodaju, Ukrao televizor i 'Hilti' bušilicu sa opremom, Uzeo pare za izgradnju apartmana, pa nestao, Sjekiricom udario Džerija, U 'bunkeru' krio 16 kilograma skanka, Maskiran i naoružan krenuo u 'trgovinu', Ukrao jastuke, vrata, brave, parket i tabure, Pretukao Kosovara i oduzeo mu mobilni telefon, Maloljetnik krao novac, telefone, cigarete, Dječaci iz Bara ukrali televizor i automobile, Dvojica pljačkala, a dvoje otimali novčanike, Iskidao joj tetive, nakon pijanke, Pod prijetnjom nožem, ukrao 700 eura, Provalili u kuću Engleza i krali alat i tehniku, Ukrali novac i hranu iz školske kantine, Spremao se da uždi dva vozila, Razbojnik sa nožem trčao kroz Delta siti, Krali bakarne cijevi i bijelu tehniku, Tukao komšiju pištoljem po glavi, Italijan u patosu i krovu automobila krio drogu, Maskirani i naoružani iz kazina odnijeli 2.300 eura, Bjelopoljac uhapšen u Srbiji zbog pronevjere, Ukrali tašnu sa nakitom i djelove transformatora, Lopovi u pritvoru, za 92.00 E se

još traga, Maskirani maloljetnik oteo Pazar iz kazina 'Kojot', Benzinom zapalili 'seat toledo' pa pobjegli, Krali automobile i telefone, otimali torbice, Urezervoaru nosio 8,5 kilograma skanka, Milijan nožem prijetio da će zaklati dijete, Gile prebio Bobana, pa dobio metak, Policajcu zapalio automobil jer ga je na ulici legitimisao, Milošević sklapao ubojitu napravu, Paljušević 'pao' sa 100 kg skanka, Švercovani mlijeko u prahu i domaću rakiju, Bjelopoljac i Budvanin tukli dvojicu Nikšićana, Ilija Džojić uhapšen sa dvadeset grama heroína, Tukao, otimao i bježao policiji, Dražen Rašović prijetio policajcu koji ga je hapsio, U autu prevezio 20 kilograma skanka, Iz Srbije švercovali robu vrijednu 500.000 eura, Šipkom po glavi, da bi ukrao 80 eura, Seksualno maltretirao 15-godišnju djevojčicu, Nakon svađe pucao u druga, Radnicim marketa prijetio da će ih ubiti, Ranio brata pa pucao na auta i policiju, Trgovao lažnim novčanicama, Zakupac plaže tukao turiste, Kupačima u Sutomoru krao torbe i telefone, Sa pet metaka usmrtio Tanju Šekarić, Za sat vremena počinio šest krivičnih djela, Ukrali 'pežo', alat, gorivo, mobilni telefon..., Podgoričanin gađao policiju kacigom, Iz kuća krao novac, oružje, nakit, mobilne telefone, Avdulj ponovo isjekao suprugu, Kesice droge čuvao u frižideru, 'Vojvode' povrijedile sedam policajaca, Biber nožem jurio Nikšićanina, S pištoljem 'CZ M-70' došao na posao, Lumaj pokušao da otme novac trgovcu, Nožem izbo druga, Uz prijetnju nožem iz kazina oteo 700 eura, Dva mjeseca izdržali na slobodi, Reketirali kamiondžiju, Podgoričanin Novljanina udario pištoljem po glavi, Košarkaš švercovao kokain, Isjekao se da ne bi više stražario, Iz kaveza pustio psa na policajce, Trojica Barana pesnicama pretukla mladića iz Srbije, Zbog 700 eura plijena pretukao i vezao starca, Pokušali da ukradu alat iz hale 'Radoja Dakića', Alen Hot iz kuće ukrao hiljade eura, Stražar pokušao da unese telefon.

Pobjeda: U Baru uhapšeni pljačkaši, Dolijao zbog pljačke kladionice, Za noć pokušao tri razbojništva, Osumnjičeni drogu krili u rezervnom točku, Podgoričanin krijumčario heroin u čarapama, U stanu krio veliku količinu oružja, Baranin u stanu krio skank, Obili kuće i odnijeli namještaj od 1.000 eura, Iz kuće ukrali sanitarije i alat, Obio magazin i odnio paket sa obućom, U prtljažniku krili drogu, Krali kamene posude teške više od 100 kilograma, Bar Ukrali 280 eura sa pumpe, Bjelopoljac napao sugrađanina sjekirom, Albanski državljani uhvaćeni sa 16 kilograma skanka, Bar Uhapšen vozač koji je udario dječaka, Na smrt pretukao maloljetnu suprugu, Petnaestogodišnjak EPCG nanio štetu od 8.000 eura, CKB Milka i Bose čašćavale milione tuđim parama, Nastavniku produžen pritvor zbog seksualnog uznemiravanja učenika, Na smrt pretukao maloljetnu suprugu, Prijeteći nožem odnijeli 2.300 eura, Opljačkali kazino, Barani ukrali kompjuter, „reno senik“ i televizor, Obijali prodajne objekte i krali novac, 'Nezavisni' mediji koriste žrtve za medijski obračun, Vlasnici butika 'digli' novčanik, Predsjednik opštine Ulcinj nanio štetu Vodovodu od 160.000 eura, Ubio, pa opljačkao svoju babu, Obio prozor i na silu ukrao 5.000 iz ormara, Podvodili djevojke i ugovarali cijenu, U Kotoru uhapšen diler droge, Upadao u stanove i krao svari, Berane Mladić pretukao 85-godišnjeg komšiju, Uhapšen zbog sedam krađa u Baru, U sjedištu motocikla krio pištolj i marihuana, Nikšićanin krio kokain i skank u stanu, Crnogorac pokušao da prokrijumčari 20 pištolja, Ukrao tri ponte sa Male plaže u Ulcinju, Čuvar pokušao da doturi mobilni pritvoreniku;

Blic CG: 'Jednoki' razbojnik pokušao tri pljačke, uplašio se, pa uhapšen, Oteo djevojku jer nije platila vožnju, Putnica iz Danilovgrada kamenovala voz, Razbojnik iza brave, Namjestio rođaku milionsku zaradu, Razbojnik uhapšen ubrzo nakon pljačke, Prevaranti iza brave, Poštar potrošio pare, pa izmislio da je opljačkan, Osujećen u pokušaju paljenja automobila, Majka tražila milost za sina koji je ubio babu, Đeka oštetio Vodovod za 160.000 eura, Makro htio da bije novinare, Batinama iznuđivao novac i automobil od starca, Tražili 250.000 eura reketa, Oprao više od milion i po eura, Oštetili državu za više od milion eura, Sa pet metaka u grudi ubio nevjenčanu ženu, Svađu prekatilo pištoljem, Ranio brata, pucao na policiju, izazvao sudar, Lažni saobraćajac naplaćivao kazne, Obezbeđenje tuklo Nikšićane, Čuvar htio da unese telefon zatvoreniku, Zagoričani napali i pretukli mladića, Iznudili 50 eura od kamiondžije koji je imao udes, Bivši košarkaš Budućnosti švercovao kokain, Brutalni lopov pao na granici;

CdM: Zbog šverca kokaina uhapšena i tri Crnogorci, Vozom pokušao da prokrijumčari preko četiri kilograma skanka u Srbiju, U bunkeru u krovu džipa krili 16 kilograma skanka, Uhapšen Nikšićanin zbog krađe u marketu Albona, Tivat Zloupotrebom položaja oštetili Kraljevcinina za 3 8.000 eura, Dva puta silovao cimera u ZIKS-u, Incident u Zagoriču Nakon udarca, kamenom istjerivao pravdu, Budvanin optužen za silovanje turistkinje iz Hrvatske, Vuksanoviću 30 dana pritvora zbog ranjavanja Klišića, Srpkinja reketirala italijanskog paroha, Nikšić Uhapšen zbog pokušaja ubistva, Rožaje Nožem ranio suprugu;

Portal Analitika: UP Zaplijenjena sintetička droga iz Srbije, diler uhapšen, Krvava drama u Osijeku, Zagoričani saslušavani zbog bombaškog napada na kuću Lakovića, U pucnjava u izbjegličkom naselju ranjena jedna osoba, Nikšić Uhapšen zbog pokušaja ubistva.

Portal Vijesti: Riješen slučaj u Ulcinju Marko pucao u Ceku, pa u sebe, Brusilicom na oca zbog izbora i DPS-a, Pristala da švercuje heroin jer je skupljala novac za vještačku oplodnju;

Portal RTCG: Podgorica Ukrao kinesku obuću, Vlasnik "Narcisa" naručio prebijanje, Taksista založio auta kod kamataša i pobjegao, Uhapšen zbog ubistva maloljetne supruge, Uhapšen zbog pokušaja ubistva;

In4S: Bivsi DPS-ov gradonačelnik Nikšića ošteti opštinski budžet za 150-000-eura, Odbijena žalba, Tijanin ubica ostaje u pritvoru.

Načelo 11

Dnevne novine: Merkator mijenja ime u Roda trgovinu, Zoran među frizerskim ikonom, Jaja neće poskupiti, Sniženje na 19. rođendan, Razgovor uz kafu Nova kolekcija zaslužuje pažnju, Otvorili filijalu u Prištini, Polupodmornica za razgledanje podmorja, Razgovor uz kafu Dva albuma u najavi, Novi nivo usluga;

Dan: Po 100 eura za pet beba, Otvorili devetu pumpu u Nikšiću, Sajder s ukusom trešnje uskoro na tržištu, Brige stop, uplate non-stop, 4G internet za posjetioce Si Densa;

Portal Vijesti: Helikopterom u luksuznu avanturu istraživanja Crne Gore, U Nikšiću otvorena drogerija „Dama“, Dukljanski vrtovi Za mjesec dana prodana četiri apartmana;

CdM: Nova agencija u Porto Montenegro Otkrijte Crnu Goru iz vazduha, Zorica Živković i Nevenka Dragović dobile Gorenje mašinu, Vrhunsko američko obrazovanje i tražena zanimanja Studiraj menadžment u turizmu!;

Portal Analitika: Upoznajte Crnu Goru iz Porto Montenegra;

Pobjeda: Samsung Galaxy S5 se može rezervisati

Načelo 12

Dnevne novine: Opra i Snup Dog se pomirili, Foto priča Grad kao platno, Foto priča Legende na premijeri, Foto priča Pas kao svjedok, Foto priča Najstarija boca s porukom, Gagin striptiz za dečka, Atomska bomba, Foto priča Polokov 'mural', Foto priča Stan vrijedan 2 miliona, Upoznajte novo lice Grčke, Foto priča Kako je izgledao Rim?, Foto priča Ričards piše za djecu, Preminuo 'glas trejlera', Foto priča Džempereri za pingvine, Foto priča Hodao po žici, Serija nesrećna za neke glumce, Foto priča 'Mladi zec' velikog Direra, Naslovnica Voga dočekana na nož, Foto priča Strah od sira, Skok za svjetski record, Foto priča N Njemački umjetnik u Ermitažu, Da li je Hitlerova žena bila židovka?, Transvestit sa Kosova postao zvijezda, Uzeću pušku i upucati u čelo tog gada Putina, Na žiro -račun mu greškom uplatili 31.000 dolara, Foto priča Rijetka bolest, Bez naslova (Vijest je o poseti britanskog princa i njegove supruge Novom Zelenu), Učenik izbo 20 drugova, Favele u Riu ponovo gore, Foto priča Zapanjujući primjer fotosinteze Foto priča Čestitke kralja, Foto priča Dragocjena minduša, Foto priča Čovjek jede eksere, Obrok od 1.500 eura, Bez naslova (performans na Trafalgar skveru), Foto priča Najstariji čovjek, Foto priča Šou uplakanih beba, Prva iskustva tek nakon 20. Godine, Foto priča Travoltu vole u Indiji, Foto priča Napravio drvenu 'bubu', Foto priča Napravio drvenu 'bubu', Foto priča Bob Dilan kao slikar, 'David' u opasnosti, Bajkovite fotografije, Karavađa čuvaju na promaji, Foto priča Psi liče na pande, Foto priča Najgojaznija žena na svijetu, Foto priča Čovjek koji vozi svoj kofer, Foto priča Edrijan Brodi sa ružom, Zvižduci za oskarovca, Foto priča Vik Muniz u Soteriju, Foto priča Zmajevi na kroazeti, Foto priča Najniži vatrogasac Foto priča Kad pitoni masiraju, Rafael van der Vart bez Svjetskog prvenstva, Najljuće jelo na svijetu, Foto priča Uginula najstarija mačka na svijetu, Dan žalosti Ukrajinci tuguju za poginulim vojnicima, Foto priča Žvakaće gume na skulpturi, 'Robinson' na maloj stijeni, 'Vrući' karneval Latinoamerikanaca privukao turiste, Foto priča Kuća pečurka, Filip VI krenuo u obnovu monarhije, Foto priča Emili Blant protiv svemiraca, Foto priča Nagrada Džejn Fonda, Supergrabljivac u okeanu, Foto priča Anđelina Džoli kao Grdana, Foto priča Američki Robin Hud, Irak klizi u ruke terorista, Foto priča Lanac nezavisnosti,

Foto priča Pijaca Elizabete druge, Foto priča Legende zajedno na bini, Fedeks, zbogom, Najstariji univerziteti na svijetu, Pola miliona ljudi u protstnoj šetnji, Tornado Đoković, Naj 'selfi' na svijetu, Sirijci juče birali Asada, Hamel – grad lovca na pacove, Otkriven slonomiš, Teško Kolumbijcima ako osvoje Mundijal, Kad se kapiten plaši, Pijetlovi ponovo lete, Rubrika HotSpot Dvije fotografije, Pustinjske lisice pravi heroji nacije, Robot piše Sveto pismo, Bivši gradonačelnik osuđen zbog mita, Kosta Konkordija ponovo pluta, 60.rođendan kancelarke Mrkel, Foto – zum, Amelija obletjela svijet, Foto piča Izazov ljubavi, Oland ponovo izviždan, Vojna parda na Dan pda Bastilje, Neguori protutnjao Okinavom, Neočekivane ljepot Jadrana, Britanija gura hitan zakon o prisluškivanju, Francska želi novu EU ekonomsku strategiju, Udovici pušača 23,6 milijardi dolara odšete, Ljubav je ipak najjača, Najskuplji medeni mjesec na svijetu, Foto priča Vjenčanje krave i bika, Devet najšokantnijih knjiga za djecu ikada, Skala izopačnosti' doktora Majkla Stouna, Pomoć sudovima sa smrtnim pesudama, Tekst i fotografija iz Gaze (bez naslova), Hamas je kao Al-kaida, Kraljevsko priznanje za Lansburi, Benksi snimljen, Foto priča Zvijer' i 'lav' u Londonu, Tragedija koja nas upozorava, Najfotografisanije građevine svijeta, Kampovanje u Sjvrnoj Koreji, Kina protiv 'terapije za konverziju homoseksualizma', Italija uhapsila mafijaše širom Evrope, Obama o problemu imigranata, Nakon izbora o penzijama, Ne naplaćujte ono što vam je obaveza, Foto priča Priča o princezi, Šareni okean od milion cvjetova, Krv oboji zemlju i more u crveno, Karvahal nedostižan za američku pravdu, Evropa da ne bude tačkica na Gugl mapi, Potukli se turski poslanici, Pacovi opkolili Luvr, Dvije trećine Francuza protiv povratka Sarkozija, Zemljotres odnio 381 života, Gaza se uzda u pregovore, Držali muškarca kao roba i tukli ga, Referendum o kanabisu, Misteriozno jezero, Plutajući hotel, Graun, selo pod vodom, Lion King u metrou bez reakije putnika, Hrabri' Ljaško nokautiran, Plvo-žuta zastava na neboderu, Zašto se bebe smiju, Ovaj čovjek se zove Mančester junajted, Filmovi u pijesku, Neredi utihnuli, objavljeno ime policajca ubice, Nestao novac sa računa putnika leta MH370, Molitva za korejske katolike, Zalutala mlada, Otac Majkla Brauna pozvao na tišinu i mir, Peminuo glumac i režiser Atenboro, Kara Delvinj uživa u bogatom životu, Petodnevno primirje nakon razmjene vatre, Za supermena tri miliona, Pustoš u avionima Malesija erlajns, Otpuštu 6.000 radnika, Pronađena tijela 18 imigranata, spašeno ih više od 3.500;

Blic CG: Glumac izigrao dječaka oboljelog od raka, Stros-Kan ulazi u novi posao, Misteriozna žena zvala pilota nestalog aviona, Ubio troje u jevrejskom centru, Ppronađeno 13.000zlatnih artefakata, Japanski avioni u pripravnosti zbog 'Iljušina', Signale nestalog aviona 'čuli' Kinezi i Australijanci, Kina kupuje rudnik bakra u Peruu, Osumnjičena da je ubila sedam beba, Susret počeo napeto, završio se smijehom, Upao u školu i klao djecu, Šerpasi odbijaju da vode alpiniste na Mont Everest, Američki nadbiskup poslije kritike vjernika prodaje vilu vrijednu 2,2 miliona dolara, Pronađena djevojka oteta prije deset godina, SAD uputile još vojnika radi portage, Održan šampionat u nošnju suprug, Opuštena zbog pozdrava, Najbrža kada na svetu, Kafić za ljubitelje pacova, Počela trka s bikovima, Do kraja veka većina ljudi biće kiborzi, Noćenje u Njujorku za 1 dolar, Gugl uništio srpski restoran u Vašingtonu, Umrta na porođaju, pa čudesno oživjela, UN Izrel i Hamas ne štite civile, Na seksi pogon u drugi krug, Putinova smotra na

Krimu, Papa bijesan zbog stana pohlepnog kardinala, Bajdenov sin radi za ukrajinsku kompaniju, Paralizovanog sina odneo na vrh planine, Papa Smartfoni su beskorisni, Čarli ludovao sa Paris, Farmer smiruje krave trombonom, Panter skočio volonterki u krilo, Nastavnica u školi bez pantalona, Političar šetao go, Izigravao duha na groblju, Jedu mrtve majmune i pacove i šire ebolu, Dečak kome se poklonila cela klinika, Berlusconi dao Rubi milione da ćuti, Ebola odnela prvu žrtvu u Evropi, Bes i neredi zbog ubistva tinejdžera, Sad hoće i bolesnog dječaka, Talas nosio ljude, Aleksandra se ne odvađa od telefona, Zarađuju jer liče na svetske lidere

Vijesti: Najtraženijih trinaest ljudi, Kokain u torbi 'bijeke dame', Francuska ministarka odbila da pjeva himnu, Dejstvo 'tamiflua' nije jače od 'oaracetamola', Advokat Bio je dobar đak i uklapao se u društvo, U lavini na padinama Mont Everesta stradalo 12 vođača, U Avganistanu 2.000 ljudi nestalo poslije odrona, Nekoliko đaka životno ugroženo očekuje se da prežive, Masa u Kramatorsku Vratite se odakle ste došli, Članovi Boko Harama oteli više od sto srednjoškolki, Stros-Kan najavio tužbu protiv autora filma, Razvodi se Džeremi Klarkson, Benks ljuta i uvrijeđena, U Turskoj bol prerasta u bijes, Uhapšen bivši Berlusconi ministar, Za državne škole 120 miliona dolara, Francuska u suzama, Riberi ne ide u Brazil, Udaje se Monika Seleš, Rafa Borin, Obama Putin se ne ponaša racionalno, Osamnaest godina silovao djevojčice, Miler je pravi idol, a ne čudaci kao Mesi ili Ronaldo, Rusija uhapsila pet ukrajinskih oficira, Stiven sigal održao koncert u Sevastopolju, Eksperti odustali od plana da istraže mjesto pada, Oteli suprugu zamjenika kamerunskog premijera, U padu aviona 39 stradalih, devet povrijeđenih, Iljumžinov ponovo na čelu svjetske šahovske federacije, Protesti zbog ubistva nenaoružanog mladića, Novi sukobi zbog ubistva afroameričkog mladića, Podnosim ostavku, stidim se svojih djela kao šef vlade, Moja imaginacija je kao životinja koju moram paziti;

Pobjeda: Viktorija Bekam odbila da dizajnira vjenčanicu za Kim Kardašinaj, Salama sa likom Končite Vurst, Foto-zum, Silvio Berlusconi na društveno korisnom radu, Bijonse i Džej Zi potvrdili krizu u braku, Pistorijus mentalno zdrav, Španci zastavama pozdravili novog kralja, Nigerijski dodir sudbine, Neymar juče nije trenirao, Majka želi da joj kćerke izgledaju kao barbi, Foto zum, Dijete žrtva 'primirja' u Gazi, Novi luksuzni vozovi, Foto -zum, Robi Vilijams priželjkuje sina, Foto-zum;

Portal Vijesti: Koncentrišite se!, Pet namirnica koje možete jesti u neograničenim količinama, Čemu teška veza?, Zategnite stomak i kožu izbjegavajući samo jednu namirnicu;

Portal RTCG: Utvrdiće se odgovornost za poplave, SAD gasi HAARP, Hrvatska Istraga zbog pucanja nasipa, Sudanka osuđena na smrt rodila djevojčicu;

In4S: Lukašenko Radićemo i na vojnoj integraciji Evroazijskog saveza, SAD obučava ukrajinske specijalce da efektnije ubijaju svoj narod, Interesantne činjenice o snovima koje vjerovatno niste znali, Rasmusen mGruzija na putu ka NATO;

CdM: Po Interpolovoj potjernici iz Beograda Uhapšen Ajkula u Crnoj Gori, Tri trika koja eliminišu glavobolju za samo minut, Čime možete zamijeniti jaja, tjesteninu ili majonez?;

Analitika: Zoran Ajković Ajkula uhapšen u Podgorici po potjernici iz Srbije, Orah za ljepotu i zdravlje;

Dan: Svi svatovi preživjeli.

**MONITORING NOVINARSKIH
SAMOREGULATORNIH TIJELA
U CRNOJ GORI
septembar 2012 – septembar 2014.
Podgorica 2015.**

Izdavač

Akcija za ljudska prava

Ulica slobode 74/II, 81 000 Podgorica, Crna Gora

Tel: +382 20 232 348

Fax: +382 20 232 122

E-mail: hra@t-com.me

www.hraction.org

Za izdavača

Tea Gorjanc Prelević

Štampa

Golbi print, Podgorica

Tiraž **200**

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna biblioteka Crne Gore, Cetinje

ISBN **978-9940-642-04-4**
COBISS.CG-ID **28842000**

MONITORING NOVINARSKIH
SAMOREGULATORNIH TIJELA
U CRNOJ GORI

2012
2014

septembar

HUMAN
RIGHTS
ACTION

AKCIJA ZA
LJUDSKA
PRAVA

British Embassy
Podgorica